T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EDİRNE İLİ SÜLOĞLU İLÇESİ AĞZI
(İNCELEME-METİNLER-SÖZLÜK)

DEMET ŞEN GÜR
1158201153

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AHMET GÜNŞEN

EDİRNE-2020

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Demet ŞEN GÜR tarafından hazırlanan Edirne İli Süloğlu İlçesi Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük) Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 20.01.2020 Pazartesi günü saat 13.30 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin * Kabul Edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN (Danışman)	Kabul Edilmesine	
Doç. Dr. Bülent HÜNERLİ	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ÖZTÜRK	Kabul Edilmesine	

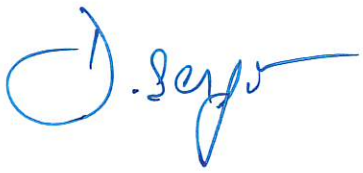
* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

20 / 01 / 2020

Demet ŞEN GÜR

Tezin Adı: Edirne İli Süloğlu İlçesi Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)
Hazırlayan: Demet ŞEN GÜR

ÖZET

Balkan Türk ağızları, 14.yüzyılın ortalarından itibaren Balkanlara yerleşen Osmanlı Türklerinin Anadolu'dan götürerek iskân ettirdiği Türkler tarafından oluşturulan ağızlardır. Bilindiği gibi Doğu Trakya, kuzeyden Türk-Bulgar sınırı, doğudan Karadeniz, güneyden Marmara Denizi, batıdan Türk-Yunan sınırı ile çevrili bölgedir. Balkan Türk ağızlarının bir parçası olan Edirne, Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki en önemli şehridir. Meriç Nehri'nin üzerinde, Bulgaristan ve Yunanistan sınırlarında bulunmaktadır. Ve Anadolu ağızlarının bir uzantısı olan Rumeli ağızlarının Doğu Trakya ağızları grubundadır.

Edirne, Balkan Türklüğünün zaman içerisinde birtakım tesirler altında bulunmaları sonucunda da güvenle sığındıkları önemli bir toprak parçası olmuştur. Bu sebeple Edirne'de yaşayanların büyük bir bölümünü, 1912'deki Balkan Savaşı'ndan bu yana Balkan ülkelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır.

Edirne; -bir geçiş bölgesi olması nedeniyle tarih boyunca türlü kavimlere ev sahipliği yapmıştır- yerli ağzın dışında Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya göçmeni ve az sayıda Çingene ağızlarına da sahiptir.

Çeşitli Türk topluluklarına dair kültürel izleri ve ağız gruplarını içinde barındırmış olan Edirne ilimizi "Süloğlu merkez ilçe ve köyleri" kapsamında açıklamaya çalıştık. Bu çalışmamızda Süloğlu ağzını, fonetik ve morfolojik olarak inceledik. Bu incelemeler sayesinde Süloğlu ağzının Türkiye ağızları arasındaki yerini tespit etmeye çalıştık. Balkan Türk ağızlarının sınıflandırılması sorununun çözümüne dahil olarak sürecin bir parçası olmaya ve ileride oluşacak bir ağız atlasına katkıda bulunmaya çalıştık. Ayrıca sahaya çıkarak birçok insanı tanıdık, onlardan folklor ve Türkçe adına derlemeler yaptık ve bu derlemeleri transkript ederek sözlük çalışması hazırladık. Kısacası bu çalışmamız "*Giriş*", "*İnceleme*", "*Sonuç*", "*Metinler*", "*Sözlük*", "*Kaynakça*" bölümlerinden oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Balkan Türk ağızları , Doğu Trakya, Edirne, Süloğlu, ağız, tarih, folklor, fonetik, morfoloji, sözlük.

Name of Thesis: The Accent of Süloğlu of Edirne Province (Examination-Texts-Dictionary
Prepared by: Demet ŞEN GÜR

ABSTRACT

The Balkan Turkish dialects are the dialects created by the Turkish people who have settled in the Balkans since the middle of the 14th century and settled by the Ottoman Turks. As it is known, Eastern Thrace is surrounded by the Turkish-Bulgarian border from the north, the Black Sea from the east, the Marmara Sea from the south, and the Turkish-Greek border from the west. Edirne, which is a part of The Balkan Turkish dialects, is Turkey's most important city on the European continent. It is located on the Meriç River, on the borders of Bulgaria and Greece. Edirne dialect is in Eastern Thrace dialects of Rumeli dialects which are an extension of Anatolian dialects.

Edirne has become an important part of the land where the Balkan Turks have been sheltering safely as a result of their being under some influence over time. For this reason, most of the people living in Edirne have been immigrants from the Balkan countries since the Balkan War in 1912. Edirne; It has been home to various tribes throughout history, as it is a transit region. Besides the indigenous dialect, it has immigrants from Greece,Bulgaria, Romania, Yugoslavia and few Gypsy dialects.

We have tried to explain our Edirne province, which has cultural traces and dialect groups of various Turkish communities within the scope of "Süloğlu central districts and villages." In this study, we have examined the Süloğlu dialect phonetically and morphologically. Through these studies we have tried to identify the location of Süloğlu dialect among the dialects of Turkey . We have tried to be a part of the process by contributing to the solution of the problem of classification of Balkan Turkish dialects and to contribute to a future dialect atlas. In addition, we have been to the field to know many people, we have compiled for them on behalf of folklore and Turkish transcripts of these collections and prepared a dictionary work. In short, this study consists of "Introduction", "Review", "Conclusion", "Texts", "Glossary", "Bibliography" sections.

Key words: Balkan Turkish dialects, Eastern Thrace, Edirne, Süloğlu, dialect, history, folklore, phonetic, morphology, dictionary.

ÖN SÖZ

Türkçe üzerine yapılan ilk ağız çalışmaları yurt dışında yapılan A. Maksimov, I. Kunos, F. Giese, T. Kowalski, J. Deny gibi bilim insanlarına ait çalışmalardır. Ağız çalışmaları, Türkoloji sahası içinde önemli bir yere sahiptir. Her ağız çalışması Türk diline büyük katkılar sağlar. Bu sebeple bir dilin gramerini inceleyecek ve tarihî derinliğini araştıracak olan dil bilimci için, ağız çalışmalarında ortaya konan malzemenin önemi çok büyüktür.

Macar Türkolog J. Nemeth'in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre[1], Rumeli Türk ağızları batı ve doğu olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, Doğu Trakya ağızları, Doğu Rumeli ağızlarına dâhildir. Rumeli Türk ağızlarının bir kolu durumundaki Doğu Trakya ağızları üzerindeki çalışmaların yeterli bir düzeye ulaştığı söylenemez. Bu konudaki ilk ciddi çalışmalar; bölgeye araştırma gezisi düzenleyerek elde ettikleri verileri ortak bir kitap hâline getiren Janos Eckmann ve Mansuroğlu'na[2], bir diğer önemli isim Selahattin Olcay'a[3] aittir. Ancak sınırlı yerleşim bölgelerini kapsadığından yetersiz kalmıştır. J. Eckmann'ın *"The Turkish Dialect of Edirne"* adlı İngilizce asıllı çalışması da bölge ağzına büyük katkı sağlamıştır.[4] Bunun yanında Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Sosyal Bilimler Enstitüsünde yaptırılan lisans ve yüksek lisans tezleri[5] Doğu Trakya ağzına katkı sağlamıştır.

---

[1] Gyula Nemeth, "Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine", *TDAY Belleten 1980-1981*, TDK Yay., s. 113-167.

[2] J. Eckmann-M.Mansuroğlu, 1959 Yılı Trakya Dialektolojisi Gezisi Raporu, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1959, S.9, s. 113-118; Mecdut Mansuroğlu, "Edirne Ağzında Yapı, Anlam, Deyim Ve Söz Dizimi Özellikleri", *TDAY Belleten 1960*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 181-187.

[3] Selâhattin Olcay, *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, TDK Yay., Ankara 1995.

[4] bk.J. Eckmann,"Edirne Ağzı", Çev: Oğuzhan Durmuş, İlmî Araştırmalar, Sayı:18, Yıl: 2004, s.135-150.

[5] Cevdet Şanlı, *Kırklareli İli Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları (İnceleme-Metin)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 1990; İlker Tosun, *Tekirdağ İli Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2004; Bülent Hünerli *Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2006; Coşkun Muslu, *Vize İlçesi ve Köyleri Ağızları*, Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, Edirne 2007; Gizem Demiray, *Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi,* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2008.

Leyla Karahan'ın[6] Anadolu ağızlarını sınıflandırması ve sınıflandırmayı coğrafî dil haritasıyla karşımıza çıkarması son yıllarda yapılan en önemli çalışmalardan biri olurken Rumeli ağızlarının bugün çok ciddi bir sınıflandırmaya ihtiyacı çok açıktır. Şüphesiz ağız çalışmaları, bölgesel bir saha araştırması olmakla beraber ulusal ve uluslararası boyutta da Türk dili üzerine yapılan çalışmalar için kaynak olma özelliği taşıyabilir. Bu nedenle de Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Romanya, Bosna-Hersek, Sırbistan gibi farklı ülke sınırları içinde yaşamını devam ettiren Rumeli Türklüğünün ağız malzemesi geniş kapsamda çalışılmalı ve tamamlanılmalıdır. Bu vesileyle de elde edilenler, Anadolu ağızları ile karşılaştırılmalı ve ortaya çıkarılan bilgiler göz önüne alınarak tüm veriler tekrar yorumlanmalıdır.

Bu çalışma ile söz konusu edeceğimiz Doğu Trakya ağızlarının bir parçası olan Süloğlu ağzı, Anadolu ağızlarının bir uzantısı olan Rumeli ağızlarının bir bölümüdür. Biz yapmış olduğumuz bu saha incelemesiyle genelde Doğu Trakya, özelde ise Süloğlu ağzını çalışmış olduk. Konu belirlemesinden sonra yanımıza kayıt cihazımızı da alarak Süloğlu merkez ilçe ve köylerini tek tek dolaştık, saha içerisinde birçok insanı tanıdık. 16 kadın, 18 erkek olmak üzere 34 kişi konuşturduk. Bu kişilerden kadınların yaş ortalaması 76,81'dir. Erkeklerin yaş ortalaması ise 73,83'tür. Kadın ve erkeklerin genel yaş ortalaması ise 75,24'tür. 16 kadından 6'sı okuma-yazma bilmemektedir ve köy dışına çıkmamıştır. Diğer 10 kişi ilkokul mezunudur. (Kimisi üçüncü sınıfa kadar öğrenim gördüğüne dair kimisi de 5.sınıfa kadar öğrenim gördüğüne dair bilgi vermektedir.) 18 erkeğin hepsi -kadınlarda olduğu gibi- ilkokul 3.sınıf veya ilkokul 5.sınıf mezunudur. Askerlik dışında yörenin dışına çıkmamışlardır. Bu 34 kişiden folklor ve Türkçe adına ağız özelliklerini ihtiva eden derlemeler yaptık. Çalışma malzemesinin temininin ardından bir plan çerçevesinde, derlediğimiz metinleri transkribe ederek incelemeye malzeme olacak metinlerimizi oluşturduk; daha sonra bunları ses ve şekil bilgisi bakımından inceledik.

Çalışmamızda Süloğlu ağzını, fonetik ve morfolojik olarak inceledik. Bu incelemeler sonucu Süloğlu ağzının Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yerini tespit etmeye çalıştık. Balkan Türk ağızlarının sınıflandırılması sorununun çözümüne dâhil

[6] Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması,* TDK yayınları, Ankara, 2011.

olarak sürecin bir parçası olmaya ve ileride oluşacak bir ağız atlasına katkıda bulunmaya çalıştık. (XIX.yy.ın sonlarında Avrupa'da dil atlaslarının hazırlanmasına başlanmıştır. Bu girişimlerin en eskisi de *Alman Dil Atlası* adlı yapıttır.) [7]

Bölge ağzının ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığıyla Anadolu ağızlarından uzaklaştığını (arkaik unsurların bulunmayışı, devrik cümlelerin çokluğu vb.) ancak ölçünlü Türkiye Türkçesinin dayandığı ve Doğu Rumeli ağızlarının en önemli temsilcisi olan İstanbul ağzına çok yaklaştığını tespit ettik.

Edirne'nin bir geçiş bölgesi olması sebebiyle, bu bölgenin ağzının Türkiye diyalektolojisi içinde birbirine katışmış ağızlar bakımından önemli bir konum arz ettiğini gördük. Çeşitli Türk topluluklarına dair kültürel izleri ve ağız gruplarını içinde barındırmış olan Edirne ilimizi "Süloğlu Merkez İlçe ve Köyleri" kapsamında açıklamaya çalıştık. Bunun sonucunda tezimizi; *Giriş, İnceleme (Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Sonuç) Metinler, Sözlük* ve *Kaynakça* olmak üzere beş ana başlık altında topladık.

Giriş'te genelde Edirne'nin özelde Süloğlu'nun tarihi, merkez ilçenin ve köylerinin hakkında genel bilgiler verdik. Tarihî olaylardan bahsederken etnik yapıya da değindik. Etnik yapıyı Gacal, Dağlı, Pomak, Bulgaristan Göçmeni ve Romanya Göçmeni olmak üzere beş kategoride inceledik.

İnceleme kısmında, merkez ilçe ve 10 köyden elde edilen, ağız özelliklerini ihtiva eden 28 derleme metnini ses ve şekil bilgisi özelliklerine göre inceledik; çalışmanın başından itibaren elde edilen bütün verileri, mevcut malzemeye dayandırarak bütün tespit ve tahlillerimiz doğrultusunda maddelendirerek **Sonuç** bölümünde izah ettik. Çalışma öncesi tespit ettiğimiz metinleri ağız çalışmalarında kullanılan transkripsiyon işaretleri ile **Metinler** bölümünde verdik. Üzerinde çalışılan ağız derlemeleri sonucunda ortaya çıkan ve bugün standart Türkçede kullanılmayan veya ağız özellikleri sebebiyle değişime uğramış kelimeleri **Sözlük** bölümüne aldık. **Kaynakça**da ise faydalanılan eserleri, yazar soyadına göre alfabetik olarak verdik.

---

[7] bk. Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim),* TDK, Ankara, 2007. C 1, s.143.

Tezi hazırlamamda sürekli desteğini gördüğüm hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte her an yanımda olan sevgili eşim Eray GÜR'e, desteğini esirgemeyen yüksek lisans dönem arkadaşım Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Yakup ERBAŞI'ya, öğrenimim süresince desteklerini gördüğüm Edirne Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi Okul Müdürü Sayın Hasan BOZ'a ve Okul Müdür Yardımcısı Tolga ERSOY'a, İngilizce Öğretmeni Olcay DAL'a, bölgeye dair kaynakları temin etmem noktasında desteğini gördüğüm Süloğlu Ali Ayağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Okul Müdürü Sayın Sefer YAŞAR'a, araştırma yaptığım sahaya hâkim olan ve yardımlarını gördüğüm Sayın Önder CİN'e, üzerimden manevi desteklerini esirgemeyen, bu aşamada bana büyük sebat gösteren aileme, bugünlere gelmemde üzerimde emeği olan tüm öğretmenlerime teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖN SÖZ ..... **iii**
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ ..... **vii**
İŞARETLER ..... **xvii**
KISALTMALAR ..... **xix**
GİRİŞ **1**

1. İlimiz Edirne **1**
1.1 Edirne'nin Kısa Tarihçesi 1
1.2 Evliya Çelebi'ye Göre Edirne 5
1.3. Süloğlu İlçesi Hakkında 6
1.3.1 Süloğlu İlçesi Köyleri 8
1.3.1.1 Akardere 8
1.3.1.2 Büyük Gerdelli 9
1.3.1.3 Domurcalı 10
1.3.1.4 Geçkinli 11
1.3.1.5 Keramettin 12
1.3.1.6 Küküler 13
1.3.1.7 Sülecik Köyü 14
1.3.1.8 Tatarlar Köyü 15
1.3.1.9 Taşlı Sekban 16
1.3.1.10 Yağcılı Köyü 17
1.3.2 Süloğlu'da Etnik Yapı 18
1.3.2.1 Gacallar 18
1.3.2.2 Dağlılar 20
1.3.2.3 Pomaklar 22
1.3.2.4 Bulgaristan Göçmenleri 24
1.3.2.5 Romanya Göçmenleri 24

2. İnceleme 25
A) Ses Bilgisi 26
1.1 Ünlüler (Vowels) 27
1.1.1 á: 27
1.1.2 å: 28
1.1.3 ´: 28
1.1.4 í : 28
1.1.5 ì: 29
1.1.6 ó: 30
1.1.7 ò: 30
1.1.8 ú: 30
1.2. Uzun Ünlüler (Long Vowels) 31
1.2.1 Hece kaynaşması (Contraction) ile: 31
1.2.2 Ünsüz düşmesi ile: 33
1.2.3 Çift ünlülerin kaynaşması ile: 35
1.2.4 Ünlülerin karşılaşması ile: 36
1.2.5 Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesiyle: 36
1.2.6 Yabancı kelimelerde uzunluk: 37
1.2.7 Vurgu ve tonlamaya bağlı uzunluk: 37
1.2.8 /r/ ünsüzünün yarım uzunluk kazandırması ile: 37
1.2.9 Asli uzun ünlüler: 39
1.3 Kısa Ünlüler (Short Vowels) 40
1.4 İkiz Ünlüler (Diphthong) 42
1.4.1 Yükselen ikiz ünlüler (Rising Diphthong) : 43
1.4.2 Alçalan ikiz ünlüler (Falling Diphthong) : 43
1.4.3 Eşit ikiz ünlüler (Neutral Diphthong) : 43
1.5 Ünlü Uyumu (Vowel Harmony) 43
1.6 Kalınlık İncelik (Önlük-Artlık) Uyumu 44
1.7 Yabancı Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu 46
1.8 Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması 46
1.9 Küçük Ünlü Uyumu (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu) 48
1.10 Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması 49

1.11 Ünlü Değişmeleri (Vowel Gradations)..... 49
1.11.1 Kalın ünlülerin incelmesi: 49
1.11.2 İnce ünlülerin kalınlaşması:..... 51
1.11.3 Geniş ünlülerin daralması:..... 52
1.11.4 Dar ünlülerin genişlemesi:..... 53
1.11.5 Düz ünlülerin yuvarlaklaşması:..... 54
1.11.6 Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi:..... 55
1.12 Ünlü Düşmesi (Elision)..... 56
1.13 Ünlü Türemesi..... 58
1.13.1 Ön Seste Türeme (Porthesis):..... 58
1.13.2 İç Seste Türeme (Epenthesis):..... 59
1.13.3 Son Seste Türeme (Epithesis):..... 59
2. Ünsüzler (Consanants):..... 60
2.1 /ġ/ ünsüzü:..... 60
2.2 /ķ/ ünsüzü:..... 60
2.3 [ģ] ünsüzü:..... 61
2.4 [p] ünsüzü:..... 61
2.5 [Í] ünsüzü:..... 62
2.6 [P] ünsüzü:..... 62
2.7 [C] ünsüzü: 62
2.8 [Ç] ünsüzü:..... 62
2.9 [T] ünsüzü: 63
2.10 [F] ünsüzü:..... 63
2.11 [K], [Ķ] ünsüzleri: 63
2.12 [S] ünsüzü: 63
2.13 [Ş] ünsüzü:..... 64
2.14 [*Ş/* ünsüzü:..... 64
2.2 Ön Ses Ünsüz Değişimleri 64
2.2.1 /ķ-/ > /ġ-/ değişimi:..... 64
2.2.2 /ġ-/ > /ķ-/ değişimi 64
2.2.3 /k-/ > [K-], /g-/ değişimi:..... 65
2.2.4 /p-/ > [P-], /b-/ değişimi:..... 65

2.2.5 /b-/ > /p-/ değişimi: 65
2.2.6 /d-/ > /t-/ değişimi: 65
2.2.7 /t-/ > /d-/ değişimi: 65
2.3 Diğer Ses Değişimleri 66
2.3.1 /j-/ > /c-/ değişimi: 66
2.3.2 /c-/ > /j-/ değişimi: 66
2.3.3 /j-/ > /ç-/ değişimi: 66
2.3.4 /ç-/ > /ş-/ değişimi: 66
2.3.5 /ş-/ > /ç-/ değişimi: 66
2.3.6 /ç-/ > /Ş-/ değişimi: 66
2.3.7 /ş-/ > /Ş-/ değişimi: 66
2.4 Ön Seste Ünsüz Türemesi (Prothesis) ..... .67
2.4.1 Ön seste /h-/ türemesi: 67
2.4.2 Ön seste /y-/ türemesi: 67
2.4.3 Ön seste /m-/ türemesi: 67
2.5. İç Ses Ünsüz Değişmeleri 67
2.5.1 İç Seste Tonlulaşma 67
2.5.2 İç Seste Tonsuzlaşma 69
2.5.3 İç Seste Sızıcılaşma 70
2.5.4 Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler 72
2.6 İç Seste Ünsüz Benzeşmesi (Assimilation) 73
2.6.1 İlerleyici Benzeşme: 74
2.6.2 Gerileyici Benzeşme: 75
2.7 Benzeşmezlik (Dissimilation) 76
2.8 Son Ses Ünsüz Değişmeleri 77
2.8.1 Son Seste Sızıcılaşma: 77
2.8.2 Son Seste Tonsuzlaşma: 77
2.8.3 Son Seste Tonlulaşma: 77
2.8.4 Son Seste Diğer Değişimler: 79
2.9 Ünsüz Düşmesi 79
2.9.1 /ğ/ düşmesi: 79
2.9.2 /k/, /ķ/ düşmesi: 79

2.9.3 /y/ düşmesi: 80
2.9.4 /n/ düşmesi: 80
2.9.5 /h/ düşmesi: 80
2.9.6 /r/ düşmesi: 80
2.9.7 /v/ düşmesi: 81
2.9.8 /l/ düşmesi: 81
2.9.9 /t/ düşmesi: 81
2.9.10 /s/ düşmesi: 81
2.9.11 /z/ düşmesi: 81
2.9.12 /d/ düşmesi: 81
2.10 Ünsüz İkizleşmesi (Geminate) 81
2.11 İkiz Ünsüzün Tekleşmesi 82
2.12 Hece Kaynaşması (Contraction): 82
2.13 Hece Yutumu (Haplologie) 82
2.14 Ünsüz Türemesi (Anaptyctic Consonant) 83
2.15. Ünsüz Göçüşmesi (Metathesis) 84
2.16 Vurgu (Accent) 84
2.16.1 Sözcük vurgusu: 84
2.16.2 Cümle vurgusu: 84
B) Şekil Bilgisi 85
1. İsimler 86
1.1. İsim Yapımı Ekleri 86
1.1.1 İsimden İsim Yapan Ekler 86
1.1.2 Fiilden İsim Yapan Ekler 92
1.2. İsim Çekimi Ekleri: 96
1.2.1 Hâl Ekleri 96
1.2.2 İsimlerde Çokluk: 101
1.2.3 İyelik Ekleri: 102
1.2.4 Aitlik Eki: 104
1.2.5 Soru Eki: 104
2. Zamirler 104
2.1 Şahıs zamirleri 105

2.2 İşaret Zamirleri 108
2.3 Dönüşlülük zamiri 109
2.4 Soru zamirleri 109
2.5 Belirsizlik zamirleri 110

3. Sıfatlar 110
3.1 Niteleme sıfatları 110
3.2 Belirtme sıfatları 111
3.2.1 İşaret sıfatları 111
3.2.2 Sayı sıfatları 111
3.2.3 Soru sıfatları 111
3.2.4 Belirsizlik sıfatları 111

4. Zarflar 112
4.1 Yer-yön zarfları 112
4.2 Zaman zarfları 112
4.3 Durum zarfları 113
4.4 Soru zarfları 114
4.5 Miktar zarfları 114

5. Fiiller 114
5.1 Fiil Yapımı Ekleri 115
5.1.1 Fiilden Fiil Yapımı Ekleri 115
5.1.2 İsimden Fiil Yapımı Ekleri 116
5.2 Şahıs Ekleri 117
5.2.1 Zamir kökenli şahıs ekleri 117
5.2.2 İyelik kökenli şahıs ekleri 119
5.3 Şekil ve Zaman Ekleri 120
5.3.1 Bildirme Kipleri (Haber Kipleri) 120
5.3.2 Dilek (Tasarlama) Kipleri 129
5.4. Ek Fiil (Cevher Fiili) 132
5.5 Soru Eki 135

5.6. Sıfat-Fiiller (Participle) 136
5.7 Zarf-Fiiller (Gerundium) 136

6. Edatlar..... 139
6.1 Ünlem Edatları 139
6.2 Seslenme Edatları 140
6.3 Gösterme Edatları..... 140
6.4 Cevaplama Edatları 141
6.5 Bağlama Edatları 141
6.6 Sıralama Edatları 141
6.7 Denkleştirme Edatları. 142
6.8 Karşılaştırma Edatları. 142
6.9 Cümle Başı Edatları..... 142
6.10 Sona Gelen Edatlar 143
6.11 Son Çekim Edatları 143

7. SONUÇ..... 146
8. KAYNAKÇA 166
9. METİNLER..... 171
10. SÖZLÜK 364

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

a	
ă	kısa a
ā	uzun a
á	ince (palatale)
å	yuvarlak a
b	
P	patlamasını kaybedince b'ye yaklaşmış p ünsüzü
c	
C	c-j arası ünsüz
ç	
Ç	ç-c arası ünsüz
d	
T	patlamasını kaybedince d'ye yaklaşmış t ünsüzü
e	
ĕ	kısa e
ē	uzun e
´	yuvarlak e, yahut e-ö arası ünlü
f	
F	f-v arası ünsüz
g	
ġ	art damak g'si
ģ	ön damak g'si (kalın ünlülerle hece kuran)
K	patlamasını kaybedip g'ye yaklaşmış k ünsüzü
Ķ	patlamasını kaybetmiş art damak k ünsüzü

h

ı

ī uzun ı

ĭ kısa ı

í ince (palatale) ı, yahut kalın i

ì yuvarlak ı, yahut ı-u arası ünlü

i

m uzun i

} kısa i

j

k

ķ art damak k'si

p ön damak k'si (kalın ünlülerle hece kuran)

l

Í telaffuz noktası öne kaymış l (kalın ünlülerle hece kuran)

m

n

o

ō uzun o

ó	incelmiş (palatale) o, o-ö arası ünlü
ȯ	kapalı o, o-u arası ünlü
ö	
ō̈	uzun ö
p	
r	
s	
S	sızıcılaşmaya yakınlaşarak z'ye yaklaşmış s ünsüzü
ş	
Ş	ş-j arası ünsüz
Ş	süreklileşme eğilimi gösteren ç-ş arası ünsüz
t	
u	
ŭ	kısa u
ū	uzun u
ü	
ṻ	uzun ü
ŭ̈	kısa ü
v	

y

z

İŞARETLER

- Ünlüler üzerindeki uzunluk işareti

ˇ ünlüler üzerindeki kısaltma işareti

. ünlüler üzerindeki kapalılık işareti

ˬ iki ünlü arasında ikiz ünlü işareti

‿ iki kelime arasındaki ulama işareti

' kendisinden sonra gelen heceyi vurgulamak için kullanılan işaret

′ 1. kalın ünlüler arasında yarı inceltme işareti

2. ünsüzler üzerinde telaffuz noktasının daha öne kaydığını gösteren işaret

` vurgulu yarı uzun ünlü

¬ alçalan ton işareti

yükselen ton işareti

C: c-j arası ünsüz

Ç: ç-c arası ünsüz

F: f-v arası ünsüz

K: k-g arası ünsüz

Ķ ķ-ġ arası ünsüz

P: p-b arası ünsüz

S: s-z arası ünsüz

Ş: ş-j arası ünsüz

Ş: ç-ş arası ünsüz

T: t-d arası ünsüz

KISALTMALAR

AA : Anadolu Ağızları
age. : Adı geçen eser
agm. : Adı geçen makale
BGA : Bulgaristan Göçmeni Ağzı
bk. : Bakınız
C : Cilt
DA : Dağlı Ağzı
DTA : Doğu Trakya Ağızları
ET : Eski Türkçe
GA : Gacal Ağzı
MDD : Metin Dışı Derleme
PA : Pomak Ağzı
RGA : Romanya Göçmeni Ağzı
S : Sayı
s. : Sayfa
ST : Standart Türkçe
TDK : Türk Dil Kurumu
TT : Türkiye Türkçesi
yay. : Yayınevi

GİRİŞ

1. İlimiz Edirne

1.1 Edirne'nin Kısa Tarihçesi

Edirne şehri, Balkan Yarımadası'nın güneydoğu uzantısını teşkil eden Trakya kesiminde, Tunca ile Arda nehirlerinin Meriç' e ulaştığı yer yakınında, Tunca' nın Meriç' e kavuşmasından önce meydana gelen kavis içinde bulunmaktadır. Edirne'nin bulunduğu yerde, Trak kabilelerinin en büyüğü olarak kabul edilen Odrisler'in açık bir şehir veya pazar yeri kurduğu, bu açık şehre Odrisa-Odrisya adını verdikleri, sonradan buranın Makedonlar ve Romalılarca genişletilerek kullanıldığı söylenegelmektedir. II. yüzyılda Roma İmparatoru Hadrianus, şehre hâkim olup şehri yeniden inşa edince, onun adına izafeten şehre Hadrianopolis yani Adriyan[8] adı verilmiştir. İslâm kaynakları gibi eski eserlerde Hadrianopolis ismi, "Edrina, Edruna, Edrunus, Edrenos, Edrenabolu" olarak kayda geçmiştir. I. Murat'ın İlhanlı hükümdarına gönderdiği bir fetihnâmeden "Edrene" şeklinin benimsendiği ve uzun süre "Edrine" diye anıldıktan sonra XVIII. yy. itibarıyla "Edirne" olarak telaffuz edilmeye başlandığı genelgeçer bir bilgidir.

Bizans döneminde Edirne zaman zaman Balkanlar'dan gelen kavimlerin tehdidine maruz kalmıştır. 586'da Avarlar tarafından kuşatılmıştır. 618'den sonra Bulgarlar, Edirne dahil olmak üzere, Trakya'nın bir bölümünü istilâ etmişlerdir. Takip eden yıllarda şehir, Bizanslılarla Bulgarlar arasında birkaç kez el değiştirmiştir. Edirne, Bizans-Peçenek savaşlarına da sahne olmuştur. 1018, 1049 ve 1078'de Peçenekler saldırılarda bulunmuştur. 1078'de şehir, Peçenekler'e yüklü altın , gümüş ve kıymetli hediyeler vermekle kurtulmuştur. Bundan sonra Edirne için en büyük tehlike Haçlı seferleri olmuştur. Bu seferler sırasında Edirne birçok yağma ve saldırılara uğrayıp tahrip edilmiştir.[9]

Bizans'taki bu iç mücadeleler elbette Balkanlardaki karışıklıklardan istifade etmek isteyen Orhan Bey ve Süleyman Paşa için bir fırsattır. Bu vesileyle Edirne ile yakından

[8] Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Millî Mücâdele*, TTK Yay., Ankara, 1987, C 1, s. 2.
[9] https://www. trakya.edu.tr/pages/edirne-tanıtımı.

ilgilenmeye başlamışlardır. I. Murat'ın tahta çıkmasıyla da Rumeli'nin fethi yolundaki çalışmalara büyük önem ve hız verilmiştir. Evrenoz ve Hacı İlbeyi kumandasındaki Türk birliklerinin Malkara, Keşan, Çorlu, İpsala, Dedeağaç ve Dimetoka'yı fethetmesinde sonra, Lala Şahin Paşa da Edirne'nin fethiyle görevlendirilir. Sazlıdere'de Rum-Bulgar kuvvetleri, Osmanlı ordusu tarafından bozguna uğratılarak Edirne, Lala Şahin Paşa tarafından 1361 yılında teslim alınmıştır.

Edirne'nin fethi, Avrupa ve Türk tarihi için bir dönüm noktasıdır. Nihayetinde Osmanlı Devleti'ne, İstanbul'a yapılacak bir hareket ve vb. durumlar için büyük bir stratejik üstünlük sağlamış hatta bu vesileyle Edirne, Türkler'in Rumeli fetihlerinde merkezî bir hareket üssü haline gelmiştir. Türkler'in, Batı'ya yönelik bütün seferlerinde ordular Edirne'de konaklamış; sultanlar çoğunlukla Otağ-ı Hümâyûn'unu burada kurmuşlardır. Fethedildiğinde bakımsız bir hâlde olan şehir, Türkler tarafından imar edilerek kısa zamanda gelişmiş; camiler, saraylar, hanlar, hamamlar, medreseler, konaklar, köprüler, yollar vb. eserlerle dünya tarihinde de adları anılan meşhur şehirler arasında yerini almıştır. II. Murad zamanında şehrin hızlı gelişmesi devam etmiştir.

II. Murad Segedin Barışı'ndan sonra, 1443'te Edirne'den Manisa'ya çekilerek tahtı oğlu Mehmet (Fatih)'e bırakmıştır. II. Mehmed, İstanbul'un alınmasıyla ilgili planlarını, İstanbul surlarını tahrip eden meşhur toplarının dökümünü ve diğer hazırlıklarını 1452-1453 kışında Edirne'de yapmıştır. İstanbul'un fethinden sonra Edirne'nin önemi uzun süre devam etmiştir.[10]

XVI. yy.da Edirne, her açıdan hızlı bir gelişme kaydederek XVIII. yy.ın ikinci yarısında -Osmanlı padişahlarının burada oturmalarının da etkisiyle- ikinci bir başkent olma özelliğine kavuşmuştur. I. Ahmed, II. Osman ve IV. Murad' ın av eğlenceleri düzenleyerek Edirne'de kalmaları da şehre duyulan ilgiyi arttırmıştır.

IV. Mehmed, yaptırdığı Saray-ı Cedid (Yeni Saray) ve bazı köşklerle Edirne'yi ikinci bir devlet ve yönetim merkezi hâline getirmiştir. XVIII. yy.ın sonlarına doğru başlayan Avusturya seferleri ve bunun sonucunda uğranılan bozgunlarla Edirne her açıdan huzurunu kaybetmiş, bundan olumsuz etkilenmiştir. Denilebilir ki XVIII.

[10] https://www. trakya.edu.tr/pages/edirne-tanıtımı.

yüzyıl, Edirne'nin gerileme devridir. Şehirdeki büyük yangın felâketi, meydana gelen depremin yıkıcı etkileri, Avusturya Savaşları ve sonucunda uğranılan bozgunlar ile şehir; uzun süre kendini toparlayamamıştır.

Edirne, Türk hâkimiyetine girdikten sonra, ilk defa 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda, işgâle uğramıştır. 22 Ağustos 1829'da Ruslar Edirne'ye girer. Bu savaş, Osmanlı Devleti'ni ve Edirne'yi derinden sarsmıştır. Plevne savunmasından sonra "Doksanüç Harbi" adıyla bilinen savaş sırasında, ikinci bir işgali yaşayan Edirne, sarılması zor yaralar alır. Düşman birlikleri tarafından şehrin işgal edilmesi, yapılan katliamlar, Ruslar ve diğer işgalciler tarafından şehrin birçok semtinin baştan başa tahrip edilmesi… Zulüm ve savaşın yol açtığı pek çok acı karşısında halkın bir kısmı evlerini terk etmek zorunda kalır, işgal ve hastalıklardan dolayı on binlerce Türk helak olmuştur. Bu, Edirne'nin nüfusunda sarsıcı bir boyutta azalma meydana getirir.

Doksanüç Harbi'nden sonra, otuz yılından fazla bir süreyi barış ve sükûn içinde geçiren Edirne, I. Balkan Savaşı'nda yeniden işgale uğramış ve özellikle Bulgarların zulmünden dolayı büyük bir felaketler yaşamıştır. Ekim 1912'den itibaren saldırıya geçen Balkan Devletlerinin kuvvetlerine karşı Şükrü Paşa insanüstü bir mücadele göstererek şehri savunmuştur. Altı aylık bir direnişten sonra açlık ve cephanesizlikten şehir teslim olmak mecburiyetinde kalmıştır. Edirne, II. Balkan Savaşı sırasında, 22 Temmuz 1913 tarihinde kurtarılmıştır. Osmanlı Devleti'nin, Balkan devletleri ile imzaladığı antlaşmalar ve bunların kendi aralarında yaptıkları Bükreş Antlaşması ile fiilî durum hukuki hâle getirilmiştir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra da Edirne ve Doğu Trakya üzerindeki Yunan emelleri devam ettiğinden İstanbul'a ulaşmak için Edirne ilk hedef olmuştur Yunanlıların gözünde. Ülkenin her yerinde olduğu gibi burada da işgal ve tehditlere karşı teşkilatlanmalar başlamış ve burada "Trakya Paşaeli Cemiyeti" kurulmuştur. Haziran 1920'de toplu olarak Trakya saldırılarına başlayan ve 15 Temmuz 1920'de Meriç üzerinden Edirne'ye yürüyen Yunan kuvvetlerine karşı Türkler, çetin bir mücadele vererek başarı sağlamışlardır. Çanakkale Boğazı'ndan geçerek Tekirdağ üzerinden Trakya'ya saldıran Yunan kuvvetleri durdurulamamış, 15 Temmuz 1920'de başlayan mücadele 25 temmuz 1920'ye kadar devam etmiştir. Yunan kuvvetleri 25 Temmuz

1920'de Edirne'ye girmiştir. Ancak Yunanistan'ı, Anadolu'da uğrayacağı "Büyük Taarruz" gibi yenilgiler bekleyecektir. Bu yenilgi ile 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi'ni imzalayan Yunanlılar, Karaağaç da dahil Meriç'in batısına kadar bütün Doğu Trakya'dan çekilecek ve Yunan kuvvetleri tarafından boşaltılan Edirne'ye 25 Temmuz 1922'de Türk ordusu girecektir. 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması gereğince, Yunanistan'dan savaş tazminatı olarak Karaağaç alınmıştır. 15 Eylül 1923'te Yunan kuvvetleri bölgeden tamamen çekilmişlerdir. Böylece Trakya'daki bugünkü sınırlarımıza ulaşılmıştır.

Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok fırtınasına şahit olmuş, birçok ihtilal ve hadiselere sahne olmuş, defalarca el değiştirmiş olan Edirne; taşıdığı Türlük damgasının hiçbir surette silinmeyecek kadar kuvvetli olmasıyla bilinmiştir. Yüzyıllarca Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci başkenti sıfatını muhafaza ederek Türk hâkimiyet ve kudretinin Batı medeniyetine yayılmasında bir üs vazifesini layıkıyla yerine getirebilmiş olan Edirne[11] Türkiye Cumhuriyeti'nin Batı'ya açılan kapısı, serhad şehri hâline gelmiştir.

"...Anadolu ve Rumeli'nin incisi, Osmanlı sultanlarının gözdesi, Osmanlı şairlerinin gül bahçesi bir şehir bu...Adı Edirne...Bir rüya şehir...Diğer taraftan dünyaya sahip olmak isteyenlerin rüyalarını süsleyen bir şehir... Başına Türk-İslâm medeniyetinin pırlantalarla donanmış "başkentlik" tâcını giymiş müstesna bir şehir...Filibe, Selânik, Üsküb ve Saraybosna'nın, Şam, Kahire ve Bağdat'ın, Taşkent, Semerkant ve Buhara'nın, Konya, Bursa, Trabzon, Amasya, Manisa ve İstanbul'un dünya-ahiret kardeşi bir şehir...Onun adı Edirne..."[12]

[11] Bekir Sıtkı Baykal, *Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK. Yay., Ankara 1965, s. 179-195.

[12] Rıdvan Canım, *Sultanların Şehri-Şehirlerin Sultânı Edirne Kitabı,* Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 21.

1.2 Evliya Çelebi'ye Göre Edirne

Bursa'dan sonra İstanbul'un fethine kadar Osmanlı Devleti'nin başkentliğini yapmış olan Edirne, -antik Hadrianopolis- Meriç nehrinin üzerinde Bulgaristan ve Yunanistan sınırlarında bulunan, Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki en önemli kentidir. Çok köklü bir geçmişe sahip olan şehir, 17. yy.da dönemin ünlü gezgini Evliya Çelebi'nin dikkatini çekmiş, kendi kalemiyle şehri şu ifadelerle anlatmıştır:

"Edirne her tarafında gülistanın, bülbülün süslediği baharistan olan bağlarının pek çok olduğu bir şehirdir. Osmanlı coğrafyasında yer alan Başak, Laçka, Bursa ve Havran şehirleri müstesna tutulduğu takdirde, Edirne hakikaten, geniş, ucuz ve bereketli bir şehirdir. Belki Edirne meyve ve bitkileri yönünden onlardan daha üstündür. Doğu tarafı İstanbul tarafındaki Solak çeşmesi, yoluna varıncaya kadar mümbit tarlalarla, laleliğe dönmüş verimli bir vadidir. Güney tarafı Arda ve Meriç nehirlerinin ötesinde Timurtaş tarafına ve ta Dimetoka'ya varıncaya kadar bakımlı köyler, bağ ve bostanlarla, çiftliklerle bezenmişmamur bir yerdir. Batı tarafında, Meriç'in sağında ve solunda vadiler ta Çermen livasına varıncaya kadar kasaba ve köylerle süslenmiş olup etkili yerleri pek çoktur. Hayır ve bereketleri bol sayısız sahraları, fidanlıkları ve ağaçlıklı ormanları vardır ki Vakarel denilen odun ve kömürünü bu taraftan binlerce arabalarla getirirler. Edirne şehrini binlerce şair, havası, suyu, kadını ve erkek aşıkları ile meşhur etmişlerdir. Amma bunlar denizden damla, güneşten zerre bile değildir…Nice yabancılar bu şehri her bakımdan beğenerek burada yerleşmiş, evlenerek ev bark sahibi olmuşlardır. Ayan ve eşrafın tamamı konukseverdirler. Her biri birer yolla garip kimselere iyilik yaparak onları bu şehre bağlar. Nimetleri bol, iyi huylu ve cömert hane sahipleri olup ahlaklı, dürüst ve mütevazı halkı vardır…Burası eski zamanda Yunan kavminin ikinci payitahtı imiş. Alman diyarının ve Kızılelma beldesinin kapısıdır. Nitekim Edirne o diyarın kilididir. Osmanlı tarafına kapıları açıktır… Edirne şehrine girmek için dört taraftan dört tane büyük cadde vardır. Hangisinden Edirne'ye girsen Selimiye Camii'nin dört minaresini iki ve şerefesini altı görürsün. Yanına yaklaşsan bile mademki ana cadde üzerindesin, böyle göreceğin şüphesizdir. Bu çeşit hendese üzerine terk edilmiş binalardır…Hâsılı ki yeryüzünde benzeri olmayıp taklit dahi kabul etmeyen seçkin bir eserdir ki, gören

"Bin takdir sana, ey iş ve resim meydanın ustası" mısrasını söylemekten kendisini alamaz..." [13]

Edirne şehrinin sosyal hayatını ve dokusunu meydana getiren çarşılarını, pazarlarını, mahalle ve caddelerini, saraylarını; şehrin fiziki dokusunu oluşturan birçok hastane, köprü vb. yapılarını; beşeri yapısını, ekonomisini ve daha pek çok değerini en güzel betimlemelerle anlatmıştır. Bilhassa şehrin tarihî ve mimari dokusunu, dikkat çeken üslubuyla ön plana çıkarmıştır.

1.3. Süloğlu İlçesi Hakkında

Edirne ile Kırklareli arasında Süloğlu Küküler (Gevgiller) yolunu 200 metre batısında ''Kocatepe'' olarak adlandırılan Trakya'nın en büyük tümülüslerinden biri bulunmaktadır. Bu büyük tümülüsün yanında ikinci bir tümülüs daha vardır. Büyük tümülüsün çevresinde Demirçağ-Roma döneminlerine ait bir yerleşim yeri 200 metre kadar güneyinde MÖ 4000 yılına ait tarih öncesi bir höyük bulunmaktadır. Ayrıca Süloğlu-Geçkinli arasında eski çağlara ait halk arasında Dokuztepeler denilen tümülüsler de mevcuttur. Geçkinli köyünün hudutları içerisinde ve kuzey tarafında Petro Tepe denilen Kocahöyük ve onun 500 metre kadar kuzeyinde bir höyük daha mevcuttur.

Bulgarların, İranlıların, Gotların istilasına uğrayan Trakya, en uzun zamanı Roma İmparatorluğu'nun boyundurluğunda geçirmiştir. Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle Trakya Doğu Roma İmparatorluğu'nun sınırları içinde kalmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyeti 1361 tarihine kadar devam etmiştir.

1350 yılında Trakya'yı ilk defa gören Sultan Orhan'ın oğlu Süleyman Gazi, hayran kalarak bu bölgeyi Osmanlı ülkesine katmayı tasarlamış ve 1356 yılında Gelibolu'ya çıkarak Gelibolu ve çevresini Osmanlı ülkesine katmıştır. Bu sıralarda av esnasında attan düşüp ölümüne neden olan bu olaydan sonra Trakya'nın Osmanlı İmparatorluğuna katılma işi birkaç yıl tehir edilmiştir. Süleyman Gazi'nin ölümüyle yerine geçen Birinci Murat, babasının ölümü ile de imparatorluğun başına geçmiş

[13] bk. Mehmet Karakuyu-Faruk Sarıusta, "Evliya Çelebi'ye Göre 17.Yüzyılda Edirne'nin Şehir Coğrafyası Ve Kültürel Hayat", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 24, Temmuz-2011, s.124-149.

oldu. Trakya'nın Osmanlı İmparatorluğuna katılma planı yeniden uygulamaya konularak 1361 tarihinde Edirne ve civarı Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.

Osmanlı idaresinin halka tanıdığı hürriyetten memnun görünen Edirne, geniş araziler üzerinde yeniden kasabaya köyler ve çiftlikler kurmuşlardır. Bu çiftliklerden biri de araştırma bölgemizi temsil eden Süleoğlu Çiftliği'dir. 16.asırda kurulduğu tahmin edilmektedir. Edirne'nin Kirişhane Mahallesi'nin kurucusu olan Hacı Süle Çelebi'ye, bu köyün Süleköyü tımarı sahibi olan babası Hacı Sinan'dan kaldığı bilinmektedir. Bundan sonra oğluna kaldığı için "Süleoğlu" adını aldığı söylenir. Nitekim Süle köyüne vakıf kayıtlarında ve tımar defterlerinde de rastlanıldığı köylerin muhtarlarınca dile getirilmektedir. Evliya Çelebi de Süloğlu Çiftliği'nin güzelliğinden söz etmektedir. Çiftlik 1828-1829 Osmanlı Rus Savaşına kadar elden ele geçer. Savaş esnası, Trakya'da bütün kasaba, köyler ve çiftliklerin yakılıp yıkıldığı bir dönemdir. Savaş sonunda halkın dilinde meşhur olan 93 harbi göçmenleri köye yerleştirilir. Ve böylece iskân başlar, o günden günümüze kadar göçmenlerin gelişi devam eder. Göçmenler; Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya'dan gelmiştir yöreye.

1894 Edirne Vilayeti Salnâmesi'ne göre Süloğlu, Havsa ilçe köyleri arasında görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra Tatarlar nahiyesine bağlı köy 1934 yılında merkeze bağlı nahiye 1967 yılında belediye 1990 tarihinde ilçe olmuştur. İlçe olurken -yazım hatası yüzünden- Süleoğlu adı, Süloğlu olarak yazılmıştır. Süloğlu, Kasım 1920 ile 21 Kasım 1922 tarihleri arasında Yunan ordusunun işgaline uğramıştır. Yunan ordusunun Süloğlu'dan temizlenmesi ile de 22 Kasım 1922'de Süloğlu, düşman işgalinden kurtulmuştur.[14]

[14] Erol Atik, *Süloğlu Belgeseli*, Süloğlu İlköğretim Okulu Koruma Derneği Yay., İstanbul, 1996, s.11-13.

1.3.1 Süloğlu İlçesi Köyleri[15]

1.3.1.1 Akardere

Önceleri çiftlik halinde olan bu köye, deresi dört mevsim aktığı için "Akardere" ismi verildiği söylenir. Bu köy 1912 yılındaki Balkan Savaşında, Bulgarlar tarafından işgal edilmiş; köy halkı, göçe zorlanmıştır. Köy tamamen virane duruma getirildiğinden yaklaşık dört yıl boş kalmıştır. Sonraları hükümet tarafından Bulgaristan'ın Ortaköy göçmenleri, köye yerleştirilmiştir. Daha sonra gelen göçmenlerle yeni etnik durumunu almıştır. Halk arasında ilk başlarda bu sebepten dolayı Tatar, Muhacir, Dağlı, Çingene ve Pomak gibi çeşitli gruplar vardır. Fakat sonraları köyden kente olan göç sebebiyle bu çeşitlilik azalmış, şu an köy halkının büyük çoğunluğunu Dağlılar teşkil etmektedir.

Köyün gelir kaynakları, tarım ve hayvancılıktır. Köyde tarım, modern alet ve makinelerle yapılmaktadır. Köy halkı, ilk zamanlar kabak çekirdeğinden büyük gelir elde etse de çiftçiliğin artık kazandırmadığı noktasında hemfikir olup kentlerde iş bulma düşüncesini benimsemişlerdir.

[15] Erol Atik, age., s.71-93.

1.3.1.2 Büyük Gerdelli

Köy, adını eskiden süt sağımında kullanılan süt kovalarına verilen "gerdel"den almaktadır. Köyün üstünde kurulduğu arazi büyük ve geniş olduğu için "Büyük Gerdelli" denilmiştir. Köyün ilk kuruluş yerinin şimdiki kuruluş yerinin yaklaşık 3 km kuzeyine düşen "Kaynaklar" mevkine yakın, tahmini 200 dönümlük bir arazi üzerine olduğu söylenilmektedir. Bu tahminler; çiftçilerin sulama mücadelesi sırasında buldukları temeller, merdiven ayakları, büyük lağım kanalları, çeşitli süslü kavanozlar, erzak tüpleri vb. kalıntılara dayanılarak yapılmaktadır. Eski köyün merkezinde kilise temelleri bulunduğu da bilinmektedir.

Köyün bey çiftlikleri zamanında Fatma Bacı denilen bir kadına tek varis olarak bırakıldığı söylenir. Bu büyük çiftlikler Fatma Bacı tarafından Rumlara satılmış, köy ilk defa Rumlar tarafından kurulmuştur. Daha sonra Türkler tarafından alınan köy, günümüzdeki şekline kavuşmuştur. Bugünkü halkını Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya, Arnavutluk ve Anadolu'dan gelen göçmenler oluştursa da iş koşulları sebebiyle köy halkının büyük çoğunluğu il merkezinde ikamet etmektedir. Süloğlu ilçesinin en çeşitli etnik yapıya sahip köyüdür.

Köyün başlıca geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Köyde tarım modern alet ve makinelerle yapılmaktadır. Tarım ürünlerinden buğday, ayçiçeği, arpa, şeker pancarı ve çeltik yetiştirilir. Meralarda küçükbaş hayvan, evlerdeki ahırlarda da büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır.

1.3.1.3 Domurcalı

Köyün çok eskiden kurulmuş olduğu yöre halkı tarafından söylenilmektedir. Eski bir Türk köyü olduğu bilinmekte ve asıl kuruluş yerinin şimdiki köyün 1500 metre güneyinde bulunan Demircili mevki olduğu söylenilmektedir.

Köyün buradaki ilk kuruluşunun "Demirci Ali" şeklinde olduğu köy halkınca bilinmektedir. Köyün ilk adının da "Demirali" olduğu, arşivlerdeki tapu defterlerinde ve 1543-1666 yıllarına ait dönemlere ait belgelerde köyün adının Demirali olarak kayda geçtiği söylenilmektedir. Demirali adının zamanla "Demirci Ali" şeklini aldığı, sonraları da "Demircili", en sonunda da "Domurcalı"ya döndüğü halk tarafından benimsenilmiş bir bilgidir.

Edirne Yunanlılar tarafından işgal edildiği zaman köy Yunanlıların eline geçmiştir. Türkler tarafından alındıktan sonra eski bağımsızlığına kavuşmuştur. Köyün geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanır.

1.3.1.4 Geçkinli

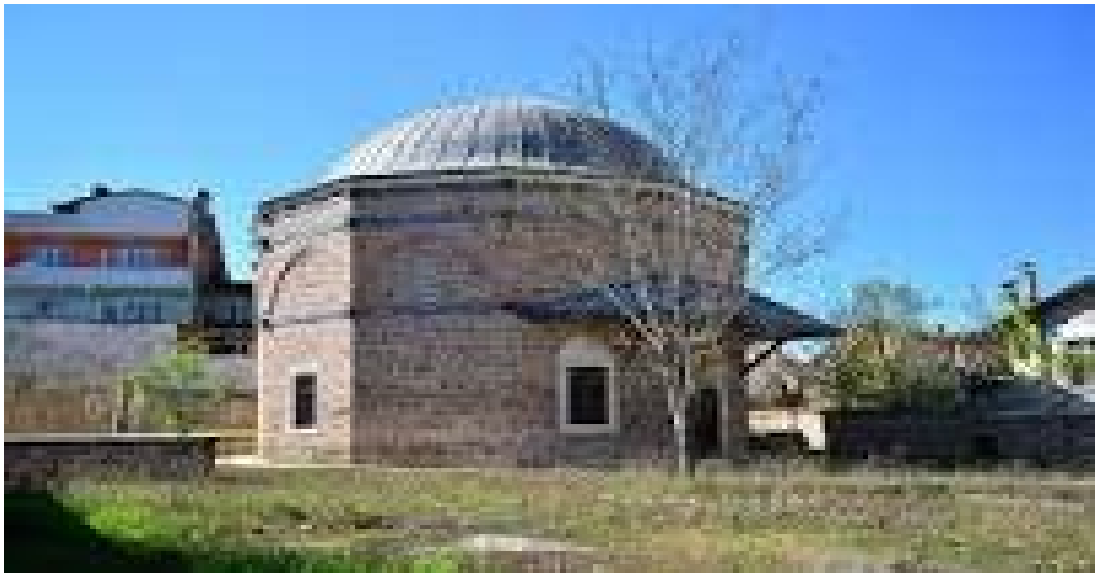
Köyün adının nereden geldiği hakkında üç görüş vardır: Birincisi Türklerin Edirne ve yöresini zaptetmesiyle Anadolu'dan Rumeli'ye, Rumeli'den Anadolu'ya gruplar halinde geliş gidişlerin yoğun bir şekilde bu köy üzerinden yapılması köyün adını Geçkinli yapmıştır.

İkinci görüş ise Balkan ve Birinci Dünya savaşlarında gençler askere gidince köyde yaşlılar kalmıştır. Yaşlı adamı, yaşlı insanı çok anlamı kastedilerek "yaşı geçkin" ifadesini karşılamak üzere bu ad kullanılmıştır.

Üçüncü görüş ise kesin olarak ne zaman olduğu bilinmemekle beraber köyün bir müddet "Gecinli" adını taşıdığıdır. Köyde acı çeşme adı verilen bir çeşmenin çevresinden çıkan bir taşta, köyün eski imamı Hasan Yılrırıran (Gecinli Kariyesi) ibaresinin yazılı olması ve adını oradan aldığı benimsenen fikirlerdendir.

Köy halkı, Bulgaristan'ın Ortaköy ve Şumlu'dan gelen göçmenlerinden meydana gelmektedir. Köyün yaklaşık 500 metre kuzeybatısında Balkan Harbi şehitlerine ait bir anıt vardır. Balkan harbi sırasında -genelgeçer bilgiye göre- bir gece taktik hatası yüzünden iki Türk birliğinin birbiriyle savaştığı ve şehit verildiği söylenilmektedir. Onların aziz hatıralarına hürmeten bir anıt yaptırılmıştır. Anıt, Süloğlu Askeri Birliği ve köy halkının el birliği ile bugünkü düzeyine getirilmiştir. Köyün ana gelir kaynakları tarım ve hayvancılıktır.

1.3.1.5 Keramettin

Köy halkı yörenin yerlisidir. 1800'lü yıllarda civar köylerde görülen salgın hastalıklar yüzünden bu köylerde yaşayan insanların buraları terk ettiği söylenilmektedir. Ancak kısa bir süre sonra şimdiki köyün bulunduğu yere tekrar gelip yerleşmişlerdir. Buraya yerleşen insanlar, köye gelen gidenlere çok ikramda bulunurlarmış. O zamanlar "Kerem" adında ermiş birinin çevre köyleri gezdiği ve en çok ikramı bu köyde gördüğü söylenir. Bu şahsın "Köyün adı 'ikramedenler' olsun, en çok ikramı bu köyde gördüm." demesiyle köyün adının "İkramedenler" olduğu, zaman içinde "Keremedenler" olarak kullanıldığı ve en sonunda da bu ismin değişikliğe uğrayarak son hâliyle "Keramettin" olduğu kabul edilen yaygın bir görüştür.

Köye gelip yerleşen ve köyde yaşadığı söylenen "Kerem" adındaki ermiş kişinin mezarı bugün köyün cami avlusunda bulunmaktadır. Köy halkı kendisine gerekli saygı ve sevgiyi göstermektedir, Kerem Baba'dan dualarını eksik etmemektedir.

Çanakkale ve Kurtuluş Savaşları yıllarında köyden savaşlara çok erkek katılmış; çoğu şehit olmuş, pek azı da gazi olarak köye dönmüştür. Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayansa da hayvancılığın payı büyüktür. Köyün piknik için korusu bulunur. Köy, bu yönüyle de büyük ilgi görmektedir.

1.3.1.6 Küküler

Köye ilk yerleşenler 1893 harbinden sonra Bulgaristan'dan gelen Bulgaristan Muhacirleri'dir. Köy "Dağlı" adı verilen Bulgaristan Muhacirlerinden ve "Gacal" adı verilen yerlilerden oluşmaktadır. Ruslar Bulgaristan'ı istila edince orada yaşayan Türkler yurtlarını terk etmişler ve Küküler'e yerleşmişlerdir.

Köyün şu anki adının nereden geldiği şöyle ifade edilmektedir: Balkan Harbi sırasında köyde askeriyenin kileri bulunmaktadır. Civar köylerdeki askerler bu köye gelecek olduklarında "Kiler"e veya "Gevgiller"e gidiyoruz diyorlarmış. Daha sonra değişerek bu isim 'Kikiler" olmuş son değişikliği ile de "Küküler" olmuştur.

Köy halkının geçimi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Süloğlu'nun nüfus oranına göre okuyup meslek sahibi olanların sayısının en fazla olduğu köy olduğu söylenilmektedir.

Köyün Süloğlu'na giden yol üzerinde 400 dönümlük çok güzel mesire yeri olarak kullanılan bir korusu vardır.

1.3.1.7 Sülecik

Köy Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında Bulgarların ve Yunanların işgaline uğramıştır. Köye ilk gelen köylülerin anlattıklarına göre köyün kuruluşunun kesin olarak bilinmemesi, bu sebeptendir. Köye ilk olarak "Süle" isimli bir ailenin yerleştiği, bu ailenin tımar sahibi olduğu ve "Sülecik" isminin bu aileden geldiği söylenilmektedir. Köyde Romanya göçmeni aileler de bulunmaktadır.

Köyün ekonomik durumu tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Tarım buğday, ayçiçeği, şeker pancarı ve mısıra dayalıdır.

1.3.1.8 Tatarlar

Köyün adına ve bulunduğu yere Başbakanlık arşivindeki tapu kayıtlarında rastlanıldığı, köy halkı tarafından söylenilmektedir. O yıllarda Erbuz Ata adında birinin ödediği vergi bedellerinden yola çıkılarak köye adını veren şahsın Timur İstilası sırasında gelen Tatarlardan olduğu anlaşılmıştır. Köyün "Ayazma" mevkinde "Tatar Mezarlığı"nın olması da köyde Tatarların uzun yıllar yaşadığını, köyün adının nereden geldiğini ispatlamaktadır.

Köy Balkan Savaşı'nda ve Birinci Dünya Savaşı'nda Bulgarların istilasına uğramıştır.

1.3.1.9 Taşlı Sekban

Köyün ne zaman ve nasıl kurulduğuna dair hiçbir bilgi yoktur. Kuruluşun çok öncelere dayandığı sanılmaktadır. "Sekbanı Cedid" askerlerinin burada karargâh kurup bir süre burada konakladıklarını ve çevresinde çok taşlı bir coğrafi yapıya sahip olması nedeniyle köye "Taşlı Sekban" denildiğini anlatan bir yazı karşılar bizi köy girişindeki meydanda.

Yöre halkı arasında "Seymen" ya da "Taşlı Seymen" olarak da söylenilmektedir. Köyden Çanakkale ve İstiklal savaşına giden köy erkeklerinden geriye dönen olmamıştır. Köy halkı yerlilerden oluşmaktadır.

Köyün ortasından bir dere geçmektedir. Köy bu dere yatağına kurulmuştur. Köyün arazisi çok taşlık, engebeli ve yüksektir. Köyün kuzeyinde kalan topraklar taşlık ve kıraçtır. Köyün güneyindeki topraklar ise daha verimli topraklardır. Köyün gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köyde tarım modern usullerle yapılmaktadır.

1.3.1.10 Yağcılı

Köyün ilk kuruluşunun merkez olarak Kaynak yanı mevkinde olduğu söylenilmektedir. Adını da burada bulunan ve susam yağı elde edilen yağhanelerden aldığı anlatılmaktadır.

Şimdiki yerinde ise Bulgarlara ait çiftlik evleri olarak kurulduğu sanılmaktadır. Balkan Savaşlarından sonra Bulgaristan'dan gelen bir Türk ailesinin bu çiftliğin bir bölümünü aldığı daha sonra gelen birkaç ailenin de çiftliğin diğer bölümlerini satın aldığı anlatılanlar arasındadır. Mübadele ile Bulgar ailelerden bir kısmının Bulgaristan'a, Bulgaristan'daki Türklerin bir bölümünün de buraya yerleştiği ve böylece burasının bir köy hâline geldiği söylenilmektedir.

Arazi, dalgalı bir arazi yapısına sahiptir. Köy civarında ufak höyükler vardır. Köyün ufak bir deresi vardır. Köyün başlıca geçim kaynağı, tarım ve hayvancılıktır. Hayvancılık çok gelişmiştir. Köyde çiftçilik, modern tarım araçlarıyla yapılmaktadır.

1.3.2 SÜLOĞLU'DA ETNİK YAPI

1.3.2.1 GACALLAR

Trakya'nın hemen her bölgesinde yaşayan Gacallar, Süloğlu ve çevresinde de yaklaşık beş köyde yoğun olarak yaşamaktadırlar. Bu bölgede yaşayan Gacallar için çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Bu görüşlerin başlıcaları şunlardır:

Kendilerini "yerli unsur" olarak kabul eden Gacallar için *Derleme Sözlüğü*'nde şu tanım yapılmaktadır:

"Lüleburgaz, Çavuşköy, Babaeski, Vize, Kırklareli, Çorlu, Malkara, Hayrabolu, Saray civarında yerli, göçmen olmayan kimse."[16]

Ülküsal, Gacallar'ın tarihini bu bölgelere Oğuzlar'dan önce yerleşen Türk boylarına kadar götürmektedir ve Gacallarla ilgili olarak şu bilgilere yer vermektedir:

"Arkeolog Şkorpil'e göre Peçenekler, Deli Orman'daki diğer Türk boyları gibi, Bulgaristan'ın birkaç bölgesine dağılmışlardır. Deli Orman bölgesinde kalan gruplar ise ilk Bulgarlardır. Bunların bir kısmı belki diğer boylarla karışarak Gacal adını almıştır. Şkorpil, Gagauzlarla Gacalların 7. yy.ın ikinci yarısının başında Kral Asparuh ile birlikte Balkan Yarımadası'na gelmiş Protobulgarların kalıntıları olduklarını sanmaktadır. Bugünkü Gagauzlar ve Gacallar, bazı iddialar gibi yalnız Deliorman ve Dobruca ilk Bulgarlarının kalıntıları olmayıp Deliorman'da, Tuna çevrelerinde ve Dobruca'daki Türk boylarının (Peçeneklerin, Kumanların özellikle Uz-Oğuzların) torunlarıdırlar. Bunların Anadolu'dan değil, kuzeyden Kıpçak Bozkırı'ndan geldiklerini kabul etmek gerekmektedir."[17]

Ülküsal, Gacallar ile Gagauzların birbirine çok benzeyen adet ve geleneklere sahip olduğunu da belirtir. Özellikle kullanılan ağız özellikleri bakımından birçok denkliğin olduğundan bahsetmektedir. Bu benzerlikleri ortaya koyarak vardığı temel fikir, Gacallar ve Gagauzların Deliorman bölgesinde ve Karadeniz sahillerinde eskiden beri yaşayan insanlar olduğu hatta aynı kökten gelen insanlar olduğudur.

---

[16] Derleme Sözlüğü, TDK Yay., Ankara 1993, C.6, s.1886.
[17] Müstecib Ülküsal, *Dobruca ve Türkler,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 26, Seri. III Ankara 1966, S.27, s.17.

Gacalların, Kuzeydoğu Bulgaristan'da Deliorman bölgesinde yerleşen müslüman Türklerden oluştuğu, bir kısmının da Bulgaristan'ın Rusçuk, Silistre, Varna ve Şumnu kentlerinde yerleştiği kabul edilen bir görüştür. Deliorman'daki Türklerin; Türk, Tatar ve Gagavuzlardan meydana geldiği, Deliorman'ın yerli halkı olarak Gacalların kabul edildiği konusunda araştırma yapan bilginler, bunların Osmanlılardan önce buralara gelip yerleştikleri fikrinde birleşirler. Hatta Selahattin Olcay da *Doğu Trakya Yerli Ağzı* adlı çalışmasında, Bulgar araştırıcılarının Deli Orman Türklerini "Gacal" olarak andıklarına değinmiştir.

Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili* adlı kitabında Gacallar hakkında bazı görüşler belirtmiştir:

"Kuzeydoğu Bulgaristan'da Deliormanlarda yaşayıp İslam'a inanırlar. Deliorman Türkleri, Çıtaklar gibi adlarla anılırlar. Yürükler, Osmanlı Türkçesine bağlı Balkan Türkçesi konuşurlar. Yıldırım Beyazıt döneminde (XIV.yy. sonunda) Anadolu'dan bu topraklara göçerler. Evliya Çelebi bunları 'Çıtaklar' diye anar." Ve devamında şu bilgileri verir: "*Tatar, Bulgar, Eflak ve Buğdanlılardan doğmuş Dobruca'da yaşayan bir topluluktur. Bunlar ilk olarak Orhan Gâzi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın askerlerinin soyundan gelirler. Daha sonra buralara Yıldırım Beyazıt Tatarları yerleştirmiştir. Bunlarla Bulgar, Eflak, Boğdan kızlarının evlenmesinden Çıtak adı verilen topluluk doğmuştur. Kadınları yassı başlı olup renkli çuha ve kirliva abası ferace giyerler. Gayet dindar, örtülü, terbiyeli kadınlardır. Bütün halkı Hanefi mezhebinden olup namazı sürekli kılarlar. Bolluk memleket olduğundan her yolcuya ilgi gösterir, ikram ederler. Yumuşak huylu, halk selim yaratılışlı insanlardır."* Yukarıda da temas ettiğimiz gibi Müstecip Ülküsal'a göre Gacallar, Müslüman Peçeneklerden gelirler. Deliorman ve Gerlovo Kızılbaşlarının Türkçesi Osmanlı Türkçesine bağlıdır. Gerlovo dolaylarında otururlar.[18]

[18] Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.365.

1.3.2.2 DAĞLILAR

Süloğlu ilçesi ve köylerinde görüştüğümüz "Dağlılar" kendilerini Gacal, Pomak ve diğer etnik unsurlardan ayrı tutmuşlardır. Kendilerine Dağlı denilmesinin sebebini yaşadıkları yerin dağlık ve ormanlık olmasına bağlayarak izah etmişlerdir. Sahada Dağlıların bulunduğu alanda derleme yaparken "Biz gacal değiliz; Yörük'üz, Yörük" izahına da rastladık. Bu izahı Dağlılardan duyduk. Bu konuda çalışmalar yapan Prof. Dr. M.Tayyib Gökbilgin'in *"Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*"[19] adlı kitabındaki Yürükler hakkındaki bazı açıklamaları konuya ışık tutar niteliktedir. Yürüklerin ilk olarak I. Beyazıd devrinde Rumeli'ye geçirildikten sonra Saruhan'dan Serez havalisine ve Vardar ovasına kadar sürüldüğü belirtilmiştir. Yürükler'in Rumeli'ye göçüşlerinin, devlet tarafından, yeni fethedilen yerlerin iskânı hususunda gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Yine eserinde I. Beyazıd'ın Dobruca'yı Bulgarlar ve Ulahlar'dan aldıktan sonra burayı, Karadeniz'in kuzeyinden çağırdığı Tatar, Anadolu'dan da Türkler(Yürükler) ile iskân ettiği belirtilmektedir. Bu bölgedeki yerleşik Türkmen gruplarının "Tanrıdağı, Naldöken, Vize, Kocacık, Selanik, Ofcabolu Türkmenleri" olduğunu belirtir.

Hikmet Çevik, *"Tekirdağ Yürükleri"*[20] adlı kitabında ise, Osmanlı Türklerinin 1356'da Çanakkale Boğazı'nı geçerek Rumeli'yi almalarında Güney Marmara ve Ege bölgelerinde yığılmış olan Yürük geçişlerinin etkili olduğunu söylemektedir. Yine Hikmet Çevik, Aşık Paşazade tarihine dayanarak Yürüklerin 1356'da Rumeli'ye geçirildiğini, buradan da Hayrabolu'ya gidip buraları yurt tuttuklarını belirtmektedir. Bununla beraber, Yürüklerin askerî ve ticari yollar üzerine yerleştirilmelerine önem verildiğinden bahseder.

Selahattin Olcay *Doğu Trakya Yerli Ağzı* adlı kitabında Anadolu'dan Rumeli'ye göç eden Türk boyları ile ilgili *"...Süleyman Paşa zamanında Gelibolu yarım adası ile bunun kuzey bölgesine Karasi ilinden göçmen yerleştirildiğini söylemiştik. I. Sultan Murat zamanında ise, Saruhan göçer yörüklerinin Batı Trakya'da Serez yöresine yerleştirildiğini görüyoruz. Gene tarihî kaynaklardan öğrendiğimize göre,*

[19] M.Tayyip Gökbilgin, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1957, s.13-15.
[20] Hikmet Çevik, *Tekirdağ Yürükleri*, Tekirdağ Halkevi Yayınları:7, İstanbul, 1971, s .8-10.

Çelebi Mehmet zamanında İskilipdeki (Çorum) Tatarlar, Filibe yöresine, Fatih Sultan Mehmet zamanında Kastomoni ve Sinop'un zaptını müteakip İsfendiyar oğlu İsmail Bey bütün cemaati ile gene Filibe yöresine yerleştirilmiştir. Görülüyor ki, aynı zamanda Anadolu'da bulunan Tatar Türkleri de Balkanlar'ın iskânına iştirak ettirilmişlerdir. Tapu-Takrir Defterleri'nin incelenmesi Balkanlar'a göçen Türk unsurlarının Balkanlar'da nerelere yerleştirilmiş oldukları da bazan kaydedilmektedir. Meselâ, Edirne ve yöresine Ankara ve Canik'ten, Gelibolu'ya Sinop'tan göçmeler olmuştur. Bunlarda kaydedilen köy isimleri de Balkanlara Anadolu'nun nerelerinden ve hangi beyliklere mensup Türk ormak, boy ve aşiretlerinin göçmüş olduklarını belirtiyorlar. Ayrıca, bu unsurların nasıl bir sistem dahilinde yerleştirilmiş oldukları da açıklanmıştır. Buna göre, her bir köy, nahiye ya da kazaya, toplu birlikler halinde göçmenler yerleştirilmiş ve bunların adları ile anılan yerler vücûda getirilmiştir. Meselâ, Doğu Trakya ile ilgili böyle bir kaç örnek verelim: Gelibolu'ya Germiyanlu, Oğul Beyi (Boz Ulusa bağlı cemaat), İymür, Yıva, Aydınlu, Bolayır'a Arablu (Türkmen aşireti), Çorlu'ya Türkmenlü, Babaeski'ye Geredelü, İpsala'ya Saruhanlu, Bayatlu, Keşan'a Türkmen, Kayağılu;, Edirne'ye Sarıhanlu, Geredelü, Tatarlar, Yörükler, Çavdarlu vb. M. Tayyib Gökbilgin bu vesikalara dayanarak XVII. yüzyılın başlarına kadar Osmanlılarca düzenli bir teşkilata bağlı olarak Balkanlar'a nakledilen yörükleri incelemiş ve bunların yerleştirildikleri yerleri tesbit etmiştir." diye söyler.

1.3.2.3 POMAKLAR

Pomaklar hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Pomakların küçük bir kısmı eski Bulgaristan'ın sınırları içinde bulunan Kuzey Bulgaristan'da, büyük çoğunluğu ise Güney Bulgaristan'da oturmaktadırlar[21]. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sebebiyle Tuna boylarındaki şehirlerde yaşayan müslümanların bir kısmı tahliye edilerek İstanbul, Edirne ve Selanik civarına yerleştirilmişlerdir. Bu arada kuzeyde bulunan Pomaklar'ın bir kısmı da güneye, Rodoplar'a, Makedonya'ya ve bir kısmı da Anadolu'ya geçmiştir. Panislavizm cereyanı, terör siyaseti ve harpler yüzünden 1878 yılında 600.000 müslüman; Bulgaristan ve diğer yerlerden göç etmek mecburiyetinde kalmıştır ve bunlardan ancak 150.000'i Anadolu'ya geçebilmiştir.[22]

Pomaklar, Türkçenin yanı sıra Pomakça adı verilen farklı bir dil de kullanırlar. Bulgarca, Rumence ve Türkçe sözcükler içeren ve kuralları bakımından Bulgarcaya yakın olduğu söylenilen bir dil konuşurlar.

Uzun bir süre Osmanlı voynuklarına (hassa hizmetindeki at bakıcısı) yardımcılık eden Pomakların adının Slavca *Pomagaçi (yardımcı)* sözcüğünden geldiği ileri sürülen yaygın bir görüştür. Kendi dillerindeki *Agaryani* ya da *Aharyani* adının Türkçedeki *"Ahiyan"(Ahiler)* sözcüğü çağrıştırmasını temel alan bazı araştırmacılar, Pomakların 14.yy.da Rodoplar bölgesine göçen Ahilik örgütüne bağlı Çepni ve Bozok Türklerinden olduğuna dair fikri benimserler. Hatta son dönemlerde Bulgaristan'da Pomakça ile Bulgarcanın benzerliği kanıt gösterilerek Pomakların Osmanlılarca Müslümanlaştırılan Bulgarlar olduğu öne sürülmüştür. Osmanlı tahrir defterlerinde adlarına ilk kez 19.yy.da rastlanılan Pomakların bu dönemde yoğun olarak Rodoplar'da, Bulgaristan'ın kuzeyinde yerleştikleri bilinir.

Tarihte, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Ruslara karşı çete savaşları veren Pomakların büyük ölçüde nüfus kaybına uğradıkları, Makedonya'ya ve Anadolu'ya göçe zorlandıkları da söylenir. Yaşadıkları toprakların bir bölümü 1878 Berlin Antlaşması ile Bulgaristan Prensliği'ne katılınca büyük bölümü Osmanlı topraklarına

---

[21] bk.Yaşar Nabi Nayır, *Balkanlar ve Türklük* , Yenigün Haber Aj. Bas. ve Yay. A.Ş, İstanbul, 1999, s. 49- 50.

[22]A.Cevat Eren, *"Pomak maddesi*", *İslam Ansiklopedisi,* Milli Eğitim Basımevi,Cilt 9, Ankara, 1964, s. 575.

sığınmak zorunda kalmıştır. Böylece Edirne, Kırklareli ve Bursa'da yeni kurulan köylere yerleştirilmişlerdir.

Emin Kalay, *Edirne İli Ağızları* adlı kitabında, "Pomak" kelimesi hakkındaki görüşleri şu şekilde sınıflandırmıştır:[23]

1. "Pomak kelimesine slav dilinden "Pomaçi" "yardım etmek" *fiilinin* "Pomagaçi" "yardımcı" *şeklinden gelmekte olup, pomakların Türk ordularında yardımcı vazifesi görmüş olduklarından dolayı bu adı aldıklarını ileri sürmektedir. (F.Kanitz,* Donau Bulgarien und der Balkan, *Leipzig 1882)*

2. Pomak kelimesinin Bulgarca "Achrjani" "şiddet göstermek, azap vermek ve cebretmek" *fiilinden geldiğini savunan görüş. (A.Isschirkoft,* Bulgarien, Land und Levte, *Leipzig 1917)*

3. Bütün bunlardan ziyade dikkati çeken, fakat şimdiye kadar manası üzerinde durulmayan, bugün bile mahalli ahalinin kendisine vermiş olduğu "Acharyani" *yahut "*Agaryani" *adıdır. Bu adların Osmanlı imparatorluğunun kuruluşunda ve Rumeli fütuhatında büyük hizmetleri olan "*Ahilerden*" gelmiş olması çok muhtemeldir. Bu kelime "*Ahi" *kelimesinin Farsça çoğulu olan* "Ahiyan" *(ahiler) olmalıdır.*

4. Pomak kelimesinin "çomak" *ile ilgisi bulanabileceği belirten görüş: Divan'da çomak kelimesi için "Uy gurlarca ve bütün müslüman olmayan halk tarafından müslümanlara verilen ad, müslüman" demektir.*

Pomak nüfus, Süloğlu ilçesinin özellikle Büyük Gerdelli köyünde yoğun olarak yaşamaktadır.

[23] Emin Kalay, *Edirne İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 10-11.

1.3.2.4 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİ

Derlediğimiz metinlerdeki bazı kaynak kişiler, kendilerini Pomak, Dağlı veya Gacal olarak adlandırmayıp, *"Mācır<(Muhācir)"* olarak ifade etmişlerdir. Mācır kelimesinin de "Bulgaristan Göçmeni" olarak kullanıldığını hatta bu ayrım noktasında çok hassas olduklarını tespit ettik.

Bulgaristan Göçmenleri, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Doğu Trakya bölgesine gelmeye başlamışlardır. Cumhuriyet döneminde ise 1931, 1935, 1950, 1951 yıllarında, 70'li yıllarda ve son olarak Bulgaristan'ın Türkleri asimile etmeye yönelik hareketlerinin sonucu olan 1989-1990 yıllarında büyük göçler yaşanmıştır.

Konuştuğumuz kaynak kişiler geldikleri yöreleri genellikle *"Aydos, Burgaz, Kırcaali, Sleven, Tırnova, Gabrova ve Şumnu "* olarak belirtmişlerdir. Bu göçler diğer komşu ilçelere de sürmüştür.

1.3.2.4 ROMANYA GÖÇMENLERİ

Derleme yaptığımız sahada "Sülecik" köyünde Romanya göçmenlerinin olduğunu tespit ettik. Fakat geçim sıkıntılarından dolayı çoğunlukla merkezde ikamet eden ve bu sebeple ağız özelliklerine tam uymadığını düşündüğümüz kaynak kişilerden uzak durduğumuz için elimizdeki veriler sınırlı. Ancak bulduğumuz bu kişinin 87 yaşında olduğunu, okuma yazması olmadığını ve köy dışına çıkmadığını öğrenince epey uzun konuşturduk. Kendisi Romanya göçmeni olduğunu bize söylemiştir ve biz de metinlerimizde de görüleceği üzerine kayıt altına aldık.

İNCELEME

SES BİLGİSİ

1. Ünlüler (Vowels)

Süloğlu ve köyleri ağızlarında, yazı dilimizde bulunan sekiz temel ünlü (a, ı, o, u; e, i, ö, ü) ile bu ünlülerin yazı dilimizde bulunmayan, çeşitli nedenlerle oluşmuş uzun şekilleri de (ā, ī, ū, ō; ē, ī̄, ō̄, ū̄) mevcuttur.

Bölge ağzında "r" ünsüzü, kimi zaman özellikle çokluk ekinde gösterdiği zayıflamadan dolayı kimi zaman da ilk veya orta hecede bulunduğunda yanındaki ünlüye yarım vurgulu bir uzunluk kazandırmıştır: à, è, ò, ù̇.

Derleme çalışmaları esnasında ayrıca tespit ettiğimiz temel ünlüler dışında kalan belli başlı diğer ünlüler de şunlardır: å, á, e̊, í, i̊, ó, ȯ, ú.

Bu ünlülerin kullanım sebeplerini örnekler üzerinden açıklayalım:

1.1.1 á:

Süloğlu merkez ilçe ve köyleri ağızlarında "a" ile "e" ünlüsü arasında telaffuz edilen bir sestir. Birçok ağızda sıkça kullanılan bu ses, bölge ağızlarında da ince a'yı izah etmek için sıklıkla kullanılır:

buráyı (I/45), táne (I/52), orayá (I/57), meseĺá (IV/18),), tábī̄.(VI/34), ḳatliyám (VI/41), ná ḳadan (VI/171), gidiyá "gidiyor" (VII/28), genárḳurmay "genelkurmay" (VIII/5), tábī̄ biráz (VIII/25), gá buráy be "gel buraya be" (VIII/31), ibrāyim‿aleyissám (VIII/50), dünyáye (IX/39), bu yáşa (IX/135), ömrümüzün ḳaynáyı "ömrümüzün kaynağı" (IX/138) bilá "bile" (IX/252), kirá (X/67), ḳıbrıs‿arák̄ātı. (XI/4), mayá tutarız (XIII/4), ḳārdáş (XIII/297), arabáyın‿àrḳasında (XIV/23), iki milyár (XIV/74), var yá (XVIII/56), ḳaynánama.(XXIV/19), táne (XXVI/55), romanyá (XXVII/10), amelyáta (XXVII/107), buráy (XXVIII/7) vb.

n 1.1.2 å:

Günşen'e göre, *gerek dudak ve dil oynaması, gerekse tınlama bakımından a'ya daha yakın geri, yuvarlakça ve genişçe bir ünlüdür.*[24]

Bu sese, derlediğimiz metinlerde dudak ünsüzü b'nin ve diş-dudak ünsüzü olan v'nin yanında rastlamaktayız. "b,v" ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi nedeniyle ortaya çıkar. Bunun haricinde, iki komşu hecedeki a ve o'ların kaynaşması sonucunda o'nun düzleşmesi ve kendi üzerindeki yuvarlaklık etkisini a'ya aktarmasıyla da oluşur:

çereşovåydı (XVIII/125), doḳtåra (XVIII/170), doḳtåra (XVIII/180), bå ocalara götürüler (XX/46), båbası da ōle (XX/64), doktåra (XX/76), beyåv (XXI/52), båbası (XXIV/105), åndan sōna(XXIV/6), panå deriz (XXIV/188) måcuru (XXVIII/39).

GA, DA ve BGA'nda "a-o" arası bu ünlünün örneklerine rastlanmamıştır.

1.1.3 ẻ: Yuvarlaklaşmış [e] sesi

"ö" ünlüsünden "e" ünlüsüne doğru geçen bir ünlüdür.[25] Anadolu ağızlarında birçok örneğine rastlamaktayız. Derlediğimiz metinlerde sadece Pomak ağzında bir de yalnız bir örnekle Romanya göçmen ağzında görülmüştür:

bẻle (XVIII/23), bẻle (XVIII/36,) bẻle (XVIII/49), bẻyle (XVIII/72), bẻle (XVIII/94), bẻle (XVIII/95), bẻle (XVIII/130), bẻle (XVIII/131), bẻle (XVIII/187), bẻle (XVIII/201), bẻle (XVIII/228), şöfẻrlik (XX/80), şöfẻrlik (XXV/34).

1.1.4 í :

Orta damak veya yumuşak damağın i'ye yakın noktasında teşekkül eden, dolayısıyla "ı" ile "i" ünlüleri arasındaki ses basamağında bulunan kalınlaşmış bir "i" veya incelmiş bir ı sesidir.[26]

---

[24] bk. Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 19.

[25] Ahmet Bican Ercilesun'a göre "e ile ö arasında, hafifçe yuvarlakmış bir e ünlüsüdür. Kars ağızlarındaki düzleşmenin (**ö>e)** bir ara merhalesi olarak çok görülür (bk. Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1983, s. 52).

[26] bk. Ahmet Günşen, age., s. 20.

Bölgemiz ağızlarından özellikle Pomak ağzı metinlerinde az sayılamayacak örneklerine rastladık:

rízālı (IV/16), bením (XII/54), bizím (XVIII/116), ayní ayní (XVIII/133), şíndi (XVIII/136), veríz (XVIII/137), şíni (XVIII/139), sízden‿ī olmasın (XVIII/114) bír (XVIII/147) bizím (XVIII/169), şíni (XVIII/200), var‿aynísı (XVIII/226), bír‿iki (XVIII/240), yaní (XVIII/247), geçírdik (XVIII/256) gelírdig (XVIII/279) şíndi (XIX/8), kimí be (XIX/13), bírazçıḳın (XIX/17), bizím (XX/58), şíni (XX/71), bíz şíni (XXI/48), denetím (XXI/58), bením (XXVI/40), şíndi (XXVIII/24) şíndi (XXVIII/34), bizím (XXVIII/45).

1.1.5 i̊:

"ı" ile "u" arasında kalmış, yuvarlaklaşmaya yakın bir "ı" ünlüsüdür. "u" olmadan önceki aşamadır. Ancak diş-dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisinin tersine derlediğimiz metinlerde düzleşme tarafında olan bir ünlüdür:

ḳavi̊rtturūz (I/34), avli̊sında (I/48), bi̊rada (I/49), savi̊ruyoruz (IV/12), ġavi̊rlar (V/24), bi̊zā (V/64), mi̊sallaya (V/83), savi̊ruduḳ‿onu. (VII/39), si̊vayla (VII/154), si̊vārdıḳ‿işte (VII/222) (XI/4), bi̊rda (XII/51), yi̊vḳa (XIII/18), yavri̊m (XIII/93), ăbti̊raman‿ābin (XIII/107) yavri̊m (XIII/171), yavri̊m (XIII/194), tavi̊ġlar (XIII/226), biralarda (XIII/274), bi̊rdan (XIV/54), başçavi̊şa (XIV/128), davi̊l (XV/25), bi̊rdan (XV/115), yavri̊m (XV/137), bi̊rda (XVIII/31), bi̊rda (XX/37), ḳavi̊rūsun (XVIII/114), avli̊ya (XVIII/281), bi̊lġarca (XXI/6), bi̊rdan (XXV/23), darbi̊ḳayı (XXVI/19), èrdi̊van (XXVII/20).

1.1.6 ó:

Boğumlanma noktası o ile ö arasında olan bu ünlü “kalın ö” veya “ince o” kabul edilir. Bu sese, Süloğlu ağzında sadece GA grubunda az sayıda örnekte rastlarız:

çócúg (VII/57), çócúg (VII/61), televizyónu (VII/113), çócuḳ (IX/14), çócū (XI/72).

1.1.7 ȯ:

Bu ünlüyü özellikle Dağlı ve Pomak ağzında gördük. Pomak ağzının ve Rumeli ağızlarının genel bir temayülü olan "o" ünlüsünün "u" olması hadisesi Süloğlu ağzında da gözlenmiştir. Ünlü o>u ünlü değişmesinin ara safhasında bulunan bir ünlüdür:

ȯnnarı (VI/43), doḳtȯrum (XII/90), doḳtȯra (XII/93), ȯnnar (XIII/88), ȯndan sora (XIV/27), ȯndan (XIV/37), ȯndan sora (XIV/132), ȯrdan‿ötesi (XIV/151), ȯnnarı (XV/17), ȯnu (XVIII/114), ȯnu görēm de ȯnun ḳızancī (XVIII/200), yıḳīdım‿ȯnnarı (XVIII/252), ȯnun (XVIII/286) güzel ȯvamız (XXII/137), ḳȯmut vercez (XXIII/42), bȯbası (XXIV/106), èrdȯvanım (XXVII/17) vb.

1.1.8 ú:[27]

“u ile ü arasındaki bu ünlü ince u veya kalın ü kabul edilir. ġ, ǵ, ḳ, ḱ, ğ ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle ortaya çıkan “ú” sesi incelediğimiz bölge ağzında yalnızca Gacal ağzı metinlerinde ince u olarak az sayıda örnekle bir kişide görülmüştür.”

çócúg (VII/57), çócúg (VII/61).

Tüm açıklamalarımızdan sonra, bölge ağzımızda görülen bütün ünlü türlerini, boğumlanma özelliklerine göre bir tablo halinde gösterelim:

[27] Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1983, s. 54.

	Düz ünlüler			Düz-Yuvarlak Ünlüler		Yuvarlak ünlüler		
	Geniş	Yarı geniş	Dar	Geniş	Dar	Geniş	Yarı geniş	Dar
Kalın ünlüler	a		ı	å	i	o	ȯ	u
Yarı kalın ünlüler	á		í		i̊	ó		ú
İnce ünlüler	e		i	e̊		ö		ü

1.2. Uzun ünlüler (Long vowels)

Bir ünlünün oluşmaya başladığı anla sona erdiği an arasındaki mesafeye göre ünlülerimiz uzar veya kısalır. Boğumlanma süresi normal ünlülerden daha uzun olan ünlülere veya iki ünlünün süresini içine alacak şekilde ortaya çıkan ünlülere uzun ünlü adı verilir.

Birçok Anadolu ve Rumeli ağzında görülen uzun ünlüler Süloğlu ağzında da görülmektedir. İncelediğimiz bölgedeki Pomak, Dağlı, Gacal, Bulgaristan ve Romanya göçmeni ağızlarında tespit ettiğimiz asli uzun ünlülerin dışında vurgu ve tonlamaya bağlı olarak oluşan ve ekseriyetle çeşitli ses hadiseleri neticesinde oluşan ikincil uzun ünlüleri detaylıca inceleyelim:

1.2.1 Hece kaynaşması (Contraction) ile:

İç seslerde iki ünlü arasında bulunan kimi ünsüzler eriyip düşer. Bu eriyip kaybolma neticesinde yan yana gelen iki ünlü birleşerek uzun bir ünlü haline dönüşür. Birçok Anadolu ağzında yaygın olan bu ses olayına Süloğlu ağzında da çok sık rastlamaktayız. İncelediğimiz bölge ağzı grubunda yer alan Pomak ağzı, aynı ses olayları yaşanmasına rağmen uzun ünlüden yana değildir. Dağlı ve Gacal ağızları, BGA ve RGA uzun ünlüden yanadır. Şimdi bunları örneklerle irdeleyelim:

a) -k- (<-g-), -g-, -ğ- ünsüzlerinin erimesi ile:

dūraycāz (I/8), yūrdları (I/17), çıḳardān (I/29), ārır “akarır” (I/31), aşā (I/40), toprāndan (I/78), dīldi (II/5), çārīyız‿eve (II/77), alīy ḳucāna (II/77), ḳulāna (II/77), adānı (III/13), yālarız tereyālan‿onnarı (III/18), cancāzı (III/25), ālcām da ālcām (V/2), ayçiçē (V/12), bobajīm (V/20), kendicīne (V/23), başsālīna (V/79), ētimi (VI/4), ḳalḳtīna “kalktığında” (V/81), būrdlenler “böğürtlenler” (VII/11), bayā oldu “bayağı oldu”(VII/59), hebsicī (VII/62), annadçāmız (VII/78), geldēne (VII/117), evĺādçīm (IX/6), geldēnen “geldiğen” (X/72), sāyım “sağıyorum” (XI/79), būn “bu gün” (IX/198) vb.

b) -y- ünsüzünün erimesi ile:

demē (I/66), gelmēcek (II/1), ī “iyi”(II/58), nābayım? “ne yapayım”(II/71), şēderiz “şey ederiz”(III/2), kūn “köyün”(III/51), nābçān “ne yapacaksın”(V/6), çalıştırmā(V/24), nāpsın “ne yapsın”(V/28), nābarlar “ne yaparlar”(V/48), būk (VI/28), ḳırḳ birlīm “kırk birliyim”(VI/47), īlig “iyilik”(VII/44), bellēcen “belleyeceksin”(VII/113), yīceg (VII/175), gīmden “giyimden”(VII/205), cevablābilirim (XI/22), nē “niye”(IX/74), vb.

c) Şimdiki zaman eki “-yor” eki düşerken “y” ünsüzünün etkisiyle önceki hece uzar:

pişirī (I/68), beslīlē (II/2), güzel‿olū (II/20), anlamīm (II/28), yatīm (II/35), yapīdıḳ (II/41), yapmīz (II/41), sorūmuşlar “soruyormuşlar” (III/56), durūm emzirilī (V/68), dīz “diyoruz” (V/75), sülūsün (VI/91), niye ḳaldırīsın? (VI/96-97), durū (IX/106), düşünmūm (X/65), durūz (X/89), taşlīlar sopalīlar (XI/29), ḳonuşūla (XII/18), dīştirīsınız (XII/59) vb.

d) -h- ünsüzünün erimesi ile:

māle “mahalle” (I/63), rāt olsa (II/35), tā “daha” (II/43), mismilĺā “bismillahi” (II/46), lūsa “lohusa” (II/55), sān “sahan” (III/19), tūmu “tohumu” (IV/2), tā (V/1), māfız “muhafız” (VI/15), allāndan “Allah’ından” (VI/139), ḳarādırda (VI/150), mācır (VII/58), ibrām (VII/175), lāna (IX/69) vb.

e) -r- ünsüzünün erimesi ile:

yanlāndan (I/47), pişirīz (I/69), onnān (I/75), şindikilēne (II/2), görümcelēm (II/65), kendilēne (V/24), balḳan savaşlānda (VI/32), onnān (VII/75), emānedlēni (VII/77), pişirīm (IX/76) vb.

f) -n- ünsüzünün erimesi ile:

kimisīn “kimisinin” (IV/10).

g) -s- ünsüzünün erimesi ile:

sırāt köprūnden “sırat köprüsünden” (III/9).

1.2.2 Ünsüz düşmesi ile:

Birçok Anadolu ağzında yaygın olan bu ses olayı bölgemiz ağızlarında da yaygınlık göstermektedir. İncelediğimiz bölge ağzında *d, ğ, h, k, n, r, v* ve *y* ünsüzlerinin kelime içinde veya sonunda düştükleri ve düşerken kendilerinden önceki ünlüyü uzattıkları görülmüştür:

a) -ğ- düşmesi ile:

yā “yağ”(I/35), ūraşmıyı (I/56), dūmadan “doğmadan”(I/67), ūrendik (II/58), būday (II/31), ūrama (III/38), ōredmen (III/79), sālammış (III/86), bālıyorum (IV/6), ālārdı (V/22), ḳulān‿ārdı “kulağın ağrıdı mı” (V/56), başsālīna (V/79), dōru türüs (VI/31), tekirdādan (VI/50), dālı “dağlı” (VI/64), yāma “yağma”(VIII/82), üstēmen (XI/35), tereyā (IX/63), dōrarsın (IX/104), çoḳ‿āriye “çok ağrıyor”(IX/197) vb.

b) -k-/ -ķ- düşmesi ile:

yō “yok”(II/5), ūsüz “öksüz”(II/56), geçircēmiş “geçircekmiş”(III/9), olcāmış (V/70), ītisat (VI/4), āşam (IX/46), yapamıcāmış (IX/59), īşi amırla “ekşi hamur ile”(IX/105), ķoycāsa (IX/186). vb.

c) -y- düşmesi ile:

pēnir (I/10), ķoymūz “koymuyoruz” (I/10), şēleri (I/16), kū “köy” (I/51), gitmīdi “gitmiyordu” (II/16), bēgir (II/33), çay‿istīm (III/22), beklīz (III/34), toplaşīz (III/47), ķuran‿oķūz (III/48), dīm (III/73), güvē (VII/86), tēmenimiz (VIII/1), pīnir (IX/56), gīdim “giydim” (IX/199), bi‿şē (XI/21), taşlīlar sopalīlar (XI/29), alēküm (XII/50) vb.

d) -n- düşmesi ile:

Bölge ağzında sadece iki kelimede rastlanmıştır:

sōra (I/16), sōra (I/22), īsan “insan” (II/71), sōra (III/13), sōra (IV/10), sōra (V/24), sōra (VI/130), sōra (XI/45), īsan (IX/142), īsannar (IX/172), īsana (IX/206), īsannar (IX/183), sora (XIV/5), īsannar (XIV/106), īsan (XVII/46), īsannar (XX/79), vb.

e) -h- düşmesi ile:

Bölge ağızlarının genelinde bu ünsüz hemen hemen hiç kullanılmamaktadır ve düşerken uzun ünlü meydana getirir. Yalnız Pomak ağzı, uzun ünlüden yana değildir:

un‿ālini (I/30), ārmanın (I/53), zāmet (II/34), eĺāmla (II/45), ītiyar (II/57), mēmed‿oca (II/79), cenāballā “cenabıAllah” (III/8), er sabā (III/15), ķāveden (III/23), ēr “her” (III/27), ālķa “halka” (III/39), avāle (V/73), ārbte (VI/32), turān “Turhan” (VI/80), mācub (VI/155), āmed (VII/80), eyvā (VII/119), zerā (IX/255), āric (XI/36), tēris‿olduķ (XI/47), er‿ānede (XI/84) vb.

f) -r- düşmesi ile:

gelinlē (I/1), ḳāyı (I/1), ḳadā (I/8), bī (I/39), beslīlē (II/2), o zamannā (II/66), vāmış (III/55), nefē "nefer" (III/85), vèrdilē (V/3), toplāmışlar (V/27), bunnā (V/88), yerleştirīlē (VI/53), ū "ur" (VII/4), onnā (VII/93), pīştirilē (VII/208), ḳāşı "karşı" (IX/40), pancādan (IX/56), ḳōḳu "korku" (IX/164), üç‿aylā (IX/212), pāti "parti" (XII/38), unnā "onlar" (XII/69).

g) -v- düşmesi ile:

evēlden (II/7), dūdük "dövdük" (IV/10), ḳōdu (IX/122), ūdurusun "ovdurursun" (IX/197). tōbe tōbe MDD.

ğ) -l- düşmesi ile:

hamdōsun (VII/29), hamdōsun (VII/96-97), bēki (IX/247).

h) *Arapçadan yazı dili vasıtasıyla bölgemiz ağızlarına geçmiş ve hecelerinden biri gırtlak patlayıcısı olan ayın ünsüzü ile kapanmış olan kelimelerde, bu ünsüz düşerek kendisinden önceki ünlüyü uzatır.*[28]

cāmi (I/39) < Ar. cami', yāni (I/66) < Ar. ya'ni , seĺāsını (III/46) < Ar. sala', tārif (III/57) Ar. ta'rif, cumā (V/18) < Ar. cum'a , yāni (V/63), tāyini < Ar. ta'yini" (VI/163), tēsiri < Ar. te'sir" (XII/1) vb.

1.2.3 Çift ünlülerin kaynaşması ile:[29]

Son ve ön sesleri birer ünlü olan iki kelimenin yan yana gelmesiyle bu iki ünlü kaynaşır ve uzun ünlüye dönüşür:

[28] bk. Ahmet Günşen, age. s. 26.
[29] bk. Ahmet Günşen, age. s. 26.

ḳarāç < Karaağaç (I/52), nōlur < ne olur (II/35), nōldūnu < ne olduğunu (III/20), sülĺōluna < Süle oğluna (V/59), tūle < te öyle (IX/202), bubāskiye < Babaeski'ye (X/10) vb.

1.2.4 Ünlülerin karşılaşması ile:

Özellikle Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerde ve birleşik kelimelerde görülür. Bir kelimede yan yana bulunan iki ünlüden birinin düşmesi sonucuyla diğer ünlüde bir uzama gerçekleşir:

tāruza "taaruz" (VI/4), māş "maaş" (VI/173), cemāt (VIII/41), māyneye "muayeneye" (IX/253), ismāĺ (X/52), vesāre "vesaire" (X/59), inŞāt sektörü (X/81), sātlerde (XI/8), rēzi cumur "reisicumhur" (XII/33), zirād banġası (XII/62) vb.

Kimi zaman bu kelimelerdeki iki ünlü, arasına bir -y- koruyucu ünsüzü alarak mevcut ünlülerini korumuşlardır:

dayirede (IX/2), zirāyi (XII/67), āyit (XII/73) vb.

1.2.5 Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi ile:

İncelediğimiz bölge ağızlarında vurgusuz orta hece ünlüsünün düşme tarafında olduğunu görüyoruz. Özellikle iken zarf fil eki ile i- cevheri fiili kelimelere ulanırlarken, -acak/-ecek gelecek zaman eki ünlü ile biten fiillere ulanırken ilk ünlülerini düşürürler ve önceki hecenin ünlüsünü uzatırlar.

Bunun yanında yön hali ekindeki ünlülerin düşmesi ve önceki hecenin ünlüsünü uzatması da bölge ağzında sık rastlanılan bir durumdur:

ālnımıza (I/64), ḳārsını "karısını" (II/4), gelibōlda (VI/1), dūvşen mūvşen "dövüşen mövüşen" (V/39), ki/dlemeden "kilitlemeden" (IX/158) ; ḳaynārḳa "kaynar iken" (1/15), atlārḳa (I/67), vārḳa (II/28), yōḳḳa (II/69), gidērken (V/18) ; istērsen (I/33), vārdı (I/52), yapılīydı "yapılıyor idi" (II/7), yōḲtu (II/32), ḳoşādı "koşardı" (II/33), ītiyārdı (II/58), yavūḳlumdu (II/60), sülērsem "söylersem" (II/61), vārdı (II/65), vārmış (V/18), yaşārdıḳ (IX/78) ; ne‿ōlcaḳ "ne olacak" (II/20), gidçēz "gideceğiz" (III/ 12), ālcām da ālcām "alacağım da alacağım" (V/2) ; ōrda (I/28),

içērde (I/31), bōrda "burada" (I/68), dışārlara (II/6), nērde (II/78), nērden (VI/21), ōrda (VI/27), ōrdan (VII/73), dışārda (XII/18) vb.

1.2.6 Yabancı kelimelerde uzunluk:

Yazı dili aracılığıyla bölgemiz ağızlarına girmiş Arapça ve Farsça kimi sözcüklerde uzunlular korunmaktadır:

kerāmedtin (I/42), tāne (I/60), çāre (II/34), dünyā (II/59), būse (II/75), rāşid (II/75), cenāze (III/46), tebāreke (III/52), ālemlere (III/68), meseĺā (IV/5), piyāde (VI/9), sāyesinde (VI/57) vb.

1.2.7 Herhangi bir ses bilgisi hadisesiyle açıklanamayıp söze kuvvet ve kesinlik vermek için vurgu ve tonlamaya bağlı olarak veya şaşırma sonucunda bir ünlem halinde söylenilmeleri ile:

çōḳ (I/33), yāşlısı (I/57), ēktik (II/31), ōldüm (II/36), iki buçuḳ mūydu (II/66), āltmış (III/32), ēllik (IV/4), ōraġ (IV/14), evlēndik (V/1), ḳocamān (V/9), ōḳutmaycan (V/27), āltı (V/34), dāmāt (V/50), ḳāzmış (VI/42), ediye ablā (IX/5), fatmē (IX/25), ārmudun sapı (X/38), düzēldi (XI/32), aō! (II/1), ō! (II/7), ā! (II/14), ō! (V/1), yā! (V/1), āh‿etmiş! (V/28), ē! (VI/6), āh ne işler! (IX/131), yā! (XII/12), ō! (XII/70), ōb! (XII/81) vb.

1.2.8 "r" ünsüzünün zayıf söylenmesi sonucu veya genellikle ilk kimi zaman da orta hecede bulunduğunda kendinden önceki ünlüye yarım uzunluk kazandırması ile:

Olcay'a göre, *Doğu Trakya yerli ağzında r, h, ve ğ ünsüzleri birçok sözcükte zayıflamakta, bu yüzden de önceki ünlü vurgulu yarım bir uzunluk kazanmaktadır: kab**à**r**r**ma, v**à**r, çık**à**r**r**dın, kad**à**r vb. gibi. Bu hadise ile çokluk ekinde pek sık karşılaşılır. Bahis konusu ünsüzler çok defa aynı sözcüklerde kendilerini korudukları gibi, büsbütün düşmeleri sonunda, vurgulu uzun ünlünün uzadığı da olur.*[30]

[30] bk. Selahattin Olcay, *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, TDK Yay., Ankara 1995, s. 16.

İncelediğimiz bölgede en çok Dağlı ve Gacal ağızlarında, çokluk ekindeki *"r"* ünsüzünün çoğunlukla zayıflamasıyla ortaya çıkan bu vurgulu yarım uzunluğa rastlamaktayız:

bilenlèr (I/50), dışārlà*r*a (II/6), insannà*r*da (II/52), nelèr gördüm nelèr (III/33), bayramlà*r*da (V/40), oḳullà*r*da (VI/55), ḳāvelè*r*de (VI/67), görmeyenlè*r*den (VII/129), arnavudlà*r* (X/35), fırınlà*r*da (XIII/26), taraflà*r*da (XIII/53), pālı ī̇nelè*r*den (XIII/102), bayramnà*r*da (XIII/170), insannà*r*mış (XVIII/199), çifliklèrde (XXV/16), onnà*r*dan (XXVII/194) vb.

Kalay'a göre, *yazı dilinde birden fazla heceli kelimelerde vurgu genellikle son hece üstündedir. Edirne ağızlarında ise, kelime gövdelerinde vurgunun yerini genellikle r ünsüzünün belirlediğini görüyoruz.*[31]

Bölge halkının ağız özelliklerini belirleyen unsurlardan birinin de bahsedilen "r" ünsüzü olduğunu tespit ettik. Bu "r" ünsüzü genellikle ilk, kimi zaman da orta hecede bulunduğunda kimi zaman da zayıf söylendiğinde kendinden önceki ünlüyü normalden daha uzun telaffuz ettirmektedir:

maḳàrna (I/I), bibèrlēn (I/16), yèrde (I/27), çàrşafa (I/31), baràÇ (I/56), èrtesi günü (I/59), mòrfin (I/59), àrḳadan (II/24), bàrdaḳ (II/49), ḳàrtalaç (III/16), oràḳ (III/29), èrkekler (III/48), bilmī̇m‿àrtıḳ (III/78), tàrlaya (IV/8), askèrlik (V/7), ḳalıvè*r*miş (V/22), kenàrda (V/36), ḳàrdaşım (V/37), àrḳasından (V/80), èrkeze (V/86), ḳàrnından (V/68), ḳolòrdu ḳomutanın (VI/17), àrpa (VI/63), òrmanın başında (VI/151), àrmanımızdı (VII/36), tàrla (VII/85), topràḳlıġ (VII/219), àskerlik (VIII/10), fàrzı (VIII/48), ḳàrdeşim (VIII/73), fil‿ òrduları (VIII/91), àrman dūdüg (IX/21), àrḳasına (XII, 85), àrmud (XII/8), bòrjum (XII/66), bàrdān‿içine (XII/93), maḳàrna (XIII/18), tòrbalara (XIII/35),göstèrmezdile (XIII/45), sündü*r*düm‿onu (XIII/113), àrtıḳ (XIII/222), ḳırḳpınàrcı (XIII/276), ḳàrdaş (XIII/295), ġàrī̆şıġlıġ (XIV/7), candà*r*malıḳ (XIV/95), bàrıştıḳ (XIV/112), nè*r*de (XIV/121), vàrdır (XV/28), güvèrteye (XV/89), àrḳadan (XV/125), pazàrdan (XVIII/210), mè*r*yem (XIX/2), devlet yàrdımı (XXII/37),

[31] bk. Emin Kalay, *Edirne İli Ağızları,* TDK Yay., Ankara 1998, s.20.

ḳàrdeşim(XXII/127), ḳàrşısı (XXII/142), mezàr (XXIII/81), ḳàrşılaş (XXVII/2), èrdòvanım (XXVII/17), ḳòrḳmalıḳ (XXVII/43), anàrşitlē (XXVII/58), bàrdaḳ (XXVII/152), zòrla (XXVII/173) vb.

-ar/-er geniş zaman ekindeki vurgu da r'den önceki ünlüye vurgulu yarım uzunluk kazandırmıştır:

ḳalḳàrsın (I/73), gidèrsin (I/73), ḳoyàrsın (I/78), seslèr (II/75), yudàrsın (V/58), baḳà*r*lar nābàrlar (V/70), çelik‿oynàrlar (VI/116), soyàrsın (IX/28), giyèrsin (IX/93), ḳılàrsın (IX/211), yapàrsın (IX/249), yapàrsın (XII/40), çıḳàrmayız (XIII/40), oynàr moynàr, ıslıḳlàr (XVII/24-25), çıḳàrdı (XVIII/149), yapàrsın (XXII/103), asàrlar (XXIII/75), atàrsın‿onu (XXIV/36), yıḳàrḳana (XXVII/173) vb.

Derlediğimiz metinlerde "l" ünsüzünün de kimi zaman zayıfladığından kimi zaman da ilk veya orta hecede bulunmasından kaynaklı birkaç kelimede yanındaki ünlüye yarım uzunluk kazandırdığını tespit ettik:

ic àltını (I/6), gè*l*miş (I/38), şey‿ò*l*muş (I/73), ḳàldıḳ (II/56), ḳàlḳmışlar (III/59), ḳàlmış ḳàldı (V/22), şükür‿amdò*l*sun (VII/61), ḳàldı (IX/169), genèlde (X/4), àltmış (XIII/211), gè*l*dim (XIV/45), ḳàlḳmış (XXIV/131) vb.

1.2.9 Aslî uzun ünlüler:

Birçok Türk lehçe, şive ve ağızlarında görülen uzun ünlüler hakkında türlü görüşlerde bulunulmuş, Türk dilinin en eski devirlerinden beri var oldukları ileri sürülmüştür. Fakat Talat Tekin'in de ifade ettiği gibi "Türk dil ve lehçelerinde yaşayan ünlü uzunlukları bugüne kadar tam olarak tesbit edilemediği gibi tarihi lehçelerdeki birincil uzun ünlülerin de tam ve doğru listeleri meydana getirilememiştir."[32]. Bu sebeple birincil uzun ünlülerle ilgili araştırmalar hala devam etmektedir. Derlediğimiz bölge ağızlarında birincil uzun ünlülere ender rastlanılmıştır:

[32] Tekin Talat, (1995): *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler,* Simurg Yayınları, Ankara: s.37.

sūdü “sütü” (I/68), sūdle “sütle” (II/40), vār ḳızanım vār (V/40)[33], yāzıḳ (VI/54), sūdünü (VI/113), vār (VI/120), yārın (XX/39), yārın (XXVII/188); ī̇ç (MDD), āç (MDD), ḳāz (MDD) vb.

1.3 Kısa ünlüler (Short vowels)

Kısa ünlüler, dilimizde bulunan sekiz ana ünlüye göre boğumlanma süreleri daha kısa olduğundan yarım olarak telaffuz edilmektedirler ve bu yüzden böyle adlandırlmaktadırlar. Süloğlu merkez ilçe ve köyleri ağızlarında görülen kısa ünlüler şunlardır: ă, ĕ, ĭ, i̯, ŭ, ŭ.

İncelediğimiz bölge ağzında tespit ettiğimiz beş grup ağızda da özellikle “zaten” kelimesinin “a” ünlüsü genel olarak düzenli bir seyirde yarım ses olarak söylenmektedir. Bunun yanı sıra “işte” kelimesindeki “i” ünlüsü, “bırak” kelimesindeki “ı” ünlüsü ve dilek-emir kipi çekiminde kullanılan şahıs eki aynı şekilde yarım ses olarak telaffuz edilmeleri noktasında düzenlilik göstermektedir. Bu iki ünlünün dışındaki diğer kısa ünlülerin metinlerde kulanılma oranları daha azdır.

Kısa ünlülerin oluşma sebeplerini irdeleyelim:

a) Yan yana gelen iki sözcüğün çift ünlülerinin karşılaşmasıyla ünlülerden biri düşer veya kısalır. Söz konusu hadise bölge ağzında iki sözcükte kısalarak karşımıza çıkmaktadır:

allā rāzĭ‿olsun. (X/27), onnarĭ‿işlerim (XXIV/189).

b) Akıcı ve sızıcı l, m, n, r, s, ş, y, z ünsüzlerinin yanlarında bulunan a, e, ı, i, u ünlülerini kısaltmasıyla bir çeşit hece yutumu geçiş devresi örneklerini görüyoruz:

yarĭm küĺo (I/10), ḳayĭsıdan (II/43), oca ḳoyūy zăte. (II/76), ḳaynănam vārdı. (III/35), sivri̯sinek (III/45), yanĭndaki (III/70), ne bileyi̯m (V/14), kitaplarĭnı (V/28),

[33] Çok kişide uzun ünlülü görmemiz, bizi bunun varlığına inandırmıştır: bk. *Mehmet Dursun Erdem Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall 2008, s. 252-276.

çalĭşa çalĭşa (V/35), yımĭşacıḳ süt (V/57), ba ferịde (V/81), sürŭne sürŭne (VI/7), askèr‿arḳadaşlarĭmızlan (VI/14), ḳomŭtanın yandaydım (VI/17), ḳarĭlar (VI/67), ḳoyŭndan (VI/112), ḳırḳlereli ünüversịtesi (VI/151), aḳĭl fikir (VII/44), hayĭrlısı olsun (VII/50), kimịsi (VII/63), ịşte (VII/170), mŭbāreg‿ayvan (VIII/8), ịşte (VIII/82), azịzeye (IX/54), bĭraḳtı gidti (IX/166), davŭd (IX/252), ḳayĭşım kemerim (IX/254), ḳarĭşıḳ (X/7), ḳırḳreliṇe (X/10), nērden bileyịm (XI/14), çavŭşa (XI/41), bu partịler (XI/49), bu vazịyetin (XII/12), ịşte (XII/71), tıraḳtör‿üstündeyịm (XIII/212), gideyịm (XIV/79), telĕfon‿edçēz (XIV/87), bilemeyịm şimdi (XIV/117), gelsene arăbaya dedim. (XIV/149), o zaman‿ịşte (XVI/16), atatürk zăte bu türkiyeyi büle aydınnadtı. (XVII/78), bulġarịstandan (XVIII/4), amĭcamı (XVIII/64), birịsi (XVIII/70), ịşte (XVIII/85), pĭrasa börēni (XVIII/118), gidelịm (XVIII/128), önŭne (XVIII/229), yenịden (XVIII/281), sıcaġlamışım zăte (XVIII/305), su içeyịm (XX/26), harịta (XXII/21), talĕbe (XXII/75), yalĭnayaġ (XXIII/86), matăraḳ ḳonuşur (XXIV/59-60), geceleyịn (XXIV/79), ē beyim de zăti yapmazdı. (XXIV/95), ŭvey‿annesi (XXIV/146), zekerịya (XXV/1), ayvannarın‿önŭne (XXV/16), beyaz‿üseyịn (XXVI/1), ġāni arăba görmedin sen. (XXVI/8), ḳaçaḳ gelmişik burălara. (XXVI/10), göreyịm (XXVII/119) vb.

c) -l ünsüzünün düşmesi bazen uzama yerine kısalmaya sebep olmaktadır:

bĕki nasĭ bileyịm (XVI/9), saban nasĭ (XXIII/93), bĕki (XXVII/12), bĕki (XXVII/112), bĕki (XXVII/206).

d) Yalın ya da eklerle uzatılmış iki ya da daha çok heceli kelimelerin açık ve vurgusuz olan son hecelerindeki ünlülerin de kısaldığını görüyoruz:

niyĕ (I/71), ikį ay (VI/4), bizĕ (VI/6), aynĭ harb (VI/7), yanĭ.(VII/7), yānį (VI/30), tārī̆ bilĕ (VII/47), ikį ķardaş (VII/80), siġară işti mi bi bayan kesinligle ķabul‿edmez (X/43), yaşındayĭm (X/45), yanį (XI/20), yanį salmīylar. (XI/20), yirmį beş (XI/24), ī̆ buna cevăb ver. (XII/72), genĕ‿de (XVIII/89), ondan sōnă ne oldu. (XVIII/146), be ķızanĭm (XVIII/210), burdayĭm (XXIII/1) vb.

1.4 İkiz ünlüler (Diphthong)

Aynı nefes baskısı altında söylenen iki ayrı ünlünün birbirleriyle sıkı sıkıy birleşmesi sonucunda oluşan ikiz ünlüler, yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerin iç seslerinde bulunan ğ, h, v, y ünsüzlerinin eriyip kaybolmaları sonucunda oluşurlar.[34]

Birleşen bu ünlülerimizden ikinci ögesi birinci ögeye göre dar olursa "alçalan ikiz ünlüler", birinci ögeleri ikinciye göre dar olursa "yükselen ikiz ünlüler", her iki ögesinin baskıları ve şiddetleri eşit olursa "eşit ikiz ünlüler" adı verilir. [35] Bölge ağzında ikiz ünlü örneklerine ender rastlanmaktadır. Çünkü "ğ, h, v, y" ünsüzleri ekseriyetle düşer ve kendilerinden önceki ünlüyü uzun hale getirirler. DA, GA, BGA ve RGA uzun ünlüden yana iken PA, uzun ünlüden yana olmadığı gibi ikiz ünlüden yana da değildir.

Şimdi örnekler üzerinden ikiz ünlüleri inceleyelim:

[34] Ahmet Günşen, age. s.30.
[35] Ahmet Günşen, age. s.30.

1.4.1 Yükselen ikiz ünlüler (Rising diphthong) :

İkinci unsuru birinciye göre daha geniş olan ikiz ünlülere "yükselen ikiz ünlüler" denilmektedir.

fati̯a (VI/88), er şeyin do̯alı (VI/125), mü̯endis (VI/156), erdo̯an (VII/22), mu̯a̯k̯a̯k̯ (X/49), bi̯enmī̯z (XI/49), yi̯enim (XI/62), pu̯açası (IX/67), so̯anını (XIII/31), ço̯aldtırız (XIII/60), çok̯ do̯al bi‿şey (XIII/191), bo̯az tok̯lūna (XVIII/260), istanbul bo̯az k̯omutannında (XXII/5) vb.

1.4.2 Alçalan ikiz ünlüler (Falling diphthong) :

İkinci unsuru birinciye göre daha dar ve kısa olan ikiz ünlülere "alçalan ikiz ünlüler" denilmektedir.

sa̯ol (VI/159), ço̯unluk̯ (X/5), şe̯it (X/79), ya̯utta (XI/59), to̯umları (XXII/149) vb.

1.4.3 Eşit ikiz ünlüler (Neutral diphthong) :

İlk ünlü ile ikinci ünlünün ses değerinin aynı olmasıdır.

dü̯ün (II/1), de̯erini (VI/155), bü̯ü̯g (IX/132), ye̯en (XVI/5) vb.

1.5 Ünlü uyumu (Vowel harmony)

Türkçede vokal uyumu, bir kelimede gerek köklerde olsun gerekse kök ve eklerde olsun tüm vokallerin çeşitli bakımlardan birbirlerine benzemesi hadisesidir. Bu vokal uygunluğu kalınlık-incelik/ önlük-artlık ve düzlük-yuvarlaklık bakımlarından olmak üzere iki nokta etrafında toplanmaktadır.[36] Dilimizin en önemli kurallarından biri kabul edilen ünlü uyumları, aynı zamanda dilimizi diğer dillerden ayıran en önemli ayırıcılardan biridir.

İncelediğimiz bölge ağızlarından PA dışındaki diğer ağızlarda ünlü uyumu oldukça kuvvetlidir. "-ki" eki uyuma girmez ama "i-ken" zarf fiili, ekleştiğinde uyuma dahil olmaktadır. Yazı dilimizdeki daima uyum dışında kalan -yor eki bölge ağızlarında kaynaşarak çeşitli hallerde karşımıza çıkmakta ve az da olsa uyuma dahil olmaktadır.

[36] bk. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım Yay., İstanbul 2006, s.70.

1.6 Kalınlık-İncelik (Önlük-Artlık) uyumu

Bir sözcükte sadece art veya ön sıradan seslerin bulunmasıdır. Sözcüğe ek gelmesi durumunda, bu ekin ön ünlülü veya art ünlülü olacağı sözcüğün son hecesinin niteliğine bağlıdır, ona göre belirlenir.[37]

a) "i-ken" zarf-fiili ünlü uyumuna girer:

Bölge ağızlarında bu ek ölçünlü Türkçenin tersine çoğunlukla kalınlık-incelik uyumuna girer. Kalın ünlülerden sonra "-ka/-kan/-kana" şeklinde gelir:

ḳaynārḳa (1/15), atlārḳa (I/67), vārḳa (II/28), yōḳḳa (II/69), yoḳḳana (VI/35), ḳaynarḳan (IX/61), ḳoyārḳa (IX/185), çocuġḳan (IX/244), oturuḳa (X/24), ḳazarkan (XVIII/304) vb.

b) Vasıta hal eki “ile” uyuma girer:

Son çekim edatı olan “ile” ekseriyetle "-n" ünsüzüyle genişletilmiş olarak kullanılmıştır ve kalınlık-incelik uyumuna girmiştir**:**

suylan (I/5), naylonna (I/76), aşşıyla “aşçı ile” (II/5), saşlā “saç ile” (II/38), tereyālan‿onnarı (III/18), çaylan “çay ile” (III/28), yabayla (IV/12), rízālīnna “rızalığı ile” (IV/16), askèr‿arḳadaşlarĭmızlan (VI/14), onnarlan (VI/116), yōḳsuzluġla (IX/162), onnan‿oynarız (IX/248), vatandaşlan‿olcaḳsın (XII/60), sopaylan (XIII/161), ġızlālan (XIV/15), sıraylan (XVIII/289), ḳaddafinin‿uçaḳlarıylan (XXI/23) vb.

c) +leyin eki uyuma girer:

+leyin isimden isim yapım eki, Türkiye Türkçesinde, kalın sıralı seslerden oluşan sözcüklerde daima ince şekliyle kullanıldığından uyumu bozmaktadır. Fakat incelediğimiz bölge ağzında çoğunlukla uyuma girmektedir:

[37] bk. Nurettin Demir- Emine Yılmaz, *Türkçe Ses Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 2015, s.58.

sabālayın (III/15), sabalayın‿evden (VI/66), sabalayın (VI/110), sabalayı atīm (VI/122), aḳşamnan (XII/17), sabālan (XII/19), sabālayın (XII/20), sabālan‿onnar (XIV/88), sabālan (XV/63), sabālayın (XXIV/74), ūlennen MDD vb.

d) Aitlik eki olan –ki ünlü uyumuna girer:

Derlediğimiz metinlerde sadece bir örnekte bu uyuma rastlanılmıştır. Fakat MDD olarak karşımıza iki örnekte de çıkmıştır:

sōnaḳı gün. "sonraki gün"(XIII/224), zamanḳı MDD, burdaḳı MDD.

e) -(i)yor şimdiki zaman eki, birtakım ses hadiselerine bağlı olarak kalınlık-incelik ünlü uyumuna girer:

pişirī "pişiriyor"(I/68), giyiyī (II/21), götürüyle "götürüyorlar"(II/76), bilemeyim "bilemiyorum"(V/46), götürūz (V/74), dīz "diyoruz"(V/75), götürülüy "götürülüyor"(V/78), yetiştir mīniz mi? "yetiştirmiyor musunuz?"(VI/55), sülüsün "söylüyorsun"(VI/91), üryā görmüyem "rüya görmüyorum"(IX/47), bilmīn mi? "bilmiyor musun"(IX/57), düşünmūm (X/65), diyüm (XI/16) vb.

f) "i-" cevheri fiilinin yazı dilinde ünlü uyumuna girmeyen duyulan, görülen geçmiş zaman ve şart kiplerinin ekleşmemiş şekilleri olan "idi, imiş, ise" çekimlerde kalınlık-incelik uyumuna uyar:

olmuyodu (IV/19), aylıḳtı (V/7), ḳazārdıḳ (V/11), annadırdı (V/20), ḳārdaştı (V/32), olmadīdı "olmadı idi" (V/85), yattıydıḳ (V/87), yapārdım (VI/20), olūrmuş (VI/34), çıḳaramāzdım (VI/69), yīdig "yiyorduk" (VI/113), oynūydu (VI/114), ḳardaşımdı (VII/61), hanġı zamanın paşasıymış (IX/147), çōḳmuş (XI/77), sıḳıştīrdı "sıkıştırır idi" (XII/13) vb.

g) Yazı dilimizde son ses incelmesi ile uyumu bozulmuş olan "hani, hangi, kardeş" gibi Türkçe kelimelerin de bölge ağzında rastladığımız örnekte uyuma girdiği görülmüştür:

hanġı oḳulda (VI/165), hanġı zamanın paşasıymış (IX/147), hanġı oḳulda (XII/49), hanı õle çalışması Íāzım. (XIII/289), ḳārdaştı (V/32), ḳardaşımdı (VII/61).

1.7 Yabancı kelimelerde kalınlık-incelik uyumu

Bölge ağızlarında bulunan Arapça ve Farsçadan girmiş kelimelerin uyum dışında olsa da kimi kelimeler kalınlık-incelik uyumuna uymaktadır. Ve bu uyum, ünlüler arasında kimi zaman ilerleyici benzeşme kimi zaman da gerileyici benzeşme yolu ile meydana gelmektedir.

a) İlerleyici (progressive) ünlü benzeşmesi ile:

ille "illa"(III/3),haḳḳata "hakikatten"(VI/160), mümünlere "müminlere"(VII/231), mācır "muhacir"(VII/58), maraşal "mareşal"(IX/145), dünyeye "dünyaya"(IX/157), mesele "mesela"(X/43), yanı "yani"(X/43), sābısı "sahibi"(XII/14), bulġarıstana (XII/53), müşkül "müşkil" MDD, vaḳıt MDD vb.

b) Gerileyici (regressive) ünlü benzeşmesi ile:

maşaḳatlar "meşakkat" (VII/43), ısmayılı (VII/148), üç tene (XV/102), köyümüzün nufusu (XVII/102), servis şöförü (XX/74), nufusumuz (XXVI/30), barabarız "beraberiz" MDD, cıvata "cıvata" MDD, şübe "şube" MDD vb.

1.8 Kalınlık-İncelik uyumunun bozulması

Bölge ağızlarında kalınlık-incelik uyumunun kuvvetli olduğunu belirtmiştik. Ancak Pomak ağzında bu uyum oldukça zayıftır. Diğer ağızlarda da ünlü uyumunun dışında kalan örneklere rastlanmıştır:

a) Özellikle Pomak ağzının kelime kök ve gövdelerinde bu uyum bozulmuştur:

remezanı "ramazanı" (VII/120), posteki "pösteki" (VII/224), harbe ḳatilen (IX/42), fatme (IX/46), meyva suyu (IX/223), buráy (XVIII/20), bizím (XVIII/116), şíni (XVIII/192), aynísı (XVIII/226), ayrán (XVIII/251), õle geçírdim (XVIII/256), şíndikiler çalışmıyi (XVIII/277), bizím (XIX/5), bírazçıḳın (XVIII/17) vb.

b) Şimdiki zaman eki basit ve birleşik çekimlerde özellikle Pomak ağzında uyumu bozmuştur:

yatīm (II/35), yapmīz (II/41), sürüyōz (IV/1), rüzġar‿esiyō (IV/12), veriyōsun (IV/16), bilmiyosun (IV/17), görōm (VII/117), gidiyalar (VIII/81), taşlīlar sopalīlar (XI/29), oluye (IX/35), yapıyen (IX/109), unudıyem (IX/211), dīştirīsınız (XII/59) yol‿açī (XVIII/23), satīdıḳ (XVIII/52), toplaşīlar ḳoca ḳarīlar oynīler (XVIII/39-40), yazīsın‿onu (XVIII/109), ūraşīz (XVIII/120), alīdıḳ (XVIII/134), ḳırḳımız ḳarışī (XVIII/185), açīz yālīz‿onnarı (XIX/14) vb.

c) Şimdiki zamanın hikaye çekimleri Pomak ağzında uyumu bozmuştur:

ġazete alīydi (XVIII/81), ḳonuşudülar (XVIII/94) vb.

d) İyelik 3.teklik şahıs eki Pomak ağzında uyumu bozmuştur:

ḳardeş ḳızanīmışlar (XVIII/28) vb.

e) “ile” edatı ünlü uyumunu bozmuştur:

yımırtalle “yumurta ile” (II/39), ḳavramayle “kavrama ile” (IV/5) vb.

f) "i-ken" zarf-fiili birkaç örnekte ünlü uyumunu bozmuştur:

sārke “sağarken” (XI/82), sākene (XVIII87), ḳazırkene (XXVI/46) vb.

1.9 Küçük ünlü uyumu (Düzlük-Yuvarlaklık uyumu)

Bu uyuma göre bir kelimenin ilk hecesindeki sesli harf düz ise, diğer hecelerdeki sesli harflerin de düz (a,e,ı,i,) olması gerekmektedir; bir kelimenin ilk hecesindeki sesli harf yuvarlak ise, kendisinden sonra gelen hecelerdeki sesli harfler ya düz-geniş (a,e) ya da dar-yuvarlak (u,ü) olması gerekmektedir.

Batı Türkçesinde düzleşme yönelimi söz konusudur, dolayısıyla yuvarlak ünlülerin düz ünlülerden sonra gelmesi uyumu bozmaktadır. İncelediğimiz bölge ağzı da bu uyumun düzleşme tarafındadır. Hatta Standart Türkçede bu uyuma uymayan kimi kelimeler birtakım ses hadiseleri yaşayarak uyuma girer ve bölge ağzının karakteristik bir özelliğini oluşturur.

a) İkinci veya daha sonraki hecelerinde geniş yuvarlak vokal (o,ö), taşıyan yabancı asıllı kelimeler bu kurala uyarak geniş yuvarlak ünlülerini dar yuvarlak ünlülere çevirmişlerdir:

doḳtur (IX/12), bu moturu (XII/63), doḳtur bey (XII/93), kendi moturumuza (XIV/102), üç moturlu (XIII/32) vb.

b)Dudak ünsüzlerinin yanlarındaki düz ünlüleri yuvarlaklaştırmasıyla ortaya çıkan uyum bozukluğu bölge ağzında çoğunlukla ortadan kalkmış, yer yer "r" ünsüzünün de tesiriyle yuvarlak ünlüler düzleşmiştir:

yımırtalı (I/4), darbıḳa (I/55), çabıḳ (II/63), ḳalbır (III/54), fasile(V/12), ḳırḳlereli ünüversi̱tesi (VI/151), çamırı ḳarıdıḳ (VII/228), tabıda (IX/12), yavrım (XIII/33), davılla (XIV/25), davıllarda (XV/25), abtıla "Abdullah" (XI/57), üçüncü tabır (XXIII/33), avcılıġ (XXIV/94), davılla (XXVII/216), çamır (XXVIII/12) vb.

c) Şimdiki zaman eki -yor tüm ağızlarda düzleşme tarafında olarak bu uyumu sağlamaktadır:

pişirī (I/68), beslīlē (II/2), güzel‿olū (II/20), anlamīm (II/28), yatīm (II/35), yapīdıḳ (II/41), yapmīz (II/41), sorūmuşlar "soruyormuşlar" (III/56), durūm (V/68), emzirilī (V/68), dīz "diyoruz" (V/75), sülūsün (VI/91), niye ḳaldırīsın? (VI/96-97), yaşamıya (IX/10), oluye (IX/35), durū (IX/106), düşünmūm (X/65), durūz (X/89), taşlīlar sopalīlar (XI/29), ḳonuşūla (XII/18), dīştirīsınız "değiştiriyorsunuz" (XII/59) vb.

1.10 Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması

Şimdiki zaman -yor eki dudak uyumunu bozmaktadır:

PA düzleşme tarafında olduğundan metinlerinde sadece bir örnekte bu bozulmaya rastladık. Diğer tüm ağızlarda ortak olarak bu uyum bozumu saptanmıştır:

taḳıyōm (IV/5), rüzǵar‿esiyō (IV/12), veriyōsun (IV/16), bilmiyosun (IV/17), bitiriyom (VI/122), görōm (VII/117), soruyōn (X/28), gidiyō (XIV/154), olmuyom (XVII/75), gidiyōdu (XVIII/53), araştırıyom (XXII/7), o çileyi çekiyōm (XXII/110), ḳayıyo mayıyō. (XXIV/95), ḳabarıyō (XXVII/153) vb.

1.11 Ünlü değişmeleri (Vowel gradations)

Ünlü değişmeleri komşu hecelerde bulunan ünlülerin etkisiyle ya da yanlarındaki ünsüzlerin etkisiyle oluşmaktadır.[38]

1.11.1 Kalın ünlülerin incelmesi:

Bölge ağızlarında özellikle y, ş, s, r, n, m, h, f, ç ünsüzlerinin inceltici özelliğinin görüldüğü kelimelerde, bu değişime az da olsa rastlamaktayız:

[38] bk.Ahmet Caferoğlu, *"Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri",* TDAY 1964, s. 1-33.

a) a>e :

idrellez sabası “Hıdır İlyas sabahı” (I//1), ille “illa”(III/3**),** remezanı “ramazanı”(VII/120), fatme (IX/46), dünyeye “dünyaya”(IX/157), mesele “mesela”(X/43), hidrellez midrelez‿olmū (XIII/74), üç tene (XV/102), fatmeyin ḳızı (XV/124) vb.

b) a>á: a>e değişiminin ara merhalesi olarak görülmektedir[39]. Bölge ağızlarında özellikle “y” ünsüzünün etkisiyle bu değişimin örnekleri oldukça çoktur.[40]

teknede yuvarlayá yuvarlayá (I/4), tábi (II/1), zor bir aráked. (IV/15), bi táne (V/73), ná ḳadan (VI/4), bi milyár (VII/102), genárḳurmay (VIII/5), tábī biráz (VIII/25), mūsa aleyiselám (VIII/58), bu yáşa (IX/135), beş‿üz lirá (XII/65), bi táne (XIII/220), tábi (XVII/50), buráy (XVIII/20), oráyı bilīm (XVIII/29), beş‿on‿iki parçáya (XVIII/131), ayrán (XVIII/251), elli táne tıraḳtör (XXII/159), annánemiz (XXIV/16), romanyá (XXVII/9) vb.

c) ı> í, i : Bölge ağızlarından özellikle PA, incelme tarafındadır:

ayriyetten“ayrıyeten”(III/5), rízālīnna “rızalığı ile”(IV/16), mācır “muhacir”(VII/58), misir ḳaçamā (IX/56), ḳardeş ḳızanīmışlar(XVIII/28), aynísı(XVIII /226)vb.

d) u> ú, ü : PA ve BGA’nda birkaç kelimede rastlanmıştır.

çócúg (VII/57), çócúg (VII/61), ḳonuşudülar (XVIII/94), çöcüklē (XXIV/1), çöcük ḳādeşi (XXIV/19), o çöcük (XXIV/135) vb.

e) u> i : Az sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır:

ben‿onūçun “ben onun için” (II/48), görüjü usīli “görücü usulü” (IV/18), fasile “fasulye”(V/12), vb.

---

[39] Ahmet Bican Ercilasun, age. s.84.

[40] Ancak bu çokluk, genellikle aynı kelimeler üzerinden oluşmuştur. “tane, tabi, lira, buraya, oraya” kelimelerinde a-e arası bu sese tüm ağızlarda ortak olarak ve sık rastlanılmıştır.

f) o> ó, ö : "Kalın ö veya ince o" olarak karşımıza çıkan bu ara değişimin örnekleri azdır:

çócúg (VII/57), çócúg (VII/61), televizyónu (VII/113), çócuḳ (IX/14), çócū (XI/72), servis şöförü (XX/74) vb.

g) o> e : Şimdiki zaman ekinde görürüz:

oluye (IX/35), yapıyen (IX/109), unudıyem (IX/211) vb.

1.11.2 İnce ünlülerin kalınlaşması :

Arka damakta boğumlanan ünsüzlerin önlerindeki ince sıralı ünlüleri kalınlaştırması neticesinde ortaya çıkan durumdur, bu sebep dışında da ünlü kalınlaşmaları mevcuttur:

a) e> a, á:

ná ḳadan (VI/4), tırans makinası "trans makinesi" (IV/11), zor bir aráked (IV/15), maşaḳatlar "meşakkat"(VII/43), maraşal "mareşal"(IX/145), meyva suyu (IX/223), iki ḳārdáş (XIII/297), mısḳa bilá (XVIII/220), nazmiyá (XXIV/1), annánemiz (XXIV/16), geçende bilá (XXIV/102) vb.

b) i> ı, í :

ısmayılı (VII/148), şıfāyet ol (VII/188), fılan (VIII/69), sābısı "sahibi" (XII/14), bulġarıstana (XII/53), bením (XII/54), ecevıd başbaḳan (XII/79), bizím (XVIII/116), şíni (XVIII/200), yaní (XVIII/247), bizím (XIX/5), bírazçıḳın (XIX/17), denetím (XXI/58), vaḳıtla (XXIV/15) vb.

c) ö> o, ó : Örneklerine bir kelimede rastladık:

posteki "pösteki" (VII/224).

d) ü> u, ú : Yaygın olmayan bu ses olayının örneklerine çok az rastlarız:

mubāreKler (V/69), köyümüzün nufusu (XVII/102), nufusumuz (XXVI/30).

1.11.3 Geniş ünlülerin daralması [41]:

Bölge ağızlarının karakteristik özelliği kabul edilebilecek bir tespit de yönelme hali eki -a'nın, "buraya" ve "oraya" kelimelerinde daralarak"-ı" şeklini almasıdır. Bu kullanım neredeyse tüm ağızlarda kurallaşmış bir şekildedir. Bir de gelecek zaman eklerinde ve yabancı kökenli kelimelerde bu ses olayı sık olarak görülür:

a) a>ı: Özellikle yönelme hali ekinde, "y" ünsüzünün daraltıcı etkisiyle bu ünlü daralması meydana gelmektedir:

orayı salıncaḳ ḳuruduḳ (I/54), burayı ḳara ḳoyārdıḳ (I/65), ārıdan burayı zor gelīm (II/53), yapıcāz (III/17), üçü gèlmiş burayı deliḳanlīḳa (V/32), orayı sundurma dèriz (V/88), gürültü yapıcān (VI/92), oynıyamadıḳ (VI/105), geleydiniz burayı dedi. (VII/99), annadıjām (VII/115), ordan‿orayı ordan‿orayı (VII/181), ocam burayı ḳoy (X/56), cāvid‿aġa gidtim ben‿orayı (XI/10), yaşıcānız (XII/47), yazmīcaḳsın (XII/53), orayı çalıyın dibine bırāmış (XV/127), burayı gelince (XXII/7), vaḳıtla burayı gelib duruymuşlar. (XXIV/15), daya orayı da ūraşmayın (XXVII/36) vb.

b) a> u: Gelecek zaman kipinin ekinde gördüğümüz ses hadisesidir:

orucunu tutucan (VII/138), arārsa bulucaḳ (X/8), savurucām (XII/40), oḳutucaz dediler (XXII/75), sorucam (XXVI/11).

c) o> ȯ, u: Bölge ağızlarında görülen en belirgin ses özelliklerden biridir:

dūraycāz (I/8), suvanlā (I/15), yūrdları (I/17), dūmadan "doğmadan"(I/67), duymuyu (II/30), lūsa "lohusa" (II/55), tūmu "tohumu" (IV/2), ȯnnarı (VI/43), doḳtur (IX/12), moturu (XII/63), unnā "onlar" (XII/69) doḳtȯrum (XII/90), unuduyuz (XII/1), ȯrdan‿ötesi (XIV/151), güzel ȯvamız (XXII/137), ḳȯmut vercez (XXIII/42), bȯbası (XXIV/106), èrdȯvanım (XXVII/17) vb.

d) o> e : GA ve BGA metinlerinde şimdiki zaman "-yor" ekinde görülür:

[41] Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili,* Grafiker Yay., Ankara 2003, s.236.

oluye (IX/35), yapıyen (IX/109), unudıyem (IX/211), ḳorḳuye (XIII/99), duruyerım (XXIV/5), unuduyerım (XXIV/77), ḳoyuyez (XXIV/137), topluyem (XXIV/202) vb.

e) o> ü : Şimdiki zaman eki "-yor"da görülen bir değişmedir:

sülüyü "söylüyor" (II/77), götürülüy (V/78), diyüm (XI/16) vb.

f) e> i : Bölge ağızlarında "y" ünsüzünün inceltici etkisiyle sıkça karşımıza çıkan bir ses olayıdır:

liyene "leğene"(I/18), domatiz (II/43), yiriz (V/9), kefinine "kefenine" (V/81), yane "yani" (VI/25), biyenmiş (VI/144), pīnir (IX/56), īşi amırla "ekşi hamur ile" (IX/105), ni süleyim? (IX/155) vb.

g) ö> ü : Bölge ağızlarında geniş-yuvarlak ünlülerin dar-yuvarlak ünlülere dönüştüğü karakteristik bir ses olayıdır:

büle(I/4), kü (I/58), türkü süler (I/60), büle (II/32), ūsüz "öksüz"(II/56), ürendik "öğrendik"(II/58), sülērsem "söylersem"(II/61), sülüyü "söylüyor"(II/77), üle (III/8), dūvşen mūvşen "dövüşen mövüşen"(V/39), şüle (VI/20), şülece (IX/50) vb.

1.11.4 Dar ünlülerin genişlemesi:

a) i> e : Az da olsa bu ses olayına rastlamaktayız:

yede gön "yedi gün" (I/20), ayde "haydi" (III/3), deye (III/8), yane "yani" (VI/25), ġayre (VIII/14), beber (IX/23), deyemesin (IX/91), ekiz ekiz‿eşi. (XIII/298), nenecīm (XV/87), nenem (XVII/39), nenemin (XVIII/28), neneler (XIX/4), deye (XXII/58), ḳanaveçe "kaneviçe" (XIV/186), deye (XXVI/6) vb. selemiye "selimiye" MDD.

b) ü> ö : Bölge ağzında yaygın olan ses olayı asıl olarak "ö> ü" değişmesidir. Ancak aynı kelime üzerinden birkaç kez ü> ö değişimine de rastlıyoruz:

yörüyemezmiş (III/67), yörüyerek gittīdik (V/59), yörūrdük (VI/27), yörü yörü yörü. gid çay‿için. (VI/73), yörūrse yörür, çalışmassa yörümez.(VI/170), yörür izinden sana inanan (IX/127), ülkün yörüsün (IX/128), türklüg böyüsün (IX/128), yörütmüyü (XIII/101), yörüsem (XVIII/291) vb.

c) u> o : Bölge ağzının önemli özelliği geniş-yuvarlak ünlüler yerine dar-yuvarlak ünlülerin tercih edilmesidir. Bu yüzden metinlerde bu ses olayına bir kelimede rastlanılmıştır. Ancak MDD olarak birkaç örnek daha karşımıza çıkmaktadır:

ōrattılar "uğrattılar", borada "burada", boyday "buğday", yoḳarı "yukarı".

1.11.5 Düz ünlülerin yuvarlaklaşması:

a) a> å, o : Özellikle PA metinlerinde rastladığımız, bir iki örnekte de RGA metinlerinde gördüğümüz bir ses olayıdır:

bobannemiz (II/57), båbası (XXIV/105), åndan sōna "ondan sonra" (XXIV/6), panå deriz "pano deriz" (XXIV/188) måcuru "muhaciri" (XXVIII/39) vb. ḳoto koydu "kota koydu" MDD., posto ḳoymak "posta koymak" MDD.

b) a> u : "baba" kelimesinde, tüm ağızlarda ortak olarak görülen bir ses hadisesidir. Bir de "-acak" gelecek zaman ekinin ilk ünlüsü olan "a" yuvarlak ünlülü fiillerin çekiminde "u" olmaktadır:

orucunu tutucan (VII/138), bubası (VII/151), bubam (IX77), arārsa bulucaḳ (X/8), savurucām (XII/40), buban‿aldı (XII/73), bubamili (XV/115), oḳutucaz dediler (XXII/75), sorucam (XXVI/11) vb.

c) a> ö : Örneklerine az rastlanmaktadır:

apörlē "hoparlör" (III/46) vb.

d) e> ö :

tö‿büle(V/18), tö‿büle "te böyle"(IX/105), tö‿büle(XV/94), yövmiye "yevmiye" MDD.

c) e> ü :

em oḳuyı em sülüyü (II/77).

d) i> ö : Metinlerde örneklerine rastlanmamıştır. Ancak DA grubunda MDD olarak tespit ettik:

böber “biber” MDD.

ı> u : Örnekleri azdır:

suvazladım‿onu(VII/133), avjunun “avcının” (VII/191), toprak̡la suvarız (XV/67), suvamak̡ yok̡ (XXVIII/11), k̡apık̡ule MDD.

i> ü : Bölge ağızlarında şimdiki zamanın basit ve olumsuz çekimlerinde -yor eki düşmesiyle yardımcı ünlü ı, i çoğu zaman ü olmaktadır. Bunun sebebi olarak -yor ekinin kalıntısı sayılabilecek -o- sesi ile ı/i’nin karşılaşmasıdır.[42]

mevlüd “mevlid” (III/50), küĺometre (VI/7), mümünlere “mümin” (VII/231), büsküvüdür “bisküvi” (IX/224), püsküvüt “bisküvi” (XI/23) , düşünmm̄ (X/65), müşkül “müşkil” MDD vb.

1.11.6 Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi:

a) o> a, å : Az sayıdaki alınma kelimelerde gördüğümüz bir ses olayıdır. Bir de GA metinlerinde şimdiki zaman eki -yor’un yerine kullanılan -ya ekinde görülmektedir:

apörlē “hoparlör” (III/46), gidiyalar (VIII/81), yaşamıya (IX/10), unudıyam (IX/204), ī̇şliyen doḳuyan (IX/238), paralayı “parola” (XI/13).

b) o> e : PA dışındaki tüm ağızlarda şimdiki zaman çekiminde karşımıza çıkmıştır:

oluye (IX/35), yapıyen (IX/109), unudıyem (IX/211), k̡orḳuye (XIII/99), duruyerım (XXIV/5), unuduyerım (XXIV/77), k̡oyuyez (XXIV/137), topluyem (XXIV/202) vb. kaybelmez “kaybolmaz” MDD.

c) o> ı, i : Genellikle GA’nda şimdiki zaman çekiminde gördüğümüz bir ses olayıdır:

yıvurusun “yoğurursun” (IX/106), giyiyī (II/21), çekiyi (II/52), bilemeyim (V/46), k̡aldırıyı (I/74), bak̡ıyız (V/62), tanīyım (XXVII/64),

[42] Emin Kalay, age., s.30.

d) ö> e, e̊ :

gündendi (VI/63), gündendi (XVII/7), be̊le (XVIII/131), be̊le (XVIII/187), şöfe̊rlik (XX/80), şöfe̊rlik (XXV/34), pasterize “pastörize” (XXV/48) vb.

e) ö> i :

bile bile “böyle böyle” (VII/119), bile bile demiş “böyle böyle demiş” (VII/150).

f) u> ı : Bölge ağzının karakteristik bir özelliği kabul edilebilecek bir ünlü değişmesi hadisesidir. Dudak ünsüzlerinin tesiriyle ünlü uyumu sağlanır:

mıḳava ḳ̓ādı (I/22), muḳavva ḳ̓ādının (I/23), amır “hamur”(I/33), darbıḳa (I/55), yımırtalle “yumurta ile” (II/39), çabıḳ (II/63), ḳalbır (III/54), āncı “anjiyo” (IX/11), tabıda (IX/12), abtıla “Abdullah” (XI/57), ăbtı̊raman‿ābin (XIII/107), mapıza “mahpusa” (XIV/131), avcılıġ (XXIV/94), davılla (XXVII/216), çamır (XXVIII/12) vb.

g) u> i : Örnekleri azdır:

ben‿onūçun “ ben onun için” (II/48), görüjü usi̅li (IV/18), fasile “fasulye” (V/12).

h) ü> i : Örnekleri azdır:

görüjü usi̅li “görücü usulü” (IV/18), şükriye (V/93), gineşe (IX/108), tecribe‿etti̅m (XXIV/75) vb. minasip “münasip” MDD.

1.12 Ünlü düşmesi (Elision)

Bölge ağzında, yazı dilinde gördüğümüz vurgusuz orta hece düşmesi hadisesi oldukça yaygındır.

a) Akıcı veya yarı ünlü durumundaki bir ünsüz ile akıcı, yarı ünlü veya patlayıcı ünsüzler arasında bulunan ünlüler genellikle düşer ve genellikle bu düşme esnasında bir önceki hecenin uzadığı görülür:

yenden (1/15), ōrda (I/28), içērde (I/31), tāzeken (I/33), getirim “getiririm” (I/67), bōrda “burada” (I/68), dışārlara (II/6), ḳorum “koyarım” (II/24), onuçun “onun için” (II/27), en‿īy “en iyi” (II/62), nērde (II/78), çaylan “çay ile” (III/28), beden güjūle “beden gücü ile” (IV/15), oturuz (V/9), dūvşen mūvşen “dövüşen mövüşen”(V/39), nērden (VI/21), ōrda (VI/27), geşçek (VI/79), dönceksin (VI/138), amelyat‿oldum (VII/4), ōrdan (VII/73), görüştürjek (VII/124), bilcem (IX/119),ki*/*dlemeden (IX/158), ōrda (XI/46), şurdan burdan (XII/40), dernēn‿önne (XII/42), dışārda (XII/18) vb.

b) Ünlü ile biten bir kelimeden sonra, yine ünlü ile başlayan bir kelime geldiğinde bu iki kelime arasında bağlantının kurulmasıyla ilk kelimenin son ünlüsü düşer, ikinci kelimenin ön ses ünlüsünü kendi hecesi içine alır:

n‿ōlur (II/35), t‿öle (III/74), ayn‿evde (V/8), n‿ōlcaḳ? (V/43), rāz‿olsun (VI/126), n‿olūysun (VI/136), rāz‿olsun (VII/94), n‿oldūnu (IX/12), t‿ūle (IX/49), yirm‿iki (IX/106), b‿evĺādım (IX/195), t‿orda (IX/244), rāz‿olsun (X/19) vb.

c) Bazı yabancı asıllı kelimelerin açık orta hecelerindeki dar ünlülerin düştüğü de görülmektedir:

aḳḳat “hakikat”(II/78), cenāballā “cenabıAllah”(III/8), ısmāĺ “İsmail”(V/174), tāruza”taaruza” (VI/4), māş “maaş” (VI/173), gelbā (VII/24), ḳomtanım (VIII/4), cemāt (VIII/41), ismāĺ (X/52), vesāre “vesaire”(X/59), inŞāt sektörü (X/81), sātlerde (XI/8), daḳḳa (XII/4), rēzi cumur “reisicumhur” (XII/33), zirād banġası (XII/62) vb.

d) Birleşme halindeki iki kelime çok heceli yeni bir kelime getirirken bu iki kelimeden birisinin ünlüsü düşer:

istersen “ister isen” (I/33), vārdı (I/52), ḳarāç “karaağaç” (I/52), ḳaynaları “kayın anaları” (II/21), vārḳa “var iken” (II/28), nōlur “ne olur”(II/35), bobannemiz (II/57), evdēke (II/64), nābayım? “ne yapayım”(II/71), nōldūnu (III/20), nābçān “ne yapacaksın” (V/6), nāpsın “ne yapsın” (V/28), deliḳanlīḳa (V/32), nēse “ne ise”(V/44), nābarlar “ne yaparlar”(V/48), süĺōluna “Süle oğluna” (V/59), kişĪsen (IX/87), tūle “te öyle”(IX/202), bubāskiye “Baba eskiye”(X/10), yaşındadım (X/71), onbaşīdım (XI/37), öküzlen (XII/11) vb.

e) Son hecede ünlü düşmesinin birkaç örneğini yönelme hali eki -a, -e düşmeleriyle metinlerimizden tespit ettik. Bu düşmeyi birkaç kelimede MDD olarak da tespit ettik:

buráy‿ama "buraya ama"(I/39), oray bulġaristana(XXIV/19), acep "acaba" MDD., çingen "çingene" MDD.

1.13 Ünlü türemesi

1.13.1 Ön seste türeme (Porthesis) :

Türkçede bilindiği üzere bazı ünsüzlerle kelimeler başlamamaktadır. Bölge ağzında hem r ve l ünsüzleriyle başlayan kelimelerin telaffuzunu kolaylaştırmak hem de yabancı kelimelerin telaffuzunu kolaylaştırmakiçin bu ünsüzlerin başında bazı ünlülerin türediğini az sayıda örnekte tespit ettik:

a) ü türemesi:

üryāmda < "rüyamda"(VII/117), üryā (IX/46).

b) i türemesi:

ilēni < "ileğeni" (IX/93), iyengeler. çıḳarılar "yengeler çıkarır." (XV/42), islivenin köylerinden < "Sliven"(XXIV/11); istavrit balığı < "stavriot balığı", istavrize yol < stabilize yol, ireçel < "reçel" MDD.

c) e türemesi:

ercep < erecep MDD.

d) ı türemesi:

ırıza < rıza MDD., ırahmedli < "rahmetli" MDD., ırasladık < "rastladık" MDD.

e) u türemesi:

urum < "Rum" MDD., urus < "Rus" MDD.

1.13.2 İç seste türeme (Epenthesis):

İki ünsüz ortasına bir ünlü sesin eklenmesiyle meydana gelir. Yazı dilimizde de birçok örneği görülen bu türeme şekli genellikle yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağzında, genellikle iç seste bulunan "r" ünsüzünden önce bu türeme gerçekleşmiştir:

amıca (II/69), tırans makinası (IV/11), ġıripin (V/57), sitrets (VI/136), tıraķya (VII/97), alamanyada (VII/102), ķırampet ķutusu (IX/244), piskopatın birīdi (XI/44), fıransayamı (XII/56), tıraķtör (XII/62), ķırediler (XII/67), ķompile (XIII/115), ķompile (XIII/254), sipor (XIII/294), santıraldan‿aranırdı. (XIV/87), supor araba (XXII/9), piĺan (XXII/123), bırava "bravo" (XXVIII/33), vb.

ekistira< "ekstra" MDD., tiren< "tren" MDD., telgıraf< "telgraf" MDD., cebirāyil< "Cebrail" MDD., ödelek< "ödlek" MDD., apartıman< "apartman" MDD., filim< "film" MDD., çapıraz< "çapraz" MDD., moderen< "modern" MDD., etiraf< "etraf" MDD.

1.13.3 Son seste türeme (Epithesis) :

Zarflar -yapıları ne şekilde olursa olsun-vurgu isteyen kelimelerdir. Türkçede sesle yapılan vurgunun yeterli olmadığı durumlarda şekil vurgusuna (Gramatikal vurgu) başvurulur ve kelimelerin yerleri değiştirilerek, kelime başına ve sonuna bazı pekiştirici öğeler eklenerek vurgu sağlanır.[43]

Bölge ağzı metinlerinde "-ken" zarf-fiil eki, kelimelerdeki ünlü uyumuna uyarak "-ken, -kan" şekillerinde kelimeye ulanır, a ve e ünlülerinden birinin türetilmesiyle de genişlemiş olan "-kene, -kana" şeklini alır.[44]. Örnekleri azdır:

yoķķana (VI/35), gelirkene (VI/86), dē*r*kene (XIII/287), bi‿şeycī yoķķana. (XIII/155), bi‿şey yoķķana.(XIII/185), şēderkene (XVIII/86), sākene (XVIII/87),

[43] Leyla Karahan, Zarf-fiil eklerinde Genişleme Eğilimi ve -s(A)r Ekinin yapısı, Türk Dili Üzerine İncelemeler, Ankara, 192-200.
[44] Emin Kalay, age. s.39.

ḳazırkene (XXVI/46), yıḳàrḳana (XXVII/173), ḳaynanamnarın günündeykene (XXVII/126), geçērkene (XXVII/177) vb.

2. Ünsüzler (Consanants) :

Akciğerlerden gelen havanın, çıkışı sırasında telaffuz organlarında tıkanma, daralma, sürtünme gibi çeşitli engellerle karşılaşması sonucu oluşan seslere ünsüz denir.[45]

Süloğlu merkez ilçe ve köyleri ağızlarında yazı dilimizde bulunan ünsüzlerin yanı sıra rastladığımız başka ünsüzler de mevcuttur. Ses yolunu kapatıp sesin ortaya çıkmasını engelleyen diş, damak, bademcik, dudaklar sebebiyle bu ünsüzler sınıflandırılabilir.[46] Şimdi bu ünsüzleri inceleyelim:

2.1 ġ ünsüzü:

Arka damak ünsüzlerinden bir olan ġ ünsüzü patlayıcı ve tonlu bir ünsüzdür. Özellikle arka damak ünsüzlerinin yer aldığı sözcüklerde karşımıza çıkmaktadır. ḳ > ġ değişimi neticesinde bölge ağzında genellikle iç seste yoğun olarak görülmektedir:

ōraġ (IV/14), yōġ (VI/21), dayaġ (VI/21), bĭraġmış (VII/170), topràḳlıġ (VII/219), ġayre (VIII/14), çatlaġ patlaġ (IX/242), çocuġḳan (IX/244),zirād banġası (XII/62), tavi̊ġlar (XIII/226), ġàrĭşıġlıġ (XIV/7), ġızlālan (XIV/15), bāşlıġ bir lirá (XVIII/147), ḳızancıġlarĭmızı (XVIII/304), bilġarca (XXI/6), ırġ var (XXII/58), yaşlılıġ (XXIV/46), ġāni arăba (XXVI/8), yoġ bi‿şe yoġ (XXVIII/36) vb.

2.2 ḳ ünsüzü:

Arka damak ünsüzlerinden bir diğeri de ú ünsüzüdür. Bölgemizde kalın sesli ünlülerden oluşan sözcüklerde kullanılmaktadır:

ḳoyūlā “koyuyorlar” (II/51), saḳlanbac (VI/115), ḳatliyāmı (VI/40), aḳarjaḳ (IX/108), oturuḳa (X/24), ḳarannıḳ (XI/11), sıḳıştīrdı (XII/13), hangı oḳulda (XII/49), ḳorḳuye (XIII/99), topraḳla suvarız (XV/67), münāḳaşasını. (XVI/10), bírazçıḳın

[45] Nurettin Demir-Emine Yılmaz, age. s. 32.
[46] Ahmet Günşen, age. s.51.

(XVIII/17), ḳazarkan (XVIII/304), ḳayıyo mayıyō. (XXIV/95), ḳabarıyō (XXVII/153), suvamaḳ yoḳ (XXVIII/11) vb.

2.3 ǵ ünsüzü :

Yazı dilimizde yer almayan seslerden biri de normal g'den ince olan ön damak ünsüzüdür, ḱ ünsüzü ile aynı özellikleri taşımaktadır. Bölge ağızlarında aynı kelimeler üzerinden rastladığımız bir ünsüzdür. Kalın ünlülerle hece kuran bu ünsüze sadece RGA'nda rastlanılmamıştır:

rüzǵar‿esiyō (IV/12), ǵavŕlar (V/24), ǵavŕlar lüzǵārda (VII/39), ǵavurlādan (IX/37), ǵavurun modern donanmasına (XVI/8), tālimǵāya (XVII/11), yarım ǵavurmuşuġ (XVIII/106), ǵavurun mevzilerini (XX/10), bi güzerǵā (XXII/161), ǵavur çıḳsa (XXIII/88) vb.

2.4 ḱ ünsüzü :

Kalın sıralı ünlülerin yanında yer alan ve normal k'den daha ince olan bölge ağzının tümünde rastladığımız ünsüzlerimizdendir. Genellikle yabancı, Arapça kökenli ek ve sözcüklerde karşımıza çıkmaktadır:

mıḳava ḱādı (I/22), ḱābenin (VIII/85), şiḱāyet‿eder (IX/160), şiḱātimiz "şikayetimiz" (X/27), ḳıbrıs‿aráḱātı. (XI/4), imḱānımız (XII/44), seĺāmün‿aleyḱum (XII/70), ḱāya mısın.(XII/72), ne ḱādı (XII/94), hiḱāye (XIII/57), niḱā ḳıydıḳ (XIV/111), inḱar‿etmektir (XVI/23), dükḱānı (XXII/169), bi ḱārı yoġ (XXVII/36), beḱar ḳàrdeşi (XXVII/39) vb.

2.5 Í ünsüzü :

Normal l'den daha ince olan, bölge ağızlarının tümünde rastladığımız ünsüzdür. Genellikle yabancı kökenli sözcüklerde karşımıza çıkmaktadır:

yarīm küĺo (I/10), piĺavī (II/38), mismilĺā “bismillahi” (II/46), seĺāsını (III/46), meseĺá (IV/18), evĺáT (IV/23), süĺōluna “Süle oğluna” (V/59), veĺāsıl (VIII/6), ismāĺ (X/52), seĺāmün‿aleyḱum (XII/70), ĺāzım (XIII/289), mustafa kemaĺ‿atatürktür. (XVI/20), piĺan (XXII/123), piĺaḳasız (XXII/160), süĺālede (XXVI/53), ambaĺassan (XXVII/190), viĺāyed (XXVIII/4) vb.

2.6 P ünsüzü :

p ile b arasında kalmış patlamasını kaybetmiş p ünsüzüdür. Karşımıza seyrek çıkan ünsüzlerdendir:

ePsini (I/16), ePsicīni.(III/71), yaPtı (V/7), eP (V/9), yaPmas.(VI/6), ˈşaPḳamızı (VI/68), eP (VII/194), Patlıcan (XVIII/113) vb.

2.7 C ünsüzü :

c ile j arasında kalmış bir ünsüzdür. Bölge ağzında genel eğilim c, ç ünsüzlerinin ş, j’ye dönmesi şeklindedir. c-j arası bir sesi temsil eden bu ünsüzün az sayılmayacak örnekleri vardır:

geCesi (I/62), görCek ya seni. pislīne gelmēCek (II/1), iC “hiç” (IV/17), yapıCan, (VI/145), yapıCam (VII/174), ḳoCası (IX/11), büleCe (IX/52), buluCaḳ aramasa bulmaCaḳ (X/8), gevCiler (XXII/5), nābíCan (XXV/27), panCarCılıġ (XXVII/35), süd bulamaCı (XXVII/149) vb.

2.8 Ç ünsüzü :

Patlayıcı-tonlu dişeti ünsüzü "c" ile yine patlayıcı-tonsuz dişeti ünsüzü "ç" arasında boğumlanan , bir bakıma "c" ile başlayıp "ç" ile tanımlanan bir ünsüzdür. ç ünsüzü, bölge ağızlarında düz ünlülerin arasında kaldığında c ünsüzüne dönüşmektedir ancak birkaç örnekte ara bir ses olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağzında ortak olarak özellikle "hiç"kelimesinde görülmektedir:

baràÇ (I/56), sütĺaÇ (I/71), bilmīm‿iÇ (II/48), vaḳti geÇmiş (V/76), ḳaÇmadım (VII/73), hiÇ. (XV/4) vb.

2.9 T ünsüzü :

t ünsüzünün tonlulaşma yoluyla T ünsüzüne dönmesi sonucu oluşur. Bu ses t~d arası bir sestir, bölge ağzı metinlerinde çok fazla örneği yoktur:

niyeT çekerdik (I/57), evĺaT sevgisi (IV/23), dörT sene (XX/77) vb.

2.10 F ünsüzü :

f-v arası bir ünsüzüdür, bölge ağzı metinlerinde çok örneği yoktur:

çiFçilik (II/26), çiFçilig (X/5), çiFçilig (XXV/8), sıFır (XXV/18) vb.

2.11 K, Ķ ünsüzleri :

k, ġ ünsüzünün ötümlüleşme yoluyla K, Ķ ünsüzlerine dönmesi sonucu oluşur. Bu sesler k~g , ķ~ġ arası seslerdir, örnekleri çok yoktur:

ārıdan başĶa (II/52) adaĶ (III/1), pulluĶla (IV/1), eKiyoruz (IV/3), çoĶ çoĶ zor (IV/15), tāruza ķà/Ķtıķ (VI/4), vèrdiK‿ā (VI/80), etmēceKsiniz (VI/156), ķızlıĶtan‿işte (VII/72), ķaŞ (VII/91), ben‿öldüKten (VII/93), baŞķa (VII/116), yüce baŞķan (IX/129), çıĶmaz (IX/157), bi‿Şey (XXI/40), Kendi ablam (XXIV/155) vb.

2.12 S ünsüzü :

s~z arası bir sestir. Tonlulaşma merhalesini gösteren bu ses yarı s yarı z özelliği gösterir:

adaķ keseriS (III/2), yaStāçı (VI/72), gelinimiS (VI/79), ķıS dedim (VII/86), biS (IX/79), buliS.(IX/228), keSçekle (XII/20), çapalarıS (XV/9), çoķ severiS (XVIII/118), boStaş (XVIII/125), göSletecek (XXIV/91), domatiS (XXVII/136) vb.

2.13 Ş ünsüzü :

ş-j arası bir ünsüzdür:

baraŞta (V/48), baŞbaḳan (VI/108), genŞler (VI/143), ḳaŞ (VII/91), baŞḳa (VII/116), demiŞ (VII/157), yüce baŞḳan (IX/129), beŞ ḳaya (XIII/64), bi‿Şey (XXI/40) vb.

2.14 *Ş* ünsüzü :

ç-ş arası bir ünsüzdür:[47]

geŞērse geŞer geŞmese (XXVII/52), geŞīymuş (XXVII/168), ḳaŞmışlar (XXVII/175) vb.

2.2 Ön ses ünsüz değişimleri

2.2.1 ḳ- > ġ- değişimi:

Bölgemizdeki en yaygın değişimlerden biridir. Birçok Anadolu ağzında olduğu gibi bölge ağzında da en sık görülen tonlulaşma olayıdır. Bölge ağızlarının tamanında görülse de en çok DA'nda görülmektedir:

ġada (XII/16), ne ġada*r* (XII/17), ġalemi (XII/72), ġucāma (XIV/3), ġaldım (XIV/6), ġàrĭşıġlıġ (XIV/7), ġızlālan (XIV/15), ġaynanna (XIV/19), ġoyundur (XIV/30), ġanàr mı (XIV/116), ġuruduḳtan sora (XV/14), ġızancī (XVIII/176), beş ġuruş (XXIV/45), ġāni araba "kağnı araba" (XXVI/8) vb.

2.2.2 ġ- > ḳ- değişimi:

Sadece aynı kelimede birkaç kez karşımıza çıkmaktadır:

ḳārı "gayrı" (V/37), ḳārı (VI/99), ḳārı (IX/47) vb.

2.2.3 k- > K-, g- değişimi:

Derlediğimiz metinlerde kelime başındaki değişimine sadece bir örnekte rastladık:

[47] ç-ş arası sesi karşılayan bu ara ünsüzü TDK'nin transkripsiyon sisteminde bulamadık, transkrip için yatık ***Ş***'yi uygun gördük.

Kendi ablam (XXIV/155), gendisi MDD.

2.2.4 p- > P-, b- değişimi:

Kelime başında birkaç örneğine rastladık. Fakat bölge ağzında MDD olarak tespitlerimiz de vardır:

babuç "pabuç" (XII/25), Patlıcan (XVIII/113), bancar "pancar" MDD., betmez "pekmez" , bınar "pınar", baytar "paytar" MDD.

2.2.5 b- > p- değişimi:

Kelime başında birkaç örneğine rastladık. MDD olarak tespitlerimiz de vardır:

pinip (IX/235), püsküvüt (XI/23), büsküvüdür (IX/224), pinin arabayá (XIV/123), pindiremem (XIV/124), pinemedi (XIV/145), pıçaḳ MDD vb.

2.2.6 d- > t- değişimi :

Kelime başında birkaç örneğine rastladığımız, bölge ağzında nadir görülen bir ses değişmesidir. MDD olarak da birkaç kelimede de tespit ettik:

tā "daha" (II/43), tā (V/1), tikenneri "dikenleri" (VII/11), tü*r*teledi (XII/13), genç te yoḳ "genç de yok" (XV/22), tanışman "danışman" MDD, delik teşik "delik deşik", temin "demin" MDD vb.

2.2.7 t- > d- değişimi [48]:

Bölge ağzında özellikle kelime ortasında ve sonunda sık rastladığımız bir ünsüz değişimidir. Kelime başındaki değişimine metinlerimizde rastlayamadık. Ama DA grubunda MDD olarak tespit ettik:

duz "tuz", daḳı daḳarlar "takı takarlar", dıḳ dıḳ "tık tık", datlı "tatlı" MDD.

[48] "t "sesinin fonetik değişimi, Türkologlarca Türkçenin lehçelerini ve şivelerini belirlemede aslî ses olarak kullanılmaktadır. tağlığ grubu, tağlı grubu, dağlı grubu…

2.3 Diğer ses değişimleri

Bu ses değişimleri kişiye bağlı ortaya çıkan veya bölgemizde nadir görülen ses değişimleridir:

2.3.1 j- > c- değişimi :

Jandarma kelimesinde birkaç kez rastlanılmıştır:

candarma (XIV/115), ceneretör (XXVIII/44) vb.

2.3.2 c- > j- değişimi :

Sadece bir örnekte karşımıza çıkmıştır:

jep telefonu (XXVII/45).

2.3.3 j- > ç- değişimi :

Sadece bir örnekte karşımıza çıkmıştır:

çipin‿üstünde (XXII/9).

2.3.4 ç- > ş- değişimi:

edirne şapında "Edirne çapında" (XIII/270).

2.3.5 ş- > ç- değişimi:

Sadece bir örnekte karşımıza çıkmıştır: ic bi çēmiz yoḳ (VI/81).

2.3.6 ç- > *Ş*- değişimi:

ç-ş arası bu ünsüze kelime başında sadece bir örnekte rastlanılmıştır:

*Ş*oḳ (IX/32).

2.3.7 ş- > Ş- değişimi:

ş-j arası ünsüz olan bu ses kelime başında sadece bir örnekte karşımıza çıkmıştır:

bi‿Şey (XXI/40).

2.4 Ön seste ünsüz türemesi (Prothesis)

Ünlü ile başlayan kelimelerin önüne gelerek vurgusuz hecelerin ses değerlerini korumak için boğumlanma noktaları zayıf ünsüzlerin türemesidir:[49]

2.4.1 Ön seste h- türemesi:

Başta h- türemesi Rumeli ağızlarının karakteristik bir özelliğidir.

helek "elek" (I/6), harman "armağan" (IX/126), haynen (XX/71), horan "orhan" (XXI/2), helbet MDD, haykırı "aykırı" MDD, havlu "avlu" vb.

2.4.2 Ön seste y- türemesi:

yētmen "eğitmen" (VII/17), yibrī "ibriği" (IX/94), yeşimi "eşimi" (X/69), yesir MDD, yedirne MDD vb.

2.4.3 Ön seste m- türemesi:

Daha çok ikileme olarak karşımıza çıkmaktadır:

dūvşen mūvşen "dövüşen mövüşen" (V/39), oynàr moynàr, ıslıḳlàr mıslıḳlar (XVII/24-25), zōlama mōlama yoḳ (XXIV/25), ḳayıyo mayıyō. (XXIV/95) vb.

2.5. İç ses ünsüz değişmeleri

2.5.1 İç seste tonlulaşma

Bu tonlulaşma olayı bölge ağızlarında p>b, ç>c, f>v, t>d, k>g, ḳ>ġ, h>v, s>z şeklinde karşımıza çıkmaktadır:

1.Yan yana gelen iki sert ünsüzden birinin, dilimizdeki uyumun aksine, tonlulaşmasını tespit ettik:

çiFçilik (II/26), ārıdan başḲa (II/52) ePsicīni (III/71), tāruza ḳà/Ḳtıḳ (VI/4), ˈşaPḳamızı (VI/68), yaStāçı (VI/72), ḳızlıḲtan‿i̯şte (VII/72), ben‿öldüKten (VII/93),

[49] Ahmet Günşen, age. s.63.

baŞķa (VII/116), abtezi (VII/216), soPsuyunu (IX/111), yüce baŞķan (IX/129), çocuġķan (IX/244), çiFçilig (X/5), keSçekle (XII/20), bĭraġtı (XVIII/104), boStaş (XVIII/125), sitatisigde (XXI/54), çiFçilig (XXV/8), ayriyedten (XXVII/126), vb.

2. Yazı dilimizde bir kural halinde olan son seste bulunan k, t, ç, p süreksiz tonsuz ünsüzleri, bulundukları kelimelerin ekler ile genişletilmesi sırasında iki ünlü arasında kalınca tonlulaşıp b, c, d, g, ğ'ye dönerler:

eKiyoruz (IV/3), èrkeze (V/86), gidçēz (IX/232), ķaybedirsin (XI/9), usizi "hususi" (XI/80), rēzi cumur "reisicumhur" (XII/33), genciz (XXII/126), muradı (XXIII/93), unuduyerım (XXIV/78), şēdicez (XXVII/1), yoġmuş (XXVIII/10) vb.

3. Birkaç kelimede diş-dudak sesi olan -f- ünsüzü, ya iki ünlü arasında kalarak ya da bir ünlü ile patlayıcı tonsuz bir ünsüz arasında kalarak tonlu karşılığı olan -v-'ye dönmüştür:

bu seFe*r* (XIII/202), vasviye (XIII/271), sıFır (XXV/18), misavir MDD, kız taravına MDD. vb.

4.Birkaç yabancı asıllı kelimede de dilimize aykırı olarak bu tonlulaşma hadisesi görülmüştür:

masravları (X/62), nüfuzlu (XI/25), tıraġyalıları (XI/35), muzāde "müsaade" (XXII/10) vb.

5. Dağlı ve Gacal ağızlarında en sık karşılaştığımız tonlulaşma olayı da k>K,g, ķ>ġ, ç>Ç,c, h>y, ş>Ş,j ünsüzleri arasındadır:

pulluĶla (IV/1), etmēceKsiniz (VI/156), çıĶmaz (IX/157), yōķsuzluġla (IX/162), taviġlar (XIII/226), salıngaç (XVIII/294), ķızancıġlarĭmızı (XVIII/304), bacaġlarımı (XXIII/53) ; vaķti geÇmiş (V/76), ķaÇmadım (VII/73); ķuĺvallāyı "kulhuvallahi" (II/46), siĺāyı (VI/11), rayim (VII/5), şāyit‿olmadan (IX/16), şeyir (IX/16),vallayi

(X/86), dāyi “dahi” (XI/13), zeyir (XII/86), eymālcılıġ‿etmiş “ihmalcilik etmiş” (XXVII/12) ; baŞbaḳan (VI/108), beŞ ḳaya (XIII/64) vb.

6. İki kelime arasındaki bağlantı haliyle iki ünlü ya da bir ünlü ile bir akıcı ünsüz arasında kalan p,ç,t,k ünsüzlerinde tonlulaşmalar görülmektedir:

nasīb‿etsin (VII/230), ölceg‿ölceg‿ölceg‿ama (XXI/44), istedig‿onnarın (XXIV/16), biricig‿ikicig (XXIV/209), mazod‿alırım (XXV/45), nasib‿olmadı (XXVII/6) vb.

7. Gacal ağzı metinlerinde aynı kelime üzerinden sıkça rastladığımız iç seste görülen bir değişimdir:

yav gene “yahu gene, yine” (IV/24), beyā (VI/13), beyāv (VI/22), yāhu (VI/54), beyā (VI/130), beyāv (VI/136), yāv (XII/12) vb.

Diğer tonluşma örnekleri:

geşimsizligler (IV/20), mubāreKler (V/69), gencler (X/8), bidmesine (XI/46), receteyi (XII/91), mektublar (XXI/58), beglentim (XXI/60), toblaşalım (XXIV/20) vb.

2.5.2 İç seste tonsuzlaşma

Tonsuzlaşma, tonlu ünsüzlerin tonsuz ünsüzlere dönmesidir. Tonsuzlaşma örneği bölge ağızlarında karşımıza nadir olarak çıkmaktadır:

a) -z- > -S, s- :

tuSsuz “tuzsuz”(I/18), ḳalḳamassa (V/64), çalışmassa yörümez (VI/170), bilmesseler (IX/41), ḳısçāz (XXI/54) göSletecek (XXIV/91), makbusunu “makbuzunu” MDD., asçıkın “azıcıkın” MDD, yannısça “ yalnızça”vb.

b) -b- > -p- :

abtıla “Abdullah” (XI/57), ăbtiraman‿ābin (XIII/107), siḳortalı (VII/93), aptezini (IX/183), ayakkaplarını MDD, vb.

c) -c- > -ç- :

geşçek (VI/79), dökçeksin (IX/64), biraḳçaḳsın (IX/65), keSçekler (XII/19), tüççālıḳ “tüccarlık” (XII/64), yabçāz (XIV/101), iki taşçāz (XV/93), başçāzını (XV/98), nāpçān (XVIII/283), ḳısçāz (XXI/54) vb.

d) -d- > -t- :

abtezi (VII/216), taktir ettim “takdir ettim” MDD. vb.

e) -v- > -f- :

sefk‿etmişler (XVIII/26) vb.

f) -ş- > -j- :

baraŞta (V/48) vb.

g) -ġ- > -ḳ- :

siḳortalı (VII/93) vb.

ğ) -ğ- > - ḳ - :

geçikim (VII/110), aḳarmaz “ağarmaz” (IX/25), çoḳunu (XII/1), ufaḳım ya ḳırḳ günnük (XX/55) vb.

2.5.3 İç seste sızıcılaşma

Süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüzlere dönmesi dilimizde süreklileşme adıyla da anılır.

Patlayıcı/süreksiz seslerin sızıcı hale gelmelerine sızıcılaşma adı verilir.[50] Bunların bir kısmı kurallı olarak karşımıza çıkmaktadır:

1. -g-, -ğ- > -v- :

suvanlā (I/15), suvannı (IX/22) vb.

2. -ç- > -Ş-,-ş- :

Bölge ağzında en sık karşılaştığımız bir ünsüz değişmesidir:

aşşıyla "aşçı ile" (II/5), saşlā "saç ile" (II/38), ḳaştım (II/60), genşlikte (II/72), saşta (III/17), bişiyoruz (IV/4), geşimsizligler (IV/20), geştikten (V/76), sēşti (VI/18), ḳaşta (VI/45), odanın‿işinde (VI/61), geşçek (VI/79), kireşle (IX/28), inŞāt sektörü (X/81), güşlendīse (XIII/285), seştik (XXI/49), göŞmen (XXVII/64), geŞērse geŞer geŞmese (XXVII/52) vb.

3. -c- > -j- :

doḳurjun "dokurcun" (IV/6), el güjūle "el gücü ile" (IV/14), geje (IV/14), görüjü usīli (IV/18), bobajīm (V/20), giyjēmizi (VII/28), īje "iyice" (VII/38), nejmi (VII/80), ḳojası (VII/83), sıjaḳtan (VII/166), avjunun (VII/191), āncı "anjiyo" (IX/11), öte berije (IX/163), bölüg yazıjısı (XI/37), bòrjum (XII/62), ḳoşujaḳ (XXVIII/36), nasratın‿ojanın (XXVII/181) vb.

4. -ğ- > -y- :

liyene "leğene" (I/18), sāyıp (V/66), eytime (VI/3), biyenmiş (VI/144), buyday (IX/67), ömrümüzün ḳaynáyı (IX/138) vb.

5. -h- > -y- :

rayim (VII/5), şāyit‿olmadan (IX/16), şeyir (IX/16), vallayi (X/86), dāyi "dahi" (XI/13), zeyir (XII/86) vb.

---

[50] Kerim Demirci, *Türkoloji İçin Dilbilim Konular Kavramlar Teoriler,* Anı Yay., Ankara 2014, s.80.

2.5.4 Akıcı ünsüzler arasındaki değişmeler

1.-r- > -l- :

Bölge ağzında örnekleri az olmayan değişimlerden biridir. Benzeşme yoluyla /r/ sesi, kendisi gibi olan tonlu diş eti ünsüzü olan /l/ sesine döner:

senelelde (II/41), tedb̄illi (VIII/16), askellik (X/47), geririmiz "gelirimiz" (XII/29), veriller (XII/69), çalalaḳ (XIV/23), saçalaḳ (XIV/26), bilibilimize "birbirimize" (XV/26), bilader "birader" MDD, yörüyelek MDD.

2. -l- > -n- :

Bölge ağzında en sık rastlanılan değişimlerden biridir :

ikram‿edenner (I/42), odunnuḳtan (I/67), naylonna (I/76), benimne (II/29), o zamannā (II/66), yannız (III/34), rízālīnna "rızalığı ile" (IV/16), annadırdı (V/20), bobamnar (V/32), kerpedennen (V/59), deliḳannı (VI/8), televizyonnarda (VI/39), yannış (VI/56), meydannıġ (VI/86), ḳadannıḳ (VII/104), binnercemizin‿ömrü (IX/137) ḳarannıḳ (XI/11) vb.

3. -n- > -l- : Aynı kelime üzerinde çok kez görülmüştür:

otuz dölüm (VII/78), beş dölüm (XII/12), üç yüz dölüm tarla (XVII/53-54), ḳırḳar dölüm (XVII/82), üş dölüm tütün dört dölüm de pancar.(XXIII/83-84), ḳırḳ dölüm (XXV/22) vb.

4. -m- > -n- :

Bu değişim ekseriyetle aynı kelime üzerinden tüm ağızlarda görülmektedir:

şindikilēne (II/2), saḳlanbac (VI/115), şindi (VI/89), şindi (I/8), şindikilēne (II/2), şindicik (II/28), şindicikin (II/52), şindinki (III/16), şindi (VIII/70), şindi (XI/48), şindi (XII/4), şindi (XIV/127), şini (XVIII/95), şindi (XXII/12), şindi (XXVII/16) vb.

5. -n- > -m- :

Kelime sonunda rastladığımız bu değişime, bölge ağzı metinlerinde iç seste rastlanılmamıştır:

ḳarımca, istambul, MDD vb.

5. -r- > -n- :

Sadece "kadar" kelimesinde görülmüştür:

o ḳadancıḳ (II/58), bu ḳadannıḳ (VII/104) vb.

6. -y- > -l- :

Sadece bir kelimede görülmüştür:

yımırtalle "yumurtayla" (II/39).

7. -n- > -y- :

DA ve GA metinlerinde zamir n'sinin yerine "y" ünsüzünün tercih edildiğini görüyoruz:

liráyın‿üstündeki (XII/33), receteyin suyunu (XII/95), çocūdu osman‿aġayın (XIII/126), arabáyın‿àrḳasında (XIV/23), dereyin boyunda (XIV/86), arabayın‿içinden (XIV/143), tavayın‿içine (XV/34), bāçeyin sā tarafında (XV/120), çalıyın dibine bırāmış (XV/127) vb.

2.6 İç seste ünsüz benzeşmesi (Assimilation)

İç sesleri arasında yan yana iki ünsüzün bulunduğu kelimelerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden biri, kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan ötekisi tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilir. Ünsüz benzeşmesi adını verdiğimiz bu olay, daha çok boğumlanma noktaları birbirine yakın ünsüzler arasında gerçekleşir.[51]

[51] Ahmet Günşen, age. s.70.

Ünsüz benzeşmesi hadisesi gerileyici ve ilerleyici olmak üzere iki şekilde ortaya çıkan bir ses hadisesidir:

2.6.1 İlerleyici benzeşme:

Bir kelimedeki iki ünsüzden birinci ünsüzün ikincisini kendisine benzeştirmesi olayıdır.

2.6.1.1 Yarım benzeşme:

"Birinci ünsüzün ikinciye etki ederek onu bir veya daha fazla özelliği bakımından kendisine benzetmesidir."[52]

a) -ml- > -mn- :

benimne (II/29), bobamnar (V/32), aḳşamnan (XII/17), ortumnan (XIII/115), bayramnà*r*da (XIII/170), adamnar (XIII/251), anamnar bobamnar (XVII/86), ḳaynatamnan (XVIII/167), dayımnarın (XX/14), adamnar (XXII/104), ḳaynanamnarın (XXVII/126), amıcamnar (XXVIII/7) vb.

2.6.1.2 Tam benzeşme:

Kendisinden çok az farklılık taşıyan birinci ünsüzün kendisinden sonraki ünsüzü her bakımdan kendisine benzetmesidir.

a) -nl- > -nn- :

naylonna (I/76), o zamannā (II/66), tereyālan‿onnarı (III/18), yannış (VI/56), meydannıġ (VI/86), tikenneri "dikenleri" (VII/11), annadıjām (VII/115), annadçāmız (VII/78), ḳarannıḳ (XI/11), suvannı (IX/22), unnā "onlar" (XII/69), ȯnnarı (XV/17), ī̇sannar (XX/79), yıḳīdım‿ȯnnarı (XVIII/252), istanbul boa̯z ḳomutannında (XXII/5), onnarī‿işlerim (XXIV/189), onnà*r*dan (XXVII/194) vb.

[52] Ahmet Günşen, age. s.71.

b) şn- > -şş- :

Sadece bir kelimede görülmüştür:

boşşaḳları “Boşnakları” (VI/54).

c) şç- > -şş- :

aşşıyla “aşçıyla” (II/5), ḳarışşaḳ “karışçak” (XIII/45), aşşılān “aşçıylan” (XIV/36), bōşşek “bölüşçek” (XXIII/67) vb.

d) nd- > -nn- :

şinni (VIII/16), şinni (XIV/123), şinni (XVIII/68), efennim “efendim” (XXI/29).

e) sl- > -ss- :

ambaĺassan “ambulanslan” (XXVII/190),

f) -yl- > -nn- :

rízālīnna “rızalığıyla” (IV/16), insan gücünnen (VI/118), sopasınnan “sopasıylan” (XIII/160), allān‿emrinne (XIV/62) vb.

2.6.2 Gerileyici benzeşme:

Benzeşen iki ünsüzden ikincisinin tabana yakın ünsüzü kendisine benzetmesidir.

a) -rl- > -ll- :

tedbīlli (VIII/16), askellik (X/47), geririmiz “gelirimiz” (XII/29), veriller (XII/69), bilader “birader” MDD, yörüyelek MDD.

b) -nb > -mb- :

Komşu iki kelimenin son ve ilk sesleri arasında görülür:[53]

om beş (VI/152), om beş (IX/115), om beş (XXII/132) vb.

[53] Emin Kalay, age., s.48.

c) -rs- > -ss- :

Komşu iki kelimenin son ve ilk sesleri arasında görülür:

bis sürü "bir sürü" (XIII/215), bis sene MDD.

d) -yl- > -ll- :

yımırtalle "yumurtayla" (II/39).

e) -nş- > -şş- :

işşallā işşallā "inşallah inşallah" (XXVI/55).

f) -zs- > -Ss-,-ss- :

tuSsuz "tuzsuz"(I/18), sevemessin (V/10), ḳalḳamassa (V/64), çalışmassa yörümez (VI/170), doyamassın (IX/29), bilmesseler (IX/41), süleyemessin (IX/91), bilmesseler (XXVII/41) vb.

2.7 Benzeşmezlik (Dissimilation)

"*Bilindiği gibi bir kelime içinde yan yana veya birbirinden uzak olan, fakat boğumlanma noktaları aynı ya da birbirine yakın olan iki ünsüzden birisinin kendi boğumlanma noktasını diğerinden ayırıp başka bir ünsüz haline gelmesine benzeşmezlik adını veriyoruz."*[54]

Dilimizde benzeşme eğilimi hâkimdir. Bu durum bölge ağzında da aynı şekildedir.

2.8 Son ses ünsüz değişmeleri

Son ses ünsüz değişimleri, genellikle kurallı şekilde gerçekleşmektedir:

[54]Ahmet Günşen, age. s.73.

2.8.1 Son seste sızıcılaşma:

2.8.1.1 -ç > Ş-, -j :

ij “hiç” (III/36), iC (IV/17), üj günnük (VII/178), oruj (IX/210), ij (XVII/14), üj gün (XVIII/179), ij bi‿Şey (XXI/40), üj tane (XXII/122), felj geldi (XXVII/25), güj gelmesin (XXVII/85) vb.

2.8.1.2 -ş- > -C, -j :

on bej (V/75), oj beş (VI/146), bej vakid (VIII/27), gelmij (IX/247), altmıj (X/55), gelmij (XIII/10), aḳrabanmıj (XXVI/43), oj geldin ḳızım oj bulduḳ. (XXVI/12), demij (XXVII/205) vb.

2.8.2 Son seste tonsuzlaşma:

2.8.2.1 z- > S, s- değişmesi :

mayaĺīS‿onnarı (I/11), ḳıS (II/12), bālarıS (III/39), ūrenemeS (VI/30), olmas (V/39), ḳıs (V/46), otus (VI/45), yaşantımıs (VI/62), èrkegleri çalısmas (VI/66), gelinimiS (VI/79), namas niyāz (VIII/42), severiS (XVIII/118) vb.

2.8.2.2 -v > -f değişmesi :

piĺafın‿içine (IX/208).

2.8.3 Son seste tonlulaşma:

2.8.3.1 -ç > -Ç, -c değişmesi :

ic àltını (I/6), baràÇ (I/56), sütĺaÇ (I/71), bilmīm‿iÇ (II/48), duymadım‿ic (II/49), hic (V/16), topac (VI/103), biz‿iÇ (VI/106), saḳlanbac (VI/116), āric (XI/36) vb.

2.8.3.2 -f > -v değişmesi :

afiv‿afiv (IV/12), şev “şef” (XII/71), eriv “herif” MDD.

2.8.3.3 -k > -K, -g değişmesi :

übeK übeK (I/73), dediK gid (III/22), yi̱dig “yiyorduk” (VI/113), yi̱ceg (VII/175), ilg (IX/233), türklüg böyüsün (IX/128), bü̱üg (IX/132), gereg (X/3), çiFçilig (X/5), ilg (XVIII/162), gelírdig (XVIII/279) vb.

2.8.3.4 -ķ > - Ķ, -ġ değişmesi :

ōraġ (IV/14), yōġ (VI/21), dayaġ (VI/21), yaşamaġ (VI/29), ķalırdıġ (VI/29), baġ (VI/60), meydannıġ (VI/86), oynayamadıĶ (VI/103), çócúġ (VII/57), çócúġ (VII/61), topràķlıġ (VII/219), lirálıġ (IX/248), çatlaġ patlaġ (IX/242), ġàrĭşıġlıġ (XIV/7), bāşlıġ bir lirá (XVIII/147) vb.

2.8.3.5 -p > -b değişmesi :

büyütüb (I/6), banıb banıb (III/19), mācub (VI/155), ona sīnıb ta yati̱m (VII/64),nasi̱b‿etsin (VII/230), milyán. esab (XXII/116), ōb (XII/81), gelib duruymuşlar. (XXIV/15) vb.

2.8.3.6 -t> -T,-d değişmesi :

yo‿urT (I/10), eved (I/79), çeşid (II/21), süned “sünnet” (II/22), rāşid (II/75), mēmed‿oca (II/79), dediK gid (III/22), mevlüd (III/50), aráked (IV/15), memleked (VI/56), gid çay‿için. (VI/73), ürmed (VI/90), āmed (VII/80), mābed (IX/167), àrmud (XII/8), zirād banġası (XII/62) vb.

2.8.3.7 -s> -S, -z değişmesi :

mayaĺīS‿onnarı (I/11), ķıS (II/12), domatiz (II/43), bālarıS (III/39), erkez (III/49), erkezin‿ārmanı (IV/9), ūrenemeS (VI/30), gelinimiS (VI/79), herkez camiye (VI/84), erkez (IX/216), erkez (XIV/22), erkez (XVII/94), severiS (XVIII/118), erkez yoluna.(XVIII/259), erkezin jep telefonu var. (XXVII/45) vb.

2.8.3.8 -ş> -j değişmesi :

on bej (V/75), oj beş (VI/146), bej vakid (VIII/27), gelmij (IX/247), altmıj (X/55), gelmij (XIII/10), aķrabanmıj (XXVI/43), oj geldin ķızım oj bulduķ. (XXVI/12), demij (XXVII/205) vb.

2.8.4 Son seste diğer değişimler:

2.8.4.1 -r> -l değişmesi :

sepèrlel “serperler” (V/81), silinil mi? “silinir mi?” (VI/54), egel “eğer” MDD vb.

2.8.4.2 -r> -n değişmesi :

ne ķadan (I/70), ná ķadan (VI/4), ne ķadan (I/70), o ķadan (V/25), ná ķadan (VI/171), kürē düşüncē ķadan (VII/38), bugüne ķadan (XXII/48), bi su bàrdaķ ķadan (XXVII/152), ná ķadan(VI/171) vb.

2.9 Ünsüz düşmesi

2.9.1 ğ düşmesi:

yā “yağ”(I/35), ūrendik (II/58), būday (II/31), ōredmen (III/79), bālıyorum (IV/6), ālārdı (V/22), dōru türüs (VI/31), tekirdādan (VI/50), üstēmen (XI/35) vb.

2.9.2 k/ ķ düşmesi:

barda erikleri (II/42), ūsüz “öksüz”(II/56), küçücük (V/17), olcāmış (V/70), ītisat (VI/4), den‿gelmiş (VI/163), āşam (IX/46), küçücük (IX/70),īşi amırla “ekşi hamur ile”(IX/105), ķoycāsa (IX/186), muą̄ķaķ (X/49), teşekür‿ederim (XII/51) vb.

2.9.3 y düşmesi:

kü (I/58), ne var‿öle (II/2), sülüyü "söylüyor" (II/77), bi şē "bir şey" (III/1), adi "haydi" (III/59), fasile(V/12), şüle (VI/20), güvē (VII/86), tēmenimiz (VIII/1),şülece (IX/50), pi̅nir (IX/56), büg̱üg (IX/132), üç‿üz (IX/213), beş‿üz (X/90), televizon (XI/54), kefi "keyfi" (XII/17), var mıdı (XIII/63), büle (XXIII/90), büle (XXVII/199), ingem (XIII/117), büle (XXIII/90), büle (XXVII/199), etişti MDD. vb.

2.9.4 n düşmesi:

sōra (I/16), süned (II/22), ben‿onūçun (II/48), niçi (VI/94), haḳḳata "hakikatten" (VI/160), oturuḳa (X/24), işallā (XIII/14), dişimiz‿içi.(XIII/39), i̅sannar (XIV/106), i̅san (XVII/46), i̅sannar (XX/79), sora (XIV/5), zati (XXIV/208) vb.

2.9.5 h düşmesi [55]:

Bölge ağızlarının genelinde bu ünsüz hemen hemen hiç kullanılmamaktadır ve düşerken ekseriyetle uzun ünlü meydana getirir. Yalnız Pomak ağzı, uzun ünlüden yana değildir:

ePsini (I/16), ārmanın (I/53), zāmet (II/34), ēr "her" (III/27), ālḳa "halka" (III/39), erāĺde (V/30), avāle (V/73), ārbte (VI/32), turān "Turhan" (VI/80), mācub (VI/155), āmed (VII/80), eyvā (VII/119), zerā (IX/255), āric (XI/36), tēris‿olduḳ (XI/47), eykeline (XI/54), usizi "hususi" (XI/80), er‿ānede (XI/84) vb.

2.9.6 r düşmesi:

ḳāyı (I/1), ḳadā (I/8), bi de (I/40), bunnā (V/88), yerleştiri̅lē (VI/53), ū "ur" (VII/4), ḳāşı "karşı" (IX/40), pancādan (IX/56), ḳōḳu "korku" (IX/164), üç‿aylā (IX/212), oturu (XII/5), pāti "parti" (XII/38) vb.

[55] Rumeli ağızlarında kelime başında, ortasında ve sonunda en çok düşmeye meyilli olan sessiz harf 'h'dir.

2.9.7 v düşmesi:

evel (II/32), dūdük “dövdük” (IV/10), ḳuvedlīdim (VI/12), evel (VI/130), urullar “vururlar” (IX/159), ūdurusun “ovdurursun” (IX/197). tōbe tōbe MDD.

2.9.8 l düşmesi:

baḳam (I/61), puluḳ (II/33), nası (VI/55), hamdōsun (VII/29), bēki (IX/247), beki (IX/252), ful (X/13), saban nasī (XXIII/93), bĕki (XXVII/206) vb.

2.9.9 t düşmesi:

çiFçilik (II/26), çifçilik (IV/1), türüs “dürüst” (VI/31), çivçilerin yabası (IX/144), üs tarafta (IX/177), aptezini (IX/183), çiFçilig (X/5), teröris (XI/65), direk buráy geldik (XXIV/96), serbessin (XXIV/161), doslar sā olsun MDD, apandis MDD, ras gelsin MDD. vb.

2.9.10 s düşmesi:

görmüşünüzdür (VI/40), anarşit MDD.

2.9.11 z düşmesi:

çoḳ lezetli (III/17), üşenmesin, yorulmasın (VI/140), acıḳın “azıcıkın” (VII/226), deyemesin (IX/91), aramasa bulmacaḳ (X/8), ālamasam (XX/54) vb.

2.9.12 d düşmesi:

şini (VI/103), efenim MDD.

2.10 Ünsüz ikizleşmesi (Geminate)

“İç seste iki ünlü arasında bulunan ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzlerin, açık ve zayıf boğumlanmalı ilk hece ünlülerin etkisi altında, kendi hece sınırlarını aşacak bir yoğunlukla boğumlanmaları sonucunda, söz konusu

ünsüzdeki tekrarlanmayı gösteren ses olayıdır. Bu olay sonunda açık ilk heceler zayıflıktan kurtulmakta ve birer kapalı heceye dönüşmektedir."[56]

Kelime kökündeki herhangi bir sesin, yan yana iki kez tekrarlandığı örneklere bölge ağzında az rastlanılmıştır:

gidtim‿amma (IV/36), yoḳ‿amma (VII/76), aşşırı (XI/32), bi dayaġ‿eşşē (XII/16), yüssükler "yüzükler" (XIII/87), aşşa "aşağı" MDD. vb.

2.11 İkiz ünsüzün tekleşmesi

Arapçadan dilimize geçen bazı sözcüklerde görülür. İkiz ünsüzlerden birinin erimesi sonucu oluşur:

süned (II/22), evel (II/32), çoḳ lezetli (III/17), ḳuvedlī̆dim (VI/12), evel (VI/130), vala (VII/219), mābed (IX/167), ful "full" (X/13) vb.

2.12 Hece kaynaşması (Contraction):

İç seslerde iki ünlü arasında bulunan "y, g, k, v, f, n, ğ, h gibi düşmeye ve aşınmaya meyilli ünsüzlerin iki ünlü arasına girerek erimesi olayıdır."[57] Edirne ağızlarında genellikle "ğ, h, n, r, y" ünsüzlerinin düşmesiyle veya aşınmasıyla gerçekleşir. Hece kaynaşması en az iki hece arasında gerçekleştiği gibi iki kelime arasında da gerçekleşebilir. Bu eriyip kaybolma neticesinde yan yana gelen iki ünlü birleşerek uzun bir ünlü haline dönüşür:

çıḳardān (I/29), ḳarāç < Karaağaç (I/52), nābayım? "ne yapayım"(II/71), kūn "köyün"(III/51), allāndan "Allah'ından" (VI/139), dī̆ştirī̆sınız (XII/59) vb.

2.13 Hece yutumu (Haplologie)

Yan yana bulunan ve boğumlanma noktaları aynı olan iki hece tek hece gibi görünmesine hece yutumu denir. Bölge ağzında örnekleri çoktur:

---

[56]Günay KARAAĞAÇ, *Dil Bilimleri Terimleri Sözlüğü*, TDK yay, Ankara, 2013, s.840.
[57] Ahmet Bican Ercilasun, age. s. 142

getirim “getiririm” (I/67), ḳaynaları “kaynanaları” (II/21), ḳorum “koyarım” (II/24), ḳuĺvallāhi “kulhuvallahi” (II/45), adānı (III/13), sān “sahan” (III/19), tā (V/1), oturuz (V/9), eytime (VI/3), māfız “muhafız” (VI/15), yandaydım (VI/17), ḳāvenin‿önde (VI/85), tarları (VII/77), tarnayı (IX/22), şiḱātimiz “şikayetimiz” (X/27), ḳonuşturlar (XI/69), ḳırḳlerıne (XI/80) vb.

2.14 Ünsüz türemesi (Anaptyctic consonant)

Dilimizin en aslî kurallarından biri, iki ünlünün bir sözcük içinde yan yana gelmemesidir. İşte bu durumda devreye koruyucu ünsüz olarak da bilinen zamir (prominal) n’si ve y sesi girer. Yazı dilimizde olduğu gibi bölge ağzında da de ünlü ile ünsüz arasına giren yardımcı ünsüzler bulunmaktadır:

rízālīnna “rızalığıyla” (IV/16), insan gücünnen (VI/118), liráyın‿üstündeki (XII/33), sopasınnan “sopasıylan” (XIII/160), allān‿emrinne (XIV/62), arabayın‿içinden (XIV/143), tavayın‿içine (XV/34), bāçeyin sā tarafında (XV/120), çalıyın dibine bırāmış (XV/127) vb.

Yabancı asıllı kelimelerin iç seslerindeki ünlü çatışmalarında da y ünsüzünün bulunduğunu görebiliyoruz:

dayirede (IX/2), zirāyi (XII/67), āyit (XII/73) vb.

Diğer ünsüz türemesi örnekleri şeklimiz şu şeklindedir:

helek “elek” (I/6), ayriyetten “ayrıyeten” (III/5), duvāsını (III/48), ḳatliyāmı (VI/40), sitrets (VI/136), yētmen “eğitmen” (VII/17), ısmayılı (VII/148), mervēle seffā‿arası (VII/182), yeşimi (X/69), püsküvüt (XI/23), aşşırı (XI/32), harman “armağan” (IX/126), allāvekber (IX/186), zirāyik (XII/71), yüssükler “yüzükler” (XIII/87), getirdilē bilem (XXVII/159) vb.

2.15. Ünsüz göçüşmesi (Metathesis)

Sözcüklerde bulunan ünsüzlerin kolaydan zora doğru sıralanacak şekilde yer değiştirmesidir. Göçüşme olarak da tanımlanmaktadır:

salıncaḳ ḳuruduḳ (I/54), çölmek (IX/27), sitatisigde "istatistik" (XXI/54), kirbit MDD, melmeket MDD, nalet MDD., körpü MDD., meyrem "Meryem" MDD., gölmek MDD, sarmısak MDD vb.

2.16 Vurgu (Accent)

Vurgu, tonlama ile birlikte dilin ses yapısını tamamlayan en önemli ögelerden biridir. Kelimelerin anlam değerlerini ayakta tutan bir telaffuz meselesidir. İki kısımda incelemek mümkündür:

2.16.1 Sözcük vurgusu:

"Kelime vurgusu, birden fazla heceye sahip yalın veya eklerle genişletilmiş olan kelimelerdeki hecelerden birinin diğerlerine oranla daha kuvvetli bir nefes baskısı altında söylenmesi demektir."[58]

ḳonuşurʿḳa (I/48), aō, ayʿdan başlar(II/1), ʿebsini (II/4), bi‿tas ta ʿayran (III/16), -ʿyav (VI/3), ʿen ī̆y (VI/62), ʿşaPḳamızı (VI/68), aʿta seĺām verdirī̆di (VIII/4), bi siniye ʿḳoy (VIII/53), büʿtün gün (XX/65), ʿyaş (XXII/104) vb.

2.16.2 Cümle vurgusu:

Cümle vurgusu açısından zayıftır, soru ifadesinin kullanılmadan vurgu ile aktarılmasına bir iki örnekte rastladık:

ne‿oldu adamnarın başlānı yidiler**,** annadın? (XXIII/20), o buraların cerānı kesildi mi orası devreye girī̆ bu ḳāveler‿ışıḳlanīy, annadın? (XXVIII/46).

[58] Ahmet Günşen, age. s.84.

ŞEKİL BİLGİSİ

1.İsimler

1.1. İsim yapımı ekleri

Sözcüğün kök veya gövdesine gelerek onları isim, sıfat, zarf yapan eklere denir. Bu ekler sözcüğün anlamını değiştirdiği gibi türünü de değiştirmekte ve dilimizin söz haznesini geliştirmektedir.

Standart Türkçede kullanılan yapım eklerimizin büyük bir kısmı Doğu Trakya ağızlarında kendini muhafaza etmektedir. Ancak bazı ekler fonetik hadiseler sebebiyle küçük çaplı değişikliklere uğradığından farklı kullanımlarına rastlamaktayız.

1.1.1 İsimden isim yapan ekler

a) +cI, +cU; +çI +çU:

Dilimizdeki en aslî görevi meslek yapmak olan bu ekimiz, Standart Türkçedeki gibi bölge ağzında da işlek bir ektir:

ḳırḳpınàrcı (XIII/275), çiFçilig (XXV/8), çobancılıġ (XXV/8), òrman bekçilī (XXV/9) vb.

b) +nIk /+nUk < +lIK / +lUK:

Standart Türkçede işlek olan ekimiz bölge ağzında da fonetik değişikliklere uğrayarak kullanılmaktadır. Asıl işlevi itibarıyla eklendiği kelimeye "tahsis, bir şey için" anlamı veren isimler türeten bu ekin /n/ ünsüzü ile biten isimlerde -nn- < -nl- değişimini geçirmesi yanında, kendisinden sonra hâl ve ve iyelik eki geldiğinde sonundaki ön ve arka damak /k/ sini kaybederek ünlü birleşmesi ile +nā /nē, +lī /+lī, +lā /lē biçimlerine girdiğini tespit ettik:

odunnuḳtan (I/67), rízālı (IV/16), meydannıġ (VI/86), īlig "iyilik" (VII/44), ḳadannıḳ (VII/104), topràḳlıġ (VII/219), àskerlik (VIII/10), lirálıġ (IX/248), avculuġ (XIII/216), üç günnüktüm (XIV/32), candàrmalıḳ (XIV/95), bāşlıġ (XVIII/147),

şöferlig (XXV/9), şöfȇrlik (XXV/34), aşlıḳ ḳıtlıḳ senesi (XXVII/82), çivçilikle (XXVII/30), panCarCılıġ (XXVII/35), süpürgecilik (XXVII/35) vb.

c) +lI /+lU:

Bölgemizde de Standart Türkçede olduğu gibi işlek bir ektir. Genellikle sıfat olarak kullanılan kelimeler türeten bu ek ünlü uyumuna uyar, somut ve soyut anlamlı kelimeler türetir. İlerleyici benzeşme sonucunda -nı'lı şekillerine oldukça sık rastlanır:

yavūḳlumdu (II/60), yarım götlü (III/54), suvannı (IX/22), nişannılıġtan (XIV/11), nişannım (XIV/12), çivçilī (XXV/11), farḳlılıḳ (XXVI/20), zavallı (XXVII/208) vb.

d) +sIz /+sUz:

+lI, lU ekinin olumsuzu olarak kullanılan bir ektir:

salçasız (I/34), geşimsizligler (IV/20), anasız bobasız (VI/54-55), susuz ḳalmışlā (VII/182), yoḳsuzluluġlā (IX/20), görgüsüzlüg (XVIII/199) vb.

e) +ki:

*"*Cümleye aitlik anlamı katan bu ek, sıfat veya zamir şeklinde karşımıza çıkabilir. Hem yapım hem çekim eki olan +ki eki doğrudan isme geldiği için yapım eki kabul edilmiştir."[59]

şindikilēne (II/2), şíndikiler çalışmıyi (XVIII/277), bizimkisi (XXIII/47), ilērki (XXVII/125), şindiciki (XXVII/162) vb.

Bunun dışında bulunma hal eki veya ilgi eklerinin üzerine gelen +ki ise çekim eki kabul edilir:

başlarındaki āmiri (VIII/83), liráyın‿üstündeki (XII/33), ḳāvenin yanındakiler (XXII/10), kūdeki pītannar (XXIII/18), edirnedeki gelinim (XXVII/15) vb.

[59] Ahmet Günşen, age. s.92.

f) +cIK / +cUk:

İsimlerde küçültme görevinde kullanılan bu ek, cümle bağlamına göre acıma, sevgi, küçümseme anlamlarında da kullanılabilir:

incecik‿oluyu (I/30), şindicik (II/28), o ḳadancıḳ (II/58), küçücük (V/17), insāncıḳ (V/19), yımĭşacıḳ süt (V/57), acıḳın "azıcıkın" (VII/226), ekmecik (XVIII/249), gölgecik (XX/67), biricig‿ikicig (XXIV/209), ḳoyuncuḳları MDD vb.

Kendisinden sonra iyelik eki geldiğinde sonundaki ön ve arka damak /k/ sini kaybederek ünlü birleşmesi ile +cī /+cī olduğu örneklerine hatta bölge ağzının karakteristik özelliği olan "c, ç" ünsüzlerinin "j"ye dönmesiyle ortaya çıkan +jī /+jī biçimlerine ve tonsuz şekliyle kullanımına da rastladık:

bobajīm (V/20), kendicīne (V/23), hebsicī (VII/62), evĺādçīm (IX/6), heppicīmize (IX/54), aġajīm (XI/41), nenecīm (XV/87), bírazçıḳın (XIX/17) vb.

g) +Ar, +şAr:

Sayılara gelerek onlara üleştirme anlamı katan bir ektir:

sekizer yaşında beşer yaşında (II/56), bire*r* ikişer beşer toplārdıḳ (XIII/69), ḳırḳar dölüm yaṷt otuz beşer dölüm (XVII/82) vb.

h) +cA, +çA:

Aslî görevi eşitlik eki olan ek, bazı sözcüklere gelerek onları sıfat, zarf yapabilir; yapım eki olarak kullanılabilir:

fiĺanca‿ölmüş (III/47), ısıdırsın suyu bayāca(IX/60), bayāca vakit (XIV/84), pomaḳça (XVIII/95), bi̇lġarca (XXI/6), gerekçe raporu (XXII/41), ilçe (XXII/136), fazlaca bōle yorulayım (XXIV/58), tūkçe (XXIV/84) vb.

i) +lAn, +nAn, +nAyIn <+lAyIn:

Zaman anlamı taşıyan isimlere gelerek sözcüğün zaman zarfı olmasını kesinleştirir. Bu ekte de /m/ ve /n/ ünsüzleri ile biten isimlerinde -mn-< -ml- ve -nn- < -nl- değişmesi yanında, ekin /y/ ünsüzünün düşmesi veya erimesi sonucunda +lAn, +nAn şeklinde oluşan uzun ünlülü biçiminin örnekleri az değildir:[60]

sabālayın (III/15), sabalayın (VI/110), sabalayı atīm (VI/122), aḳşamnan (XII/17), sabālan (XV/63), sabālayın (XXIV/74), ūlennen MDD vb.

j) +cÂz, +çÊz < +cAğIz:

İsim ve zamirlere gelerek onlara küçültme, acıma vb. anlamlar katan bu ek, bölge ağzında da özellikle PA ve BGA'nda aynı görevde ve çokça kullanılmaktadır:

cancāzı (III/25), iki taşçāz (XV/93), başçāzını (XV/98), evcēz vermişler (XV/111), iki telcēz bez (XVIII/254), beyaz beyaz sucāz içīdik (XVIII/274), bi ḳısçāz (XXI/54), buncāz‿ep sildi onnarı.(XXIV/122-123) vb.

k) +ka:

başḳa < baş+ḳa ḳurban başḳa (III/5), başḳa köy çocuḳları (VI/106) başḳa var mı (XIX/19) vb.

l) +kek: Eski Türkçe Dönemi'nden beri varlığını koruyan, küçültme anlamında kullanılan bir ektir:[61]

èrkekler (III/48).

Bölge ağzında ünsüz ikizleşmesine uğrayarak eşşek {eş+ek {eş+gek şekline uğrayan sözcüğe bir örnekte rastlanılmıştır:

---

[60] Ahmet Günşen, "Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/3 Spring 2008, s. 412.

[61] Ahmet Günşen, age. s.95.

aḳşama ġada bi dayaġ‿eşşē (XII/16).

m) +man, +men:

ḳocamān (V/9), dirmen (IX/176), sülmantalaşmana[62] (XIV/81), haftalarman[63] ḳaldı burda "haftalarca kaldı burada" (XXII/141) vb.

n) +sul:

yoḳsul insannardıḳ MDD.

o) +In, +Un:

Mevsim isimlerine gelerek isim tamlamasında tamlanan görevinde kullanılan mevsim sözcüğü yerine gelen bir ektir:

gündüzün‿ōraġ bişiyoruz (IV/14), bu ḳışın (VII/57), yazın gül‿alırız. (XIII/61), ḳışın ḳışın ḳışın gidīm (XXIII/1), o vaḳıtınken (XXIV/47), ḳışın sarma yaparız (XXVII/148) vb.

p) +ak:

yasaḳlar (XXIII/114).

q) +gil:

Yazı dilimizde akrabalık, ev, sülale vb. gibi anlamlar yüklenen bir ektir. Bölge ağzında bu ekin kullanım şekli fonetik sebeplerden dolayı çeşitlilik göstermektedir. Özellikle ünlü ile biten sözcüklere geldiğinde ek başındaki g'nin erimesi neticesinde iki ünlünün kaynaşması ve uzamasıyla karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca ekimiz uzamasıyla birlikte vurguyu da üzerine almaktadır. Edirne ve yöresi ağızlarında çokluk ifadesi içinde aile ve topluluk isimleri türeten bir ektir[64]:

---

[62] "-mAn" eki için bk. Gürer Gülsevin, *Kâmûs-ı Türkî'ye Göre Türkçede Yapım Ekleri ve Kullanılışları I: Fiilden İsim Yapan Ekler*, Malatya 1993.

[63] "+man" eki BGA metinlerindeki bir örneğimizde eşitlik hâli eki olan +Ca'nın zarf yapma göreviyle karşımıza çıkmıştır.

[64] Ahmet Günşen, "Edirne ve Yöresi Ağızlarında Aile' ve 'Topluluk' İsimleri Yapan -īn (-ıyn~ iyn, -ıyl, -ıylı ~ -ıylın) Eki Üzerine", *Türk Dili*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 150-162.

anamı̄lden (IX/152), te bu annemili bile (XV/73), bubamili (XV/115), anamili (XXIII/74) vb.

r)+rAk[65]

Doğu Trakya ağızlarında karşılaştırma eki olarak karşımıza çıkan bu ek "daha çok" anlamı taşıyan arkaik +rAk ekidir ve MDD olarak karşımıza çıkmıştır:

ufaraḳ (<ufaḳ+raḳ), küçürek (<küçük+rek).

s) +daş:

Eşlik, ortaklık, mensubiyet ve bağlılık ifade eden bu eke bölge ağzında rastlanılmıştır:

askèr‿arḳadaşları̄mızlan(VI/14), bardaş ḳuramazdıḳ(VI/69), vatandaşlan‿olcaḳsın (XII/60), ḳàrdaş (XIII/295) vb.

t) +IncI, +UncU:

Sıra sayı isimleri yapan çok işlek bir ektir. Genel olarak sayı isimlerine getirilerek kullanılır:

ikinci ḳolòrdu (VI/15), birinci tabur‿ikinci bölügtenim (XI/15-16), beşinci ayın (XXI/42) vb.

u) + kan:

başḳanım (XII/80).

ü) +ız:

Bu yapım eki gerileyici benzeşme ile -ln- > -nn- şeklinde karşımıza çıkmıştır:

yannız <yalın+ız (III/34).

---

[65] Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü,* TDK Yay., Ankara, 2007, C. II, s.958.

v) +cAk

oyuncaḴ (XIII/66), çabıcacıḳ< çabuk+cak (XIII/165),küçücek <küçük+cek MDD.

1.1.2 Fiilden isim yapan ekler

Fiil kök ve gövdelerine gelerek onlardan isim türeten eklerdir, fiil bakımından zengin olan dilimizde fiil kullanımına önem verilir. Bu sebepten dolayı fiilden isim türeten eklerimiz de dilimizde önemli yer tutar:

a) -mAġ {-mAḳ / -mek:

Genellikle fiilimsi ekleri içinde karşımıza çıkan bu ek, işlekliği sebebiyle kalıcı ad da oluşturmuştur, dilimizde kullanılan bütün fiil kök ve gövdelerine gelebilir:

ˈemmek‿arī (V/67), yaşamaġ (VI/29), para ḳazanmaḳ‿içi*n* (XXV/28), suvamaḳ yoḳ (XXVIII/11) vb.

b) -mA /-me:

Dilimizin en işlek fiilden isim yapma eklerinden biridir. Bölge ağzında eklendiği kelime, yönelme hâl ekini aldığında ve bir hece kaynaşması hadisesi yaşandığında karşımıza -mā'lı, -mē'li şekilleriyle de çıkar:

kesmē "kesmeyi" (I/2), kendilēne çalıştırmā (V/24), bidmesine (XI/46), başının dölmesine (IX/191), ḳalaylattırmā (XVIII/269), tīmalamā "tırmalamaya" (XXIV/113), ḳò*r*ḳmalıḳ (XXVII/43) vb.

c) -Iş, -Uş:

Genellikle fiilimsi ekleri içinde karşımıza çıkan bu ek, işlekliği sebebiyle kalıcı ad da oluşturmuştur, dilimizde kullanılan bütün fiil kök ve gövdelerine gelebilir:

nenemin gelişi (XV/108-109), insanüstü görüş (XVI/14), alışveriş (XVII/96), yoḳ‿oluşuna (XX/48), anlayışlı (XXIV/103) vb.

d) -Aḳ:

Fiil tesirinde kalarak varlık ismi yapan eklerdir:[66]

ḳaçaḳ (XIII/175), yayıġ düvūysün (XVIII/244), yataḳ (XXII/123), ḳaçaḳ gelmişik. (XXVI/10) vb.

e)-k, -ġ/-ḳ:

Hareketten doğan isimler için kullanılan işlek bir ektir:

ḳatıḳ[67] (III/36), hērkezin isteKlisi (IV/21), būk (VI/28), geçikim (VII/110), ḳuşaḳ bālàrsın (IX/230), uzaḳ (XIII/266), ġàrĭşıġlıġ (XIV/7), yörükler (XXII/46), sulaġ yabtıḳ (XXII/139) yaḳışıḳ‿alır mı (XXIII/89), açıḳ (XXVI/27) vb.

f)-m:

Çok işlek bir fiilden isim türeten ektir. Bölge ağzında birtakım ses hadiselerine dayalı olarak farklı şekillerde de karşımıza çıkmaktadır:

geşimsizligler (IV/20), eytime (VI/3), gīmden "giyimden" (VII/205), ölüm var (IX/167), kesīdik dilim dilim (XVIII/248), amelyat bölümünde (XXI/34), denetím (XXI/58), ḳırḳ dölüm "kırk dönüm" (XXV/22) vb.

g)-n:

Eskiden beri görülen ama işleklik sahası geniş olmayan bir ek olarak bilinse de canlılığını muhafaza ettiği örnekler vardır:

ekini ektik (IV/3), yıvın (IV/9), yaḳın (XIII/247), üş dölüm tütün (XXIII/83-84), gelinim (XXV/54) vb.

h) -ġI/-ġU ,-ḳI/-ḳU:

Etken hareketin sonucunda oluşmuş durumu ifade eden ektir:

---

[66] Ahmet Günşen, age., s.97.
[67] Tuncer Gülensoy, age., s.475.

boba sayġısı (IV/23), evĺaT sevgisi (IV/23), yetkili kişi (XIII/250), görgüsüzlüg (XVIII/199), içkili sıçķılı dünleri (XX/24), uyķu MDD vb.

i) -ġA:

Bölgemizde pek kullanılmayan bu ek standart Türkçede de işlek değildir:

ķıbrıs dalġası (VIII/3), ķırķlereli bölgesinde (XIII/256), bölge delegesi (XXII/148), süpürgecilik (XXVII/35), mal canın yonġası MDD, atatürk bilge bir insandı MDD vb.

j) -ġIn/-ġUn, -ķIn: -ķUn:

Esas itibarıyla tek heceli fiillere getirilen ve fonksiyonunda bir büyültme, aşırılık mânâsı olan bu ek,[68] yazı dilimizde olduğu gibi bölge ağzında da işlektir:

yorġun.(IX/100), uyġun gördüler (XII/38), basķın (XIV/121), olġunlaşır (XV/10), bozġuna (XVI/17), geçkinli (XVII/95), ergin (XX/1), yanġın (XXIV/126), düzgün (XXVI/56) vb.

k) -ġAn, -ķAn:

Eylemin etkisinin olduğundan fazla göstermek için kullanılan bir ektir:

çalışķanım (VI/95), kötü alışķanlī (X/42), sıķınġan (XV/29), bunnar ergen. MDD, oķuyamamızda yoķsulluk en bū̄k etkendi MDD.

l) -AnAķ:

Daha çok tek heceli geçişli fiillere gelerek "eskiden beri süregelme, yer yöre bildirme, bir özelliği üzerinde taşıma" gibi değişik görevlerde somut ve soyut adlar üreten bir ektir. İşlek değildir[69]. Bölge ağzında MDD olrak karşımıza çıkmıştır:

seçenek MDD, tutanak MDD, gelenek MDD, olanak MDD vb.

---

[68] bk. Muharrem Ergin, age, s.189.
[69] Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, TDK yay, Ankara, 2009, s.74.

m) -IcI, -UjU { -UcU:

Fiilin gösterdiği işi "meslek, uğraşı" veya "sürekli olarak" yapanı gösteren adlar türetir; "o işi yapan, yapma etkisi gösteren" anlamında kullanılır; fiilin gösterdiği işi bir nitelik olarak taşıyan sıfatlar türetir:[70]

görüjü usīli (IV/18), bölüg yazıcısı (XI/34), ülkümüzün ḳurucusu (XVI/11), ölçücüler (XXIII/65), ārı kesici (XXIV/63) vb.

n) -I, -U:

Daha çok tek heceli fiillere gelen işlek bir ektir:

örtüler (VII/203), ḳōḳu "korku" (IX/164), yazılsın (XII/53), taḳı taḳıllar (XIV/18), öngörüsü (XVI/14), sürüye (XXVII/31), çekimiz çoḳtu. MDD

o) -mUr:

İşlek bir ek değildir, TT'nde sadece iki kelimede yaşayan ölü bir ektir:

yāmur duvāları (VIII/91), kömürle (XV/97).

ö) -tI, -tU:

İşlek bir ektir. Ekseriyetle -n- eki almış fiil gövdelerinde görülür:

yaşantımıs (VI/62), sıḳıntı (VII/122), īşinti "ekşinti" (IX/32), toplantılara (XXI/30), beglentim (XXI/60), göz görüntüm bulanıḳ MDD.

p) -cA:

İşlek bir ek değildir:

īlence "eğlence" (XV/62), ēlenceli yapmīmışlar. biz‿ēlenceyi severis (XXVI/22).

r) -ElEk:

İşlek bir ek değildir: üvelek[71] (I/23), yatalaḳ astamız var. MDD.

---

[70] Zeynep Korkmaz, age., s.83.

[71] Tuncer Gülensoy, üv- < öv- kelimesini yayılmak, içine işlemek olarak izah etmiştir. Konuşturduğumuz kişi, işlenmiş hamurun aldığı son şekli izah ederken bu kelimeyi kullanmıştır. Yuvarlak kelimesine bir örnekseme durumunu düşünmek mümkün.

s) -CAk:[72]

Kalıcı ad veya niteleme sıfatı göreviyle karşımıza çıkmıştır:

yi̱ceg "yiyecek" (VII/175), tutulcaḳ yer "tutulacak yer" (XII/29), ḳaşcaḳ ḳızlar gibi "kaçacak kızlar gibi" (XIV/70), ḳazılcaḳ çā "kazılacak çağa" (XV/9) vb.

ş) -Ir, -Ur:

ne oḳurum var ne yazarım (IX/165), geririmiz "gelirimiz" (XII/29), döner ısmālıler "döner ısmarlıyorlar" (XIII/50), güler yüz (XIII/299), biçer düverim "biçerdöver" (XVII/56).

t) -mAç/-bAç <-mAcA:[73]

Dönüşlü fiillerden kurulmuş -bAç'lı oyun adları örnekleri vardır. Saklanmak suretiyle oynanan oyun. Son ses tonlulaşmış olarak karşımıza çıkmıştır:

saḳlanbac (VI/115).[74]

1.2. İsim çekimi ekleri:

1.2.1 Hâl ekleri

1.2.1.1 İlgi hâli (Tamlayan durumu, Genetive):

İsmi, isme bağlayarak isim tamlamasını belirtili tamlama haline getiren eklerdir. İlgi eki bölge ağzında ünsüzle biten adlara +In/+Un, ünlü ile biten adlara +nIn/+nUn şekliyle standart Türkçede kullanıldığı gibi getirilmiştir. Ancak kimi hadiselere dayalı olarak son sesinde uzun ünlü oluştuğu ve adlara doğrudan +n şeklinde eklendiği de olmuştur:

ömrümüzün ḳaynáyı (IX/138), anasının ḳà*r*nından (V/68), ḳolòrdu ḳomutanın yandaydım (VI/17), odanın‿işinde (VI/61), òrmanın başında (VI/151), ònun ḳızancī

[72] Salıncak kelimesinde -cAk fiilden isim yapım eki yoktur. Burada bir göçüşme hadisesi söz konusudur: Sal-ın+gaç.
[73] Zeynep Korkmaz, age., s.94.
[74] Saklambaç, Anadolu ağızlarında "saklangıç" olarak bilinir.

(XVIII/200), binnercemizin‿ömrü (IX/137), çivçilerin yabası (IX/144), başının dölmesine (IX/191) vb.

Hece kaynaşması ile:

suyunu alīz‿o bibèrlēn (I/16), kūn ḳārsı "köyün karısı" (III/51), kimisīn "kimisinin" (IV/10), sevābı vār bunun allāndan "Allah'ından" (VI/139), dernēn‿önne (XII/42), bàrdān‿içine (XII/93) vb.

Rumeli ağızlarının karakteristik bir özelliği de ilgi hâlinin her durumda genzel olmayan /n/ sesini/seslerini taşımasıdır[75], DA'nda birkaç örnekte yerini ilgi hâlini +yın şeklinde de görürüz.:

liráyın‿üstündeki (XII/33), çocūdu osman‿aġayın (XIII/127), siĺāyın‿içine (XIII/223), arabáyın‿àrḳasında (XIV/23), çalıyın dibine bırāmış (XV/127) vb.

İsmin +DAn ayrılma hâl eki, tamlayan göreviyle de karşımıza çıkmıştır:

òrdan‿ötesi "oradan/oranın ötesi" (XIV/151) vb.

1.2.1.2 Yükleme hâli (Belirtme durumu, Accusative):

Yönelme hâlinde olduğu gibi, belirtme hâli eki de ünlü ile veya /k/ ve /h/ ünsüzleri ile biten isimlerde, ünlü birleşmesi, ünlü-ünsüz kaynaşması sonucu uzun ünlülü olarak da kullanılmaktadır. Kök veya gövdesinde /a/, /e/ düz-geniş ünlü bulunduran isimlerdeyse ekin +Â şeklinde gelmiş olması da karakteristik bir özelliktir:

+I/+Ī, +U/+Ū; +yI, yU; +nI, +nU:

ic àltını (I/6), suyunu alīz‿o bibèrlēn (I/16), üstünü (I/7), yarım gödlüyü (III/73), tūmu "tohumu" (IV/2), sen şindi çocū iC bilmiyosun (IV/17), askerlī gelibōlda yabtım.(VI/1), ònnarı (VI/43), ısmayılı (VII/148), emānedlēni (VII/77), televizyónu (VII/113), fàrzı ḳıldırı (VIII/48), paralayı "parola" (XI/13), paráyĭ (XII/8), bilgiyi

[75] Ahmet Günşen, agm., s. 417.

(XII/23), cumuriyeti (XII/29), atatürkü (XII/33), ȯnnarı (XV/17), ḳonuyu (XXII/128), otuz sekiz bin liráyı (XXII/167), ḳoyun südünü (XXV/46), darbiḳayı (XXVI/19) vb.

+nI, +nU:

Dilimizin ikinci bir belirtme eki de zamirlere getirilen ektir:

ötekini (VI/153), sündȕrdüm‿onu (XIII/113), bunu (XIV/134), ȯnu (XVIII/114), atàrsın‿onu (XXIV/36) vb.

Hece kaynaşması ile:

kesme “kesmeyi” (I/2), ayçiçē (V/12), evēl bizā emzirmek (V/64), ekmē (IX/239), çiçē (XVII/7), yemē (XIX/18) vb.

1.2.1.3 Yönelme hâli (Yaklaşma durumu, Dative):

Adın yargıya yönelimini ve yaklaşıklığını bildiren ektir. Doğu Trakya ağızlarının önemli bir karakteristik özelliği de yer işaret eden zamirlerde bu hâl ekinin “y”ünsüzünün daraltıcı etkisiyle [+(y)I / +(y)U][76] olarak karşımıza çıkmasıdır:

türbemi buráyı yapın (I/45), oráyı geldik (XVIII/127), u geşti oráyı (XII/32), nereyi çıḳıcān (XII/45), birbirimizi göstèrmezdile (XIII/45) vb.

+A, +yA, +nA:

orayá (I/57), şindikilēne (II/2), anneme (III/80), arabayá (IV/8), süĺōluna “Süleoğluna” (V/59), dünyáya (VI/59), havsaya (VIII/24), bulġarıstana (XII/53), bàrdān‿içine (XII/93), güvèrteye (XV/89), doḳtåra (XVIII/170), ḳaynánama (XXIV/19), amelyáta (XXVII/107) vb.

[76] Bölgeye ait kimi ağız çalışmalarında bu durumu, “Yönelme hâli ekinin yerine belirtme hâli ekinin kullanılmasıdır.” diye açıklayanlar olsa da biz bunun bir ikame olduğunu düşünmüyoruz. İkame olmuş olsaydı bu ikameyi yer bildiren zamirlerin dışındaki örneklerde de görürdük. Burada “y” ünsüzünün daraltıcı etkisi söz konusudur.

Hece kaynaşması ile:

Bölge ağzına özgü bir diğer durum da +Â < /a/, /e/ ünlüsü veya /k/, /h/ ünsüzleri ile biten isimler + (y)+ yönelme hâli eki +A almasıyla ünsüz düşmesinin gerçekleşmesi ve ünlü birleşmesinin olmasıdır:

demē (I/66), oraġ biçmē (V/13), çalıştırmā (V/24), bölē gidtim "bölüğe gittim" (XI/20), eskişēre "Eskişehir'e" (XVIII/26), nerē gidīn (XX/26), balye bālamā (XIII/245), su dökmē (XX/43) vb.

Bölge ağzında az sayılamayacak örnekte, yönelme hâlinin eksiz kullanımına da rastladık:

buráy (III/41), bi buráyı bi oráy bi buráyı (VII/179), gá buráy be (VIII/31), oráy geldi (XIV/67), buráy gelmiş türkiyē (XVIII/20), buráy yollamışlar (XXVIII/7) vb.

1.2.1.4 Bulunma hâli (Kalma durumu, Locative):

İsmin bulunduğu durumu veya yeri yargı bildiren sözcüğe aktarır:

avlısında (I/48), bırada (I/49), bàrdaḳta (III/23), oḳullà*r*da (VI/55), balḳan savaşlānda (VI/32), boşta ḳalīlar (X/8), gecmişte (X/31), te burajıḳta (IX/213), tárlada (IX/248), taraflà*r*da (XIII/53), çifliklèrde (XXV/16) vb.

1.2.1.5 Ayrılma hâli (Çıkma durumu, Uzaklaşma durumu, Ablative):

İsmin uzaklaştığı, ayrıldığı yeri veya durumu yargı bildiren sözcüğe aktaran ektir:

yanlāndan (I/47), àrḳadan (II/24), baştan(V/25), gīmden "giyimden" (VII/205), bırdan (XIV/54), òndan (XIV/37), àrḳadan (XV/125), döktükten sōra (XVII/7), başdan (XVIII/124), pazàrdan (XVIII/210), şeyden keseden (XXIV/201), onnà*r*dan (XXVII/194).

+dan eki, ayrılma eki dışında yapım eki görevinde de bölgemizde kullanılmaktadır:

bulġaristandan gelmeyiz (XVIII/5), dere köyünden gelme. (XXVI/10).

+dan eki, bir nesnenin malzeme bilgisini belirtmede de kullanılmıştır:

bȫle toprạktan yapādılar (XXIV/38), teke*r*lekleri āştan “ağaçtan” (XXVI/9) vb.

1.2.1.6 Eşitlik hâli (Equative):

Eşitlik eki göreviyle isimleri yargıya bağlayan bu ek, cümleye çeşitli anlamlar katmaktadır:

1.“olarak” karşılığında bir zarf hâli ifade etmek için kullanılmıştır:

ī̆ce gidti soḳtu (VII/132), kȗce desene “köyce desene”(IX/218), çocuyun‿evine indiriler seni iyice toḳat kapısına (XIV/24), ī̆ce āḳ paḳ (XIV/43) vb.

2. Miktar belirtmek için kullanılır:

binnercemizin‿ömrü (IX/137).

3. Eşitlik, benzerlik, gibilik ifade etmek için kullanılmıştır:

ne şülece (IX/50), büleCe biliyem (IX/52), güzelce ḳavi̊rūsun (XVIII/114), yeşilce dī̆ler (XVIII/126), āylece (XX/33).

Bölge ağzında MDD olarak -cak/-cek ekinin de eşitlik eki olarak kullanıldığını tespit ettik: kȗcek gidersin düne MDD.

4. Miktar belirtmek için eşitlik ekinin işlevini üstlenen /+man/ ekli bir kullanımı da tespit ettik: haftalarman ḳaldı burda “haftalarca burada kaldı” (XXII/141).

1.2.1.7 Vasıta hâli (Instrumental):

Vasıta ve zaman ifade eden çekim ekimizdir, yazı dilimizdeki şekli ile edatından gelen *+la/+le*’dir. Ek hâlindeki kullanımı daha yaygın olup ünlü ile biten kelimelere eklendiğinde veya 3.şahıs iyelik eki sonrasında kelimeye eklendiğinde fonetik hadiseler sonucu uzun ünlü meydana getirir. Çoğunlukla n < l ünsüz değişmesi geçirerek *+nA;* +n ile pekiştirildiğinde bir ek yığılmasıyla karşımıza *+lAn, +nAn* olarak çıkmıştır:

+lA: beden güjȳle “beden gücü ile” (IV/15), sı̇vayla (VII/154), ḳaynēle “kaynana ile” (IX/3), zȯrla (XXVII/173) vb.

+nA: naylonna (I/76), benimne (II/29), rízālīnna “rızalığı ile” (IV/16) vb.

+lAn: eltȳlen “elti ile” (IX/4), sıraylan (XVIII/289) vb.

+ilen: canı ilen etti (IX/125) vb.

+nAn: onnan‿oynarız (IX/248), aḳşamnan (XII/17), benimnen (XXVII/94) vb.

sabalayı atȳm (VI/122), sabālan (XII/19), sabālan‿onnar (XIV/88), sabālayın (XXIV/74) vb.

1.2.1.8 Yön gösterme hâli (Directive):

Yön göstermek amacıyla oluşan bir ektir. Bu ekimiz bugün yapım eki durumuna gelmiş ve yer-yön zarfı oluşturmuştur:

içērde (I/31), bōrda “burada” (I/68), dışārlàr̒a (II/6), ordan‿orayı ordan‿orayı (VII/181), aşā yuḳarı (XI/83), te burajıḳta (IX/213), şurdan burdan (XII/40), içeri (XIV/27), ȯrdan‿ötesi (XIV/151), burayı gelince (XXII/7) vb.

Zaman zarfı da oluşturabilir: ȯndan sora (XIV/132), åndan sōna (XXIV/6) vb.

1.2.1.9 Sebep gösterme (Adessiv) eki:

İçin edatının ekleşmesiyle ortaya çıkan +çün ekidir:

onuçun “onun için” (II/27), (II/27), ben‿onūçun “ben onun için” (II/48) vb.

1.2.2 İsimlerde çokluk:

Nesnenin veya işin çokluğunu göstermek amacıyla kullanılan ektir. Bölge ağzında, Doğu Trakya ağızlarında sıkça görülen /r/ zayıflaması veya düşmesi neticesinde önceki ünlünün uzaması olayının örnekleri oldukça çoktur. Bu durum özellikle de geniş zaman ekiyle çokluk ekinde görülür.

Çokluk eki, ST olduğu gibi +lAr ekiyle gösterilir. Ancak çeşitli ilerleyici benzeşme sebebiyle +nar/ +ner şekilleriyle; /r/ zayıflaması veya düşmesi sebebiyle önceki ünlünün uzaması neticesinde +nĀ şekliyle gösterilebilir:

+lĀ < +lAr:

büle motorlā (II/32), bayramlà*r*da (V/40), balḳan savaşlānda (VI/32), ḳāvelè*r*de (VI/67), arnavudlà*r* (X/35), yoḳsuzluluġlā (IX/20), fırınlà*r*da (XIII/26), ocalara götürüler (XX/46), çöcüklē (XXIV/1), anàrşitlē (XXVII/58) vb.

+nĀ < +lAr:

o zamannā (II/66), geçennēde (XI/53), unnā "onlar" (XII/69), bu āyinnē "bu hainler" (XXVII/57) vb.

+nAr < +lAr:

ikram‿edenner (I/42), insannà*r*da(II/52), bayramnà*r*da (XIII/170), seçimnerde (XX/79), o günnerde (XXII/67), cinnerin (XXIV/180), isimneri yoḳ (XXVII/12) vb.

1.2.3 İyelik ekleri:

İyelik ekleri; nesnelerin veya varlıkların kime, neye ait olduğunu bildiren eklerdir. Sahiplik, mülkiyet bildiren bu ekler, dilimizde çokça kullanılan ve önem arz eden eklerdendir. ST ile paralellik gösteren bu ekler, AA'ndan farklı olarak DTA'nda normal diş eti ünsüzü /n/ iledir.

Kimi kelimelerde yönelme ve belirtme hâli eklerinde yaşanan ünlü birleşmesi ve ünlü-ünsüz kaynaşmasıyla 3. teklik kişi iyelik ekini kelime tabanındaki ünlülerle kaynaştığını ve uzadığını tespit ettik:

Teklik- 1. Şahıs: +m, +°m; Ām, Īm (<aḳ+ım), ē(<ek+im), ī(ıḳ+ı), ī(ik+i)

2. Şahıs: +n, +°n; ; Ān (<aḳ+ın), ē(<ek+in),

3. Şahıs: +I, +U; +sI, +sU; ā(<aḳ+ı), ē(<ek+i), ī(ıḳ+ı), ī(ik+i)

Çokluk- 1. Şahıs: +mız/+miz, +muz/+müz

2. Şahıs: +nIz, +nUz; +InIz, +UnUz

3. Şahıs: +lArI/+leri

Kullanılışları:

1.Teklik iyelik eki:

görümcelēm (II/65), rāmetli aġacīm (III/72), ḳàrdaşım (V/37), dayrelerim (VIII/30), bu parmām kesilsin (IX /50), bubam (IX77), ayçiçēm (XII/64), bòrjum (XII/66), doḳtòrum (XII/90), yavrım (XIII/93), deycēm "diyeceğim" (XVII/17), èrdòvanım (XXVII/17) vb.

2.Teklik iyelik eki:

adānı "adağını" (III/13), emānedlēni (VII/77), avjunun‿içini (VII/191), ülkün yörüsün (IX/128), yörür izinden (IX/128), buban‿aldı (XII/73), ăbtıraman‿ābin (XIII/107) vb.

3.Teklik iyelik eki:

suyunu alīz‿o bibèrlēn (I/16), èrtesi günü (I/59), onun toprāndan (I/78), alīy ḳucāna (II/77), ḳulāna adını sülüyü (II/77), sırāt köprūnden "sırat köprüsünden" (III/9), amır yicē "hamur yiyeceği" (III/27), anasının ḳàrnından (V/68), başsālīna (V/79), àrḳasından (V/80), inŞāt sektörü (X/81), ḳıbrıs‿arák̀ātı. (XI/4), gündendi çekirdē bālāsın (IX/190), gelīy sābısı[77] "geliyor sahibi" (XII/14), annánesi vādı (XIV/67), òrdan‿ötesi (XIV/151), türkiyenin bebēdir (XVII/76), ònun ḳızancī (XVIII/200), bbåbası da ōle (XX/64), devlet yàrdımı (XXII/37), båbası (XXIV/105), ḳaĺb yetmezlī (XXVII/297), mubādele måcuru (XXVIII/39) vb.

1.Çokluk iyelik eki:

bizim günümüzde (I/61), keselēmize (I/76), askèr‿arḳadaşlarĭmızlan (VI/14), ne ḳòrḳumuz var ne şēmiz (VI/57), yaşantımıs (VI/62), ic bi çēmiz yoḳ (VI/81), yèrlēnize (VI/99), yemēmizi yapar (VI/126), annadçāmız (VII/78) vb.

2.Çokluk iyelik eki:

[77] Zeynep Korkmaz, "Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmlar,* C I, Ankara 1995, s. 89.

işlenizi şētmeyin bıraḳın‿işinizi. abtesīzi namazınızı ḳılın (VII/216), gönlünüze (X/50), geşçēniz günnerde (XII/46), çocūnuz‿olmaz‿artıḳ.(XVIII/88), güzel ȯvamız (XXII/137) vb.

3.Çokluk iyelik eki:

fıta yapīydılar tele bālıydılar. arḳadan götleri görünmesin deye (IX/214-215), bāzı çekişmeler‿olūy aralarında. (XIII/280), getiriler çocuḳ‿evine çocuḳ‿evine getirdigleri zamān (XV/56), çocūmla ḳızım birer yaş‿aracıġları var. (XVIII/254), nērde olduḳlarını (XX/10) vb.

1.2.4 Aitlik eki:

Yapım eki görevi de olan ek, çekim eki üzerine gelip çekim eki görevini üstlenir:

bizimkisi (XXIII/47), başlarındaki āmiri (VIII/83), liráyın‿üstündeki (XII/33), ḳāvenin yanındakiler (XXII/10), kūdeki pītannar (XXIII/18), edirnedeki gelinim (XXVII/15) vb.

1.2.5 Soru eki:

Soru eki ST'de olduğu gibi bölgemizde de ismi fiile bağlayan mI/mU şeklinde bazen de kimi fonetik durumlardan dolayı uzun ünlülü olarak karşımıza çıkar:

iki sene mīdi? "iki sene mi idi" (II/66), silinil mi? "silinir mi?" (VI/54), yetiştir mīniz mi? (VI/55), dīl mi yá? (VII/138), gördün mü (IX/17), bilmīn mi? (IX/57), ḳor musun‿içine "koyar mısın" (IX/83), oldu mu olmadı mı. (IX/103), ay biz‿ölmüşük mū (XV/100), annadın mı (XXVI/58), insannıḳ mı (XXVII/80) vb.

2. Zamirler

Zamirler; ismin yerini tutarak onları şahıs, belirsizlik, işaret veya soru yönüyle karşılayan sözcüklerdir:

2.1 Şahıs zamirleri

1.Teklik şahıs zamir

- ***Yalın hâl:*** ben‿unudtum ḳāyı (I/4), gidtim ben‿orayı (XI/10), ben verjem sana. (XXV/30-31) vb.
- ***Yükleme hâli:*** beni de (III/35), beni orayá vèrdi‿ịşte (VI/18) vb.
- ***Yönelme hâli:*** yimē gelcek bana (IX/75), bana geldēnen (X/72), bana uyġun gördüler.(XII/38) vb.
- ***Bulunma hâli:*** ne bende var (VII/103), bende de güvēler yaşamıya.(IX/10), bende üç ḳız‿iki çócuḳ vardı (XI/70) vb.
- ***Ayrılma hâli:*** benden küçük‿ōldü.(VII/60), bende*n* ne köy‿olu ne ḳasaba.(X/63-64), benden bi yaş‿ufaḳ. (XIII/245-246), ondan sona gel benden‿oy iste (XXV/30-31) vb.
- ***İlgi hâli:*** bením (XII/54), benim yaşta (XX/58), benim‿ayĺīm yōḳ (XXIV/203), benim bi dönüm yerim yoġ (XXVIII/26-27) vb.

2.Teklik şahıs zamir

- ***Yalın hâl:*** nası sen ōredmensin (VI/26), sen gid. yörü (VI/73), e sen nası ki çekmişin (VII/55), sen‿eray bilirsin. (XIII/271), abo dedim sen niye baḳōn (XIV/149) vb.
- ***Yükleme hâli:*** seni sırāt köprūnden geçircēmiş (III/9), mutlaḳa bulur‿o seni (VIII/15), çocuyun‿evine indiriler seni (XIV/24) vb.
- ***Yönelme hâli:*** düǖn bu sana gelib görCek ya seni. (II/1), ā sana elimi vereyim dèr. (V/52), ben verjem sana. (XXV/30-31) vb.
- ***Bulunma hâli:*** sende şeker var‿olmas (XX/76), sende şeker var‿eyliyetini dīştiremesin (XX/81) vb.
- ***Ayrılma hâli:*** bembeyaz senden beyaz ḳız (XX/20), senden yaḳışıġlı enine boyuna (XX/22-23) vb.
- ***İlgi hâli:*** senin kada ōredmen çıḳīy (III/78-79), benim‿elim senin‿olsun dèr (V/54), senin anan boban var mı? (VII/32) vb.

3.Teklik şahıs zamir

Bölge ağzında 3.teklik ve çokluk kişi zamirlerinde kelime başındaki ünlüsünde u < o daralmasına[78] az sayılmayacak örnekte rastlanılmıştır:

- ***Yalın hâl:*** bi bobannemiz vārdı ī̇tiyar‿o baḳtı bize.(II/57), o da bāğlıy bi demir şeyine. uçḳuruna (III/45), bī̇ ōredmen şey vārdı bi de bizim kū̇lüydü o da.(VII/16-17), çoḳ bilī̇y‿o. (VIII/30) vb.
- ***Yükleme hâli:*** onu inḱār‿etmek bubasını inḱar‿etmektir. (XVI/22-23), onu da. üçū̇ de bālamışlar bėyle (XVIII/72), denizden ḳurtarmışlar‿onu (XVIII/87) vb.
- ***Yönelme hâli:*** biz de ona yaḳınladıḳ (II/59), ben‿ona amaĺyat‿oldūydum (VII/6), ona sīnıb ta yatī̇m (VII/64), una oḳurlar (IX/187) vb.
- ***Bulunma hâli:*** onda oḳuduḴ üc sene.(VII/18) vb.
- ***Ayrılma hâli:*** ondan ū̇rendik (II/58), onu, bu memleked baḴ onun sāyesinde biz rāt‿edī̇z burda.(VI/56-57), ondan sōnă ne oldu. (XVIII/146) vb.
- ***İlgi hâli:*** barıştılar‿unun yaşı tutādı (XIV/90), unun‿annesi (XV/121), onun öngörüsü (XVI/14), yaşadı onunkisi.(XVIII/176) vb.

1.Çokluk şahıs zamir

Bölge ağzında 1.çokluk kişi zamirinin sonunda -s < -z sedasızlaşması yaygın olarak görülür:

- ***Yalın hâl:*** bis ḳa/ḳtıḳ hissesini 'satmā (VII/75), çoḳ hamır‿aşı yī̇rdig biS (IX/79), biz yarım ġavurmuşuġ (XVIII/106), biS pomaġ tayfası (XXI/7), biz‿idare olūyduḳ (XXVIII/47) vb.
- ***Yükleme hâli:*** atatürk tábi bizi ḳurtarmış (XV/136), sen bizi bi düverdin‿ evel.(XXIII/50) vb.

[78]Balkan Türklüğü; kuzeyden gelen Hazar, Peçenek,Uz,Kuman/Kıpçak ve eski Bulgarlar ile güneyden gelen Oğuz Türklerinden oluşur.“u<o” daralmasını, Kuzey-Kıpçak Türkçesine bağlamak mümkündür.

- ***Yönelme hâli:*** çoġ baḳtıla bize (XXIII/56), sen bize sorīsin (XXVIII/48) vb.
- ***Bulunma hâli:*** bizlēde ōle boşanma falan yoḳ (XXIV/54), bizde aynisīdi (XXVIII/24) vb.
- ***Ayrılma hâli:*** bizden şindi çocuḳlara geşçek (VI/79), bunnā bile sevemēzdi bizden ‿evel (IX/97), bizden‿aldıḳ göttük‿onu (XIV/104), bizden sōra çocūnuz‿olmaz‿ a*r*tıḳ (XVIII/88) vb.
- ***İlgi hâli:*** bizim cāmi avlusunda (I/43-44), bizím (XVIII/116), bizím bobalarĭmız (XIX/3) vb.

2.Çokluk şahıs zamir

- ***Yalın hâl:*** yiyin baḳalĭm siz (XII/10), siz de demiş‿af‿edersiniz (XXII/30) vb.
- ***Yükleme hâli:*** sizi ben‿unudamam (XXVII/210) vb.
- ***Yönelme hâli:*** çay‿ikram‿edīm size (X/32), terlik te getirmedim size. (XIII/238), biz büle çektik siz süle çektiniz (XV/107), ben size istek yapayım (XXIV/20) vb.
- ***Bulunma hâli:*** *sizde görūz er şeyi MDD.*
- ***Ayrılma hâli:*** sízden‿ī olmasın (XVIII/114).
- ***İlgi hâli:*** sizin‿aḳlınıza gelmiye mi. (IX/204), sizin‿aberiniz (XXII/62) vb.

3.Çokluk şahıs zamir

- ***Yalın hâl:*** çōġ çalışır‿onnā. o dālıdır‿onnar.(VI/65), sevdīm‿adam‿unnā benim (XII/69), onnālan yolladım‿unnarı dedim (XIV/115), unnar güvèrteye çıḳtıḳ dedi (XV/89), onlar iki ḳıs ḳardaşın çocū (XVI/5) vb.
- ***Yükleme hâli:*** makinēle gömmüş onnarı (VI/42), biz dinledik‿onnarı (VI/78), onnarı ben baḳtım‿işte (VII/81) vb.
- ***Yönelme hâli:*** öyük dèrler‿onlara (XXII/24) vb.
- ***Bulunma hâli:*** onnāda gördüm MDD.
- ***Ayrılma hâli:*** anamız‿istērdi onnardan (VI/76), bu evler‿onnādan (XXIV/23) vb.
- ***İlgi hâli:*** 'hebsini onnān denize döküyü yunanı. (VI/51), onnān‿anası (VII/75) vb.

2.2 İşaret zamirleri

İnsan dışındaki varlıkların yerini tutan zamirlerdir. Şu, bu, o; şunlar, bunlar, onlar en sık kullanılan işaret zamirleridir. Bölge ağzında işaret zamirlerinde dikkati çeken iki husus vardır: İlk husus *bura* ve *şura* zamirlerinde o < u şeklinde bir genişlemenin, *o* ve *ora* zamirlerinde ise u < o şeklinde bir darlaşmanın görülmesidir.

İkinci husus ise *bura* ve *ora* zamirlerinde yönelme hâli ekinde, "y" ünsüzünün daraltıcı etkisiyle bir ünlü daralması meydana gelmekte, yükleme hâli ekiyle yönelme hâli ekinin işlevi karşılanmaktadır:

Teklik:

- ***Yalın hâl:*** şu hebsi yevde (XXIII/58), bu da zengin ḳızı aldı (XXVIII/28), o (XXVIII/45) vb.
- ***Yükleme hâli:*** savi̇ruduḳ‿onu. (VII/39), hemen urdan‿urayı gezerō (XV/84) vb.
- şunu var bunu var (XVII/34) vb.
- ***Yönelme hâli:*** orayı sundurma dèriz (V/88), ḳorḳudan oraya atlıylā kendilēni.(VI/52), ocam burayı ḳoy (X/56), orayı çalıyın dibine bırāmış (XV/127), burayı gelince (XXII/7), şindi oraya asàrlar (XXIII/75) vb.
- ***Bulunma hâli:*** şurda (XV/133), şurda (XXIII/91), südü pişirī̄ bōrda (I/68) vb.
- ***Ayrılma hâli:*** ordan‿orayı ordan‿orayı (VII/181), yaḳalayıb‿ordan (XIII/279), urdan gelinnik‿alcaḳlar (XIV/115), ȯrdan‿ötesi (XIV/151), ordan buráyı (XVIII/264) vb.
- ***İlgi hâli:*** onun toprāndan (I/78), sevābı vār bunun allāndan “Allah’ından” (VI/139) vb.

Çokluk:

- ***Yalın hâl:*** biraS ḳurūy‿onnā afif (I/28), unnar (XV/132), bunnar (XVII/29), bunnā gelince (XXVIII/12) vb.
- ***Yükleme hâli:*** bunnarı inḱar‿eden (XVI/12), sulūz‿onnarı (XVIII/120), onnarı baḳtım (XX/67) vb.

- ***Yönelme hâli:*** çoḳ ḳoḳuyu bunnara (VIII/90), öyük dèrler‿onlara (XXII/24), bunnara (XXII/60) vb.
- ***Bulunma hâli:*** ḳaybedirsin‿oralarda (XI/9), oralardan‿işte (XX/4), buralarda (XXVIII/47) vb.
- ***Ayrılma hâli:*** bunnardan bük olamaz.(XVI/11-12) vb.
- ***İlgi hâli:*** onnān ḳumundan (I/75), onnarın peşin'de (VI/152), onnarın südünü götür. bunnarın südünü götüremesin.(XXV/55-56) insannıḳ mı bunnān yaptī be yavrım (XXVII/81) vb.

2.3 Dönüşlülük zamiri

Bölge ağzında, öze dönüşlülük ifadesi taşıyan dönüşlülük zamiri "kendi" ve sadece DA ve BGA'nda görülen ön ses k-> g-/ K- değişmesiyle oluşmuş "gendi" kelimeleridir:

kendicīne (V/23), kendilēne çalıştırmā (V/24), kendini biyenmiş olmas (VI/144), ḳorḳudan oraya atlıylā kendilēni.(VI/52), gendi ġızannarı var.(XIV/40-41), benim‿adam‿aldı gendini gidti (XIV/106), kimi kendine yımıta pişirī (XXIV/152), Kendi ablam (XXIV/155) vb.

2.4 Soru zamirleri

Varlıkların adlarının soru yönüyle tutan zamirlerdir. Varlıkları sormak amacıyla kullanılır. Bölge ağzında yazı dilimizde olduğu gibi kim ve ne sorularıyla sorulur. Onun dışında ismin hâl eklerini alarak da kullanılabilir:

nōlur (II/35), nelèr gördüm neler (III/33), baḳà*r*lar nābà*r*lar (V/70), yanĭndan geşsen nābīy[79] demī sana (VII/55), yā ibraĵm neyine inanmīy mı. (VIII/51), ben neyi pişirīm‿undan yir.(IX/76), sen kime yapıjan tarnayı.(IX/108), ni süleyim? (IX/155), neydi mare fadme (IX/211), bi sene mi ney (XII/33), hangisine gidsem‿eb (XIII/100),

[79] Bölge ağzında "Ne yapıyorsun?" sorusu için genellikle kullanılan kalıplaşmış bir ifadedir. "Nabıyon, nābīyonuz?" gibi kullanımları vardır.

ġızan neyi ġārcaḳ tā meseĺā (XIV/35), nè*r*de (XIV/121), nērde azır bez‿alcam (XVIII/255), kimí be (XIX/13), şopar neymiş şopar kimmiş (XX/22), ne deyim sana aḳlıma geldi mi fıttırjam‿inan.(XX/78), nerde dōdunuz nerde būdünüz ḳac dönüm tarlan var neyin var neyi yoġ. (XXI/55-56), hangisi olsun (XXII/46), adı neyden geldīni onu bilmiyem (XXIV/30-31), şindi kime ajaba bi çārı yabtırayım (XXVII/43) vb.

2.5 Belirsizlik zamirleri

Adların yerini belirsizlik yönüyle tutan zamirlerdir. *Herkes* belirsizlik zamiri bölge ağzında z-< -s tonlulaşmasıyla karşımıza çıkar:

şey‿ò*l*muş (I/73), kimse ūraşmıy ḳızanım kimse. (II/30), fiĺanca‿ölmüş (III/47), herkez camiye (VI/84), kimse kimseyi dinlemīy, taḳmīy (VI/89), hebsicī kimisi edirnē kimịsi oy çalıya kimịsi òrmana dāldı (VII/62-63), kimsecē de şēlik yapmājan. alçaḳ görmēcen kimseyi de.(VII/139), leşleri filan temizleyib (VIII/92), herkeze aşçı getirī. (IX/219), hic kimseyi göremezdi yani. (XIII/172), bazıları dī ki (XIII/208), onu başḳasına nişannamış (XIV/93), iç kimseye de başvurmadım (XVII/18), kimisi demiş tepeler ḳoyalım, kimisi demiş öyükler ḳoyalım. kimisi demiş selviler ḳoyalım (XXII/24-25-26), benden şey‿istediler (XXII/41), yabtıḳ‿epsini (XXII/42), hepsi iyi bizim‿içi. (XXIII/17-18), zōlama mōlama yoḳ (XXIV/25), var‿onnarın‿ama e*r* birini bilemiyerim (XXIV/177), erkezin jep telefonu var. (XXVII/44-45) vb.

3. Sıfatlar

İsmin önünde yer alarak ismi niteleyen veya belirten sözcüklerdir:

3.1 Niteleme sıfatları

Nesnelerin vasfını veya hareketini gösteren sıfatlardır:

ī ītiyārdı “iyi ihtiyardı” (II/58), zor bir aráked. (IV/15), pālı īnelè*r*den (XIII/102), ḳırmızı toprāḳ ikseri (XV/69), insanüstü görüş (XVI/14), güzel òvamız (XXII/137),

çöcük ḳādeşi (XXIV/19), ḳosḳoca çocuġ (XX/62), güzel ȯvamız (XXII/137), ġāni arăba (XXVI/8) vb.

3.2 Belirtme sıfatları

3.2.1 İşaret sıfatları

İsimlerin önünde yer alarak onları işaret eden, göstererek belirten sıfatlardır. İşaret zamiri olan o'daki daralmayı, işaret sıfatı kullanımında da görüyoruz:

büle motorlā (II/32), büle ī ev (V/34), o adam (VI/54), bu yáşa (IX/135), şu durum (XI/17), büle masalları (XII/23), u zaman‿inönūle ḳonuştum. (XII/43), u zaman doḳtor yōḳmuş (XIII/37), u zaman bi ġàrĭşıġlıġ‿oldūydu (XIV/7), şu nişannılıġtan (XIV/11), o çöcük (XXIV/135), bu köyleri (XXVIII/10), şu ḳablo (XXVIII/45) vb.

3.2.2 Sayı sıfatları

İsimlerin önünde yer alarak onları sayı yönüyle belirten sıfatlardır:

yede gön "yedi gün" (I/20), üç günnüktüm (XIV/32), iki milyár (XIV/74), iki taşçāz (XV/93), bír milyár bāşlıġ bir lirá (XVIII/147), iki telcēz bez (XVIII/254), birer yaş‿aracıġları var (XVIII/254), otuz sekiz bin liráyı (XXII/167) vb.

3.2.3 Soru sıfatları

İsimlerin önünde yer alarak onları soru yönüyle belirten sıfatlardır:

ná ḳadan (VI/4), ḳaçıncı sınıf‿oḳudūn sen (VI/100), ˈnasıl müşküĺātlı bū̄müşük (VI/62), hanġı oḳulda (VI/165), hanġı zamanın paşasıymış (IX/147), hanġı oḳulda (XII/49), ne zaman‿evde ḳalī̄z (XVIII/261) vb.

3.2.4 Belirsizlik Sıfatları

İsimleri belirsizlik yönüyle belirten sıfatlardır:

zor bir aráked. (IV/15), bazı kere (VI/101), çoḳ maşaḳatlar (VII/43), her kişi (VII/158), ēr tarav (XI/20), üç beş gün bekle (XII/64), birḳaç kişi ölmüş.(XV/95), bütün gün (XVIII/262), hiçbir kem kelime (XXIV/104) vb.

4. Zarflar

Zarflar; fiil, fiilimsi, sıfat veya zarfların önünde yer alarak o sözcükleri yer, zaman, durum, miktar ve soru yönünden belirten sözcüklerdir:

4.1 Yer-yön zarfları:

Fiilleri yer veya yön bakımından belirten sözcüklerdir. Genellikle +arı, +ra gibi yön gösterme eklerinin kalıplaşmasıyla oluşur:

dışarı çıḳarmaḳ yoḳ. (I/31), o geri ḳà*l*sın ben zāmet çekerim sōra (VI/130), gidenner gelmiy geri (VII/53), gene veriy‿o gene aldī develeri meveleri tavuḳları geri ama. (VII/86-87), içeri almışlā taşı. (VII/191), attı kendini aşā de (XI/59), duvālarından‿atladılar‿aşā (XIV/145), ileri geri yabmayın (XXVI/58-59), paldır aşā. düş‿adamın‿arḳasına (XXVII/170) vb.

4.2 Zaman zarfları:

Cümleye zaman anlamı katan isimlerdir:

ileri pişirī̇z. “önce pişiriyoruz” (I/69), e şindicikin ārıdan başḲa bel fıtī dolu insannàrda ḳızanım.(II/52), çay may ileri yōḳtu üle (III/20), sonra işte gelmiş yarım götlü almış öküzlēni gelmiş (III/67), ondan sōra arabayá yükledib getiriyōz (IV/8), sabalayı atī̇m (VI/122), andan sōra medineye gidti. (VII/37), benim tarnam ḳırmızı nar gibidir baġ bıldırdan[80] bu sene iç yapmācam (IX/24), undan sōna[81] ḳaçamānı

[80] Bıldır< bir yıldır , geçen yıl anlamında bölgeye özgü kullanılan zarf.

[81] Çekim edatı olarak da kullanılan *sonra,* bölge ağzında /n/ veya /r/ ünsüzü düşürülerek kullanılmış, hatta yapım ve çekim ekleriyle genişletilerek *sōnacıma/sōracıma, sōnacazıma/sōracazıma* gibi kalıp biçimlerde de karşımıza MDD olarak çıkmıştır.

dökçeksin (IX/64), aḳşamnan gelmiş. (XII/17), sabālan keSçekler demiş (XII/19), baḳ keSçekle sabālayın (XII/20), ileri ben doṳrdum (XVIII/178), sabāla erken su taşĭcaz (XVIII/261), verĭdik‿evel (XVIII/269), dā mıġ[82] yapar ḳadın‿emen ḳoynundan südü āzına (XX/63), sabālayın (XXIV/74), gelir şindiciki[83] torun gelirdi bobānne masal süle (XXVII/162), bizím şini ōrda cēran var (XXVIII/45) vb.

4.3 Durum zarfları:

Doğu Trakya ağızlarında görülen *böyle, şöyle, öyle* zarflarının kullanımında, /y/ ünsüzünün ünlüleşmesi ile ondan önceki ünlünün uzun veya kısa şeklinin genellikle dar söylenmesi derlediğimiz metinler de dikkati çeker sayıda örneğe sahiptir.

Bunun yanında Rumeli ağızlarında genel olarak /h/ ünsüzünün düşme hadisesi ep < hep, iç < hiç, eralde < herhalde, hemen zarflarında da görülmektedir:

orayı büle büle büle büle üvelek yapıp‿onnarı ḳoyūS. (I/23), oḳula gitmedim onuçun[84] "onun için" (II/26-27), belleyişim yoḴ biraz ḳızım‿onūçun bilmĭm‿iÇ.(II/48), şüle oldu büle oldu (III/75), ama ḳızanım unudtum‿artıḳın[85] (III/80), şüle yapārdım, büle yapārdım (VI/20), ic duymadım ḳızım (VI/39), ömrümüz bidti artıḳın bizim (VII/44), atatürk her şeye ḳāşı durūdu. hic devletini ezdirmedi (IX/40), tūle "te öyle" (IX/202), üle çatlaġ patlaġ‿ev‿alırsa bēki açıldı ama (IX/242), bĕki[86] davŭd bilá gĭmiştir (IX/252), ḳusḳusa döndürüs‿ep uvalaya uvalaya.(XIII/24-25), sabālan‿onnar da gidti tegrar.(XIV/88-89), gene gene basḳın (XIV/121), ben ġayrı gideyịm.(XIV/153), ōredmenmiş‿erālde u memed‿oca (XVIII/21), kesti bĕle

[82] bk. Hamza Zülfikar, Türkçede Ses Yansımalı Kelimeler, TDK Yay., Ankara, 1995, s.569.
[83] Zaman zarfı "şimdi"ye, benzeşmeyle oluşan *şindi/şini* biçimlerinin yanında +cIk ekiyle genişletilmiş şindicik ve anlamca pekiştirilmiş *şimdik, şindicikin* gibi şekillerde bölge ağzında sık rastlanılmaktadır.
[84] Bölge ağzına özgü, dikkati çeken farklı bir zarftır. "onun için, o yüzden anlamlarını karşılar.
[85] Sınırlandırma bildiren bir durum zarfı olan *artık,* bölge ağzında +(I)n vasıta hâli ekiyle pekiştirilmiş olarak karşımıza çıkan yaygın bir kullanımdır. Hatta MDD olarak Arapça *gayr* kelimesinden gelen *gayrı* kelimesinin DA'nda *gayrıkın* olarak kullanıldığını tespit ettik. Artıkın kelimesine bir örnekseme olabileceğini düşündük.
[86] Farsçadan dilimize geçen *belki* olasılık zarfının /l/ ünsüzü, Doğu Trakya ağızlarında düşürülerek kullanılır. Üstelik /l/ ünsüzü düştüğü hâlde, ilk hecedeki ünlünün kısa söylendiği hatta yer yer normal telaffuzundan da kısa söylenildiği tespit edilmiştir.

(XVIII/131), ōle geçírdim (XVIII/256), biz‿artıḳın orda ġavur‿oluruz bizi götürün (XXIII/14), bōle ḳoparīz‿onnarı (XXIV/33), te bilmiyem ḳāyı[87] torunnā nōĺur‿onu bilmeyiz ḳanave pek beceremem ben‿epten (XXIV/188) vb.

4.4 Soru zarfları:

Zarfları, sıfatları veya fiilleri soru yönüyle belirten sözcüklerdir:

būklere sayġı, küçüklere sevgi bu sözü niçi ḳaldırdın be adam? (VI/96), mari sen‿edirnedēke nē göstēmedin bunnara "niye göstermedin" (IX/74), neden. yazmīcaḳsın kōlüyü dedim.(XII/52-53), abo dedim sen niye baḳōn (XIV/149) nasıl‿oldu da bu çanaḳḳaleyi geçemediniz (XVI/17), bizden sōra çocūnuz‿olmaz‿artıḳ. neden. denize düşen‿adam bi dā ḳızanı olmāzmış ḳorḳudan mı artıḳ nedense (XVIII/88-89), haritalarda gevciler. kükülere nasıl dönüşmüş. (XXII/11-12), nasıl āltmış sene oldu. (XXIV/54) vb.

4.5 Miktar zarfları:

Fiillerin, sıfatların veya zarfları azlık-çokluk yönünden belirten zarflardır:

biraz da süd dökūz. (I/12), acıḳ iki üç kere çevirtirib (I/35), tā güzel olūydu "daha güzel oluyordu" (II/43), en‿īy şey‿ama. ḳaybōldu çabıḳ. (II/62-63), ic üle şey bilmīdik. (III/24), tā en kenàrda (V/37), bayā oldu (VII/59), ileri çoḳ çoḳ çoḳ çalıştı adam (XVII/77), bírazçıḳın (XVIII/17), biraz ḳabarsın deye (XVIII/109), bíz çoḳ çektik (XVIII/266), askerimiz epey çarpışırken şehit‿olmuş. (XXII/50), şinci fazlaca bōle yorulayım (XXIV/58), bi‿tāya da gidmedim ḳız‿oḳumaz dediler. "Bir daha da kız okumaz dediler." (XXIV/90), öbürü tā önce ōldü (XXIV/106) vb.

5. Fiiller

Öznelerin hareketlerini durum, kılış, oluş bakımından ifade eden sözcüklerdir. Dilimiz fiil bakımından zengin bir dildir ve çok büyük bir kısmı belli yaşanmışlıklarla

[87] Arapça *gayr* kelimesinden gelen *gayrı* kelimesinin bölge ağzındaki tüm alt ağız gruplarında /y/ ünsüzünün düşmesi ve bu düşmenin tesiriyle ilk hecedeki ünlünün uzaması sonucu ortaya çıkan *gayrı* < ḳāyı kullanımını da tespit ettik.

ortaya çıkmıştır. Büyük oranda Türkçe olan fiiller, bölgemizde de bol miktarda karşımıza çıkmaktadır:

5.1 Fiil yapımı ekleri

5.3.1 Fiilden fiil yapan ekler

a) ***-n-:*** Fiillere gelerek fiilden fiil yapar. İşlek bir ektir, dönüşlü ve edilgen yapar: taḳınīy (III/43), silinil mi? "silinir mi?" (VI/54), yaşantımıs (VI/62), damar tıḳanıḳlīndan (XIII/156), sıḳınġan (XV/29), toplantılara (XXI/30), beglentim (XXI/60), bu ḳapıya dalınıcaḳ (XXIV/92), çekindi (XXIV/175) vb.

b) -ıl-, -il-, -ul-, -ül-: dūnlēde çoḳ güzel toplanılır.(V/42), yannış< yan-ıl+ış (VI/56), rāt‿ol. sıḳılma (X/56), harbe ḳatilen (IX/42), kesilsin (IX /50), tutulcaḳ yer "tutulacak yer" (XII/29), bütün köy‿alkı doyurulurdu (XIII/49), ḳazılcaḳ çā "kazılacak çağa" (XV/9) vb.

c) -t-: ḳavırtturūz (I/34), iki üç kere çevirtirib (I/35), ḳavırtturūz (I/34), ondan sōra arabayá yükledib getiriyōz (IV/8), çıḳartırıp ta (V/34), annadçāmız (VII/78), muhtar‿onu bırda pişirttirī (IX/207), yörütmüyü (XIII/101), denetím (XXI/58), oḳutucaz dediler (XXII/75) vb.

ç) -r-: gördün mü (IX/17), ḳor musun‿içine "koyar mısın" (IX/83) vb.

d) -ır-/-ir-, -ur-/-ür-: iki üç kere çevirtirib (I/35), pişirī (I/68), çıḳartırıp ta (V/34), savıruduḳ‿onu. (VII/39), geçírdik (XVIII/256) vb.

e) -DIr-, -Dur-: ḳavırtturūz (I/34), niye ḳaldırīsın? (VI/96-97), yerleştirīlē (VI/53), sıḳtırcāmış büle bu kemikleri (VII/100), belim‿ārdı sırtın‿ārdı. ūdurusun "ovdurursun" (IX/197), sündu̇*r*düm‿onu (XIII/113) vb.

f) -ar-: ḳıs çıḳarma (XV/41), artizan çıḳàrdı "artezyen çıkardı" (XVIII/149) vb.

g) -y-: ḳoymūz “koymuyoruz” (I/10), vallā yimesine doyamassın (IX/29), bütün köy‿alkı doyurulurdu (XIII/49) vb.

h) -ma-/-me-: ḳoymūz “koymuyoruz” (I/10), nazar‿olmasın deye (I/70), nuru görmeyenlèrden (VII/129), allāḩım şefātinden‿ayırmasın (VII/133), yörütmüyü (XIII/101) vb.

i) -ka-: yıḳīdım[88]‿önnarı “yıkıyordum onları” (XVIII/252), yıḳàrḳana[89] (XXVII/173) vb.

j) -la/-le-: sallandı (IX/241), gözetlēdik ḳısSḳan “gözetlerdik kız iken” MDD.

k) -ala-/-ele-: yaḳaladım diye (X/60), ġavuru unnar ḳōlamış (XV/101) vb.

l) -a-: dolaşırdım ötekini (VI/153).

m) -ş-: görüşmek bu. sevişmek bu. (II/62), dūvşen mūvşen “dövüşen mövüşen” (V/39), dolaşırdım ötekini (VI/153), sıḳıştīrdı “sıkıştırır idi” (XII/13), ġàrīşıġlıġ (XIV/7) vb.

n) -It-, -Ut-: eytime < “eğ-it+im+e” (VI/3), övütüy (XVI/6) vb.

o) -ter-: cāmi avlusunu göstèrmişler‿ona (I/40), < “kö-s-ter-”.[90]

5.3.2 İsimden fiil yapımı ekleri

a) +la-/+le-, +na-/+ne- <+la-/+le- (ilerleyici benzeşme etkisiyle):

annadın mı (II/32), şindi sen cevabla (IX/205), üle çatlaġ patlaġ‿ev‿alırsa (IX/242), sōra postaladılar‿onu (X/45), gene atlarız‿ama hidrelez gicesi. (XIII/82-83), çalıştıḳ

[88] Tuncer Gülensoy, age., c.II, s.1136

[89] “Eski Türkçedeki yu- fiili İstanbul ağzında yu-ka> yıka- şekline girmiştir. İstanbul ağzına en yakın ağız grubu olan Doğu Trakya ağızlarında da *yıka* şeklindedir. “Tuncer Gülensoy’a göre yay- ‘Çalkalamak, kımıldatmak’ Orta Türkçede kullanılan bir sözcüktür ve yāy-ka şeklinde devam etmiştir. İstanbul Türkçesinde ise daralalarak yıka- şekline dönmüştür. Tuncer Gülensoy’un açıklamasını dikkate aldığımızda bu fiil Orta Türkçe Dönemi’nden kalma arkaik bir unsur olarak günümüzde kullanılmaktadır.

[90] Günşen Ahmet, GÖSTER- VE GÖRSET-/FİİLLERİNİN YAPISI ÜZERİNE, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 20 Yıl: 2006/1 (35-49 s.)

cabaladıḳ (XIII/215), tā uyumadım ben‿eb beklerim (XIV/69), gelini yolladı (XXVII/132) vb.

b) +lan-/+len-:

saḳlanbac (VI/115), çoḳ güzel ḳutlanırdı (XV/23), ġayrı ḳadınnar ayaġlanmış (XV/100), şindi yaşlandım. (XVII/32), ḳırġlandıġtan sora (XX/51), bu ḳāveler‿ ışıḳlanīy (XXVIII/46) vb.

c) +ar-/+er-: olġunlaşır sararır (XV/10), gözçēzlerim yaşardı MDD vb.

d) +at-/+et-: gözetlēdik ḳıSḳan "gözetlerdik kız iken" MDD.

e) +°k-, +°ḳ : māşımdan biriktirdim, acıḳınca ekmek yālardıḳ MDD.

f) +lAş-: anlaştıḳ‿o zaman (X/73), yanĭna yaḳlaşamazdın (XIII/168), olġunlaşır sararır (XV/10), yōḳ be ne paylaşjām (XVII/53) vb.

g) +a-/+e-: gene oynālar (XV/64) vb.

5.2 Şahıs ekleri

Şahıs ekleri, eylemi kimin gerçekleştirdiğini bildiren eklerdir. Şahıs ekleri; zamir kökenli, iyelik kökenli ve emir kökenli olmak üzere üç ana başlıkta incelenir:

5.2.1 Zamir kökenli şahıs ekleri:

Gerçekte şahıs zamiri iken zamanla ekleşerek bugünkü duruma gelmiş olan eklerdir. Yazı dilimizde görülen geçmiş zaman, şart ve emir dışındaki çekimlerde kullanılan eklerdir[91]. Bu eklerin bölge ağzında kullanımı şöyledir:

Teklik- 1. Şahıs: -°m

2. Şahıs: -sIn, -sUn, -°n

3. Şahıs: Eksiz

Çokluk- 1. Şahıs: -°z, -°s, -°S; -°k,

2. Şahıs: -sInIz, -sUnUz

[91] Ahmet Günşen, age. s.128.

<-sInIS, -sUnUS

<nIz, -nUz

3. Şahıs: -lAr; -lā, -lē

Kullanılışları:

1.teklik şahıs: ḳoyuyum (1/75), nābayım? “ne yapayım” (II/71), sabalayı at̄im (VI/122), diyüm (XI/16), annadçām (XII/40), d̄iştirijem (XII/56), ȯnu görēm (XVIII/200) vb.

2.teklik şahıs: etmējen (V/139), sülūsün (VI/91), giyèrsin (IX/93), bilm̄in mi? (IX/57), yapıyen (IX/109), ī̇şliyen doḳuyan (IX/238), soruyōn (X/28), ḳavı̇rūsun (XVIII/114), atà*r*sın‿onu.(XXIV/36) vb.

3.teklik şahıs: gè*l*miş (I/38), şey‿ò*l*muş (I/73), nōlur (II/35), oca seslèr (II/75), emzirilī̇ (V/68), götürülüy (V/78), geşçek (VI/79), durū (IX/106), aḳarjaḳ (IX/108), gidiyō (XIV/154), ḳoyár (IX/180), ḳàlḳmış (XXIV/131), ḳabarıyō (XXVII/153) vb.

1.çokluk şahıs: ḳoymūz “koymuyoruz” (I/10), o bibèrleri ḳaynadīyı̆S (I/12), ḳavı̇rtturūz (I/34), yapīdıḳ (II/41), yapm̄iz (II/41), çārīyız‿eve (II/77), adaḳ keseriS (III/2), sürüyōz (IV/1), ondan yaparıS (IX/71), loḳma dökeris (IX/73),mayá tutarız (XIII/4), ay biz‿ölmüşük mū̄ (XV/100), ǵavur‿oluruz (XXIII/14), ḳòmut vercez (XXIII/42), paná deriz (XXIV/188), ḳaçaḳ gelmişik. (XXVI/10) vb.

2.çokluk şahıs: yetiştir m̄iniz mi? (VI/55), yaşıcānız (XII/47), alıysınız (XII/59), d̄iştir̄isınız (XII/59), nābısunuz beyā (XXII/61), bi çocuḳ yapıysunuz bize. bıraḳıysunuz‿onu orta yerde (XXVI/59) vb.

3.çokluk şahıs: ḳàlḳmışlar (III/59), toplāmışlar (V/27), nābarlar “ne yaparlar” (V/48), orayı yapmışlā ona türbe (V/49), göçꞏmenleri oralara yerleştir̄ilē (VI/53), keSçekler (XII/19), keSçekle (XII/20) vb.

5.2.2 İyelik kökenli şahıs ekleri:

"Bu ikinci tip şahıs ekleri, aslında iyelik eki olup da zamanla şahıs eki hâline gelmiş olan şahıs ekleridir. Bölge ağzında yazı dilimizde olduğu gibi görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanırlar:

Teklik- 1. Şahıs: -°m

2. Şahıs: -°n

3. Şahıs: Eksiz

Çokluk- 1. Şahıs: -°k, -°ḳ ; -°g<-k, -°ġ<ḳ[92]

2. Şahıs: -nIz, -nUz

3. Şahıs: -lAr

-lā, -lē

Kullanılışları:

1.teklik şahıs: yabtıramadım‿adını (II/3), nelèr gördüm neler (III/33), askerlī gelibōlda yabtım.(VI/1), gè*l*dim (XIV/45), yörüsem (XVIII/291) vb.

2.teklik şahıs: annadın mı.(II/32), gördün mü (IX/17), sen mi sordun dün bana tarnayı (IX/22), niye soyundun dedim (XIV/70) vb.

3.teklik şahıs: iki sene askèrlik yaPtı.(V/7), aġalarım bṻttü beni (IX/34), bobası otuttu önüne (XIII/182), oráy geldi (XIV/67) vb.

1.çokluk şahıs: biz‿evlè*r*de beslī̈dik (II/5), yapıydıḳ aşşıyla yemekleri beslī̈dik, ḳuruyduḳ dışārlara masaları (II/5-6), gündöndü ektik (II/31), ḳàldıḳ (II/56), olduḳ tabī̈ òldu. (V/85), satıydīġ, yī̈dig sṻdünü sāyıdıḳ, bilmem nabādıḳ (VI/113), savıruduḳ‿ onu. (VII/39), ārman dṻdüg oraġ biştig.(IX/21), yimedig‿içmedik bu esab kitabı

[92] Birinci şahıs çokluk çekimindeki -k eki aslen iyelik kökenli bir şahıs eki değildir. Türkçenin tarihî devirlerinde -mIz (<biz) eki kullanılmış olup zamanla diğer bir geçmiş zaman eki olan ve tüm şahıslarla çekime giren -dUk çokluk birinci şahıs ekindeki -k'nın bulaşma (contaminitaion) yoluyla -DI geçmiş zaman kipine aktarılmasıyla -k'yı çokluk çekiminde şahıs eki durumuna getirmiştir. Yazı dilimizde olduğu gibi bölge ağzında da şahıs eki olmuştur.
bk. Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi, TDK yayınları, Ankara, 2009, s.572.

yabtıḳ (X/25), biz büle çektik siz süle çektiniz (XV/107), geçírdik (XVIII/256) gelírdig (XVIII/279) vb.

2. çokluk şahıs: biz büle çektik siz süle çektiniz (XV/107), nerde dōdunuz nerde bū̄dünüz. (XXI/55) vb.

3.çokluk şahıs: rāt olsa (II/35), vèrdilē (V/3), onu demiş ḳavradılā gittilē demiş (V/21), beni içeri göttüler.(XIV/15-16) vb.

5.3 Şekil ve zaman ekleri

5.3.1 Bildirme kipleri (Haber kipleri)

"*Adından anlaşılacağı üzere, bu kipler yapılmış, yapılmakta veya yapılacak olan işleri haber verme, yargı hâlinde bildirme niteliği taşıyan kiplerdir. Geçişli geçişsiz, olumlu olumsuz kök veya gövde hâlindeki bütün fiilleri kapsarlar. Bu kipleri kurmak üzere getirilen ekler, hem kipin ifadesi olan şekil ve kalıbı hem de zamanı içlerine alırlar."*[93]

5.3.1.1 Geniş zaman ekleri:

Doğu Trakya ağızlarında /r/ ünsüzü çok zaman düşme veya zayıflama eğilimi gösterdiği için, bölge ağzında da geniş zaman çekiminde ekin çok zaman /r/siz olduğu görülür.

Ekin -Er biçiminde /r/ ünsüzünün düşmesi veya zayıflamasıyla bu ünsüzden önceki ünlünün uzadığı tespit edilmiştir.

Ekin –(I, U)r'li biçiminde ise çekimin /r/siz gerçekleştiği hatta bir hece düşmesi hadisesinin yaşandığı da görülür.

Bölge ağzında geniş zaman çekiminde 3.teklik ve 1.çokluk kişi çekiminin şahıs ekinde görülen -s<-z değişimi de bölge ağzının belirgin bir özelliğidir.

Geniş zamanın olumsuz 2.teklik çekiminde /z/ ünsüzünün düşmesi de bölge ağzının önemli bir diğer özelliğidir:

Geniş zaman çekiminin bölge ağzında genel görünümü şöyledir:

Teklik- 1. Şahıs: **Ø**-şahıs eki olmadan; -r-Im, -r-Um; -Ir-Im, -Ur-Um; -Ar-Im

[93] Zeynep Korkmaz, age. s.583.

2. Şahıs: Ø-şahıs eki olmadan; -Ir-sIn, -Ur-sUn; -Ar-sIn; -ĀsIn, -IsIn, -Usun

3. Şahıs: Ø-şahıs eki olmadan; -Ar; -Ir, -Ur; -r; -Il<-Ir; -I-Ø-, -U-Ø-

Çokluk- 1. Şahıs: Eksiz olarak,-Ø- şahıs eki şeklinde

-Ø-Iz, -Ø-Uz,

-r-Iz, -r-Uz; -r-Is, -r-Us

-Ir-Iz, -Ur-Uz; -Ar-Iz; -Ir-Is, -Ur-Us; -Ar-Is

2. Şahıs: Eksiz olarak -Ø- şahıs eki şeklinde

-r-sInIz, -r-sUnUz,

-Ar-sInIz

3. Şahıs: Eksiz olarak -a, e, i, u, ü -Ø- şahıs eki şeklinde

-Ø-rlar; -Ā-Ø-lAr, -U-Ø-lAr, -I-Ø-lAr, -ī-Ø-lAr

-r-lAr, -Ir-lAr, -Ar-lAr, -Ur-lAr

-l-lAr<-r-lAr, -Il-lAr<-Ir-lAr,

-Al-lAr<-Ar-lAr, -Ul- lAr <Ur-lAr

Kullanılışları:

1.Teklik şahıs eki: getirim “getiririm” (I/67), ḳorum “koyarım” (II/24), sülērsem “söylersem” (II/61), götürüdüm (VI/11), pişirīm (IX/76), yardımcı olurum tábi (X/1), cevablābilirim (XI/22), teşekür‿ederim (XII/51), mazod‿alırım (XXV/45), ben‿üzülürüm zăten (XXVI/24) vb.

2.Teklik şahıs eki: istērsen (I/33), çıḳarısın (I/61), üşenmesin, yorulmasın “üşenmezsin, yorulmazsın”(VI/140), verisen (VII/77), ḳarıştırısın (IX/60), pīnir serpelēsin. (IX/62), giyèrsin (IX/93), geti (IX/116), deyemesin “diyemezsin”(IX/91), yıvurusun “yoğurursun” (IX/106), gündendi çekirdē bālāsın (IX/190), ūdurusun “ovdurursun” (IX/197), yudarsın‿onları (IX/201), toprаḳ ḳazāsın (IX/231), ḳaybedirsin (XI/9), çārşaf geriller‿üle pinesin (XIV/21), ḳavırūsun (XVIII/114), yapàrsın (XXII/103), ḳarāca götürüsün (XXIII/84), atà*r*sın‿onu.(XXIV/36) vb.

3.Teklik şahıs eki: ḳaynārḳa (1/15), ārır "akarır" (I/31), pişirikē "pişirir iken" (I/34), türkü süler (I/60), ḳoşādı "koşardı" (II/33), nōlur (II/35), buyurudu (II/57), ī̇tiyar ‿olduyan ī̇nsan paḳlayabilir mi? (II/72), oca seslèr (II/75), yabtırımış (III/70), olmas (V/39), yaPmas (VI/6), silinil mi? "silinir mi?" (VI/54), èrkegleri çalısmas (VI/66), veridi (VI/76), yörūrse yörür, çalışmassa yörümez.(VI/170), ḳāşı durudu "karşı dururdu" (IX/40), ḳoyár (IX/180), piĺaf yapar (IX/207), oturu (XII/5), oynàr moynàr, ıslıḳlàr (XVII/24-25) vb.

1.Çokluk şahıs eki: ḳavi̇rtturūz (I/34), orayı salıncaḳ ḳuruduḳ (I/54), pişirī̇z (I/69), şēderiz "şey ederiz" (III/2), yālarız tereyālan‿onnarı (III/18), oturuz (V/9), yiriz (V/9), orayı sundurma dèriz (V/88), yörūrdük (VI/27), ē ezana ḳada gideriz tarla sürürüz, geliriz (VI/105), yaşārdıḳ (IX/78), mayá tutarız (XIII/4), salça içine de ḳatarıs (XIII/31), tütünü çimlendiriz. tòrbalara ḳoyarız tūmlānı. çimlendiriz. çimlendikten sōra ocā ekeriz. ocaḳta fideleri büyüdürüz. (XV/5-6), ḳazılcaḳ çā gelir çapalarıS (XV/9), topraḳla suvarız (XV/67), ḳarāca pancarı götürūz.(XXIII/85), panå deriz (XXIV/188) vb.

2.Çokluk şahıs eki: yaşarsınız dedi (XII/47), bi sene adladırız ḳısır‿arası yaparsınız dedim. biçersiniz dedim.(XVII/55-56), siz de demiş‿af‿edersiniz (XXII/30) vb.

3.Çokluk şahıs eki: beslī̇lē (II/2), toplamışlar "toplarmışlar" (V/27), nābarlar "ne yaparlar" (V/48), yerleştirī̇lē "yerleştirirler" (VI/53), çelik‿oynà*r*lar (VI/116), çivte gidèrler (VI/127), bana pī̇ştirilē diktirilēdi "bana biçtirirler, diktirirlerdi." (VII/208), urullar "vururlar" (IX/159), ḳonuşturlar "konuştururlar" (XI/69), veriller (XII/69), bå ocalara götürüler (XX/46), asàrlar (XXIII/75) vb.

5.3.1.2 Şimdiki zaman ekleri:

Bölge ağzının en belirgin özelliklerinden biri de şimdiki zaman ekinin göstermiş olduğu çeşitliliktir. Doğu Trakya ağızlarında –(I,U)yor ekinin birtakım ses olaylarına bağlı olarak oluşmuş çok değişik biçimleri yanında, bölge ağzına özgü olan-Anadolu ağızlarında görülmeyen- kullanımları da söz konusudur.

Pomak ağzındaki kullanım yazı dilimizdeki şekline daha yakınken DA ve GA'larında farklılıklar artmaktadır.

"-ō, -ō̄rü, -ōru; -ĀrA, -yArA, -ĀrI, -yArI, -IyArI" ekleri derlediğimiz metinlerde karşımıza sık çıkan , DA'na özgü şimdiki zaman ekleridir.

"IyA, -UyA; -IyI; -UyU" ekleri de bölgenin yerlisini ifade etmek için kullanılan 'Gacal' ağzı grubunda sık rastladığımız ve az da olsa BGA'nda da tespit ettiğimiz eklerdir.

" -(I, U) y, y" şimdiki zaman çekiminin bu kullanımına da genellikle /y/nin ünlüleşmiş şeklinde ve uzun hâliyle rastlamaktayız. Ekin zaman zaman düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında kalması da dikkat çeken bir tespittir.

DA grubunda rastladığımız bir diğer önemli özellik de şimdiki zaman çekiminin, gerçekte yardımcı fiil olarak kullanılan *ver-/var-* fiilleriyle kurulan, arkaik bir tasvir fiille karşımıza çıkmasıdır.

Teklik- 1. Şahıs: -Iyam, -Uyem -UyUm; -eyem; -ī̇m, -īm; -ū̄m; -IyIm; -iyom; -yorum; -rim; -yvarım; -ō̄rüm; -ōrum.

2. Şahıs:-IyAn, -IyAsın; ī̇n; -IyIn, -Iyon,-Uyon -ī̇sin;- ī̇sün; ō̄rsün; - ōrsun.

3. Şahıs: -yA, -IyA, -UyA; -iya; -yer, -iyere, -uyere, -IyArI; -ī, -ī̇; -ū, -ū̄; -ıy; -yI;-yo ; -AyI, -ĀyI; -IyI; -UyU; -ıyo, -iyo; -uya, -Uyo, -Uyu; -yor, -yoru, -ayrı, -eyiye; -re, -ĀrA, -yArA, --ĀrI, -yArI; -ellē; -IvArI, -ivörü; -yveri; -ō̄rü, -ōru; -yoru ; -iyoru; -uyoru.

Çokluk- 1. Şahıs: -eyiz; -yeriz; -IyAz; -UyAz; -Ī̇z, -ūz, -ū̄z, -yIz, -yUz -yoz, -yos < -yoz; -IyAz, -Iyoz, -IyUz; -iveriz; ō̄rüz; - ōruz.

2. Şahıs: -iyAnIz; -ıyosunuz, -iyusunuz, -ī̇siniz, -Iyonuz, -Uyonuz; ō̄rsünüz; -ōrsunuz**.**

3. Şahıs: -IyAlAr; -ıyeler; -eyeler; -Uyalar; -iyalā; -ylĀ; -İlAr, -ūlar, -ūlAr; -ylAr; -yelor, -ıylar, -ıyolā, -iyolā; -uylar; -Iyolar; -eveller; -ollā, -öllē.

Kullanılışları:

1.Teklik şahıs eki: ḳoyuyum (1/75), anlamīm (II/28), anlīydım (II/29), yatīm (II/35), bilmīm‿iÇ (II/48), taḳıyōm (IV/5), bilemeyim (V/46), bitiriyom (VI/122), görōm (VII/117), üryā görmüyem (IX/47), sāyım "sağıyorum" (XI/79), unudıyam (IX/204), unudıyem (IX/211), düşünmūm (X/65), durūm (X/89), diyüm (XI/16), daraluyum (XII/1), ben tā ep‿ekmē ġarōrum (XIV/36), olmuyom (XVII/75), araştırıyom (XXII/7), o çileyi çekiyōm (XXII/110), gelinin yanında duruyerım (XXIV/5), bilmiyem duydūnuz var mı. (XXIV/12), unudiyem (XXIV/77), unuduyerım (XXIV/78), torunnara bilá annadiyim.(XXIV/102-103), bi‿şē yapmā ḳalḳıyem (XXIV/121), ondan so bī de suya oḳuyuvādım.(XXIV/173-174), çetik‿örūm (XXIV/191), tanīyım (XXVII/64), deyverim MDD vb.

2.Teklik şahıs eki: oḳūysun (II/46) , veriyōsun (IV/16), bilmiyosun (IV/17), sülūsün (VI/91), niye ḳaldırīsın? (VI/96-97), oḳudūn (VI/100) bilmīn mi? (IX/57), yapıyen (IX/109), īşliyen doḳuyan (IX/238), soruyōn (X/28) vb.

3.Teklik şahıs eki: pişirī (I/68), ḳaldırıyı (I/74), beslīlē (II/2), gidiye (II/15), güzel ‿olū (II/20), giyiyī (II/21), duymuyu (II/30), bilīy (II/45), çekiyi (II/52), alīy ḳucāna (II/77), ḳulāna adını sülüyü (II/77), rüzġar‿esiyō (IV/12), emzirilī (V/68), götürülüy (V/78), dedemiz‿olūy (VI/34), gidiyá (VII/28), o mŭbāreg‿ayvan ḳalḳar gidiveri (VIII/8), yaşamıya (IX/10), oluye (IX/35), durū (IX/106), gidiyō (XIV/154), gidiyōdu (XVIII/53), benim merāma doḳuniye (XXIV/21), şini ḳızlar oḳuyē (XXIV/89), ḳayıyo mayıyō. (XXIV/95), insanı yüzünden tīmalamā üraşıyi (XXIV/113), uzanmış baḳıyerı (XXIV/135), bubam ōle duruye (XXIV/137-138), ḳabarıyō (XXVII/153) vb.

1.Çokluk şahıs eki: ḳoymūz “koymuyoruz” (I/10), o bibèrleri ḳaynadīyĭS (I/12) yapīdıḳ (II/41), yapmīz (II/41), çārīyız‿eve (II/77), sürüyōz (IV/1), savıruyoruz (IV/12), baḳıyız (V/62), annamīz (V/74), götürūz (V/74), dīz “diyoruz” (V/75), gidīz (V/79), sallanīz (V/95), durūz (X/89), unuduyuz (XII/1), veríz (XVIII/137), ē onna geçinīz (XXIV/9), eb geçiniyez geçiniyez.(XXIV/55), ne alla verdīse ḳoyuyez sofraya (XXIV/137) vb.

2.Çokluk şahıs eki: yetiştir mīniz mi? (VI/55), alıysınız (XII/59), dīştirīsınız (XII/59) vb.

3.Çokluk şahıs eki: ḳoyūlā “koyuyorlar” (II/51), götürüyle (II/76), sorūmuşlar “soruyormuşlar” (III/56), gidiyalar (VIII/81), taşlīlar sopalīlar (XI/29), ḳonuşūla (XII/18), doḳtorlara götürīler (XX/46), ani eĺālemlē dedi toblaşeylē bōle.(XXIV/20-21), üçü de duruyeler (XXIV/52) vb.

5.3.1.3 Hikâye geçmiş zaman eki:

Bölge ağzında, görülen geçmiş zaman eklerinin kullanılışı, birkaç örnekte -ġ < -ḳ tonlulaşması dışında, yazı dilimizden bir farklılık göstermemektedir:

Teklik- 1. Şahıs: -DI-m, -DU-m,

2. Şahıs: -DI-n, -DU-n;

3. Şahıs: -DI, -DU

Çokluk- 1. Şahıs: -DI-ḳ,-Di-g ; -DU-ḳ, -Dü-g;

-DI-ġ <-DI-ḳ, -Du-ġ <-Du-ḳ

2. Şahıs: -DI-nIz, -DU-nUz;

3. Şahıs: -DI-lĀ < -DI-lAr

Kullanılışları:

- ***1.Teklik şahıs eki:*** pişman‿oldum (II/27), bi ḳomşuya gidtim(II/36), nelèr gördüm neler (III/33), gè*l*dim (XIV/45), yolladım‿unnarı dedim (XIV/115),

onnarı baḳtım (XX/67), yedi tāne çojū taranayla bū̄ttüm.(XXVII/142), ben‿ unudtum ḳayı (XXVII/145) vb.

- ***2.Teklik şahıs eki:*** niçi ḳaldırdın bunnarı sen (VI/97), öpmedin dedi (VII/118), gördün mü (IX/17), inŞā̄t sektörü yaptın mı sen (X/81-82), niye soyundun dedim (XIV/70), gidtin o yannara (XXVII/22), sen büyüttün MDD vb.
- ***3.Teklik şahıs eki:*** gō̄*r*dü bıraḳmadı (V/2), iki sene askèrlik yaPtı.(V/7), oḳudu nilüfer de iki yıllıġ (VI/151), aġalarım bū̄ttü beni (IX/34), bobası otuttu önüne (XIII/182), oráy geldi (XIV/67) vb.
- ***1.Çokluk şahıs eki:*** bēgirlēle evel sürüdük (II/23), ḳàldıḳ (II/56), savıruduḳ‿ onu. (VII/39), àrman dū̄düg (IX/21), zorluġla yaşadıġ (IX/162), göttük‿onu (XIV/104), unuttuġ bile (XVII/13), geçírdik (XVIII/256) gelírdig (XVIII/279), o güçlüglerle oḳuduġ biz (XXII/103) vb.
- ***2.Çokluk şahıs eki:*** görmediniz mi? (VI/43), biz büle çektik siz süle çektiniz (XV/107), nerde dōdunuz nerde bū̄dünüz. (XXI/55), amelyáta yatırdınız mı (XXVII/107), buluştunuz tabi görüştünüz MDD.
- ***3.Çokluk şahıs eki:*** vèrdilē (V/3), ḳavradılā gittilē demiş (V/21), beni emekliye soḳtular (VIII/69, bĭraḳtılar‿a. (XXIII/6), öldülē gidtiler (XXIV/104), kestiler ḳızanım (XXV/31), getirdilē bilem (XXVII/159), götū̄dülē onun dününe (XXVII/209), öldürttüler ḳızanım MDD. vb.

5.3.1.4 Rivayet geçmiş zaman eki:

Doğu Trakya ağızlarının karakteristik bir özelliği olan *ş < ç, j < ş* değişimi bölge ağzında da hâkimdir. Duyulan geçmiş zaman ekinde de bu değişim görülür.

Bir diğer önemli özellik de 2.teklik ve çokluk kişi çekimlerinin şahıs eki yönünden, görülen geçmiş zaman ekiyle benzerlik göstermesidir.

Teklik- 1. Şahıs: - mIş-Im, -mUş-Um

2. Şahıs: -mIş-In < -mIş-sIn, -mUş-Un < -mUş-sUn

3. Şahıs: -mIj < -mIş, -mUj < -mUş

Çokluk- 1. Şahıs: -mIş-Iz, mUş-Uz;

-mIş-Iḳ , -mUş-Uḳ

2. Şahıs: mIş-sInIz, -mUş-sUnUz;

3. Şahıs: --mIj-lAr < mIş-lAr, -mUj-lAr < -mUş-lAr

Kullanılışları:

1.Teklik şahıs eki: dünyáya gelmişim. (VI/48), mantar gibi çürütmüşüm. (XIII/177), dörd táne dōrmuşum.(XVIII/183), sıcaġlamışım zăte (XVIII/305), ölmemişim tábi (XX/56) vb.

2.Teklik şahıs eki: bincēmişin‿o ḳurbanın‿üstüne. (III/10), ep‿anneme annadırmışın (III/80), e sen nası ki çekmişin (VII/55), baḳmamışın kendine dedi(XXVII/192), eb yudmuşun demiş (XXVII/202) vb.

3.Teklik şahıs eki: şey‿ò*l*muş (I/73), gè*l*miş (I/38), fílanca‿ölmüş (III/47), ḳalıvè*r*miş (V/22), çıḳarmamıj (IX/171), yürēmize ḳanāt gelmij (XIII/10), ḳàlḳmış (XXIV/131), ġayrı ḳadınnar ayaġlanmış (XV/100), o da yimij dedim. (XXVI/46), demij (XXVII/205) vb.

1.Çokluk şahıs eki: müşkǘlātlı bū̄müşük (VI/62), buralarda dōmuşuz buralarda bū̄müşüz. (XI/63), ay biz‿ölmüşük mū̄ (XV/100), büle çekmişī̄g büle görmüşüg (XVIII/293), ḳaçaḳ gelmişik. (XXVI/10) vb.

2.Çokluk şahıs eki: görmüşünüzdür (VI/40), duymuşunuzdur (X/56), ḳafayı çalıştırmışınız (XXVII/121) vb.

3.Çokluk şahıs eki: ḳàlḳmışlar (III/59), toplāmışlar (V/27), aḳrabımızı öldürmüşler.(XVIII/65), unudmujlā MDD.

5.3.1.5 Gelecek zaman eki:

Gelecek zaman ekindeki ön ve arka damak /k/ ünsüzü, bölge ağzında 3.kişi çekimleri dışında derlediğimiz tüm metinlerde tonlulaşıp süreklileşmiş ve erimiştir. İki ünlü arasında kalan /k/ ünsüzü yumuşayarak bir hece kaynaşması hadisesi yaşamış ve

genellikle kendinden önceki ünlüyü bu erimenin tesiriyle uzatmıştır. Bölge ağzında fonetik hadiselerden dolayı gelecek zaman eki, farklı şekillerde çıkabilmektedir:

Bölge ağzının diğer ayırt edici bir yönü, gelecek zaman ekine de -j-<-c- değişiminin sirayet etmiş olmasıdır:

Teklik- 1. Şahıs: -cAm, -cĀm; -çAm, -çĀm; -jAm, -jĀm; -AcAm, -AcĀm; -IcAm, IcĀm; -UcAm, -UcĀm; -ycAm, -ycĀm.

2. Şahıs: -cAn, -cĀn; -çAn, -çĀn, -jAn, -jĀn; -AcAn, -AcĀn; -IcAn, IcĀn; -UcAn, -UcĀn; -ycAn, -ycĀn; -cAḳsIn; -cĀsIn; -IcAḳsIn.

3. Şahıs: -cAḳ; -çAḳ, -jAk; -çĀ, -cĀ, -jĀ; -AcAḳ; -IcAḳ; -UcAḳ; -ycAḳ.

Çokluk- 1. Şahıs: -cAz, -cĀz; -çAz, -çĀz; -AcAz, -AcĀz; -IcAz, IcĀz; -UcAz, -UcĀz; -ycAz, -ycĀz.

2. Şahıs: -JĀnIz, -jAnIz < -cAnIz, -cĀnIz; -çAnIz, -çĀnIz.

3. Şahıs: -cAḳlAr, -çAḳlAr; -cAḳlA, -cAḳlĀ, -çAḳLā, -çAḳlA; -AcAḳlAr, -AçAḳlAr; -AcAḳlĀ, -AçAḳLā.

Kullanılışları **:**

1.Teklik şahıs eki: : ālcām da ālcām (V/2), annadıjām (VII/115), ḳonuşmacam (IX/5), yapçam gelsin yimē (IX/75), bilcem (IX/119), savurucām (XII/40), annadçām (XII/40), dī̇ştirijem (XII/56), gidçem demedi (XIII/180), ḳaşçam dedi.(XIV/71) vb.

2.Teklik şahıs eki: nābçān “ne yapacaksın” (V/6), ōḳutmaycan (V/27), etmējen (V/139), dönceksin (VI/138), gürültü yapıcān (VI/92), dönceksin (VI/138), bunun deẹrini bilcegsiniz oḳucaḳsınız. bizi mācub etmēceKsiniz (VI/155-156), bellēcen “belleyeceksin” (VII/113), yapmājan (VII/139), dökçeksin (IX/64), bı̊raḳçaḳsın (IX/65), bastırjan bastırjan (IX/65), yazmīcaḳsın (XII/53), gidcēn (XII/56), nābíCan (XXV/27) vb.

3.Teklik şahıs eki: görCek ya seni. pisl͞ine gelmēCek. (II/1), niyeti ne çıḳçaḳ (I/61), geşçek (VI/79), görüştürjek (VII/124), görüştürmēcek (VII/124), aḳarjaḳ (IX/108), verjēmiş (XII/69), aynen vurjaḳlar (XIII/259), nābıjaḳ (XIII/287), ˈselviler olujaḳmış (XXII/44), kime boba dējek kim baḳıjaḳ◡onnara (XXVII/75), ḳoşujaḳ (XXVIII/36) vb.

1.Çokluk şahıs eki: gidçēz (IX/232), ölücēz (X/45), icrāya verjēz (XII/67), ḳomut vercez (XXIII/42) vb.

2.Çokluk şahıs eki: yaşıcānız (XII/47), şekersiz mi durjānız (XXVII/36) vb.

3.Çokluk şahıs eki: keSçekler (XII/19), keSçekle (XII/20), emen ġıra atçaḳlā dedi (XII/83), aynen vurjaḳlar (XIII/259), burda mı yadçaḳlar (XIV/86) vb.

5.3.2 Dilek (Tasarlama) kipleri

Dilek kipleri gerçek olmayan, gerçekleşmesi dileğinde bulunulan, tasarlanan fiil kalıplarıdır. Bunlarda zaman ifadesi yoktur, sadece şekil ifadesi vardır:[94]

5.3.2.1 Emir ekleri:

"*Yalnızca şekil eki olan ve zaman göstermeyen emir kipleri, tasarlanan hareketin emirle yapılmasına işaret ederler. Her şahsın ayrı bir emir eki olduğu için emir ekleri aynı zamanda şahıs eki durumundadır. Yani zamir ve iyelik kökenli şahıs eklerinin yanında üçüncü tip şahıs ekleri, emir şahıs ekleridir:"*[95]

Teklik- 1. Şahıs: -AyIm; -Im, -Ām<-AyIm

2. Şahıs: özel bir eki yoktur.

3. Şahıs: -sIn, -sUn

Çokluk- 1. Şahıs: -AlIm

---

[94]Fatma Türkyılmaz, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri,* TDK Yay. Ankara, 1999, s.1.

[95] Ahmet Günşen, age.s.142.

2. Şahıs: -In, -Un

3. Şahıs: -sInlĀ,-sInlA;-sInnĀ<-sInlAr; -sUnlĀ,-sUnlA; sUnnĀ <-sUnlAr

1.Teklik şahıs eki: sana elimi vereyim (V/52), ȯnu görēm (XVIII/200), fazlaca bȭle yorulayım (XXIV/58) vb.

2.Teklik şahıs eki: gid çay‿için.(VI/73), unudma (VIII/98), baştan başla baştan başla (IX/8) vb.

3.Teklik şahıs eki: nāpsın "ne yapsın" (V/28), yörü yörü yörü.(VI/73) şükür‿ amdò/sun (VII/61), bu parmām çıḳsın (IX /50), ülkün yörüsün türklüg böyüsün (IX/128) vb.

1.Çokluk şahıs eki: insannarı deȩştirelim (XXII/23), selviler ḳoyalım (XXII/26), toblaşalım (XXIV/20) vb.

2.Çokluk şahıs eki: türbemi buráyı yapın (I/45), gid çay‿için. (VI/73), bizi götürün (XXIII/14) vb.

3.Çokluk şahıs eki: analı babalı bȭsünlē (VIII/97), hayırlı olsunlar.(VIII/97), sā‿ olsunnar(XVIII/289), sallansınnar uyusunnar‿orda. (XVIII/295) vb.

5.3.2.2 İstek ekleri:

Bilindiği üzere Eski Türkçedeki -GAy eki, Orta Türkçe döneminde yerini -GA ekine bırakmıştır. Ancak -A ekinin istek kipi olarak kullanılması Eski Anadolu Türkçesi döneminde olmuştur. Nitekim istek kipi eki, Türkiye Türkçesi dönemine gelene kadar da bu şeklini korumuştur.

İlker TOSUN'a göre, *"Rumeli ağızlarında istek kipinin birinci kişi çekimleri artık emir ekleri kullanılarak yapılmaktadır. Emir ekleri fonksiyon değiştirerekistek anlamı taşımaya başlamıştır. Aynı durum Rumeli ağızlarının bir erime potası olan Doğu Trakya ağızları için de geçerlidir. Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Gelibolu ve Silivri'den derlenen metinlerden elde edilen verilere göre, istek çekimi, aynı merkez ağız olan İstanbul ağzında olduğu gibidir. İstek çekiminin birinci şahısları kendisi de bir Doğu*

Trakya ağzı sayılabilecek olan İstanbul ağzındaki gibi emir ekleri ile sağlanmaktadır. Emir ekleri kendi şekillerini muhafaza ederek istek ifadesi taşımaktadırlar. Metin tespitinin yapıldığı bölgelerde yaşayan ve kendisini Gacal, Dağlı, Pomak, Tatar, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya göçmeni gibi tanımlayan kaynak kişilerden derlenen metinlerde istisnai olarak istek kipinin 1.şahısları yine istek kipinin kendi ekleri ile karşılanmaktadır. Doğu Trakya bölgesinden derlenen metinlerde bütün etnik gruplarda istek çekimi aynı kurallara tabidir. Ses değişikliğine uğramış nadir örnekleri dışında bütün şahıslarda istek kipinin çekimi aynıdır. Türkiye Türkçesinin merkez ağzı olan İstanbul ağzı ile aynı standart özellikleri göstermektedir."[96]

Yazı dilimizde olduğu gibi bölge ağzında da ek, -a/-e şeklindedir. İstek kipinin 1. teklik ve çokluk kişi çekimleri, İstanbul ağzında olduğu gibi, rastladığımız bir örnek dışında, kullanımdan düşmüştür. Emir kipinin 1.teklik ve çokluk kişi eki, onun yerine kullanılmaktadır. Bu durum DTA'nı AA'ndan ayıran önemli bir özelliktir.

1.teklik şahıs çekiminde haplolojiye (hece düşmesi) uğramış kullanımlara PA'nda rastlanılmıştır:

Ve bölge ağzındaki önemli bir tespitimiz de birinci eklerin dar ünlülerinden /ı/, /i/; normalden kısa bir telaffuzla karşımıza çıkmaktadır:

Teklik- 1. Şahıs: -A-m; -yIm ; -AyIm.

2. Şahıs: -A-sIn

3. Şahıs: -A

Çokluk- 1. Şahıs: -AlIm ; -yAlIm.

2. Şahıs: -A-sInIz

3. Şahıs: -A-lAr

[96] bk. Levent Doğan- İlker Tosun, "*Doğu Trakya Ağızlarında İstek Kipi"* Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/3 Spring 2008 s. 310-311.

Kullanılışları :

Teklik- 1. Şahıs: baḳ baḳam (XIV/84), ben ġayrı gideyi̱m.(XIV/153).

2. Şahıs: zāmet çekijen ki şeye eresin.(VII/168)

3. Şahıs: dileye ya benden, ben bubasıyım. MDD.

Çokluk- 1. Şahıs: biz büle gidelim tavşan vuralım (XVII/59), gelin götüreli̱m sizi de (XXII/16).

2. Şahıs: bilesiniz bu büle. MDD.

3. Şahıs: onnar bize geleler biz de gidelim. MDD.

5.3.2.3 Gereklilik kipi:

Fiile gereklilik anlamı katan ektir. Yazı dilimizde olduğu gibi bölge ağzında da malı/-meli ekleriyle yapılır, sadece iki örnekte karşımıza çıkmıştır:

geri tebmeli (XXIII/35), bo̅le işlemeli. (XXIV/185).

5.3.2.4 Dilek-Şart kipi:

Yazı dilimizde olduğu gibi bölge ağzında da bu ekimiz -sa/-se'dir. Fiilin şart çekimini yapar:

ne ḳadar‿alırsan. (I/41), rāt olsa (II/35), borjumuzu arjımızı bilmesek (XII/87), dedim ekerseniz yarı yaparız dedim. ekmeseniz dedim.(XVII/54-55), yörüsem (XVIII/291), yanı annadsaḳ bi roman‿olur (XXII/169), şeyini görsem diyim‿askèr du̅nü. (XXVII/18), domatiS ḳoysalar (XXVII/136).

Bölge ağzında diğer ağızlarda da olduğu gibi dilek kiplerinin sonunda hitap unsuru olarak -a kullanılmaktadır:

bayramını da annadsana. ramazan bayramından da başlasana. (IX/221), gelsene arăbaya dedim. (XIV/149), apörleri bā*r*ttırılar ku̅ce desene. (IX/218) vb.

5.4. Ek fiil (Cevher fiili)

Bilindiği gibi Eski Türkçede er- yardımcı fiili şeklinde kullanılan bu fiil, zamanla değişen her sözcük veya ek gibi değişime uğrayarak i- yardımcı fiiline dönüşmüştür.

İsimlere iş, durum anlamı yükleme; fiilleri de birleşik çekime sokma olmak üzere iki görevi vardır. Cevher fiili de dediğimiz i- fiilinin günümüzde dört çekimi vardı. Bugün yazı dilimizde genellikle erimiş hâlde bulunan i- fiili bölge ağzında da bu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Doğu Trakya ağızlarının i- ek fiili bakımından karakteristik özelliği kabul edilebilecek bir yönü; bilinen ve duyulan geçmiş zaman çekimleriyle şart çekiminin ünlü ile biten isim kök veya gövdelerine getirildiğinde /y/ kaynaştırma ünsüzünü genellikle almayıp kip eklerini doğrudan üstlenmesi, kimi zaman da /y/ ünsüzünün varlığını uzun ünlü ile hissettirmesidir.

Derlediğimiz metinlerde ek fiilin bütün şahıslarda çekimine tanık olamadığımız için rastladığımız örnekleri topluca vermeyi uygun gördük:

a) Geniş veya şimdiki zaman:

Bölge ağzında sıkça kullanılan ek fiillerdendir. Orta Türkçe Döneminde kullanılan *-tur* ek fiili, teklik üçüncü şahıs eki olan ve bildirme eki diye de bilinen -DIr eki, yazı dilimizde olanın tersine bölge ağzındaki metinlerde azımsanamayacak kadar örnekte varlığını muhafaza etmiştir, düşmemiştir:

zor bir aráked. (IV/15), ḳırḳ birlīm "kırk birliyim" (VI/47), ödül şē vardır (VII/224), ḳaç ḳardeşsiniz (VIII/95), kendin ḳuvetlisin (IX/109), büsküvüdür (IX/224), ben‿asta dīlim (XII/21), biz çivçiyiz (XII/87), bu yüz senenin dāyisi diyo mustafa kemaĺ‿atatürktür (XVI/20), inḱar‿etmektir (XVI/23), bu çojūn dersleri çoḳ güzel. (XXVII/47-48), kūmüz‿ufaḳtır (XXVII/125) vb.

b) Bilinen geçmiş zaman:

vārdı (I/52), bēgir paparasīdi (II/32), ī ītiyārdı "iyi ihtiyardı" (II/58), yavūḳlumdu.(II/60), iki senēdi (II/66), aylıḳtı (V/7), ḳārdaştı (V/32), àrmanımızdı (VII/36), ḳardaşımdı (VII/61), onbaşīdım (XI/37), üç günnüktüm (XIV/32), annánesi vādı (XIV/67), çereşovåydı (XVIII/125), on‿üç on dōt yaşlarında var‿ıdı (XXIV/147) vb.

c) Duyulan geçmiş zaman:

vāmış (III/55), hangı zamanın paşasıymış (IX/147), ḳardeş ḳızanı̄mışlar (XVIII/28), görgüsüz‿insannàrmış (XVIII/199), şopar neymiş şopar kimmiş (XX/22), aḳrabanmıj (XXVI/43), nası şey varmış (XXVIII/35) vb.

d) Şart çekimi:

müslümansan beş vakit namazı bilceksin. borjlusan bòrjunu bilceksin (XII/88), ḳorḳudan mı artıḳ nedense (XVIII/89), bizse biraz cāyil ḳaldıḳ (XXVII/47-48), sen de yōḳsa (XXVII/138), yoġsa nerde (XXVIII/37) vb.

e) i-ken:[97]

Bayraktar'a göre " *İken zarf fiili ve -ken eki; i- ek fiilinin zarf biçimidir. Bu ek fiil, Eski Türkçede er- ses yapısında olduğundan, ekin yapısı, geniş zamanlı er-ür-ken >iken gelişmesine bağlanmıştır: boş iken, çocuk iken, var iken gibi kullanımda çoğu kez aradaki i- ek fiili eriyip kaybolmuştur. Boş-ken, çocuk-ken, var-ken gibi. Dil hafızasında ilk yapısından gelen nicelik özelliğini koruduğundan yazı dilinde dil benzeşmesine de girmemiştir. Kelime vurgusu da iken~ken'den önceki hece üzerindedir."*

Ek fiilin tek zarf fiil biçimi olarak bilinen i-ken, Doğu Trakya ağızlarında olduğu gibi bölge ağzında da karşımıza ek hâlinde çıkmıştır. Bölge ağızlarında bu ek ölçünlü Türkçenin tersine kalınlık-incelik uyumuna girer. Kalın ünlülerden sonra "-kA/-kAn/-kAnA" şekillerinde de gelir:

ḳaynārḳa (1/15), atlārḳa (I/67), vārḳa (II/28), yōḳḳa (II/69), yoḳḳana (VI/35), ḳaynarḳan (IX/61), ḳoyārḳa (IX/185), çocuġḳan (IX/244), oturuḳa (X/24), sārke "sağarken" (XI/82), ben bunu istērkesene[98] yanına yaḳlaşamazdım (XIII/160), sākene (XVIII/87), ḳazarkan (XVIII/304), o vaḳıtınken (XXIV/47), ḳazırkene (XXVI/46) vb.

---

[97] Fatma Sibel Bayraktar, "Trakya ve Rumeli Türkçesi Ağızlarında İken Zarf Fiilinin İşlevleri", *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 2/4, 2013, s. 69-83.
[98] bk. Ahmet Günşen, agm., s.449. (-kAsInA < İ-KEN)

Birleşik çekim:

i- yardımcı fiili haber ve dilek kiplerini alarak çekim işlevini tamamlamak üzere olan eylemlere gelerek onların bildirdiği zamanı işlevsizleştirip zamanı üzerine çekme görevi üstlenen hikâye, rivayet geçmiş zamanlarla yapılır. Ayrıca şart da bildirerek zamanın tamamlanmasının şarta bağlı olduğunu bildirir:

istērsen (I/33), gitmi̇̄di "gitmiyordu" (II/16), sülērsem "söylersem" (II/61), sorūmuşlar "soruyormuşlar" (III/56), yörüyemezmiş (III/67), olmuyodu (IV/19), ḳazārdıḳ (V/11), dērdi (V/20), annadırdı (V/20), gitti̇̄dik "gitti idik" (V/59), ḳalḳamassa (V/64), olmadīdı "olmadıydı" (V/85), yattıydıḳ (V/87), gidērdik (VI/7), yapārdım (VI/20), sürünūrdük (VI/27), ḳalırdıġ (VI/29), öldūdü (VI/45), çıḳaramāzdım (VI/69), girīmiş (VI/102), gideydim (VI/108), yi̇̄dig "yiyorduk" (VI/113), oynūydu (VI/114), onu olduruduḳ ī̇je (VII/28), sı̇vārdıḳ‿işte (VII/222), arārsa bulucaḳ (X/8), sıḳıştīrdı (XII/13), göstèrmezdile (XIII/45), güşlendi̇̄se (XIII/285), rāzī̆‿olursa yabarım. rāz‿olmazsa (XXII/132), dükk̄ān ḳapısı bilmezdim.(XXVII/48-49), astalanmasam‿eger (XXVII/207) vb.

5.5 Soru eki

Fiil çekim eklerinden biri de soru eki olan "mi"dir. Hem isimlerde hem fiillerde kullanılan bu ekin bölge ağzında örnekleri boldur:

ī̇tiyar‿olduyan ī̇nsan paḳlayabilir mi? (II/72), görmediniz mi? (VI/43), silinil mi? "silinir mi?" (VI/54), senin anan boban var mı? (VII/32), otuz yaşında var mıdı yoḳ mu (VII/58), gördün mü (IX/17), sizin‿aḳlınıza gelmiye mi. (IX/204), inŞāt sektörü yaptın mı sen (X/81-82), şekersiz mi durjānız (XXVII/36),amelyáta yatırdınız mı (XXVII/107) vb.

5.6. Sıfat-fiiller (Participle)

Sıfat-fiiller, nesnelerin hareket vasfını karşılayan ve genel olarak hareket ve zaman ifade eden fiil şekilleridir.[99] Bölge ağızlarında yazı dilimizdeki sıfat fiillere rastlandığı gibi "-AcAk" ve "-DIk, -DUk" sıfat fiil eklerinin sonlarındaki /k/ ünsüzünün, ünlü ile başlayan bir ek aldığında birtakım ses hadiseleri yaşayarak kendisinden önceki ünlüleri uzattığı görülmüştür:

bilenlèr (I/50), nōldūnu (III/20), dūvşen mūvşen "dövüşen mövüşen" (V/39), geştikten (V/76), annadçāmız (VII/78), peyġamberinin bastī yerlere (VII/117), görmeyenlè*r*den (VII/129), aráyen yoḳ (XIII/243), iş yaptīmızı bilmēzdim. (IX/81-82), ne oḳurum var ne yazarım (IX/165), geçmişte (X/31), geşçēniz günnerde (XII/46), sana terk‿ettirjek‿adam da benim.(XII/75), yaptī zaman zāten bitirīm‿işini (XIII/209), aráyen yoḳ (XIII/243), güler yüz (XIII/299), yaptīmız yemekle (XXIV/32) vb.

5.7 Zarf-fiiller (Gerundium)

Fiillere gelerek onları zaman, durum bakımından değiştirerek zarf yapan eklerdir. Yazı dilimizde kullanılan zarf fiillerin dışında birtakım ses hadiseleri neticesinde çok çeşitlilik gösteren zarf-fiil ekleri, bölge ağzının önemli bir özelliğidir:

a) -AlAk <-ArAk:

-l- < -r- değişmesiyle Rumeli ağızlarında yaygın olarak kullanılan bu eki bölge ağzında da görüyoruz:

yörüyerek gittīdik (V/59), oynıyalaġ davıllar çalalaḳ (XIV/23), yā. şeker‿atar para atar saçalaḳ. (XIV/25) vb.

[99] Ahmet Günşen, age. s.149.

b) -DIyAn, -DUyAn; -DIyInA:[100]

-IncA, -UncA yapılı zarf-fiil ekinin işleviyle karşımıza çıkan ve AA'nda pek görülmeyen zarf-fiil ekleridir:

ī̇tiyar‿olduyan ī̇nsan paḳlayabilir mi? (II/72) , şindi bacaġlar‿ārdıyına yavrīm yabtırī̇z badanayı. (XIII/94) vb.

c) – DĀn:

çıḳardān (I/29), e ḳara sevdāya tutuldān iyi dī̇l derler (XIII/13) vb.

d) – DĀnA:

geldēne üryāmda görōm (VII/117) vb.

e) – DĀnAn:

o on yedi yaşındaydı bana geldēnen.(X/72) vb.

f) – DĪnA:

cenāze ḳalḳtīna ne oḳunuydu. "cenaze kalktığında" (V/81), on beş gün sōra dedem‿öldü benim ḳaştīna. (XIII/156) vb.

g) – DĪnAn/-DŪnAn:

ḳırḳı ḳarıştınan çocuḳlar‿üle rātsızlanımış zayıf‿olurmuş (XVIII/45-46), ḳorḳtūnan bi tā çocu olmadı. MDD vb.

h) – DInnA:

sabāsı gōdünne elle çıḳar "görünce, gördüğünde" (XXIV/73), evlendinne geldi dūnüme benim‿o "evlenince, evlendiğinde" (XXIV/148-149), ḳurşun döktünne ani (XXIV/164-165) vb.

i) –A:

yuvarlayá yuvarlayá (I/4), deye (III/8), bacaḳlāma vura vura (XIII/177), deye (XXII/58), deye (XXVI/6) vb.

---

[100] Söz konusu zarf-fiilin -DIk/-DIk sıfat fiillerinin üzerine "ile+n" edatının eklenmesiyle yeni bir hâl alan -DIğInAn/-DUğUnAn (DIğI ilen, -DUğU ilen) biçimlerinden geldiğini düşünüyoruz ve bu ekin bölge ağzında farklı farklı şekilleri oldukça çoktur.

j) -p/ -Ip/ -Up:

Genellikle tonlulaşmış şekilde karşımıza çıkan bir ektir:

büyütüb (I/6), banıb banıb (III/19), vaḳıtla burayı gelib duruymuşlar. (XXIV/15) vb.

k) –mAdAn:

dūmadan (I/67), şāyit‿olmadan (IX/16) vb.

l) –kA; -kAn; -kAnA:

ḳoyārḳa (IX/185), oturuḳa (X/24), sārke "sağarken" (XI/82), sākene (XVIII/87), ḳazarkan (XVIII/304), ḳazırkene (XXVI/46), yıḳàrḳana (XXVII/173) vb.

m) –IncA/ -UncA:

Hünerli'ye göre, *"{-(y)XncA} zarf-fiil ekinin, sınırlama işleviyle Doğu Trakya ağızlarında arkaik biçimde kullanıldığını görmekteyiz. Janos Eckmann, Edirne ağzı üzerine yapmış olduğu bir incelemede bu zarf-fiil ekinin Eski Anadolu Türkçesindeki sınırlama anlamının arkaik olarak korunduğunu belirtmiştir (Eckmann, 2004: 144). Gercekten de J. Eckmann'ın bu tespiti, sadece Edirne ağzı için değil, diğer Doğu Trakya ağızlarını da kapsamaktadır. Doğu Trakya Ağızlarında da tıpkı Türkiye Türkçesinde olduğu gibi sınırlama işlevi {Fiil + -XncA zarf-fiil eki + -(y)A yönelme hali eki "kadar / dek / değin": gel-ince-y-e kadar vb.} şeklindeki zarf-fiil yapısının yanı sıra bazı durumlarda {-(y)XncA + (y)A kadar} anlamı veren {-(y)XncA} ekiyle de karşılanmaktadır*."[101]

emen çıḳtıḳ dışarı ama biz çıḳınca durdu. (V/95), ben‿ölünce benim ben‿öldükten sōra onun (VII/89), köpek‿ısırīysa amır sararız. köpek‿ısırınca hamır sararız. (IX/203), burayı gelince bunu askerl̄imi bitirdikten sōra bunu eleştirdim ben de sizin gibi.(XXII/7-8), şindi buráyı mācur‿evleri yapılınca dōt beş sene biz (XXVII/65), ben seni ölünce sizi ben‿unudamam. (XXVII/209-210) vb.

[101] Bülent Hünerli, *"Doğu Trakya Ağızlarında Arkaik Olarak Kullanılan Sınırlama İşlevindeki {–(y)XncA} ZARF-FİİL EKİ",* Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 5/1 winter 2010, s. 501.

n) -AlI: geldi geleli başa bu ükümed (XXV/41) vb.

o) -DIkçAnA /-DUkçAnA:

on beş yirmi gün durduḳçana o çökӯy aşā. (XXVII/141-142) vb.

ö) -kAsInA:

bunu istērkesene (XIII/160).

p) -mI/ -mU edatının zarf-fiil "-IncA" ekinin işleviyle kullanılmasına rastladık:

ne bilīm doᵕurduḳ mu beraber ḳırḳımız ḳarışırmış (XVIII/185), ne deyim sana aḳlıma geldi mi fıttırjamᵕinan.(XX/78) vb.

6. Edatlar

Tek başlarına kullanıldığında anlamı olmayan, diğer sözcüklerle öbekleşerek sıfat, zarf oluşturan ve cümleye çeşitli anlamlar katan sözcüklerdir. *"Arapça bir kelime olan edat 'âlet' ve 'vasıta' demektir. Onun gramerdeki mâna ve yerini tespit ederken de bu aslî mânâsını göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim, bir gramer unsuru olarak da "edatlar tek başlarına mânâları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa yarayan âlet sözlerdir, vasıtalardır."*[102] Bağlama edatları, son çekim edatları, ünlem edatları olmak üzere karşımıza üç çeşit görevde edat çıkmaktadır:

6.1 Ünlem edatları:

Tepkiler ve çeşitli durumlar karşısında ortaya çıkan duyguların metinlerde ifade edilmiş şeklidir:

aō, ayˈdan başlar. ō şindi börek mörek yoḳ ḳızanım (II/7), ā ḳaçmadı.(II/14), eh ḳızanım evēlki insannā tᵕöle. (III/87), ō çoḳᵕuzunᵕiş. yā, ē küçücüktük tā onᵕaltı yaşında evlēndik (V/1), āhᵕetmiş nāpsın? (V/28), ah ne işler (IX/131), ne bu vaziyetin senin yā. demiş ki yāv. (XII/12), ō müdür gördü. ḳadirᵕābi oş geldinᵕoş bulduḳ (XII/70), anne çābıḳ buráyı gel. eh selatinim (XXVII/54) vb.

[102] Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2015.

6.2 Seslenme edatları:

Hitap ve seslenmek amacıyla kullanılan edatlardır. Bölge ağzının en karakterisrik edatları sayabileceğimiz "beyā/ beyāv" edatları iki seslenme edatının (be+yahu) birleşiminden oluşmaktadır. "mare" edatı da bölgeye özgü bir edattır:

ḳoyūylā içine bi şey ḳoyū ne ḳoyūlā mare? (II/51), yarım götlüye demişler‿adi demişler ḳoş‿arabanı demişlē.(III/59-60), allām yā‿rabbim (V/65), yav gene "yahu gene/yine"(IV/24), n‿olūysun beyāv. sitrets, sinir, kibir (VI/136), abe ḳızanım te burası harmanımīzdı bizim.(VII/35), gá buráy be (VIII/31), mari sen‿edirnedēke nē göstēmedin bunnara "niye göstermedin" (IX/74), çoḳ şēler vardı ba‿ama unudıyam ma[103] (IX/204), hayde yiyin. başḳa bi‿şey yoḳ.(XII/10), baḳ keSçekle sabālayın (XII/20), ōb üçüncü gün geldilē buráyı.(XII/81), abo dedim sen niye baḳōn (XIV/149), kimí be (XIX/13), beyåv (XXI/52), nābısunuz beyā (XXII/61), ḳurşun dökelim‿ona mare[104] (XXIV/164), dayını[105] yapmaz mı istedīni MDD. vb.

6.3 Gösterme edatları:

İsmi işaret etmek amacıyla kullanılan edatlardır. Bölge ağzında yaygın olarak kullanılan ve bu yönüyle DTA'yla birleşen "te" edatı, "böyle, şöyle, öyle" gibi zarflarla birleşerek ve bazı ses değişiklikleri yaşayarak "tebüle, töbüle, teböle, tebōle, tōle, tebu vb" şekillerinde karşımıza çıkar.:

te bu gelinimiS. (VI/79), abe ḳızanım te burası harmanımīzdı bizim. ḳıra ekērdik. te bu şē i̱şte (VII/35), te büle basılmıyī sıjaḳtan ani şeye betona (VII/166), t‿ūle (IX/49), te büle ne bilirsen, başa geçennēden gel‿işte beri dūru. (IX/156), tö‿büle tö‿büle ekmegler. ḳırmızı nar gibi. tö‿büle ḳabarılar.(IX/178-179), t‿orda (IX/244), annadıyım ben‿işte büle masalları (XII/23), tamam‿işte ekiz ekiz‿eşi. (XIII/298), te bu annemili bile bilmēro. (XV/73), işte şumnuya ḳaştı nası ḳaştīsa (XVIII/82), sanki tōle. öksüzlük bōle. yā. (XXIV/157-158), te küçük‿ōlumu ep‿öyle el‿emēmle şēttim.

---

[103] Bölgeye has "mare" seslenme edatının kısaltılmış biçimi olduğu görüşündeyiz.

[104] Bölge ağzında sadece kadınlarda rastladığımız bir seslenme edatıdır.

[105] Akrabalık bildiren isimlere, bölge ağzında bir +nI ekinin eklendiğini gördük. tīzeni, halanı vb. şekillerde karşımıza çıkan bu örneklerde bir sevgi ifadesi söz konusu olduğundan /n/ ünsüzünün 2.teklik şahıs iyelik eki, sondaki /ı/, /i/ ünlülerinin de bir seslenme edatı olabileceği görüşündeyiz.

evēdim. sōna ḳıḳlara gidtik te bōle baḳ ner*d*en nereyi annadıyiz şindi (XXIV/195-196-197), çıḳādım töbüle bi ḳısım küçük‿altın.(XXIV/198), annadın te baḳ ḳablo te nērde. te bu direkte (XXVIII/46) vb.

6.4 Cevaplama edatları:

Bir durumu onaylamak veya reddetmek amacıyla kullandığımız edatlardır. Bölge ağzında en çok kullanılan cevap edatlarından biri olan "değil", karşımıza daima dīl< değil (<tegül<teg+ol) şekliyle çıkar. Bunun yanında "tábi, tabī" edatı da sık rastladığımız bir cevap edatıdır:

e tábi düün bu sana (II/1), -yō dīldi biz‿evlè*r*de beslīdik (II/5), ḳolaylıḳ kū‿içi tabi.(II/18), ā dīl, dīl burası yèrli (V/36), tobçu dīl piyāde (VI/9), yav tamam beyā (VI/167), cenāballāhım tamam ḳızanım‿oldu.(VII/45), dīl mi yá? (VII/138), tabī aḳıllı adam. tábi tábi atatürkü tanırız (XV/130-131), efennim "efendim" (XXI/29), evet burası ismi tārihte haritalarda gevciler (XXII/11), iç‿ōle dīl ama‿ōle. (XXVI/50-51), iyi yavrım erememiştir‿onnar tā. (XXVII/82), romanyadan köstencekten. tabi. (XXVIII/3), yā böle dīl (XXVIII/20) vb.

6.5 Bağlama edatları:

Bunlar çeşitli dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümlelerini şekil ve anlamca birbirine bağlayan veya sıralayan edatlardır. Çoğu yabancı asıllı olan, bir kısmı Türkçe asıllı olup da zaman içinde isim ve fiillerden edatlaşmış olan sözcüklerdir.[106]

6.6 Sıralama edatları:

Eş görevli sözcükleri anlamsal ve yapısal bağlamda birbirine bağlayan edatlardır. Bölge ağzında karşımıza çıkan edatlar "ve, ile, ilen" edatlarıyla birlikte ilen edatının

[106] Ahmet Günşen, age. s.155.

n < l ünsüz değişmesi geçirerek *+nA;* +n ile pekiştirildiğinde bir ek yığılmasıyla karşımıza *+lAn, +nAn* edatlarıdır:

üç ḳızımna iki çocūm var (VIII/12), ḳırḳ‿iki buçuḳ ve edefe. bu sene kimnen kim ḳà*l*mıştı? (XIII/280-281), ama ortanca gelinimne küçük olanna çoḳ zāmed çektim.(XIV/90-91), eltimne ikimiz ḳaştıḳ dērdi (XV/91), iki sene ōrda oturduḳ dērdi. bubamna ikicī (XV/112), ḳaynanam da evlenmiş ḳaynatamnan. "kaynatamlan kaynanam da evlenmiş."(XVIII/167), teyzem dedim esmer benimnen enişte de esmer.(XXVI/44-45) vb.

6.7 Denkleştirme edatları:

Denkleştirme edatları, birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan dil birliklerini birbirine bağlayan edatlardır[107]. Bölge ağzında, DA metinlerinde, sınırlı sayıda karşımıza çıkmış edat türüdür:

yaụt teknede vurūz elīz (I/30), üstüne saçīz. yavut dā şētmen saşmadan şēdīz. üle.(XVII/6) < yahut, ōrda en‿azından ḳırḳ beş‿elli daḳḳa veyātta altmış bi sāti geçik güleşīy.(XIII/290-291) < veyahut da vb.

6.8 Karşılaştırma edatları:

İki ya da daha çok unsuru birbirine bağlayan öbekleşmiş edatlardır:

em oḳuyı em sülüyü (II/77)[108], yá keçiye gidcen yá ḳoyŭna gidcen ya tarláya (VI/104), ne amelyat oldum ne şülece (IX /50), yá bu parmām çıḳsın yá bu parmām kesilsin (IX /50), em yīrsin em tàrlaya gidē*r*sin.(IX/239), bütün gün ya ḳazıcān ya oraġ biçicen (XVIII/246), bå ocalara götürüler be doḳtorlara götürīler (XX/46) vb.

6.9 Cümle başı edatları:

En az iki cümleyi anlamsal ve yapısal bakımdan birbirine bağlayan sözcüklerdir:

---

[107] Ahmet Günşen, age. s.156.

[108] Hem…hem karşılaştırma edatı, bölge ağzının karakteristik bir özelliği olarak /h/ ünsüzü kullanılmadan karşımıza sıklıkla çıkmıştır.

ille ḳanını aḳıdırız. (III/3), zengin tabaḳasına meseĺá annen boban verī̇y (IV/18), velēvsi o zamanki gēldi gēşti. (VII/6), veĺāsıl aḳḳat olamadı be olamamıştı. (VIII/6-7), yani vāde dòlmuş ġayre vāde dolmuş ġayre (VIII/15), hatta bi ojaya dedim ki ben (VIII/29), mesele kendi düşüncesi yāni.(X/43-44)<"mesela", faḳat ani ajemi birlī̇nde çoḳ zāmet çektik (XIII/200), eved. zăten ben pomaḳlıḳ bilmī̇m ki ben zāten (XVIII/93), vallayi o işi yabtık bilī̇m yaní (XVIII/247), çünkü o‿abla öyle diye.(XIX/6), faḳat pancar çoḳ‿eker*d*ik.(XXI/25-26), mādem geldiniz beni görmē.(XXIII/38), mama yapacan‿onnara gidecek benim‿altının parası. zati yarısı (XXIV/208), eger‿astalanmasam‿eger (XXVII/207), ama baḳ şindi benim‿anım dī̇l‿ama tatāların āngi yemēni istēsen yapar. (XXVIII/14) vb.

6.10 Sona gelen edatlar:

Bunlar kelimelerin veya diğer dil birliklerinin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki unsurlara çeşitli anlam ilgileriyle bağlayan edatlardır:

o sebebten sankili çoḳ çiFçilik yabtım. (II/26), düvmüşlē bilem. ōḳutmaycan eski türkçe (V/27), ibrāyim‿aleysēm o dahi çalışmā gidiy (VIII/69), şindi baḳ bilī̇m de unuduy ḳafa be.(VIII/77), bi çölmek te ayran‿alcan gidcen tarlaya (IX/243), davud bilá gī̇mişti̇r.(IX/252), başbaḳan ecevıd ta benimne nası bilī̇ musun (XII/79), bābası da ōle. (XX/64), mısḳa bilá (XVIII/220), geçende bilá (XXIV/102), daya orayı da ūraşmayın (XXVII/36), dī̇l ki. ama baḳ (XXVIII/14) vb.

6.11 Son çekim edatları:

Yalın halde bulunan veya çekim eklerinden birini almış isim soylu kelime veya kelime gruplarının sonuna gelerek çekim eki görevi gören edatlardır.[109]

a) Gibi: Cümleye benzerlik, karşılaştırma vb. anlamlar katar. *"İyelik ekindeki kalıplaşma ile meydana gelmiş olarak kabul edeceğimiz kelimelerden biri, bazı ses*

[109] Ahmet Günşen, age., s.158.

değişmeleri ile birçok lehçe ve metinlerde bulabildiğimiz gibi< kib+i < kib, kip 'ölçü, kalıp, denk' son çekim edatıdır."[110]*:*

böle böle…ekmek gibi (I/25), başḳa köy çocuḳları gibi oynayamadıḳ (VI/106), azcıḳ ī̇şinti gibi olur (IX/32) vb.

b) İçi< İçin[111]**:** Cümleye amaç veya sebep ilgisi kurmak için kullanılır:

atır‿içi (II/36), belleyişim yoḴ biraz ḳızım‿onūçun bilmī̇m‿iÇ.(II/48), niçi ḳaldırdın bunnarı sen (VI/97), lōsalıḳ içi mi dī̇sin sen (XIII/40), bu ayvanın ḳurban şey‿olması için ḳapaḳ‿açıcaḳ. (XVII/36), tūletlē dışāda oldū içi (XXIV/131) vb.

c) İle: Cümleye birliktelik veya vasıta anlamı katmak için kullanılmaktadır. "ile" edatı "ilen" edatının ses değişimine uğramış şekilleriyle karşımıza sıkça çıkmaktadır:

naylonna (I/76), yabayla (IV/12), rízālīnna "rızalığı ile" (IV/16), onnan‿oynarız (IX/248), sopaylan (XIII/161), ġızlālan (XIV/15), sıraylan (XVIII/289) vb.

d) Kadar[112]**:** Cümleye karşılaştırma, miktar vb. anlamlar katan işlek bir edattır:

iri olana ḳadā (I/8), kürē düşüncē ḳadan (VII/38), aḳşama ġada bi dayaġ‿eşşē (XII/16), bu çocūm dōdu u gelincē ġadar.(XIV/7-8), sabā ġada annadsan (XIV/98), ne ġadar‿o ġadara işte (XV/112), gidtim beşe ḳadā. (XX/3), saymasını da bilī̇m be… yüze ḳā bilī̇m. (XX/28), bugüne ḳadan (XXII/48), ondan sōna onu ōle görüncē ḳada bittaya bobam‿onu sofradan‿ayīmadı (XXIV/144), vb.

e) Karşı: Yön ve zaman bildiren bir son çekim edatıdır:

---

[110] Zeynep Korkmaz, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri Ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ankara, 2011, s.36.

[111] Amaç ve sebep ilgisi kuran bu edatın bölge ağzında sonundaki /n/ ünsüzünü kaybetmiş olarak kullanımına azımsanmayacak örnekte rastladık. "ne+için" şeklinde oluşmuş "niçin" soru edatında da bu düşmeyi görürüz.

[112] Bu edatın son ünsüzünde yaygın olarak görülen bir ünsüz düşmesiyle ünsüz değişimi hadiseleri görülmüştür. Ve bir iki örnekte de edatın sonunda bir ünlü türemesinin yaşandığını tespit ettik.

atatürk her şeye ḳāşı durūdu.hic devletini ezdirmedi(IX/40), ġavurun modern donanmasına ḳarşı savaş vermek.(XVI/8), yayıġ düvȳysün sabā ḳarşı(XVIII/244) vb.

f) Doğru: Yer ve yön bildiren bir son çekim edatıdır:

gel‿işte beri dūru. (IX/156), şindi bana dūru baḳtı (XII/53), bana dūru baḳō büle (XIV/143), delikten dışarı dūru (XXVII/179) vb.

g) Sonra: Ayrılma hâl eki ile birlikte kullanılan ve cümleye zaman anlamı katan işlek bir ektir. ET. kerü sözcüğünün son sözcüğü ile ekleşmesiyle karşımıza çıkan bir sözcüktür. Fonetik sebeplerden dolayı çeşitli şekillerle karşımıza çıkmaktadır:

mısıra fılan gidȳy‿ama andan sora (VIII/69), bobam. ḳaştıḳtan sōra (XIII/155), ȯndan sora (XIV/132), sōra ġuruduḳtan sōra ḳış gelir (XV/14), döktükten sōra (XVII/7), ḳırġlandıġtan sōra tamam. (XX/51), åndan sōna (XXIV/6) vb.

h) Göre: Yönelme hâl ekiyle birlikte kullanılmaktadır, öznenin düşüncelerinin dile getirilmesi için kullanılan bir edattır:

tabi o biçmeye göre çoḳ (V/15), yani bana göre yani dinimizin ḳurujusu azredi muḥammed mustafa. devletimizin‿ülkümüzün ḳurucusu mustafa kemāĺ. (XVI/10-11), allā şükür kendine göre işçēz bulūlar (XVII/65), ona göre dualarını yaparlar (XVII/91), döşȳsün‿onu gene sinine göre (XVIII/112), yıvan uyvan‿olmuş bize göre (XXVI/7) vb.

SONUÇ

SONUÇ

I. SES BİLGİSİ:

ÜNLÜLER:

1. Süloğlu ve köyleri ağızlarında, yazı dilimizde bulunan sekiz temel ünlü (a, ı, o, u; e, i, ö, ü) ile bu ünlülerin yazı dilimizde bulunmayan, çeşitli nedenlerle oluşmuş uzun şekilleri de (ā, ī, ū, ō; ē, ī̄, ō̄, ū̄) mevcuttur.

2. Derleme çalışmaları esnasında ayrıca tespit ettiğimiz temel ünlüler dışında kalan belli başlı diğer ünlüler de şunlardır: å, á, ḙ, í, i̇, ó, ȯ, ú.

3. Bölge ağzının karakteristik bir özelliği kabul edebileceğimiz "r" ünsüzü -kimi zaman özellikle çokluk ekinde gösterdiği zayıflamadan dolayı kimi zaman da ilk veya orta hecede bulunduğunda- yanındaki ünlüye yarım vurgulu bir uzunluk kazandırmıştır: à, è, ò, ů.

4. Süloğlu merkez ilçe ve köyleri ağızlarında "a" ile "e" ünlüsü arasında telaffuz edilen /á/ "ince a"ya tüm ağız gruplarında ve özellikle içinde /y/ ünsüzü olan kelimelerde rastlanılmıştır: dünyáye (IX/39), amelyáta (XXVII/107), buráy (XXVIII/7) vb.

5. "b, v" ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi nedeniyle ortaya çıkan veya iki komşu hecedeki a ve o'ların kaynaşması sonucunda o'nun düzleşmesi ve kendi üzerindeki yuvarlaklık etkisini a'ya aktarmasıyla da oluşan /å/ sesine PA ve RGA'nda rastlanılmış; GA, DA ve BGA'nda rastlanılmamıştır: åndan sōna(XXIV/6), panå deriz (XXIV/188) måcuru (XXVIII/39) vb.

6. "ö" ünlüsünden "e" ünlüsüne doğru geçen /ḙ/ ünlüsü, derlediğimiz metinlerde sadece Pomak ağzında bir de yalnız bir örnekle Romanya göçmen ağzında görülmüştür: bḙyle (XVIII/72), şöfḙrlik (XXV/34) vb.

7. Orta damak veya yumuşak damağın i'ye yakın noktasında teşekkül eden, dolayısıyla "ı" ile "i" ünlüleri arasındaki sesi karşılayan kalınlaşmış bir "i" veya incelmiş bir ı /i̇/

sesinin örnekleri PA grubundan azımsanmayacak örnekte görülür, bu durum da PA'nın ünlü uyumundan yana olmadığını destekler: şíndi (XIX/8), şíni (XX/71), bíz şíni (XXI/48) vb.

8. "ı" ile "u" arasında kalmış, yuvarlaklaşmaya yakın bir "ı" ünlüsünü karşılayan /i̊ / sesi, diş-dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisinin tersine derlediğimiz metinlerde düzleşme tarafında olan bir ünlüdür: mi̊sallaya (V/83), davi̊l (XV/25), bi̊lgarca (XXI/6) vb.

9. Boğumlanma noktası o ile ö arasında olan, "kalın ö" veya "ince o" olarak kabul edilen /ó/ ünlüsüne, Süloğlu ağzında sadece GA grubunda az sayıda örnekte rastlarız: televizyónu (VII/113), çócuḳ (IX/14) vb.

10. Pomak ağzının ve Rumeli ağızlarının genel bir temayülü olan "o" ünlüsünün "u" olması hadisesi /ȯ/, /u/; Süloğlu ağzında PA ve DA gruplarında gözlenmiştir: doḳtȯrum (XII/90), ȯnun (XVIII/286) güzel ȯvamız (XXII/137); una oḳurlar (IX/187), unun‿annesi (XV/121), vb.

11. "u ile ü" arasında, 'ince u' veya 'kalın ü' kabul edilen /ú/ sesine, bölge ağzında yalnızca Gacal ağzı metinlerinde ince u olarak az sayıda örnekte rastlanılmıştır: çócúg (VII/57), çócúg (VII/61) vb.

12. Birçok Anadolu ve Rumeli ağzında görülen uzun ünlüler, incelediğimiz bölgede az sayıdaki aslî uzun ünlülerin dışında vurgu ve tonlamaya bağlı olarak oluşan ve ekseriyetle çeşitli ses hadiseleri neticesinde oluşan ikincil uzun ünlülerdir.

13. İç seslerde iki ünlü arasında bulunan kimi ünsüzler eriyip düşer. Bu eriyip kaybolma neticesinde yan yana gelen iki ünlü birleşerek uzun bir ünlü haline dönüşür. İncelediğimiz bölge ağzı grubunda yer alan Pomak ağzı, aynı ses olayları yaşanmasına rağmen uzun ünlüden yana olmamasıyla dikkat çeker.

14. İncelediğimiz bölge ağzında *d, ğ, h, k, n, r, v* ve *y* ünsüzlerinin kelime içinde veya sonunda düştükleri ve düşerken kendilerinden önceki ünlüyü uzattıkları karakteristik

bir özellik olarak görülmüştür: dūraycāz (I/8), ayçiçē (V/12), bobajīm (V/20), īlig "iyilik"(VII/44), sāyım "sağıyorum" (XI/79) vb.

15. Bölge ağızlarının genelinde /h/ ünsüzü hemen hemen hiç kullanılmamaktadır ve bu ünsüzün düşerken uzun ünlü meydana getirmesi bölge ağzının karakteristik bir özelliğidir: māle "mahalle" (I/63), tā "daha" (II/43), tūmu "tohumu" (IV/2) vb.

16. Bölge ağızlarında vurgusuz orta hece ünlüsünün düşme tarafında olduğunu görüyoruz. Özellikle iken zarf fil eki ile i- cevheri fiili kelimelere ulanırlarken, -acak/-ecek gelecek zaman eki ünlü ile biten fiillere ulanırken ilk ünlülerini düşürürler ve önceki hecenin ünlüsünü uzatırlar: atlārķa (I/67), gidçēz "gideceğiz" (III/ 12) vb.

17. Yön hâli ekindeki ünlülerin düşmesi ve önceki hecenin ünlüsünü uzatması da bölge ağzında sık rastlanılan bir durumdur: içērde (I/31), dışārda (XII/18) vb.

18. Doğu Trakya yerli ağzına özgü *r, h,* ve *ğ* ünsüzlerinin birçok sözcükte zayıflaması, bu yüzden de önceki ünlünün vurgulu yarım bir uzunluk kazanmasına en çok Dağlı ve Gacal ağızlarında, çokluk ekindeki *"r"* ünsüzünün çoğunlukla zayıflamasıyla rastlamaktayız: bayramnà*r*da (XIII/170), insannà*r*mış (XVIII/199), çifliklèrde (XXV/16), onnà*r*dan (XXVII/194) vb.

19. Bölge ağzında, kelime gövdelerinde vurgunun yerini genellikle /r/ ünsüzünün belirlediğini görüyoruz. Bu "r" ünsüzü genellikle ilk, kimi zaman da orta hecede bulunduğunda kimi zaman da zayıf söylendiğinde kendinden önceki ünlüyü normalden daha uzun telaffuz ettirmektedir: maķàrna (I/I), gidèrsin (I/73), ķalıvè*r*miş (V/22), ķırķpınàrcı (XIII/276), zòrla (XXVII/173) vb.

20. Boğumlanma süreleri daha kısa olduğundan yarım olarak telaffuz edilen kısa ünlüleri bölge ağzının tamamında tespit ettik. Özellikle *"zaten"* kelimesinin *"a"* ünlüsü genel olarak düzenli bir seyirde yarım ses olarak söylenmektedir. Bunun yanı sıra *"işte"* kelimesindeki *"i"* ünlüsü, *"bırak"* kelimesindeki *"ı"* ünlüsü ve dilek-emir kipi çekiminde kullanılan şahıs eki aynı şekilde yarım ses olarak telaffuz edilmeleri noktasında düzenlilik göstermektedir. Bu durumda Balkan dillerine dair bir dil

etkileşimi ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerektiği görüşündeyiz: oca ḳoyūy zăte. (II/76), ne bileyịm (V/14), ịşte (VII/170), bĭraḳtı gidti (IX/166) vb.

21. Bölge ağzında ikiz ünlü örneklerine ender rastlanmaktadır. Çünkü "ğ, h, v, y" ünsüzleri ekseriyetle düşer ve kendilerinden önceki ünlüyü uzun hale getirirler: yālı to͡umları (XXII/149).

22. İncelediğimiz bölge ağızlarından PA dışındaki diğer ağızlarda ünlü uyumu oldukça kuvvetlidir. "-ki" eki uyuma sadece bir iki örnek dışında girmez ama "i-ken" zarf fiili, ekleştiğinde kalın ünlülerden sonra "-ka/-kan/-kana", ince ünlülerden sonra ise"-ke/-ken/-kene" şeklinde uyuma dahil olmaktadır: ḳazarkan (XVIII/304) vb.

23. Yazı dilimizde daima uyum dışında kalan "-yor" eki bölge ağızlarında kaynaşarak çeşitli hâllerde karşımıza çıkmakta ve az da olsa uyuma dahil olmaktadır: pişirī "pişiriyor"(I/68), götürūz (V/74), üryā görmüyem "rüya görmüyorum"(IX/47), bilmīn mi? "bilmiyor musun"(IX/57), düşünmūm (X/65) vb.

24. Son çekim edatı olan "ile" derlediğimiz metinlerde ekseriyetle "-n" ünsüzüyle genişletilmiş olarak kullanılmıştır ve kalınlık-incelik uyumuna girmiştir: yabayla (IV/12), ġızlālan (XIV/15) vb.

25. Aitlik eki olan -ki eki, ünlü uyumuna girerek -kı olarak da görülmüştür: sōnaḳı gün. "sonraki gün"(XIII/224), zamanḳı MDD

26. +leyin isimden isim yapım eki, Türkiye Türkçesinde, kalın sıralı seslerden oluşan sözcüklerde daima ince şekliyle kullanıldığından uyumu bozmaktadır. Fakat incelediğimiz bölge ağzında çoğunlukla uyuma girmektedir: sabālayın (XXIV/74) vb.

27. Bölge ağızlarında bulunan Arapça ve Farsçadan girmiş kelimelerin uyum dışında olsa da kimi kelimeler kalınlık-incelik uyumuna uymaktadır. Ve bu uyum, ünlüler arasında kimi zaman ilerleyici benzeşme kimi zaman da gerileyici benzeşme yolu ile meydana gelmektedir: mācır "muhacir"(VII/58), sābısı "sahibi"(XII/14) vb.

28. Bölge ağızlarında kalınlık-incelik uyumu genel olarak kuvvetlidir. Ancak Pomak ağzında bu uyum oldukça zayıftır: ḳardeş ḳızanı̄mışlar (XVIII/28), ḳırḳımız ḳarışı̄ (XVIII/185), aynísı (XVIII/226), bizím (XIX/5) vb.

29. Bölge ağzında, küçük ünlü uyumu düzleşme tarafındadır. Hatta Standart Türkçede bu uyuma uymayan kimi kelimeler birtakım ses hadiseleri yaşayarak uyuma girer ve bölge ağzının karakteristik bir özelliğini oluşturur: yımırtalı (I/4), emzirilı̄ (V/68), üç moturlu (XIII/32), çamır (XXVIII/12) vb.

30. Bölge ağızlarının karakteristik özelliği kabul edilebilecek bir tespit de yönelme hali eki -a'nın, "buraya" ve "oraya" kelimelerinde "y" ünsüzünün daraltıcı etkisiyle geniş ünlüden daralarak "-ı" şeklini almasıdır. Bir de gelecek zaman eklerinde ve yabancı kökenli kelimelerde bu ses olayı sık olarak görülür: ordan‿orayı ordan‿orayı (VII/181), sorucam (XXVI/11) vb.

31. Bölge ağzının genelinde "ö> ü" değişmesi yaygın olan ses olayıdır: türkü süler (I/60), büle (II/32), ῡsüz "öksüz"(II/56), şüle (VI/20), şülece (IX/50) vb.

32. Düz ünlülerin yuvarlaklaşması hadisesi "baba" kelimesinde, tüm ağızlarda ortak olarak görülür. Bir de "-acak" gelecek zaman ekinin ilk ünlüsü olan "a" yuvarlak ünlülü fiillerin çekiminde "u" olmaktadır: bubamili (XV/115), sorucam (XXVI/11) vb.

33. Bölge ağzında, yazı dilinde gördüğümüz vurgusuz orta hece düşmesi hadisesi oldukça yaygındır: yenden (1/15), nābayım? "ne yapayım"(II/71), gelbā (VII/24) vb.

34. Bölge ağzı metinlerinde "-ken" zarf-fiil eki, kelimelerdeki ünlü uyumuna uyarak "-ken, -kan" şekillerinde kelimeye ulanır, a ve e ünlülerinden birinin türetilmesiyle de genişlemiş olan "-kene, -kana" şeklini alır: yoḳḳana (VI/35), ḳazırkene (XXVI/46), yıḳàrḳana (XXVII/173) vb.

35. Bölge ağzında r ve l ünsüzleriyle başlayan kelimelerle yabancı kelimelerin telaffuzunu kolaylaştırmak için bu ünsüzlerin başında bazı ünlülerin türediği az sayıda örnekte görülmüştür: üryā (IX/46), ilēni < "ileğeni" (IX/93).

36. İki ünsüz ortasına bir ünlü sesin eklenmesiyle meydana gelen iç seste ünlü türemesine "amca" kelimesinde düzenli olarak rastladık. Bunun yanında genellikle yabancı kökenli kelimeler ile genellikle iç seste bulunan "r" ünsüzünden önce rastladık: amıca (II/69), alamanyada (VII/102), ḳompile (XIII/254) vb.

ÜNSÜZLER:

1. /C/; c ile j arasında kalmış bir ünsüzdür. Genelde Doğu Trakya ağızlarında, özelde bölge ağzında genel eğilim; c, ç ünsüzlerinin ş, j'ye dönmesi şeklindedir: büleCe (IX/52), nābíCan (XXV/27) vb.

2. /Ç/; ç ünsüzü, bölge ağızlarında düz ünlülerin arasında kaldığında c ünsüzüne dönüşmektedir ancak ara bir ses olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bölge ağzında ortak olarak özellikle "hiç"kelimesinde görülmektedir: baràÇ (I/56), sütĺaÇ (I/71), bilmm̄‿iÇ (II/48), vaḳti geÇmiş (V/76), ḳaÇmadım (VII/73), hiÇ. (XV/4) vb.

3. Birçok Anadolu ağzında olduğu gibi bölge ağzında da ġ<ḳ en sık görülen tonlulaşma olayıdır. Bölge ağızlarının tamanında bu tonlulaşma hadisesi görülse de en çok DA'da hâkimdir: ġada (XII/16), ġalemi (XII/72), ġucāma (XIV/3), ġàrĭşıġlıġ (XIV/7), ġızlālan (XIV/15) vb.

4. Başta h- türemesi Rumeli ağızlarının karakteristik bir özelliğidir: helek "elek" (I/6), harman "armağan" (IX/126), haynen (XX/71) vb.

5. /v/ < /h/ değişimi, Gacal ağzı metinlerinde aynı kelime üzerinden sıkça rastladığımız iç seste görülen bir değişimdir: yav gene "yahu gene, yine" (IV/24), beyāv (VI/22), yāhu (VI/54), beyā (VI/130) vb.

6. Tonsuzlaşma örneği bölge ağızlarında karşımıza nadir olarak çıkmaktadır: ḳısçāz (XXI/54), aptezini (IX/183), ufaḳım ya ḳırḳ günnük (XX/55) vb.

7. Bölge ağzında **"-ç- > -Ş-,-ş- ; -c- > -j- ; ğ- > -y- ; -h- > -y-"** bölge ağzında en sık karşılaştığımız ünsüz değişimleridir: bobajīm (V/20), biyenmiş (VI/144), giyjēmizi (VII/28), şāyit‿olmadan (IX/16), seştik (XXI/49), göŞmen (XXVII/64) vb.

8. Bölge ağzında **"-r- > -l- ; -l- > -n-" ;** değişimleri sık görülen akıcılaşma hadiseleridir: naylonna (I/76), delikannı (VI/8), askellik (X/47) vb.

9. Bölge ağzında da "-nl- > -nn- ;-zs- > -Ss-,-ss-" benzeşmesine sık rastlanılmaktadır: tuSsuz "tuzsuz"(I/18), sevemessin (V/10), annadıjām (VII/115), karannık (XI/11) vb.

10. Dilimizde benzeşme eğilimi hâkimdir. Bu durum bölge ağzında da aynı şekildedir.

11. Son ses sızıcılaşmasında -ç > Ş-, -j ; -ş- > -C, -j ; son ses tonsuzlaşmasında z- > S, s- ; son ses tonlulaşmasında -ş> -j değişimleri bölgenin karakteristik özelliklerindendir: üj günnük (VII/178), erkez (XVII/94), oj geldin kızım oj bulduk. (XXVI/12) vb.

12. Rumeli ağızlarında kelime başında, ortasında ve sonunda en çok düşmeye meyilli olan sessiz harf 'h'dir. Bölge ağızlarının genelinde /h/ ünsüzü hemen hemen hiç kullanılmamaktadır ve düşerken ekseriyetle uzun ünlü meydana getirir: ePsini (I/16), ārmanın (I/53), zāmet (II/34) vb.

13. Edirne ağızlarında hece kaynaşması, genellikle "ğ, h, n, r, y" ünsüzlerinin düşmesiyle veya aşınmasıyla gerçekleşir: nābayım? "ne yapayım"(II/71), kūn "köyün"(III/51) vb.

14. Aynı cins ünsüzlerin genelde tekleştiği görülür: ē bēgirlēle evel sürüdük (II/23).

15. Ünsüz ikizleşmesi bölge ağzında yalnızca bir örnekte tespit edildi: akşama ġada bi dayaġ‿eşşē (XII/16).

16. Bölge ağzında göçüşme örneklerine az rastlanılmıştır: salıncak kuruduk "salıngaç" (I/54), çölmek "çömlek" (IX/27), sitatisigde "istatistik" (XXI/54), nalet MDD.

17. Telaffuz edilebilen h sesi tektir, hırıltılı h yoktur.

18. Edirne ili ağızlarında damak ve geniz ünsüzü olan /ñ/ sesinin olmayışı bir kez daha tescillenmiştir.

19. Bölge ağzında derlediğimiz metinlerde sızıcı g /ğ/ hiç kullanılmamıştır.

II. ŞEKİL BİLGİSİ:

1. Doğu Trakya ağızlarını temsil eden bölge ağzının, şekil bilgisi bakımından da ölçünlü Türkçenin dayandığı İstanbul ağzına dolayısıyla da Standart Türkçeye Anadolu ağızlarına göre daha yakın olduğunu, arkaik unsurları içinde bulundurmadığını, mevcut derlemelere dayanarak söylemek mümkündür.

2. Genelde Doğu Rumeli, özelde de Doğu Trakya ağızlarının bir parçası olan Süloğlu ağzında zarf fiillerdeki farklı şekiller dışında ağız bilgisine dair pek çok yapı, fonetik sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

3. Standart Türkçede kullanılan yapım eklerimizin büyük bir kısmı Doğu Trakya ağızlarında kendini muhafaza etmektedir. Ancak bazı ekler kimi fonetik hadiseler sebebiyle küçük çaplı değişikliklere uğradığından farklı kullanımlarına rastlamaktayız: meydannıġ (VI/86), i͡lig "iyilik" (VII/44), nişannılıġtan (XIV/11) vb.

4. Küçültme eki olarak bilinen "+Cık/ +CUk" ekinin kendisinden sonra iyelik eki geldiğinde sonundaki ön ve arka damak /k/ sini kaybederek ünlü birleşmesi ile +cī /+ci͡ biçimleriyle karşımıza çıkması, bölge ağzının karakteristik özelliği olan "c, ç" ünsüzlerinin "j"ye dönmesiyle ortaya çıkan +jī /+ji͡ biçimleri ve tonsuz şekliyle kullanımları bölge ağzına özgü özelliklerdir: bobajīm (V/20), evĺādçīm (IX/6) vb.

5. İsim ve zamirlere gelerek onlara küçültme, acıma vb. anlamlar katan ve bölgeye özgü bir diğer küçültme eki olan "+cÂz, +çÊz < +cAğIz" ekleri, bölge ağzında özellikle PA ve BGA'nda aynı görevde ve çokça kullanılmaktadır: beyaz beyaz sucāz içi͡dik (XVIII/274), buncāz‿ep sildi onnarı.(XXIV/122-123) vb.

6. Yazı dilimizde akrabalık, ev, sülale vb. gibi anlamlar yüklenen bir ek olan "+gil", bölge ağzında özellikle ünlü ile biten sözcüklere geldiğinde ek başındaki g'nin erimesi neticesinde iki ünlünün kaynaşması ve uzamasıyla karşımıza çıkarak karakteristik özellik kazanır: anami͡lden (IX/152), bubamili (XV/115) vb.

7. Doğu Trakya ağızlarında karşılaştırma/mukayese eki olarak karşımıza çıkan ek, arkaik olan +rAk ekidir ve MDD olarak karşımıza çıkmıştır: ufaraḳ (<ufaḳ+raḳ), küçürek (<küçük+rek).

8. İlgi eki bölge ağzında ünsüzle biten adlara +In/+Un, ünlü ile biten adlara +nIn/+nUn şekliyle standart Türkçede kullanıldığı gibi getirilmiştir. Ancak kimi hadiselere dayalı olarak son sesinde uzun ünlü oluştuğu ve adlara doğrudan +n şeklinde eklendiği de olmuştur: kūn ḳārsı "köyün karısı" (III/51), bàrdān‿içine (XII/93) vb.

9. Rumeli ağızlarının karakteristik bir özelliği de ilgi hâli ekinin her durumda genzel olmayan /n/ sesini/seslerini taşımasıdır: çivçilerin yabası (IX/144).

10. DA'nda birkaç örnekte ilgi hâli ekini +yın şeklinde de görmekteyiz: liráyın‿ üstündeki (XII/33), çalıyın dibine bırāmış (XV/127) vb.

11. Yönelme hâlinde olduğu gibi, belirtme hâli eki de fonetik sebepler sonucu uzun ünlülü olarak da kullanılmaktadır. Kök veya gövdesinde /a/, /e/ düz-geniş ünlü bulunduran isimlerde ekin +Â şeklinde gelmiş olması da karakteristik bir özelliktir: ayçiçē ekilirdi. (V/12) vb.

12. Doğu Trakya ağızlarının önemli bir karakteristik özelliği de yer işaret eden zamirlerde yönelme hâli ekinin"y"ünsüzünün daraltıcı etkisiyle [+(y)I / +(y)U] olarak karşımıza çıkmasıdır: türbemi buráyı yapın (I/45), oráyı geldik (XVIII/127)vb.

13. Bölge ağzına özgü bir diğer durum da +Â < /a/, /e/ ünlüsü veya /k/, /h/ ünsüzleri ile biten isimler + (y)+ yönelme hâli eki +A almasıyla ünsüz düşmesinin gerçekleşmesi ve ünlü birleşmesinin olmasıdır: çalıştırmā "çalıştırmaya"(V/24), bölē gidtim "bölüğe gittim"(XI/20) vb.

14. Bölge ağzının tamamında az sayılamayacak örnekte, yönelme hâlinin eksiz kullanımına da rastladık: bi buráyı bi oráy bi buráyı (VII/179), oráy geldi (XIV/67) vb.

15. *+rA/+rI* yön hâli eklerindeki ünlüler bölge ağzında genellikle düşer: ḳuruyduḳ dışārlara masaları (II/5-6), (II/6), piyāde birligleri ilērde (XI/11) vb.

16. Vasıta ve zaman ifade eden çekim ekimizin *+la/+le*'nin, ek hâlindeki kullanımı daha yaygındır. Ünlü ile biten kelimelere eklendiğinde veya 3.şahıs iyelik eki sonrasında kelimeye eklendiğinde fonetik hadiseler sonucu uzun ünlü meydana getirmesi bölgeye özgü ve belirgin bir özelliktir. Çoğunlukla n < l ünsüz değişmesi geçirerek *+nA;* +n ile pekiştirildiğinde bir ek yığılmasıyla karşımıza *+lAn, +nAn* olarak çıkmıştır: beden güjū̃le "beden gücü ile" (IV/15), eltī̃len "elti ile" (IX/4).

17. Çokluk eki, ST olduğu gibi +lAr ekiyle gösterilir. Ancak çeşitli ilerleyici benzeşme sebebiyle +nar/ +ner şekilleriyle; /r/ zayıflaması veya düşmesi sebebiyle önceki ünlünün uzaması neticesinde +nĀ şekliyle gösterilebilir: bayramnà*r*da (XIII/170), çöcüklē (XXIV/1) vb.

18. İyelik ekleri ST ile paralellik gösterir, AA'ndan farklı olarak DTA'nda normal diş eti ünsüzü /n/ iledir.

19. Kimi kelimelerde yönelme ve belirtme hâli eklerinde yaşanan ünlü birleşmesi ve ünlü-ünsüz kaynaşmasıyla 3. teklik kişi iyelik ekini kelime tabanındaki ünlülerle kaynaştığını ve uzadığını tespit ettik: onun toprāndan (I/78), türkiyenin bebēdir (XVII/76) vb.

20. Soru eki ST'de olduğu gibi bölgemizde de ismi fiile bağlayan mI/mU şeklinde bazen de kimi fonetik durumlardan dolayı uzun ünlülü olarak karşımıza çıkar: iki sene mī̃di? (II/66), ay biz‿ölmüşük mū̃ (XV/100) vb.

21. Bölge ağzında 3.teklik ve çokluk kişi zamirlerinde kelime başındaki ünlüsünde u < o daralmasına az sayılmayacak örnekte rastlanılmıştır. Balkan Türklüğünün kuzeyden gelen Hazar, Peçenek, Uz, Kuman/Kıpçak ve eski Bulgarlar ile güneyden gelen Oğuz Türklerinden oluştuğu bilinmektedir. Bu "u<o" daralmasını, Kuzey-Kıpçak Türkçesine bağlamak mümkündür.

22. Bölge ağzında işaret zamirlerinde dikkati çeken iki husus vardır: İlk husus *bura* ve *şura* zamirlerinde o < u şeklinde bir genişlemenin, *o* ve *ora* zamirlerinde ise u < o şeklinde bir darlaşmanın görülmesidir: südü pişirī̃ bōrda (I/68), şorayı gel MDD vb.

23. İkinci husus ise *bura* ve *ora* zamirlerinde yönelme hâli ekinde, "y" ünsüzünün daraltıcı etkisiyle bir ünlü daralması meydana gelmekte, yükleme hâli ekiyle yönelme hâli ekinin işlevi karşılanmaktadır: orayı sundurma dèriz (V/88), burayı gelince (XXII/7) vb.

24. Bölge ağzında, öze dönüşlülük ifadesi taşıyan dönüşlülük zamiri "kendi" ve sadece DA ve BGA'nda görülen ön ses k-> g-/ K- değişmesiyle oluşmuş "gendi" kelimeleridir: ḳorḳudan oraya atlıylā kendilēni.(VI/52), gendi ġızannarı var.(XIV/40-41) vb.

25. *Herkes* belirsizlik zamirinin bölge ağzında z-< -s tonlulaşmasıyla karşımıza çıkması, bu belirsizlik zamirlerinden *hepimiz, her biri, hiç kimse* gibi /h/ ile başlayanlarının çoğu zaman kelime başındaki /h/ ünsüzlerini düşürerek kullanımı bölge ağzının karakteristik bir özelliğidir: herkeze aşçı getir̄i. (IX/219), iç kimseye de başvurmadım (XVII/18), var‿onnarın‿ama e*r* birini bilemiyerim (XXIV/177, yanında erkezin jep telefonu var.(XXVII/44-45) vb.

26. *böyle, şöyle, öyle* zarflarının kullanımında, /y/ ünsüzünün ünlüleşmesi ile ondan önceki ünlünün uzun veya kısa şeklinin genellikle dar söylenmesi Doğu Trakya ağızlarına özgü bir özelliktir: şüle oldu büle oldu (III/75), ōle geçírdim (XVIII/256) vb.

27. Bunun yanında Rumeli ağızlarında genel olarak /h/ ünsüzünün düşme hadisesi ep < hep, iç < hiç, eralde < herhalde zarflarında da görülmektedir: ic duymadım ḳızım (VI/39), ḳusḳusa döndürüs‿ep "kuskusa döndürüyoruz hep".(XIII/24-25) vb.

28. Sınırlandırma bildiren bir durum zarfı olan *artık,* bölge ağzında +(I)n vasıta hâli ekiyle pekiştirilmiş olarak karşımıza çıkan yaygın bir kullanımdır. Hatta MDD olarak Arapça *gayr* kelimesinden gelen *gayrı* kelimesinin DA'nda *gayrıkın* olarak kullanıldığını tespit ettik. Artıkın kelimesine bir örnekseme olabileceğini düşündük: ama ḳızanım unudtum‿artıḳın (III/80), ömrümüz bidti artıḳın bizim (VII/44) vb.

29. Farsçadan dilimize geçen *belki* olasılık zarfının /l/ ünsüzü, Doğu Trakya ağızlarında düşürülerek kullanılır. Üstelik /l/ ünsüzü düştüğü hâlde, ilk hecedeki ünlünün kısa söylendiği hatta yer yer normal telaffuzundan da kısa söylenildiğini tespit ettik: bĕki davŭd bilá gi̅miştir (IX/252) vb.

30. Arapça *gayr* kelimesinden gelen *gayrı* kelimesinin bölge ağzındaki tüm ağız gruplarında /y/ ünsüzünün düşmesi ve bu düşmenin tesiriyle ilk hecedeki ünlünün uzaması sonucu ortaya çıkan *gayrı* < ḳāyı kullanımını da tespit ettik: te bilmiyem ḳāyı torunnā nōĺur (XXIV/188) vb.

31. {-(y)XncA} zarf-fiil ekinin, sınırlama işleviyle Doğu Trakya ağızlarında arkaik biçimde kullanıldığını görmekteyiz. {Fiil + -XncA zarf-fiil eki + -(y)A yönelme hâli eki "kadar / dek / değin": gel-ince-y-e kadar vb.} şeklindeki zarf-fiil yapısının yanı sıra bazı durumlarda {-(y)XncA + (y)A kadar} anlamı veren {-(y)XncA} ekiyle de karşılanmaktadır:

emen çıḳtıḳ dışarı ama biz çıḳınca durdu. (V/95), ben‿ölünce benim ben‿öldükten sōra onun (VII/89), köpek‿ısırīysa amır sararız. köpek‿ısırınca hamır sararız. (IX/203), ben seni ölünce sizi ben‿unudamam. (XXVII/209-210) vb.

32. Çekim edatı olarak da kullanılan *sonra,* bölge ağzında /n/ veya /r/ ünsüzü düşürülerek kullanılmış, hatta yapım ve çekim ekleriyle genişletilerek *sōnacıma/sōracıma, sōnacazıma/sōracazıma* gibi kalıp biçimlerde de karşımıza MDD olarak çıkmıştır.

33. Zaman zarfı "şimdi"ye, benzeşmeyle oluşan *şindi/şini* biçimlerinin yanında +cIk ekiyle genişletilmiş şindicik ve anlamca pekiştirilmiş *şimdik, şindicikin* gibi şekillerde bölge ağzında sık rastlanılmaktadır: gelir şindiciki torun gelirdi bobānne masal süle (XXVII/162), bizím şini ōrda cēran var (XXVIII/45) vb.

34. Bölge ağzına özgü olarak kullanılan *bıldır* < "bir yıldır" kelimesini zaman zarfı işleviyle metinlerimizde tespit ettik: benim tarnam ḳırmızı nar gibidir baġ bıldırdan bu sene iç yapmācam (IX/24) vb.

35. Doğu Trakya ağızlarında sıkça görülen /r/ zayıflaması veya düşmesi bazen de bu düşmenin neticesinde önceki ünlünün uzaması bölge ağzında ortak olarak özellikle geniş zaman ekiyle çokluk ekinde görülür: gündendi çekirdē bālāsın (IX/190), ḳarāca götürüsün (XXIII/84) vb.

36. Geniş zaman ekinin –(I, U)r'li biçiminde ise çekimin /r/siz gerçekleştiği hatta bir hece düşmesi hadisesinin yaşandığı da görülür: getirim "getiririm" (I/67), ḳarāca pancarı götürūz.(XXIII/85) vb.

37. Bölge ağzında geniş zaman çekiminde 3.teklik ve 1.çokluk kişi çekiminin şahıs ekinde görülen -s<-z değişimi de bölge ağzının belirgin bir özelliğidir: yaPmas (VI/6), salça içine de ḳatarıs (XIII/31), ḳazılcaḳ çā gelir çapalarıS (XV/9) vb.

38. Geniş zamanın olumsuz 2.teklik çekiminde /z/ ünsüzünün düşmesi de bölge ağzının önemli bir diğer özelliğidir: üşenmesin, yorulmasın "üşenmezsin, yorulmazsın"(VI/140), deyemesin "diyemezsin"(IX/91) vb.

39. Bölge ağzının en belirgin özelliklerinden biri de şimdiki zaman ekinin göstermiş olduğu çeşitliliktir. Doğu Trakya ağızlarında –(I,U)yor ekinin birtakım ses olaylarına bağlı olarak oluşmuş çok değişik biçimleri yanında, bölge ağzına özgü olan-Anadolu ağızlarında görülmeyen- kullanımları da söz konusudur.

40. Pomak ağzındaki şimdiki zaman kipi kullanımı yazı dilimizdeki şekline daha yakınken DA ve GA'larında bu kullanımın farklılıkları artmaktadır:

41. "ō, -ōrü, -ōru; -ĀrA, -yArA, -ĀrI, -yArI, -IyArI" ekleri derlediğimiz metinlerde karşımıza sık çıkan, DA'na özgü şimdiki zaman ekleridir: görōm (VII/117), ben tā ep ◡ekmē ġarōrum (XIV/36), unuduyerım (XXIV/78),

42. "IyA, -UyA; -IyI; -UyU" ekleri de bölgenin yerlisini ifade etmek için kullanılan 'Gacal' ağzı grubunda sık rastladığımız ve az da olsa BGA'nda da tespit ettiğimiz eklerdir: daraluyum (XII/1), unudiyem (XXIV/77) vb.

43. " -(I, U) y, y" şimdiki zaman çekiminin bu kullanımına da genellikle /y/nin ünlüleşmiş şeklinde ve uzun hâliyle rastlamaktayız. Ekin zaman zaman düzlük-

yuvarlaklık uyumunun dışında kalması da dikkat çeken bir tespittir: yatī̆m (II/35), bilmī̆m‿iÇ (II/48) vb.

44. DA grubunda rastladığımız bir diğer önemli özellik de şimdiki zaman çekiminin, gerçekte yardımcı fiil olarak kullanılan *ver-/var-* fiilleriyle kurulan, arkaik bir tasvir fiille karşımıza çıkmasıdır: o mŭbāreg‿ayvan ḳalḳar gidiveri (VIII/8), bī̆ de suya oḳuyuvādım.(XXIV/173-174) vb.

45. Bölge ağzında, görülen geçmiş zaman eklerinin kullanılışı, birkaç örnekte -ġ < -ḳ tonlulaşması dışında, yazı dilimizden bir farklılık göstermemektedir: zorluġla yaşadıġ (IX/162).

46. Doğu Trakya ağızlarının karakteristik bir özelliği olan *ş < ç, j < ş* değişimi bölge ağzında da hâkimdir. Duyulan geçmiş zaman ekinde de bu değişim görülür: demij (XXVII/205) vb.

47. Bir diğer önemli özellik de 2.teklik ve çokluk kişi çekimlerinin şahıs eki yönünden, görülen geçmiş zaman ekiyle benzerlik göstermesidir: annadırmışın (III/80), duymuşunuzdur (X/56) vb.

48. Bölge ağzında fonetik hadiselerden dolayı gelecek zaman eki, farklı şekillerde çıkabilmektedir: Gelecek zaman ekindeki ön ve arka damak /k/ ünsüzü, bölge ağzında 3.kişi çekimleri dışında derlediğimiz tüm metinlerde tonlulaşıp süreklileşmiş ve erimiştir: ḳonuşmacam (IX/5), gidçem demedi (XIII/180) vb.

49. İki ünlü arasında kalan /k/ ünsüzü yumuşayarak bir hece kaynaşması hadisesi yaşamış ve genellikle kendinden önceki ünlüyü düşmenin tesiriyle uzatmıştır: ***:*** ālcām da ālcām (V/2), nābçān "ne yapacaksın" (V/6) vb.

50. Bölge ağzının diğer ayırt edici bir yönü, gelecek zaman ekine de -j-<-c- değişiminin sirayet etmiş olmasıdır: annadıjām (VII/115), kime boba dējek kim baḳıjaḳ‿onnara (XXVII/75) vb.

51. Yazı dilimizde olduğu gibi bölge ağzında da istek kipi eki, -a/-e şeklindedir. İstek kipinin 1.teklik ve çokluk kişi çekimleri, İstanbul ağzında olduğu gibi, rastladığımız bir örnek dışında kullanımdan düşmüştür. Emir kipinin 1.teklik ve çokluk kişi eki, onun yerine kullanılmaktadır. Bu durum DTA'nı AA'ndan ayıran önemli bir özelliktir: sana elimi vereyim (V/52), kimisi demiş selviler ḳoyalım (XXII/26) vb.

52. Emir kipi 1.teklik şahıs çekiminde haplolojiye (hece düşmesi) uğramış kullanımlara PA'nda rastlanılmıştır: ben görēm de ani o gȭmesin (XVIII/197), ȯnu görēm (XVIII/200) vb.

53. Bölge ağzındaki önemli bir tespitimiz de emir kipi birinci eklerin dar ünlülerinden /ı/, /i/; normalden kısa bir telaffuzla karşımıza çıkmaktadır: ben ġayrı gideyi̯m.(XIV/153), gelin götüreli̯m sizi de (XXII/16) vb.

54. Bölge ağzında diğer ağızlarda da olduğu gibi dilek kiplerinin sonunda hitap unsuru olarak -a kullanılmaktadır: bayramını da annadsana. ramazan bayramından da başlasana. (IX/221), gelsene arăbaya dedim. (XIV/149) vb.

55. Bugün yazı dilimizde genellikle erimiş hâlde bulunan i- fiili bölge ağzında da bu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

56. Doğu Trakya ağızlarının i- ek fiili bakımından karakteristik özelliği kabul edilebilecek bir yönü; bilinen ve duyulan geçmiş zaman çekimleriyle şart çekiminin ünlü ile biten isim kök veya gövdelerine getirildiğinde /y/ kaynaştırma ünsüzünü genellikle almayıp kip eklerini doğrudan üstlenmesi, kimi zaman da /y/ ünsüzünün varlığını uzun ünlü ile hissettirmesidir: ḳırḳ birlī̇m "kırk birliyim" (VI/47), annánesi vādı (XIV/67), ḳardeş ḳızanī̇mışlar (XVIII/28), sen de yōḳsa (XXVII/138) vb.

57. Ek fiilin tek zarf fiil biçimi olarak bilinen i-ken, Doğu Trakya ağızlarında olduğu gibi bölge ağzında da karşımıza ek hâlinde çıkmıştır. Bölge ağızlarında bu ek ölçünlü Türkçenin tersine kalınlık-incelik uyumuna girer. Kalın ünlülerden sonra "-kA/-kAn/-kAnA" şekillerinde de gelir: ḳaynārḳa (1/15), yoḳḳana (VI/35), ḳazarkan (XVIII/304) vb.

58. Bölge ağızlarında yazı dilimizdeki sıfat fiillere rastlandığı gibi "-AcAk" ve "-DIk, -DUk" sıfat fiil eklerinin sonlarındaki /k/ ünsüzünün, ünlü ile başlayan bir ek aldığında birtakım ses hadiseleri yaşayarak kendisinden önceki ünlüleri uzattığı görülmüştür: nōldūnu (III/20), annadçāmız (VII/78) vb.

59. Yazı dilimizde kullanılan zarf fiillerin dışında birtakım ses hadiseleri neticesinde çok çeşitlilik gösteren zarf-fiil ekleri, bölge ağzının önemli bir özelliğidir: ī̇tiyar‿olduyan ī̇nsan paḳlayabilir mi? (II/72), cenāze ḳalḳtīna ne oḳunuydu. "cenaze kalktığında" (V/81),geldēne üryāmda görōm (VII/117), o on yedi yaşındaydı bana geldēnen.(X/72), e ḳara sevdāya tutuldān iyi dī̇l derler (XIII/13), bunu istērkesene (XIII/160), ḳırḳı ḳarıştınan çocuḳlar‿üle rātsızlanımış zayıf‿olurmuş (XVIII/45-46), sabāsı gōdünne elle çıḳar "görünce, gördüğünde" (XXIV/73), on beş yirmi gün durduḳçana o çökūy aşā.(XXVII/141-142) vb.

60. Bölge ağzının en karakterisrik edatları sayabileceğimiz "beyā/ beyāv" hitap ve seslenme edatları iki seslenme edatının (be+yahu) birleşiminden oluşmaktadır: n‿ olūysun beyāv. sitrets, sinir, kibir (VI/136) vb.

61. Yalnızca kadınlarda rastladığımız "mare" edatı ve onun kısaltılmış biçimi olduğunu düşündüğümüz "ma" edatı da bölgeye özgü edatlardır: ḳoyūylā içine bi şey ḳoyū ne ḳoyūlā mare? (II/51), çoḳ şēler vardı ba‿ama unudıyam ma (IX/204) vb.

62. Akrabalık bildiren isimlere, bölge ağzında bir +nI ekinin eklendiğini gördük. tī̇zeni, halanı vb. şekillerde karşımıza çıkan bu örneklerde bir sevgi ifadesi söz konusu olduğundan /n/ ünsüzünün 2.teklik şahıs iyelik eki, sondaki /ı/, /i/ ünlülerinin de bir seslenme edatı olması mümkündür: dayını yapmaz mı istedī̇ni MDD.

63. Bölge ağzında yaygın olarak kullanılan ve bu yönüyle DTA'yla birleşen "te" edatı, ismi işaret etmek amacıyla kullanılan edatlardandır. "böyle, şöyle, öyle" gibi zarflarla birleşerek ve bazı ses değişiklikleri yaşayarak "tebüle, töbüle, teböle, tebōle, tōle, tebu vb" şekillerinde karşımıza çıkar: t‿ūle (IX/49), tö‿büle ḳabarılar.(IX/179) vb.

64. Bölge ağzında en çok kullanılan cevap edatlarından biri olan "değil", karşımıza daima dīl< değil (<tegül<teg+ol) şekliyle çıkar. Bunun yanında "tábi, tabī" edatı da sık rastladığımız bir cevap edatıdır: romanyadan köstencekten. tabi. (XXVIII/3), yā böle dīl (XXVIII/20) vb.

65. Bölge ağzının sıralama edatlarından "ile, ilen" n < l ünsüz değişmesi geçirerek *+nA;* +n ile pekiştirildiğinde bir ek yığılmasıyla karşımıza *+lAn, +nAn* şeklinde çıkmaktadır: üç ḳızımna iki çocūm var (VIII/12), ama ortanca gelinimne küçük olanna çoḳ zāmed çektim.(XIV/90-91) vb.

66. Bölge ağzında, DA metinlerinde, sınırlı sayıda karşımıza çıkmış edat türüdür: yaṷt teknede vurūz elīz (I/30) vb.

67. Hem…hem karşılaştırma edatı, bölge ağzının karakteristik bir özelliği olarak /h/ ünsüzü kullanılmadan karşımıza sıklıkla çıkmıştır: em oḳuyı em sülüyü (II/77), em yīrsin em tàrlaya gidē*r*sin.(IX/239) vb.

68. Amaç ve sebep ilgisi kuran *için* edatının bölge ağzında sonundaki /n/ ünsüzünü kaybetmiş olarak kullanımına bölgeye has önemli bir özelliktir. "ne+için" şeklinde oluşmuş "niçin" soru edatında da bu düşmeyi görürüz. atır‿içi (II/36), niçi ḳaldırdın bunnarı sen (VI/97) vb.

69. Cümleye karşılaştırma, miktar vb. anlamlar katan ve işlek bir edat olan *kadar* edatının son ünsüzünde yaygın olarak görülen bir ünsüz düşmesi, ünsüz değişimi hadiseleri hatta bir iki örnekte de edatın sonunda bir ünlü türemesinin yaşanması bölge ağzının dikkat çekici bir özelliğidir: iri olana ḳadā (I/8), kürē düşüncē ḳadan (VII/38), aḳşama ġada bi dayaġ‿eşşē (XII/16), ne ġadar‿o ġadara işte (XV/112) vb.

70. *Sonra* edatı ayrılma hâl eki ile birlikte kullanılan ve cümleye zaman anlamı katan işlek bir ektir. Fonetik sebeplerden dolayı çeşitli şekillerle karşımıza çıkmaktadır: mısıra fılan gidīy‿ama andan sora (VIII/69), bobam ḳaştıḳtan sōra (XIII/155), åndan sōna (XXIV/6) vb.

71. *İçin* edatının ekleşmesiyle ortaya çıkan “onun için, o sebepten” anlamlarıyla kullanılan +çün ekidir. Doğu Trakya ağızlarına özgü olarak görülen bir zarf türüdür:

onuçun “onun için” (II/27), (II/27), ben‿onūçun “ben onun için” (II/48) vb.

SONUÇ

Edirne'de yaşayanların büyük bir bölümünün -1912'deki Balkan Savaşı'ndan bu yana- Balkan ülkelerinden gelen göçmenlerden oluştuğunu, yerli ailelerin azınlıkta olduğunu düşünürsek "Doğu Trakya Yerli Ağzı" gibi bir adlandırmanın artık çok da doğru bir terimlendirme olmadığı kanaatine varmak uygundur. Hatta mevcut tabloya dayanarak yerli ağzının göçmen ağzı içinde eridiğini düşünmek, yerli ağzının yok olmaya yakın olduğunu veya bunun için çok da uzun bir zaman diliminin kalmadığını düşünmek daha kuvvetli bir muhakemedir. Bugün itibarıyla Gacal, Dağlı, Pomak ve göçmen ağızlarını kapsayan Doğu Trakya Ağızlarının birbirleriyle etkileşerek ortak bir ağız dili oluşturduğu gözlenmiştir.

Bölge ağzının Türkiye diyalektolojisi içinde birbirine katışmış ağızlar bakımından önemli bir konum arz ettiği, söz konusu gözlemlerimizle bir kez daha tescillenmiştir.

Doğu Trakya ağızlarını temsil eden bölge ağzı; bir yandan ortak ağız özellikleri kazanmaya başlarken şekil bilgisi bakımından da ölçünlü Türkçenin dayandığı İstanbul ağzına dolayısıyla da Standart Türkçeye, Anadolu ağızlarına göre daha yakınlaşmıştır. Arkaik unsurları içinde çoğunlukla bulundurmadığını da mevcut derlemelere dayanarak söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

AKSAN Doğan, Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim), TDK, Ankara, 2007, C 1.

ATİK Erol, Süloğlu Belgeseli, Süloğlu İlköğretim Okulu Koruma Derneği Yay., İstanbul, 1996.

BAYKAL Bekir Sıtkı, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı, TTK Yay., Ankara 1965.

BAYRAKTAR Fatma Sibel, "Trakya ve Rumeli Türkçesi Ağızlarında İken Zarf Fiilinin İşlevleri", Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 2/4, 2013, (69-83 s.).

BIYIKLIOĞLU Tevfik, Trakya'da Millî Mücâdele, TTK Yay., Ankara, 1987, C 1.

BOZKURT Fuat, Türklerin Dili, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

CAFEROĞLU Ahmet, "Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri", TDAY Belleten, 1964, (1-33 s.)

CANIM Rıdvan, Sultanların Şehri-Şehirlerin Sultânı Edirne Kitabı, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

ÇEVİK Hikmet, Tekirdağ Yürükleri, Tekirdağ Halkevi Yayınları:7, İstanbul, 1971.

DEMİR Nurettin- YILMAZ Emine, Türkçe Ses Bilgisi, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir, 2015.

DEMİRCİ Kerim, Türkoloji İçin Dilbilim Konular Kavramlar Teoriler, Anı Yay., Ankara 2014.

DOĞAN Levent- TOSUN İlker, "Doğu Trakya Ağızlarında İstek Kipi" Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/3 Spring 2008 (292-315 s.)

HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2015.

HÜNERLİ Bülent, "Doğu Trakya Ağızlarında Arkaik Olarak Kullanılan Sınırlama İşlevindeki {–(y)XncA} ZARF-FİİL EKİ", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 5/1 Winter 2010 (495-507 s.)

ECKMANN J.,"Edirne Ağzı", Çev: Oğuzhan Durmuş, İlmî Araştırmalar, Sayı:18, Yıl: 2004. (135-150 s.)

ECKMANN J.-MANSUROĞLU M., 1959 Yılı Trakya Dialektolojisi Gezisi Raporu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Sayı: 9 Yıl: 1959 (113-118 s.)

EKER Süer, Çağdaş Türk Dili, Grafiker Yay., Ankara, 2003.

ERDEM Mehmet Dursun, Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall 2008, (252-276 s.)

EREN A.Cevat, "Pomak maddesi", İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1964, IX. Cilt.

ERCİLASUN Ahmet Bican, Kars ili ağızları, TDK, Ankara, 1983.

ERGİN Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım Yay., İstanbul 2006.

GÖKBİLGİN M.Tayyip, Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1957.

GÜLENSOY Tuncer, Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, TDK, Ankara, 2007, I. Cilt.

GÜLENSOY Tuncer, Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, TDK, Ankara, 2007 II. Cilt.

GÜLSEVİN Gürer, Kâmûs-ı Türkî'ye Göre Türkçede Yapım Ekleri ve Kullanılışları I: Fiilden İsim Yapan Ekler, Özmert Ofset Matbaacılık ve Ticaret Yay., Malatya, 1993.

GÜNŞEN Ahmet, Kırşehir İli Ağızları, Ankara, TDK Yay, 2000.

GÜNŞEN Ahmet, Göster- Ve Görset-/Fiillerinin Yapısı Üzerine, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 20 Yıl: 2006/1 (35-49 s.)

GÜNŞEN Ahmet,, "Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/3 Spring 2008, (402-470 s.)

GÜNŞEN Ahmet,, "Edirne ve Yöresi Ağızlarında Aile' ve 'Topluluk' İsimleri Yapan -mn (-ıyn~ iyn, -ıyl, -ıylı ~ -ıylın) Eki Üzerine", Türk Dili, TDK Yay., Ankara 2004, (150-162 s.)

HÜNERLİ Bülent, Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2006.

KAHRAMAN Seyit Ali /DAĞLI Yücel, Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi, YKY, 2016.

KALAY Emin, Edirne İli Ağızları, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 10-11.

KARAAĞAÇ Günay, Dil Bilimleri Terimleri Sözlüğü, TDK, Ankara, 2013.

KARAHAN Leyla, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK, Ankara, 2011.

KARAHAN Leyla, Zarf-fiil eklerinde Genişleme Eğilimi ve -s(A)r Ekinin yapısı, Türk Dili Üzerine İncelemeler, Akçağ Yay., Ankara, 2011.

KORKMAZ Zeynep, Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi, TDK, Ankara, 2009.

KORKMAZ Zeynep, Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri Ve Ek Kalıplaşması Olayları, Ankara, 2011, s.36.

KORKMAZ Zeynep, "Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine", Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.1, Ankara, 1995. (85-90 s.)

NAYIR Yaşar Nabi, Balkanlar ve Türklük , Yenigün Haber Aj. Bas. ve Yay. A.Ş, İstanbul, 1999.

NEMETH Gyula, "Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine", TDAY Belleten 1980-1981, TDK Yay., (113-167 s.)

MANSUROĞLU Mecdut, "Edirne Ağzında Yapı, Anlam, Deyim ve Söz Dizimi Özellikleri", TDAY Belleten 1960, TDK Yay., (181-204 s.)

OLCAY Selâhattin, Doğu Trakya Yerli Ağzı, TDK Yay., Ankara 1995.

TEKİN Talat, Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*,* Simurg Yayınları, Ankara 1995.

TOSUN İlker, Tekirdağ İli Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2004.

TÜRKYILMAZ Fatma, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri,* TDK Yay. Ankara, 1999.

ÜLKÜSAL Müstecib, Dobruca ve Türkler, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 26, Seri.III, Sayı: 27, Ankara 1966.

ZÜLFİKAR Hamza, Türkçede Ses Yansımalı Kelimeler, TDK Yay., Ankara, 1995.

Derleme Sözlüğü, TDK Yay., Ankara 1993, C.6, s.1886.

https://www. trakya.edu.tr/pages/edirne-tanıtımı.

METİNLER

GACAL METİNLERİ

Konuşan: Nermin AT, 79 yaş, İlkokul 3 Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Keramettin köyü

Konu: Kış hazırlıkları, köyün adı, Hıdırellez.

-I-

-Nermin teyze kış hazırlığı neler yapıyorsunuz?

-ḳış‿azırlī tarana yaparız. ḳusḳus yaparız. maḳàrna deriz keseriz. ḳulaḳ deriz keseriz yuFḳa deriz keseriz. kesmē bıçaḳla onnarı yaparız pazı yazarız gȭzlemelik yaparız yaptıḳ bile.

-Kuskusu nasıl yapıyorsunuz?

-gelinlē yapıy ḳusḳusu, ben‿unudtum ḳāyı. büle… teknede yuvarlayá yuvarlayá su döküylē un ḳoyuylā yımırtalı suylan tabī.**5**

-Azıcık büyütüyorlar öyle?

-büyütüb helek. eleK var. eleyip eleyi̯p irisini alıysın. ic à*l*tını yeni̯den yuvarlıylā.

-İrisini alıp altını yeniden?

-tabī onu da üstünü de altını da iri olana ḳadā. bitevi.

-Tarhana nasıl tutuyorsunuz?

-tarana çoḳ‿uzun. taranayı şindi bibèrleri dūraycāz. acı bibèr ḳoycāz‿içine bi küĺo yarĭm küĺo bibèr salçası ḳoycāz. emen iki yüz‿elli ġıram ḳadā domatiS salçası ḳoycāz. **10** yarĭm küĺo ḳoymūz iki yüz‿elli ġıram ḳada ḳoyūz. yo̯urT mayaĺīz pēnir mayaĺīS‿onnarı tòrbaya atī‿aḳşamdan. süzülüy suları. onnarı da ḳatīS

tarananın‿içine biraz da süd dökūz. işte o bibèrleri ḳaynadīyïS. suyunu alīz‿o biberlēn yeniden kaynadīm‿o suyu. azalīy su. azcıḳ ḳalıyı. azalī onu da dökūm‿onun‿içine. yarïm küĺo ḳada ḳalıy‿o su… üc dörd küĺo su çıḳıyō domatizlē bibèrler suvanlā ḳaynārḳa o suyu yenden ḳaynadīm. **15** ḳaynī ḳaynī azalīy su azcık ḳalīy bi küĺo ḳada ḳalmīy bile. onu da dökūm‿o bibèrlēn‿üstüne sōra. ePsini o şēleri yūrdları pīnirleri ebsini iki buçuḳ küĺo şey yūrT süzdürülmüş. pīnir de gene üc dörd küĺo sütten yapīsın. tuSsuz. onnarı da onun‿içine. sora biraz tuS ḳoyūz. onnarı liyene toplūz ḳaynattıḳlāmızı er şeyi. ḳarıştırıb ḳarıştırıb‿onnarı. gelin de unu eliyi. ondan sona ben‿un dökūm o ḳarıştırıy. ben‿un dökūm‿o ḳarıştırıy. **20** yede gön duruyu. üc gün liyende duruyō. eb yumruḳluy‿onu günde iki kere yumruḳlūz. sōra onu iki gün sōra üc gün sōra çıḳarīz yere. altına mıḳava ḱādı yayīz suyunu çeksin deye. üstüne bez ḳoyūz muḳava ḱādının. orayı büle büle büle büle üvelek yapıp‿onnarı ḳoyūS. onun‿üstüne.

-Ne yapıp koyuyorsunuz?

-büle üvelīz. **25** böle böle…ekmek gibi bu ḳadar bu ḳadar yapıp‿onnarı ḳoyūz‿onun‿üstüne. ḳoyūz‿orda, orda da yedi gün mü duruy aliye? yedi gün de orda duruyu üle yèrde. üc gün de teknede. yedi gün sekiz doḳuz onuncu gün‿onu parçalīz büle parça parça çàrşafları yayıp yere. ōrda biraS ḳurūy‿onnā afif. içini çıḳarīz sōra onun. içini çıḳardān teKrar ḳuruyu. ḳurudān onnarı toplūz. bezin‿üstünde vurūz‿adamaḳıllı yaut teknede vurūz elīz. **30** incecik‿oluyu. un‿ālini alıyı. onnarı sora çàrşafa serib ḳurudūz. içērde dışarı çıḳarmaḳ yoḳ. gün‿alır ārır eveT onnar‿içērde ḳuruyu.

-Sonra kuruyunca hazır mı?

-ḳurudān azır pişirmē. istērsen‿amır ḳadar pişir. tāzeken çōḳ güzel‿olur.

-Pişirimini nasıl yapıyorsunuz?

-pişirikē azcıḳ salçayı ḳavırtturūz salçasız da olūy ama yā ḳoyup ister salçayla yab ister salçasız yab. **35** acıḳın yā yaḳtın mı taranayı da acıḳ iki üç kere çevirtirib sūḳ su ḳoyūysun‿üstüne. sūḳ su ḳoyūn sōra barışisın ḳarıştırmā ōrda. ḳoyuluy‿o ḳayneyene ḳaynī ḳaynī indirīS. hazır yemē afiyet‿olsun.

-Nermin teyze bu köy adını nereden alıyor?

-bu köv kerem boba kerem boba isminde birisi kerem‿isminde biri gèlmiş buráy‿ama. bilmīler‿onun boba oldūnu. bırdan bī yèr‿istemiş kendine. yer‿isteyince cāmi avlusunu göstèrmişler‿ona. **40** bi de aşā ḳoru var. ḳoruyu göstèrmişler. burası dar demiş‿o zaman ḳorudan‿al demişlē ne ḳadar‿alırsan. bu kövün‿ismi demiş, ikram‿edenner demiş. ikram‿edenner sōra kirem‿edenner dediler. şindi kerāmedtin denīy. kerem boba ḳoyuyu bu ismi. o yatır ḳoyuyu. onun da türbesi bizim cāmi avlusunda.

-Cami avlusunda türbesi mi var?

-türbesi var tabī. türbemi buráyı yapın diyī. **45** buráyı orayı ḳazıylā sōra ona. türbe yapıylā‿ama kendi anlıylar‿ama ḳayboluyu.

-Onu nasıl anlamışlar?

-işte ḳayboluy yanlāndan. ḳaybolunca demişler boba bu. bırda ḳayboldu oldū yèrde ḳayboldū yere türbe yapmışla. tabī. cāmi avlısında ḳonuşuylāmış. ḳonuşur'ḳa ōrda bırada da ḳayboldu deye orayı yapmışlā ona türbe. onun yeri burası demişlē.

-Ziyaret ediliyor mu?

-yoḳ biz kendimiz bilīz. bilenlè*r* duyanlā geliyi. **50** tabi. o zamandan nērden… ordan‿alīy‿işte kerāmedtin‿ismini bizim kū. ikram‿edenner‿asıl.

-Nermin teyze bu Hıdırellez'i nasıl kutluyorsunuz?

-… bitti ḳāyı ḳutlamıylā. baraCa gidiylē. şindi burda iki táne ḳarāç vārdı. bizim‿evin‿arḳasında te halamın ārmanın başında. ārman düverdilē ōrda. orayı salıncaḳ ḳuruduḳ sallanırdıḳ. o ḳaraāşta zincirlen salıncaḳ ḳurārdılar. ḳızlā genŞlē. sallanırdıḳ‿orda. **55** yapārdıḳ toplanırdıḳ oynārdıḳ darbıḳa çalārdıḳ. eskiden tabī. şindi bitti baràÇ var şindi baraÇe gidiy millet. kimse ūraşmıyı. ōrda oturū toplanışırız bütün kūnün genci yāşlısı gelir‿orayá. niyeT çekērdik. niyed toplar çocuḳlar niyed kü‿içinde. yımırta verisin. bi bi yımırta verisin çocuḳlā toplālar bi sepede. onnarı ḳoyarlar çölmē. çölmēn‿içine acıḳ su ḳoyarım gülün‿altına ḳoyarlā. èrtesi günü otururum bi kişi bi çocuḳ. otutturusun başına. **60** genŞlē türkü süler‿ordan bi tāne çıḳarısın baḳam onun niyeti ne çıḳçaḳ. çoḳ güzēldi bizim günümüzde çoḳ güzēldi.

-Ateş mateş yakılır mıydı?

-aḳşamın‿ateş yaḳādıḳ idrellez geCesi ateş yaḳarız‿atlarız. ateş yol‿üslēne yaḳar. gèrkez çıḳar bu māle bu arayá. o māle öteki tarafa yaḳar. yol‿üstüne yapıp‿ateş atlārdıḳ‿üle. ālnımıza da ḳara ḳoruS. ārımız sızımız papaza gidsin dērdik. āteşin külünden alıb burayı ḳara ḳoyārdıḳ. **65** alnımıza çocuḳlara ḳoruz.

-Ne işe yarıyor o karalık?

-yāni idrelēz gelmiş‿astalī atīz. o demē getiridik. ārımız sızımız papaza gidsin dērdik atlārḳa. gün dūmadan ḳalḳarım. ōrdan‿odunnuḳtan‿odun‿alırım getirim buráyı. gelin‿inekleri sār. gelin südü pişirī bōrda. sūdü pişiridik şindi yok ta ileri. pişirīz. sūdü bıçaḳlan büle kesērdim. ateşte. ne dālıyın der‿aḳ göz ḳara göz dālıyım ne ḳadan ayvannā nazar‿olmasın deye tabī.**70**

-Sonra?

-sōra işte ondan yuurd yaparız. sütĺaÇ yaparız o saba idrellez sabāsı. çoḳ güzel‿olur.

-Bu karınca olayı nasıl?

-gün dūmadan ta ḳalḳàrsın gidèrsin dışarı. avlunun‿içinden ḳarıncalā übeK übeK ḳaldırıyı. büle bu ḳada bu ḳada yapıy‿onna. yedi tāne übeKten acıḳ acıḳ kum‿alıb. onnān ḳumundan. mendilimin‿ucuna ḳoyuyum. **75** getirib‿onnarı şu ḳadacıḳ şu ḳadacıḳ küçücük küçücük bālayıp‿onnarı naylonna keselēmize ḳoyuyuz. yāni ḳarınca öbē gibi para ḳaynasın.

-Karınca berekettir zaten.

-tabī tabī. onun toprāndan sen de cüzdanına ḳoyàrsın.

-Parasız kalmayasın.

-eved ḳalmayasın.

Konuşan: İsmet CİN, 85 yaş, Okuma-yazma yok

Derleme Yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Keramettin köyü

Konu: Düğün hazırlıkları, çiftçilik, eskiden hastalıkların tedavileri, evlilik.

-II-

-İsmet teyze düğünlere ne gibi hazırlıklar yapılır? Kaç gün önceden başlar?

-aō, ay'dan başlar. e tábi düün bu sana gelib görCek ya seni. pislīne gelmēCek.

-Şimdikiler öyle olmuyor ya?

-o şindikilēne baḳma soḳaḳta beslīlē. ne var‿öle şēde aman‿ ōrda bá ne yabtıramadım‿adını da.

-Düğün salonları.

-tabī, ōrda beslīlē ḳārsını ḳızanını 'ebsini.

-Eskiden öyle değildi?

-yō dīldi biz‿evlèrde beslīdik. **5** yapıydıḳ aşşıyla yemekleri beslīdik, ḳuruyduḳ dışārlara masaları öle beslīdik. şindi şoḳ ḳolaylıḳlā var.

-Tatlılar, börekler yapılıyordu.

-ō şindi börek mörek yoḳ ḳızanım. evēlden çoḳ börek yapılīydı.

-Turşu kuruyor muydunuz?

-ḳurūyduḳ.

-Ne turşusu en çok?

-şey be ḳızım bibèr turşusu.

-Nasıl yapıyorsunuz turşuyu?

-e şey sirkeli yapārdıḳ, bilmem ne yapārdıḳ salamura yapārdıḳ tabī. **10** ebsini yapārdıḳ. tabī.

-Senin kaç çocuğun var?

-üç. bi ḳıS iki çocuḳ

-Evli çocuklar?

-evli.

-Kız istemeye gittin mi, kaçtı mı gelinler?

-ā ḳaçmadı. istemē.

-Nasıl oluyor dünürlükler?

-aba oluy adamnā gidi͞y ba ḳızım **15** bizde. ḳarlā şindi gidiye.benim zamanımda gitmi͞di

-Öyle mi?

-ō͞le.

-Nasıl istediniz, nasıl aldınız anlat bakayım?

-biz gitmedik. kū͞ içinden‿aldım ben gelini ondan. ḳolaylıḳ kū͞‿içi tabi. ḳolaylıḳ tabi.

-Köy düğünleri nasıl oluyor?

-çoḳ güzel‿olūy. yaḳındasın gel. **20** a tabi gel ḳızanım ne‿ōlcaḳ ā. çoḳ güzel‿olū görsen. o giyimleri bi görsen o ḳaynaları, o gelinlē iki çeşid giyiyi͞ kimisi üç çeşid bile. tabi. süned dū͞nünde. süned dū͞nünde. tabi͞.

-İsmet teyze çiftçilik yaptınız mı? Neler yaptınız, anlat bakayım.

-yabtıḳ ḳızanım. ē bēgirlēle evel sürüdük. ben bēgirleri ḳoşārdım arabayı da. pulū ḳorum‿arabaya giderim. bobam‿àrḳadan gelir‿öküzlerle. düzērdim ben pulū. öle yabtım. yōḲtu bobamın çocū. tabi ondan. **25** o da şē olmasın deye laf‿olmasın bize deye çıraḲ tutmāzdı. o sebebten sankili çoḳ çiFçilik yabtım. oḳula gitmedim ben‿onuçun. bobamın çocū yoḳ deye ama gidmedi͞me pişman‿oldum . bi şēden‿anlamīm şindicik ne aberlèrden anlīm ne bi‿şēden. deden vārḳa annadīdı bana o zaman‿acıḳ anlīydım. e şindi dedem de olmayınca kim‿ūraşçaḳ benimne. ḳulām duymuyu. **30** kimse ūraşmıy ḳızanım kimse.

-Ne yaptınız çiftçilikte? Neler ektiniz biçtiniz?

- ē būday‿ēktik ba ḳızım, gündöndü ektik. ePsini ektik.

-Az önce ‘papara’ bir şey dedin, o neydi?

-a bēgir paparasī̇di evel. büle motorlā yōĶtu bizim zamanımızda. annadın mı.

-Pulluk.

-puluḳ, tabī̇ puluḳ. elde. (…) puluḳ. iki bēgir bobam da bi öküz bi manda ḳoşādı. tabi törelē çektik. çoḳ zāmet çektik. şindi yaşamaḳ var‿ama ne çāre. olmuşum seksen beş yaşında. n‿ōlur. **35** rāt olsa nōlur‿olmadı bütün gü yatī̇m. tutmūy bi yerim. dün bi ḳomşuya gidtim. āy ōldüm‿ī̇çin atır‿içi gidtim‿amma ōldüm pi'lav kesmē. dayanamīm ḳayı. benzèr mi gence. tabī̇. benzemī̇ ḳızım.

-Nasıl yapıyorsunuz pilavı?

-pi'lavī yūruyūz‿amırı. büle saşlā var. onda sendirdik. sendirdikten sōra kestik. ince ince. maḳàrna maḳàrna kestik. ā işte ˈkesme tabi. yımırtalı yımırtalle yūrūylā sūdle. **40** çoḳ güzel‿olūy ama 'zor.

-Yaptığın reçel var mı? En güzel ya da en çok hangisini yaparsın?

-reçel‿evēlden yapīdıḳ bu senelelde pek yapmī̇z. ˈayva reçeli yapīdıḳ, üzüm reçeli. erikten yapīdıḳ barda erikleri vārdı evēl. ondan yapīydıḳ‿ama güzel‿olūydu. tabi. eriKten. ḳayĭsıdan da tā güzel‿olūydu. tabī̇.iki táne domatiz verCen mi bana ōrdan.

-İsmet teyze eskiden hastalıklara nasıl tedavi bulunuyordu? Mesela birisi nazar olunca ne yapıyorsunuz?

-oḳuyuz. e'lāmla ḳu'lvallāhi oḳuyuz. **45** o çoḳ bilī̇y.

-Kaç sayısı? Sayı var mı onlarda?

-sayı yoḳ ba ḳızım mismil'lā dī̇sin. ḳu'lvallāyı e'lāmı oḳūysun. tabi nazar‿olunca. bu allā‿ü'lāyı oḳūy bu ḳoca ḳarı. o çoḳ bilī̇y. çoḳ bilī̇y. belleyişim yoĶ biraz ḳızım‿onūçun bilmī̇m‿iÇ.

-Böyle ispirto falan sürüyormuşlar sırta, hiç duymuş muydunuz onları? O ne işe yarıyor? Bardak basıyormuşlar hiç duydunuz mu?

-a iç duymadım‿ic ben‿ōle şēler yoḳ. tamām. bàrdaḳ toplasın şeyini deye belini deye. **50** tabi belini toplasın dē bel‿ārısına o.

-Bardağı nasıl koyuyorlar oraya?

-ḳoyūylā içine bi şey ḳoyū ne ḳoyūlā mare? ben de unudtum. tabi barda tabi. o ārıyı çekiyi. e şindicikin ārıdan başḴa bel fitī dolu insannàrda ḳızanım. tabī dolu. benim‿iki tarafımda var. ārıdan burayı zor gelīm.

-Kaç kardeşsiniz siz İsmet teyze?

-biz mi? dörd. ikimiz‿ōldü ikimiz sā. ablamlā ōldü. bi ḳıS ḳàrdaşım var‿edirnede. bi de ben ḳàldım o ḳadan. **55** ana boba yoḳ. anamız otuz beş yaşında ōldü lūsa. biz ḳàldıḳ sekizer yaşında beşer yaşında ōle. ḳàldıḳ ḳızanım ūsüz baḳma. bobam da evlenemedi. bi bobannemiz vārdı ītiyar‿o baḳtı bize. buyurudu bize. onu yapın bunu yapın. ondan ūrendik o ḳadancıḳ. tabī. anaya benzemīy gene ama o da gene ī ītiyārdı. doḳsan yaşında öldü. tabī. biz de ona yaḳınladıḳ. dünyā…

-Kaç yaşında evlendin?

-ben mi? yirmi yaşında. **60** ḳaştım. yavūḳlumdu.

-Nasıl görüşüyordunuz eskiden?

-ō görüşmeyi sülērsem olmaS. soḳaḳta cam‿arasında ḳapı arasında.

-Sokakta mı İsmet teyze?

-kimi saḳlı kimi soḳakta. tabī. görüşmek bu. sevişmek bu. en‿īy şey‿ama. ḳaybōldu çabıḳ.

-Kaçtığında askere gitmiş miydi?

-gidti. yō ben evdēke gidti askere. bi de çocuḳ yabtım.

-Bir de asker karısı kaldın.

-tabi ḳàldım. **65** görümcelēm vārdı iki táne.

-Kaç yıl askerlik yaptı?

-iki. iki buçuḳ mūydu‿a ḳıS. iki sene mi̇̄di? tabi̇̄. o zamannā iki senēdi. şindi bi seneye mi indi. çok ta az ba ḳızım. vurūylā da. tıraḳ tıraḳ. torunum var gidemi̇̄y ḳorḳudan. yirmi̇‿āltı yaşında vallā. gidemi̇̄y ḳorḳudan öle ya.

-Görümce yanında mı kaldın, kaynana yanında mı kaldın?

-ḳaynanam da ben yōḳḳa ōldü ḳaynatam da ben yōḳḳa ōldü. bunnā üÇ ḳàrdaş ḳaldılā amıca eline. tabi̇̄. **70** ölelikle ben de zāmet çektim çoḳ ḳızım. benzèr mi? ocān var şeyin var ḳàldıḳ bir‿evine gelin gèldim. şindi ev dolu nābayım? paḳlamā i̇̄san yoḳ. i̇̄tiyar‿olduyan i̇̄nsan paḳlayabilir mi? tabi. er şey genşlikte olūy ḳızanım. er şey genşlikte.

-Kaç torunun var?

-ā torun mu? üş tāne.

-Torunlar doğduğunda bebeklere adını koyarken dua okunuyor mu?

-oca seslèr. **75** biri būse biri de rāşid dedesinin‿adı.

-Nasıl koydunuz onlara isim, hoca çağırdınız mı?

-oca ḳoyūy zăte. tabi götürūylē ocaya. ḳoyuyu. ben gidmedim tabi̇̄ (ocayı çārıyız‿eve. alīy ḳucāna. ḳulāna adını sülüyü. em oḳuyı em sülüyü. / Naciye MAN)

biz eve de çārmadıḳ aḳḳat. nērde, unudtum ben de. (bizim‿ep evde geldi mēmed‿oca ḳoydu.) öle mi? tabi.

-Göbeğini kesiyorlar bir yere gömüyorlar, o olaylar nasıl?

-onu şeye gömüylē. **80** cāminin şeyine. (cāmi duvarına soḳūylā. ilērḳi insannā)

duvarına tabi̇̄. ama şindi gömūylē mi. bizim zamanımızdaydı o. şindi bilmi̇̄m nereye gömūylē. (bizim zamanımızda oḳumuş‿olsun.)

Konuşan: Naciye MAN, 84 yaş, Okuma-yazma yok

Derleme Yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Keramettin köyü

Konu: Adaklar, Kurban Bayramı, Lohusalık dönemi, cenaze merasimleri, masal.

-III-

-Naciye teyze adak neden adanır?

-adaḴ bi şē adar adarız ba ḳızanım. ge ḳızanı olmamış yá bi atta bi şē geçirmiş. onnara adaḳ şēderiz. asarız adaḳ keseriS. bi ayvan‿alıb keseriS. bi araba alırız adaḳ keseriz. ayde bi‿şey olmasın deye. ya bi ḳuzu keseriz ya bi şē keseriz. ille ḳanını aḳıdırız.

-Bu Kurban Bayramı ile ilişkisi var mı adağın?

-yoḳ yoḳ yoḳ ayriyetten. **5** ḳurban başḳa şindi gene. onu üle bi araba alìrsın bi‿şē alìrsın ona göre keseriz bi adaḳ. adaḳ kesmeden araba kullanmayız. motor‿aldıḳ ḳuzu ḳuzu kestik taḳsi aldıḳ ḳuzu kestik. ep‿onnar‿adaḳ‿oldu işte. atalādan beĺālādan saḳlasınnā ḳorusun cenāballā deye ama ama kestik‿üle ep.

-Kurban Bayramı neden yapılır, kurban neden kesilir?

-ḳurban bayramında öbür dünyāda seni sırāt köprūnden geçircēmiş. ocalādan biz‿üle duyduḳ **10** kim ḳurban kesērse öbür dünyāda bincēmişin‿o ḳurbanın‿üstüne. sırāt köprūnden geçircēmiş seni. ocalar ileri ileri üle der. adaḳ‿o ḳurban. ḳurbanın sırtına binib götürcek bizi. sırāt köprüsünden ḳuşlā gibi geçib gidçēz. o yüzden kesiliy ḳurbanımız da. ḳomşulara dādīyız sōra adānı.

-Naciye teyze siz mısır kaçamağı yaptınız mı hiç?

-ne ḳaçamaḳlā yabtıḳ pekmezlē ne ḳaçamaḳlar yaptıḳ. ne ḳàrtalaşlā yabtıḳ ne gözlemelē ḳızanım er sabā ḳalḳarım **15** sabālayın tutarım bi‿topaç‿onu yaparım bi

sürü ḳàrtalaç. tereyāla yālarız‿onnarı. bi‿tas ta ˈayran şindinki gibi çay yoḳ‿o zaman. ḳaşıḳ ḳaşıḳ yeriz. yá sabālayın aḳıtma yapıcāz amırdan. saşta pişirīz. göz göz‿olur ḳaparız ḳapaḳ‿üstüne. yaparız bi tepe. yālarız tereyālan‿onnarı. pancar pekmezi ḳaynadırız pekmez ḳoyarız bi sān. pekmeze banıb banıb yer ḳızancıḳlar. şimdi çay‿ep. çay may ileri yōḳtu üle. **20** çayı bilmēzdik nōldūnu. ne çaydanlıḳ vārdı ne bi‿şey. benim ḳızanım astalandı. bi çocūm var benim. astalandı, küçüktü. ben çay‿istīm çay‿istīm. ḳızan ḳāvelēde duyū çayı. yolladıḳ dedeyi. dediK gid ḳāveden‿al bi bàrdaḳ çay da getir.gidti ḳāveden bi bàrdaḳ çay‿aldı bàrdaḳta da getidi vèrdik çocā. ic üle şey bilmīdik.

-Şifa bulduğuna mı inanılıyordu acaba?

-e cancāzı istemiş‿işte çay diye. **25** biz de bobası da gidti aldı bi bàrdaḳ çay getidi ona vèrdi.

-Yokluk vardı.

-fakirlik. biz ēr saba tarana çorbası pişirīz maḳarna pişirīz. amır yicē yapıyız. çay nedir bilmīz‿iç. üle şeyler yaparız. şimdi çaylan ēr şey var. bizim zamanımızın bi şēcik yōḳtu. çoḳ fakirlik çektik. bir yoḳ‿iç yoḳ. oràḳ, çapa, ārman. gündöndü düveriz‿ellen. **30** keseriz‿ellen ḳoca tarlalalı birer tāne birer tāne yüklediriz‿arabaya getiriz‿ārmana. yayarız‿ārmana onu. ḳururlar. elle birer birer birer birer düveriz‿o gündöndüleri. ayıḳlarız bir‿ārman şeyi. şimdi bi‿iş yoḳ. nelerle ūraştım āltmış senedir nelèr gördüm nelèr gördüm çoḳ çoḳ ūraştıḳ ḳızanım çoḳ şē.

-Naciye teyzem doğum yapan kadının yanında bekliyor musunuz?

-ḳırḳ gün beklīz. ḳırḳ gün yannız bıraḳmīz‿o dūmu. gelinim dūrdu. ḳırḳ gün‿ep yanda. beni de ḳaynănam vārdı. **35** ḳaynănam ḳırḳ gün‿ep bekledi onu orda. aşādan‿aldım yemek ḳatıḳ götüdüm gelini. gelini ij dışarı çıḳāmadıḳ. ḳırḳ gün bekledik‿onu ōrda.

-Niye bekleniyor Naciye teyze?

-ne bilīm‿işte. doḳtor yoḳ bi‿şey yoḳ‿o zaman ūrama olmuş şey‿olmuş dèrler. ūrama olur dèrler. dūrduḳ mı ḳızannarı bi ālḳa demir‿ālḳa bālarıS şeylē uçḳurlā*r*mıza. o demirlen gezeriz. astalanmıyalīm deye . **40** ūrama olmayalīm deye.

-Demir halka koruyor mu?

-demir‿alḳa ḳorūy. ḳorur deye. ḳoca bi alḳa taḳarım şeyimi buráy uçḳuruma. taḳır taḳır gezerim‿onlan.

-Doğum yapmış kadın takıyor değil mi?

-tabī tabī dūm yapan dūm yapan taḳınīy.

-E kırk gün bekledin sonra?

-sōra ḳırḳ günden sōra gelin başlīy kendi kendine gezmē. o da bāğlıy bi demir şeyine. uçḳuruna. onla geziy sōra. **45** sivrịsinek ḳada gezīy istē*r*sen bi‿ḳaç‿ay at.

-Naciye teyze cenaze günü neler yapılıyor?

-cenāze günü nelē yapınīy ba ḳızanım. apörlē bārıyī. şeyini seĺāsını veriyi. a‿fiĺanca‿ölmüş deyib toplaşīz gidīz. gidīz‿ōrda. cenāze ḳalḳmadan ḳuran‿oḳūz‿orda. ondan sora cenāzeyi yıḳīylar paḳlīylar. geliyi èrkekler. duvāsını yapīylar. ondan sora alīy gidīyler. arḳadan gene bi ḳuran‿oḳuyuz. erkez dālışıyı. ondan sora da o gece de mevlüd‿oḳudūylar cenāzeye. **50** gömüldū̄ gece de mevlüd oḳuduyu. apörlē bārır bütün kūn̄ ḳārsı gidīy. mevlüd‿oḳudūz‿o gece de. o yerine yerleşīy. yedi gece de tebāreke oḳunuyu. yedi gece olunca er gece birer tebāreke oḳunūy. ḳalabalıḳ ḳomşular gidiyi.

-Naciye teyze bana bir masal anlat bakalım.

-bi vārmış bi yōḳmuş evēl zaman‿içinde ḳalbır saman‿içinde bi yarım götlü vāmış. o yarım götlü bi‿iş yapamazmış. **55** ḳalḳàr mı bi‿şey yapmā. gider sorumuşlar‿ona. gid dēmişlē yarım gödlüye sor dēmişlē. yarım götlüye dèrmişlē büle

büle. aman dērmiş. üle yapın büle yapın. tārif edērmiş‿ona. ben ḳızannara çoḳ annadırdım‿onu. yarım gödlüyü. ḳızannā küçük. anne yarım götlū̆ annad bize. yarım götlū̆ annad bize. ḳà/ḳmışlar oduna gitmē. yarım götlüye demişler‿adi demişler ḳoş‿arabanı demişlē. **60** odun kesmē gitçēz demişlē. ben koşamam demiş, siz koşun demiş. koşmuşlar. yarım götlü kes baḳalĭm odunnarı, ben kesemem siz kesin. onnā kesmişler. almışlar bi araba odun getirmişler. ep er‿işlēni ep yarım götlü yapārmış onnān. yarım götlüye buyurmuşlar gene yarım götlü ben yapamam siz yapın dērmiş, ben gidemem siz gidin. ben kesemem siz gidin. ben bunnarı ḳızannara masal deye annadırdım ḳızanım‿işte. onnā seslēlē. anne yarım gödlüyü annad bize. **65** oturular anne yarım götlüyü annad bize. aġam sülērdi onu çoḳ bize. sonra işte gelmiş yarım götlü almış öküzlēni gelmiş. gidemezmiş yörüyemezmiş saḳat yapārmış kendisini yarım götlü. ep ālemlere yabtırmış‿işini. ē ölünceye ḳada ep‿ālem yabmış. yarım götlü şunu yapīy yarım götlü bunu yapīy. yarım götlü gene bi‿şey bilmezmiş. bi yapamıy‿eb yanĭndaki insannara yabtırımış. **70** şüle yap yarım götlü. amanın çoḳ‿annadırdım ḳızannara ama geldī̆m zamanda unudtum‿artıḳ ḳızanım ePsicī̆ni. rāmetli aġacīm‿annadırdı bize onnarı çoḳ. yarım gödlü yarım gödlü dā āĺā sülēler ḳızannar yarım gödlüyü annad ba… unudtum‿àrtıḳın ba ḳızanĭm dī̆m yarım gödlüyü dī̆m. annadırım t‿öle işte masal. oturur ḳızannān ojak başına. bastırız‿ateşi. soba yōḳ bi‿şey yoḳ bi toprak peçḳa. oturuz masal sülerim‿onnara. **75** şüle oldu büle oldu masal annadarız‿işte.

-Var mı başka bildiğin?

-yoḳ başḳa bildī̆m. unutmuşum dā. ḳayı seksen dörd yaşına. unudmuşum‿ebsini àrtıḳ. bilmī̆m‿àrtıḳ ḳızanım. gamze bile benim de bi torunum var. senin kada ō̆redmen çıḳīy bu sene. o gelirdi. annēne bana bi masal süle baḳalĭm. yarım gödlüyü ep‿anneme annadırmışın bana da annad. **80** ama ḳızanım unudtum‿artıḳın. unudma annad baḳalĭm nası olur bu yarım gödlü. e‿işte dērdim‿oduna gidēmiş. kes baḳalĭm yarım götlü. ben kesemem anam bana arḳadaşlān kesti dedi dēmiş. yükled baḳalım yarım

götlü. arḳadaşlān yükledsin dedi bana dēmiş. ep yarım götlüye şey yapmış. anam bana şüle dedi anam bana büle dedi arḳadaşlān yabsın arkadaşlān koşsun arkadaşlān gidsin. (o nefe nefē bulmuş kendine tabī. **85** āyārmış‿o āyār. İsmet CİN) ep‿arkadaşlān yabtırı yarım götlü. ij bi‿iş yapamazmış. gene sālammış kendisi ama. masal yapmışlar‿işte onnara. uydurma. eh ḳızanım evēlki insannā t‿öle.

Konuşan: Mahmut AT , 64 yaş, İlkokul Mezunu
Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Keramettin köyü
Derleme konusu: Çiftçilik, evlilikler.

-IV-

- Çiftçilik nasıl oluyordu?

-çifçilik õküzle inekle bēgirle pulluĶla. büle ufaķ tek pulluĶla. pullūndan tutub sürüyõz. çizi arasına baķ şindi çizi sürüyoruz çizinin‿arasına. tūmu saçıyoruz üstüne sürgü çekiyoruz. eKiyoruz ektik. ekini ektik. zaman geliyo gübre yoķ‿o zaman. gübre atamıyoruz. para yoķ tura yoķ elle bişiyoruz. elle. ēllik var. büle üş parmāma taķıyõm meseĺā üş parmā taķılıyu. ellikle. **5** bi de ķavrama var büle ķavramayle ēllikte demet yapıyorum. bā bālıķ‿atıyorum ekinden bālıyorum. o doķurjun yapıyoruz. onları topluyoruz. on‿üş demedten bi doķurjun. doķurjun. ayvannar yemesin deye tàrlaya. topluyoruz‿onnarı ondan sõra arabayá yükledib getiriyõz ārmanımız var. erkezin‿ārmanı var. ārmana … yīn yapamıyoruz. yıvın yapıyoruz. ondan sõra düvennerle ārmanın‿içine yayıb düvüyoruz. **10** dūdük. kimisīn makiná yoĶ bāzı kişi evde tırans makinası var makináları çıķarīy. ama bizde yoġ meseĺā. olmayan kişilēde yabayla savıruyoruz büle rüzģar. afiv‿afiv rüzģar‿esiyõ. rüzģara ķā*r*şı yabayı atıyoruz. tāne bu tarafa çıķıyõ saman bu tarafa gidiyõ. tāneyi ayırıyoruz. el güjūle. mesele gündüzün‿õraġ bişiyoruz geje demed tobluyoruz. geje demed taşıyoruz. yā çoĶ çoĶ zor bir aráked. **15** çoķ zor beden güjūle. iç şēle yoķ. durdur.

isteK meseĺá. istek iç‿isteK olmadan ana boba rízālı ana boba rízālīnna veriyõsun. evlenme olayları olūy meseĺā. sen şindi çocū iC bilmiyosun. ama annen boban veriyõ. zengin tabaķasına meseĺá. annen boban verīy. iC görmeden görüjü usīli. yāni evlenme õle oluyodu. o zaman geşimsizliKler olmuyodu baķ. õle oluyodu geşimsizligler‿olmuyodu. **20** şimdi şimdi yeni nesiller başladı ana boba üzülūy. meseĺá kendisi istiyõ. hē*r*kezin isteKlisi var. arķadaşı var. şimdi çoķ şēler‿olūy

meseĺá. boşanmalar‿oluy öksüz çocuķlar ķalıy bilmem neler‿oluy. önCeden bo͞le bi şe͞ler olmuyodu. boba sayġısı vārdı. ana sayġısı vārdı. evĺaT sevgisi vārdı anada bobada yav gene var şimdi ama eskisi gibi de‿il.

Konuşan: Emine ÖZCAN , 73 yaş, İlkokul Mezunu
Derleme Yeri: Edirne / Süloğlu İlçesi / Taşlı Sekban köyü
Konusu: Evlilik anıları, tarımcılık, köye dair kimi sorular, gelenekler, görenekler, hastalık tedavileri, hayvancılık, deprem.

-V-

-Emine teyze şimdi sen nasıl evlendin? Bana ondan bahset, düğünün nasıl oldu? Eskiler düğünü nasıl yapıyorlardı? Kaynana ile geçim nasıldı?

- ō çoḳ‿uzun‿iş. yā, ē küçücüktük tā on‿altı yaşında evlēndik. tabī̇, küçücük. ā gō*r*dü bıraḳmadı. başḳası ālcaḳ. ālcām da ālcām. ālcām da ālcām. vèrdiler.

- Küçük vermiş, iyi baban vermiş küçük.

-tabī̇ vèrdilē başa çıḳamadıḳ.

-Kaynananın yanına mı gittin? Aynı ev mi?

-tabī̇ iki tāne üş tāne‿elti. üç‿ēlti. ḳaynana ḳaynata görümce iki tāne. çoḳ ḳalabalıḳtıḳ.**5**

-Nasıl, geçim zor olmadı mı?

-e zor‿oldu ama nābçān tabī̇, askere gidèr mi o da küçük. tabī̇.

-Askere gittiğinde var mıydı çocuğun?

-çocuḳ‿oldu altı aylıḳtı ḳızım gidti o‿askere. iki sene askèrlik yaPtı.

-Bir ömür aynı evde mi kaldınız kaynananlar?

-heb bir‿ömür, ayn‿evde.

-Ayrılalım, ayrı ev kuralım diyemiyor muydunuz büyüklere?

- ē deyemēzdik tabī̇. eP ḳocamān bi soframız vārdı oturuz‿ōrda yiriz‿epimiz.

-Bir de eskiden ayıptı diyorlar; kaynananın yanında çocuk sevilmezdi, kocanın yanına oturulmazdı.

- tabī̇, sevemessin tabī̇. **10** nērde? çoḳ zor‿iş.

-Peki hazırlıkları nasıl yapıyordunuz evde, geline mi bakıyordu işler?

-tabī geline baḳar ḳır‿işimiz çōḳ tabī ḳıra gidērdik çoḳ çapa ḳazārdıḳ.

-Neler ekip biçtiniz?

-ep şey ayçiçē ekilirdi. mısır, ayçiçē, bāçelere onnar‿ekilir. fasile, patatis, tabī üleydi ḳızanım oraġ biçmē gideriz bir‿ay ḳırḳ gün, ellen. ellen tabī. harman düveriz te burası ārmanımızdı. ne bileyim bir‿ayda ārman düveriz tabi o biçmeye göre çoḳ çoḳ yavrum.**15**

-Peki Emine teyze, bu köyün adı nereden geliyor; biliyor musun, Taşlı Sekban?

-hic bilmīm ḳızanım. bilmīm‿iç.

-Peki Emine teyze, yatırlarla peygamberlerle ilgili annenin babanın anlattığı hikâyeler var mı?

ā bilmīm ki ḳızanım. annem de küçücük ḳaçırmışlar‿onu da küçücük. anası ölmüş e bi bobacī vārmış. o gidmiş cumā namazına tö‿büle. gidērken‿ona ne demiş kim bilir insāncıḳ. bi gelīy yoḳ‿evde. ḳomşuları tö‿büle ḳandırmış‿onu ḳaçırmışlar. tabī ḳaçırmışlā‿ah bobajīm dērdi. **20** ep‿annadırdı. gè*l*miş‿eve ona sō*r*muş buna sō*r*muş‿onu ḳomşulara sō*r*muş. demiŞ biri onu demiş ḳavradılā gittilē demiş tabī ālārdı fakirim. ah bobacīm ḳà*l*mış ḳà*l*dı yanlız ḳalıvè*r*miş yanlız ālamış kendi kendicīne evde deye anladırdı. yā çoḳ zor şēler ḳızanım.

-Emine teyze Bulgaristan'dan geldiniz. Bulgaristan'dan neden geldiniz buralara? Nasıl oldu oradaki olaylar?

-tabī ē ōrda ġavırlar başlamış‿işte kendilēne çalıştırmā türkleri, aḳāret vermē. sōra şētmiş, tabī tabī tā bize yapmamışlar o ḳadan da.**25** baştan tā dedelerimize çoḳ fenalıḳ

yapmışlar. neden şey ˈeski türkçe oḳuturmuş dedelerimiz ocāymış. gelip‿onu kitaplarını toplāmışlar ēvden. düvmüşlē bilem. ōḳutmaycan eski türkçe. tabi̅ tabi̅.

-Deden pes etmiş mi?

-āh‿etmiş nāpsın? ep dērdi anacīm tavan‿aralāna saḳladıḳ‿ep kitaplarĭnı dērdi. o eski türkçe musafları falan. tabi ġavurlar bulub ta almasınnā, yı*r*tıp yaḳmasınnā deye. sōra işte burayı gè*l*mek çıḳmış türkiyeye. **30** türkiye istek yapmış‿erāĺde. e‿işte yabtılar‿işlerini paşaport mu çıḳàrttı bobam nelē yabtı bi şēler. biz de ōrda üç ḳārdaştı bobamnar‿ōrda. üçü gèlmiş burayı deliḳanlīḳa tā. āltı tāne çocuḳmuşlā bobamnar onnar ḳaçaḳ gèlmişler. bizim de üç ḳārdaş onnā da ü̅le gèldiler‿işte şey çıḳartırıp ta. tabi̅ āltı yaşındaydım‿işte gèldik. bu kū̅ sāplıḳ samanlıḳtı hiç büle i̅ ev yōḳtu. çōḳ fakirlikti. **35** işte çalĭşa çalĭşa kö̲e benzedi.

-Bu köy hep muhacır mı?

-ā di̅l, di̅l burası yèrli. ġacal burası. tabi̅ şimdi şey bizim‿evimiz tā en kenàrda. bobamın‿evi o yanda ama ō̅ldü anam bobam ḳārı. bi̅ erkek ḳàrdaşım var. ē onnar da yaşlı ō̅ldü ba ḳızanım. tabi̅ yaşlandılar‿öldüler.

-Bu köyde herhangi bir olay olur mu? Herkes birbirine saygılı mıdır?

-sayġılıdır. olmas olamaz‿iç bi şey. i̅ kövümüz‿i̅ yoḳ büle dū̅vşen mū̅vşen yoḳ.

-Bayramlarınız nasıl? Komşularla birlik var mı? Cenaze, düğün, bayram…

-tabi̅ var, var, vār ḳızanım vār. èrkes toplanır. **40** tabi̅ bayramlà*r*da hèrkes bayram namazına gider cāmiye. èrkez‿el‿öper meseĺā. çoḳ güzel birlik vār. dū̅nlēde çoḳ güzel toplanılır.

-Özellikle bir düğün yemeğiniz var mı?

- ā vār, tabī. dūn yemē n‿ōlcaḳ? çòrba, fasilye, pi͡lav, et yemē. ē önden çòrbası vār. fasile yemē vār mı nu̯ud mu oldu fasile mi işte nēse bi yemek‿olur. arḳadan pi͡lav çòrbanın‿arḳasından tatlı olur, **45** ayran olur, ē salata o ḳadar.

-Sonra ne oluyor? Kız tarafına, erkek tarafına nasıl gidiliyor?

-e ḳıs tarafına ay bilemeyim. alay yapılır, alay yapılıy ḳızanım. tabī bütün kü̯ün èrkezin‿arabası var şimdi kūde. tabī ērkez‿arabasına biner gider gelin‿almā. tabī. alırlar gelini baraca. baraŞta oynālā. bilmem nābarlar‿işte tabī iner‿ērkez‿arabasından oynàrlar‿ōrda oyun yerleri var. ōrdan gelirler gelini ḳaptırılar‿içeri. **50** dāmāt‿alır götürü.

-Gelin içeri girerken ādetler var mı böyle ekmek kırıyorlar, buğday atıyorlar?

-a bizde yapmıylar‿üle şey. vārmış‿evēl şeker‿atàrlar şeker‿atıylā.

-Emine teyze, eskilerden ben şey duydum. El verme diye bir olay. Ben anamdan el aldım, diyor mesela. Anam bana el verdi, diyor. "Kocakarı ilaçları yapıyordu, bana el verdi, ben yapıyorum artık." diyor. Hiç öyle şeyler duyduğun var mı?

- ūle i͡laŞ duyarım, duydūmuz var. elini vèrdi deye tabī. ā sana elimi vereyim dèr. üle olur o ḳadan tabī.

-Bir duası, töreni yok yani?

-yoḳ yoḳ. işte oḳumā üle nazar okumā benim‿elim senin‿olsun dèr. işte bi oḳuyan‿insan, **55** sen‿oḳursun.

-Peki eskiden başınız ağrıyordu ne yapıyordunuz? Mesela kırıldı ayağınız ne yapıyordunuz? Hani kocakarı ilaçları olarak neler biliyorsun? Kulağın ağrıdı mı mesela?

-ō ḳulān‿ārdı mı gidèrsin süt sāttırısın bi emzikli ḳadına. tabī tabī içine şētti mi ī gelirdi ama. yımīşacıḳ süt iyi gelīy‿erāĺde başın‿ārdı mı bi ġıripin vārdı. başḳa bi şey yōḳtu. tabī bi ab yudàrsın. dişin‿ārdı. gidèrsin çatır çatır çektirisin dişini kerpedennen. ne mòrfin ne bi‿şey. tabī yörüyerek gittīdik bi kere sülōluna. çektīdiler benim dişimi. **60** bi dişçi vārdı ōrda işte üle. dişçi de dīl diş doḳtoru dīl ki ōle diş çekērdi bi insanın biri tabī.

-Hayvan baktın mı Emine teyze?

-oo çoḳ. ep tā var baḳıyız.

-Hiç şahit oldun mu hayvanın doğumuna? Nasıl oluyor? Kaç ayda oluyor?

-amān ne bileyịm doḳuz‿ayda dūruy inekler. ama ama soḳulamam bile yāni yere.

-Kalkınabiliyorlar mı hemen?

-ḳalḳīy. ḳalḳamassa paytar getircēm. tabī ne zōrdu evēl bizā emzirmek ferịde allām yā‿rabbim. inek ḳalḳar‿ayvan tā lūsa. **65** bızā ayaḳta duramaz. emen çıḳtī gibi emzirmē üraşırsın. şindi gene emen sāyıp āzına şeyi veriylē emziklen südü. şindi ne var.

-Onda da baya insan yavrusu gibi uğraşıyordunuz emzirmeye.

-ā tabī, tabī tā oldū gibi emzirilī o da. ˈemmek‿arī. emen. anasının ḳàrnından sanki ac gelī mubāreKler.

-Peki Emine teyze, kurban kesmek için bir hayvanın ne kadarlık olması lazım? Şartları ne kurbanlık olması için?

- ē yaşını geçmiş‿olcāmış. **70** tabī özellī dişine mi baḳàrlar nābàrlar tabī. o dişine niyĕ baḳıylā acaba? baḳam yaşını doldurdu mu deye erāĺde. ay‿allāhım yā‿rabbim.

-Emine teyze annenden dayak yedin mi hiç?

-yimedim. ic bilmīm, tabī.

-Kaç çocuğun var?

-iki bi táne ōldü iki buçuḳ yaşında. ne bileyịm ḳızanım şey‿ò*l*muş. avāle. havāle geçirmiş biz‿annamadıḳ annamīz o zaman. bilmīz bi şēcik. biz gene ocalara götürūz, ūrama olmuş dīz. **75** on bej gün yaşadı büle içler‿acısı ōldü.

-Hiç doktora götürmediniz mi?

-götürdük‿ama vaḳti geştikten sōra. vaḳti geÇmiş dedi doḳtor.

-Eskilerin aklına doktor gelmiyordu herhalde. Uğrama ne oluyor?

-gelmīy. bi yere su dökmüş‿erāĺde. cin çarpmış denīy‿işte ūrama o. yā. ē şimdi emen götürülüy doḳtora. onu bilmīm ki ne oldūnu ferịde.

-Cenaze törenlerine katıldın mı hiç Emine teyze? Kefen hazırlama vs.

- üle şeye ḳatılmadıḳ ḳızanım. gidīz tabī başsālīna tabī.

-Neler yapılıyor cenaze evinde?

-ērkes ḳuran‿oḳuy‿işte. ḳırḳ yāsin‿oḳunuy. **80** àrḳasından şey cenāze gidtikten sōra nēdi ba ferı̣de. onu cenāzeye sepèrlel kefinine. şeye cenāze ḳalḳtīna ne oḳunuydu. a tebāreke. tebārekesi oḳunuy‿àrḳasından.

-Niye özellikle o okunuyor arkasından?

-e‿işte misallaya gidince ḳomşu aḳḳı sorulūmuş yā e‿işte tabī̄ cenāballā belki de yardım‿edī̄y o duvā. tabī̄.

-Hiç zelzeleye şahit oldun mu burada? Depreme?

-ā depreme mi? olduḳ tabī̄ òldu. **85** tā bu evler‿olmadīdı bizim. burda eski evlerimiz vārdı. èrkeze birer‿oda. dört‿oda. ēltilere, ḳaynanaya…èrkezin birer‿odası. yattıydıḳ tam ben ḳafamı ḳoydum yastā, başladı şētmē. sallanmā. çıḳtım sundurmaya orayı sundurma dèriz ya er şē. bunnā gene duymamışlā bilem. bārīyım bāramīm ba fērde ba feride siz duymūnuz mı deyim. astaydılar‿o zaman onnar. sedat mı astaydı kim‿astaydı? **90** tabī̄ çoḳ‿olduydu.

-99 depremi mi bu?

-ā dī̄l o doḳsan doḳuz depremide de burdaydıḳ.

-Yıkım mıkım oldu mu?

-olmadı olmadı ḳızanım.

- Atmadınız mı kendinizi dışarı?

-attıḳ‿attıḳ dışarı çıḳtıḳ tabī̄ sōra burayı bu evlere çıḳtānda oldu deprem. şükriye alam bizdēdi. o gece gene. ḳapı bizim tınġır tınġır tınġır sallanıy. ay bi uyandım‿ay sallanīz. emen çıḳtıḳ dışarı ama biz çıḳınca durdu. **95** tabī̄. amān.

Konuşan: Nihat ÖZCAN , 76 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Taşlı Sekban köyü

Konusu: Askerlik anıları, Balkan Savaşları, Mustafa Kemal Atatürk.

-VI-

- Nihat amca askerliği nerede yaptın?

-askerlī gelibōlda yabtım.

-Hep orada mıydın? Kaç yıl yaptın?

-yav‿ōrda yabtım, öteye beriye gidtim yānisi yirmi dörd‿ay yaptım ben. iki yıl. yā

-Peki zor muydu vazifeler?

-ˈyav askèrlik tabī zoru da vār ḳolayı da var ḳızım. zoru da var tabī ˈeytime gidtik‿ē. ná ḳadan iki ay ītisat gör*d*ük ikį ay temel‿ētimi gördük tāruza ḳà*l*Ḳtıḳ. süründük şēttik, askerlik‿ūrendik tabī. **5** şindikilerde onnàrda şindikiler onnā gibi bizim gibi yaPmas. bizĕ burdan ē tāruza ḳalḳārdıḲ belki iki küĺometre yere dört küĺometre yere sürŭne sürŭne gidērdik büle aynĭ harb şeyindeki gibi.

-Yetiştirmekti amaç değil mi?

-yetiştirmek tabī bizi yetiştirmek. biz yirmi yaşına tam deliḳannı.

-Neydi amca görevin? Topçu diyorlar vb.

-tobçu dīl piyāde, piyāde piyādēdim‿ama doḳuz buçuḳ küĺo ārlīnda ben … otamatik taşırdım, çatal‿ayaḳlı. **10** tabī yā. onu taşırdım ben yānĭ. ya'tıḳçā siˈnikçē gidērdig o siĺāyı büle götürüdüm şeyimde.

-Kuvvetli olmak gerekiyor, bakımlı olmak gerekiyor?

-ḳuvedlīdim tabī canım, ḳuvedli, genştim‿o zaman. ḳuvedlīdik tabī.

-Görüştüklerin var mı amca asker arkadaşlarından? Hiç denk düştünüz mü Edirne'den?

-vār tábī var beyā. yā buluşurdug̀‿üle yā. buluştūmuz‿olurdu yānĭ. askèr‿arḳadaşlarĭmızlan. ben sōra bi genáralın yanında ḳà*l*dım. bi sene. ōda çoḳ rāt‿ettim. ikinci ḳolòrdu ḳomŭˈtan yanındaydım ben. **15** ōrda meseĺā māfız‿olaraḳ ḳaldım‿ōrda.

-Rütbeli birisinin yanında?

-tabi canım ikinci ḳolòrdu ḳomŭtanın yandaydım. ōrda bidirdim‿askerlī i̧şte.

-Amca seni seçmesinin bir sebebi vardır onun?

-vallā sēşti ḳızım geldi ōrdan bi adam sēşti beni orayá vèrdi‿i̧şte. gözüne kestirmiş tabī çoḳ rāt‿ettim‿ōrda. paşanın yandāydım meseĺā. onun evraġları götürüdüm getiridim şüle yapārdım **20** büle yapārdım‿i̧şte.

-Amca peki çok dayak vardı diyorlar? Öyle şeyler var mıydı?

-yōġ canım, nērden‿olcaḳ dayaġ. ˈyabmasan dayaġ vār. ˈyabmasan. ḳarşı gelirsen dayaġ vārdır tábī. olmaz mı ḳızım beyāv, askèrlik‿orası. neden yīcen sen. adam gönderīy beni, ben mecbur gidcem. emir, emir yeri orası. yirinil mi dayaġ, iÇ. ben çoḳ

rāt ettim yānı, askerlī̄mde rāt‿ettim. yanlız dörd‿ay ī̄tisat temel‿ētimi gör*d*üm, ondan sōra rātladıḳ yane.**25**

-Amca o temel eğitimde neler yapıyorlar?

-yā askerlī̄ ūrediy‿i̯şte sana. nası sen ōredmensin, dersleri ūrediy sana, şēdiyi. acemi birlī̄ dedigleri, ōrda temel‿ētimi … tábī̄. ōrda sürünū̄rdük, yörū̄rdük, ḳoşārdıḳ. ē üç küĺometre yèr ḳoşārdıḳ. bū̄k‿engeller atlārdıḳ tabī̄.

Her gün spor, her gün hazırlık…

-ā tabī̄ ya, üle ḳolay dī̄l‿o. ōrda yaşamaġ ˈter‿içinde ḳalırdıġ büle.

-Şimdi askerliğin bir yıla inmesini nasıl değerlendiriyorsun?

-bir yıl hic yoḳ ba ḳızım hiç. **30** ūrenemez yānį̄ zăten. ūrenemeS. siĺā tutmasını ūrenemez dōru türüs ūrenemez. tabī̄ yā ūrenemez.

-Peki amca Balkan Harbi, Çanakkale Harbi… Dedelerinizden duydunuz mu hiç, bir şeyler onlarla ilgili?

-onlār, dedem, bobamın bobası zătē edirnede ölüyü ˈārbte. balḳan savaşlānda ölüyü edirnede.

-Sizin dedeniz oluyor?

-bizim bobamın bobası dedemiz‿olūy tábi. tábī̄ o zaman çoḳ ta ˈharbler olūrmuş ba ḳızım biz yoḳḳana meseĺā. **35** bobamız, bobalāmız ḳundaḳtamış‿onnā gidmiş askere. ḳalmışlā orda. gelememiş.

-Haber ulaştırmak yok!

-aber‿ulaştırmış gidmiş bobası dolaşmā deye. sizlere ömür demiş, gidti demiş, öldü gidti demiş sizin‿evĺādınız‿o ḳadā i̯şte. aber‿o.

-Bulgar katliamıyla ilgili bir şeyler duydunuz mu?

-ic duymadım ḳızım. işte televizyonnarda görüysün. roman meseĺā. romanyada ḳatliyāmı sırblar. **40** onnarı siz de görmüşünüzdür bu televizyonlāda gösterī̆y. nası ḳatliyám yaptıḳlānı insannarı çuḳurlara gömdükleri. ē büle yirmi metre uzunlūnda derinlī̆nde ḳāzmış, atmış çuḳura. makinēle gömmüş onnarı siz de görmüşünüzdür. görmediniz mi? yā ȯnnarı biz göstèrdilē bē. görüylē‿i̯şte. televizyonnā gösterī̆ onnarı. ḳatliyām bu sana ḳatliyām. biz yōḳtuḳ.

-Amca Atatürk'ü nasıl biliyorsun?

-atatürkü vallā du‿bakayĭm otus sekizde mi **45** ḳaşta öldū̄dü ḳırḳ sekizde mi?

-Otuz sekiz

-otus sekizde mi öldü?

-Evet

-e ben dünyáda yoḳḳana ölmüş‿o otus sekizde ben ḳırḳ birlī̆m meseĺā. öldükten sōra ben dünyáya gelmişim. atatürkümüzü bilī̆z beyā. o bütün‿ülkemizi ḳurtaran‿o. bizi anasız bıraḴmayan o adam. bütün hērkez sàrmış meseĺā şēleri, ülkeyi. bu ḳurtarmış. **50** yunanı meseĺā denize bu döKmüş yā. bu tekirdādan o denizlèrden meseĺā vizeden bu yandan ˈhebsini onnān denize döküyü yunanı. atatürk çıḳıy samsundan. ḳorḳudan oraya atlıylā kendilēni. ōrda ölüb gidiyler yānĭ. sōra bizim bulġaryadan getirī̆ler şēleri, boşşaḳları göçˈmenleri oralara yerleştirī̆lē yānį̇. yā.

-Akıllı adam değil mi amca, büyük liderdi.

- bū̄k lider tábi yāhu. onu silene yāzıḳ yani onu ic silinil mi o adam? biz anasız bobasız ḳalmamışıḴ baḳ. nası güzel. **55** siz talebelēne yetiştir mī̆niz mi oḳullà*r*da?

-Yetiştiriyoruz amca.

-tábī yā. silmeye çalışıy‿ama silmeye çalışannā yannış‿onnā. onu, bu memleked baḴ onun sāyesinde biz rāt‿edīz burda. ná ḳada güzel, ne ḳòrḳumuz var ne şēmiz var. işimize gelīz gidīz. ā yaşantımız yerinde.

-Az zamanda çok şey yapmış adam.

-biz evēd biz dünyáya geldīmiz zamannar bi odanın‿içindēdik biz. bi odanın‿içinde būdüm. baġ bu odalara. **60** ḳırma meked oda. ērkezin kendine oda. te‿büle bi odanın‿işinde būdük biz. beş táne sekiz táne çocuḳ üle mi? ˈnasıl müşkülĺātlı būmüşük, yetiŞmişik. yā. ne var dedīmde şimdi. ˈen īy yaşantımıs ˈen īy.

-Şimdi amca çiftçilikle uğraştım dedin, neler ektiniz biçtiniz?

-būday, gündendi ba ḳızım. yulaf, àrpa.

-Buralarda tütün olmuyor.

-olmuyu. biz ġacal biz. dālı dīl.

-Neden tütünü dağlılar ekiyor?

-dālılar‿ekiy‿işte. onnar çoḴ çalışır‿onnar. **65** çōġ çalışır‿onnā. o dālıdır‿onnar. èrkegleri çalısmas. ḳārlar çalışır. yolarlar tütünneri sabalayın‿evden gider. adamlar bütūn yatar ḳāvelè*r*de ḳarīlar çalışır. dālı onnā dālı.

-Amca eskiden babayla çocukların ilişkisi nasıldı?

-bobalāmızdan biz çoḳ ḳorḳārdıḳ. bobalāmızdan biz büle ˈşaPḳamızı çıḳaramāzdım bobamızın yanīnda. üle bardaş ḳuramazdıḳ yāni. dizimizin‿üstüne oturuduḳ sofra, sofra büle masa masa yoḳ ḳızım. **70** būk yastāçı der yaztāçı büle … dizilir‿on kişi.

-Ne diyorlardı amca?

-yaztāçı, yaStāçı dèrler büle sof'ra. üle dizilir. èrkez yir yemēni ḳalḳar, ses‿edmeden. yörü yörü yörü. gid çay‿için. sen gid. yörü. ayır yā yabancı dīliz yā.

-Öyle saygı vardı, ses etmeden…

-öle sayġı vārdı ḳızım benim çoḳ sayġı vārdı. bobalāmıza analāmıza biz çoḳ sayġı yapārdıḳ.**75**

-Para mara isteyebiliyor muydunuz?

-veridi onnar onnar veridi. tabī anamıza sülērdik anamız‿istērdi onnardan. bobam veridi yānı. veridi. allā razı olsun gene nur‿içinde yatsınnar. onnar meseĺā çoḳ ī̇y baḲtılar bize, biz dinledik‿onnarı. e onnar gidti‿işte. devir toprak devir‿oldu. topraġ bize geşti. bizden şindi çocuḳlara geşçek. te bu gelinimiS. bi de çocūmuz var‿o ḳırda o. onnara vèrdiK‿ā turān. toprā onnara vèrdik yani. **80** onnar çalışīy şindi. hayvan bilmem ne ēbsi. bizim ic bi çēmiz yoḳ. ben‿emekli oldum. ben bobamdan‿aldım ben de ona vèrdim. büle yāni bizim köyler‿üle. sāde ben dīl herkez‿üle.

-Amca hayırlı evlat önemli değil mi?

-tábi canım yā. sayġılı ōlcaḳ anaya bobaya sayġılı.

-Peki amca eskiden bayramlar nasıldı sizin çocukluğunuzda?

-bizim şimdi meseĺā bayram, cāmiden çıḳarız herkez cāmiye gider saba namazında bayramda, bayram namazında. **85** cāmiden çıḳtīmız an ḳāvenin‿önde meydannī görmüşünüzdür gelirkene belki. üle bi meydannıġ bükler dizilir sıraya. peşin bükler ellēni öpe öpe öpe bidti mi bayramlaşırız yāni. ondan sōra eve dālınır. mezarlā gideriz köyün ḳarşısında mezarlīmız var. gideriz‿onnara da fatiḥa oḳuruz, duvā oḳuruz dālırız evlēmize. şindi yōġ‿üle yoḳ. kimse kimseyi dinlemīy, taḳmīy. o sayġı, ürmed yoḳ ḳızım. **90**

-Az önce dedin, öğrenciyken öğretmene bile farklıydık dedin değil mi eskiden?

-ne sülūsün be. biz ōredmenden ödümüz patlārdı. ōredmenden nērde öle gürültü yapıcān tıḳırtı yapıcān şeyin‿içinde. yā şindi bu āldım, şeyi ḳà*l*ḳtı. ne oḳunu oḳūdu çocuġlara, ne oḳū mūdu çocuḳlānız sabālayın.

-Andımız okunuyordu, kaldırıldı.

-ḳà*l*dırdı. niçi ḳà*l*dırdı? bu çocuġların görevi bu. bunu ūrencek bu çocuḳ yā. dōruyum, çalışḳanım. **95** būklere sayġı, küçüklere sevgi. baḴ ne güzel güzel söze baḳ. būklere sayġı, küçüklere sevgi bu sözü niçi ḳaldırdın be adam? bu şeyi niye ḳaldırīsın sen? özümden çoḳ sevmek… niçi ḳaldırdın bunnarı sen? bu var‿işte. çoḳ garip‿iş. garib tábī yā. çocuḳlar oḳur. ōredmen de dinner. günaydın dèr‿onnara. dālırlar. adi bakalīm yèrlēnize mi der ne der ḳārı ōredmen. yā.

-Şimdi zor amca işimiz zor.

-ḳaçıncı sınıf‿oḳudūn sen?**100**

-9, 10, 11, 12 lise.

-lise dī mi bizimki de liseye girirmiş bazı kere orta oḳudurmuş‿ama. liseye girīmiş.

-Şimdi bana çocukluğunun oyunlarından bahset bakalım, topaç mopaç dediğiniz az önce, neymiş o?

-topac ne ōynu ōlcaġ ba ḳızım beyā. biz oyun oynayamadıḴ biz. şini biz iŞten meseĺā. keçi ḳoyŭn var. yá keçiye gidcen yá ḳoyŭna gidcen ya tarláya gidcēn. biz‿öle oynıyamadıḳ. **105** ē ezana ḳada gideriz tarla sürürüz, geliriz. sabalayın‿erken gideriz. ayvanımıza baḳarız. başḳa köy çocuḳları gibi oynayamadıḳ biz‿iÇ. oḳula bilem gidemedik. oḳula ben iki gün gidērsem üç gün tarlaya gidērdim. oḳula mütāmediyen gideydim ben sizin gibi ōredmen‿olūrdum. baŞbaḳan olūrdum. ben şini burda meseĺā on tāne sayfa oḳudum mu kitabımdan, onnarı hebsini ḳafaya taḳarım. sabalayın gittim mi oḳula ōredmene annadırım‿onnarı. **110** belli birli yerlēni, ēbsini kitabı dīl de. belli

birli yerlēni özetini yāni. ḳafa çoḳ çalışırdı benim‿ama. biz ḳoyŭndan keçiden oḳuyamadıḳ, oḳuyamadıḳ.

-Amca koyunu, keçiyi satıyor muydunuz?

-satıydīġ, yī̇dig sūdünü sāyıdıḳ, bilmem nabādıḳ te‿öle, üleydi yāni.

-Çomak oyunu oynamadın yani? Az bana tarif ver, kaybolmasın o kültür?

-çomaḳ nērde oynācan ba ḳızım ba. yav oynūydu çocuḳlar‿ama ben ḳarışamazdım bilem giremezdim yāni. **115** çomaġ mı? saḳlanbac gibi. saḳlanbac gibi mi? gece saḳlanbac, çelik‿oynàrlar. onnarlan şēdemedik biz be ḳızım. oynayamadıġ, yapamadıḳ yāni. genşlī̇mizi bilmedik pek. bobamız acuzēdi yāni rāt tutmāzdı demek istī̇m, meydan vermēzdi işine. tábī̇ insan gücünnen oldūna devamlı işe. bi çay getirsin sana bi çay. yō benim vaġtim bidmeS.

-Amca ilaçla aran nasıl?

-iĺac mı? iĺaç‿alīz şindi iĺaç‿alīz. bacaġlarımız ārīy. **120** kendimiz‿ārīy. küĺo vār. efendim iĺaç‿alī̇z, yazdırī̇z doḳtora çıḳī̇z. emeklī̇z. şeker vār. hap şeker şēyi var. tansiyon apı var. alī̇m sabalayı atī̇m yarım limon tansiyonumu bitiriyom yā. limon‿içerim sabalayın.

-Sarımsak?

-sarımsak ta yirim bazı ama yimem fazla. mī̇dem benim biraz şēder, bozar yāni. er şeyin doa̲lı güzel tabī̇ canım ba ḳızım. şindi çoḳ rātız. **125** baḳ şini meseĺā bu yemek yapar. allā rāz‿olsun. bize yemēmizi yapar mutfāmız ōrda. yemēmizi yapar, çorbamızı yapar bu. bunnà*r* çalışır, ha a̲ıra gidèrler, hayvan baḳarlar çivte gidèrler. ben hic ellemem bir şey şimdi. rātım çoḳ‿ī̇. giderim ḳāveye, otururum zaman geldi mi

gelirim‿evime. sıcaġta çıḳmam. allā raz‿olsun nineye duvā edīm ben‿ondan evel‿öleyim. **130** o geri ḳà*l*sın ben zāmet çekerim sōra.

-Bak amca bu kadınları değerli tuttuğunuzu gösteriyor değil mi?

-yav ben, ḳac sene oldu ba? altmış sene oldu mu? altmış seneden beri biz. altmışta evlendik. altmışta evlendik emen emen ḳaç oluy? elli yedi sene. tábi altmışta evlendik.

-Çok büyük bir geçim amca?

-ne sülüysün beyā.

-Amca yeni evlenenlere ne diyorsun?

-yeni evlenenlelde saygısızlıġ var, çoḳ saygısızlıġ var, **135** görūsün yá bu boşanmalar. n‿olūysun beyāv. sitrets, sinir, kibir, aylaġlıġtan bi de vārlıġtan. bi kelime ḳonuşmuş sen bana şunu süledin, giT. olmas bi táne de yavru ḳalıyı. bi táne iki táne. onnar da var‿üstüne. sen sen‿olun, evli misin? pervāne dönceksin etrafında büle. sevābı vār bunun allāndan pervāne. benim ayaḳḳablarımı boya, bo'ya. şunu getir, getir. sen genÇsin yāv, üşenmesin, yorulmasın. **140** bu ḳadan sayġılı olcaġsın ḳocana, ḳızanına, çolūna çocūna, bobana. boban vār mı ḳaynatan? āh. ebsine bobacīm dēycen, elini öpücēn. el‿öbmekten dudaḳ‿aşınmaz derlē. bunnara büle sayġılı ōlcaġ genŞler. büle olursa bu geçim‿olur. üle sen kendini biyenmişin o kendini biyenmiş olmas. olmas ḳızım.

-Evinde, ocağında duracaksın, yemeğini yapacaksın değil mi amca?

-tabī. yā. ā. ōle. yemēni yapıCan **145** ḳocana ḳarşı çıḳıcān. sayġı ürmed göstercen. oj beş yapıcān. meseĺā işten gelīniz siz. ḳarşılācan ḳapında. bu geçim büle olur büle sen‿ona zot o sana zot. biter gider. iki táne de yavru ḳalır, arḳaya. çek bi tā.

-demet, nerelisin baḳayĭm sorayĭm?

-Kıyıköy, Kırklareli, Vize, Kıyıköy.

-ḳıyıköy ḳırġlereli vize

-nilüfer de o beride oḳul var yá ḳarādırda **150** oḳul var, òrmanın başında ōrda oḳudu nilüfer de iki yıllıġ. ḳırḳlereli ünüversi̱tesi. onnarı biz‿oḳudtuḳ. nineylen. bu ōredmeni de biz‿oḳudtuḳ yā onnarın peşin'de. ben‿onu om beş günde bir gider dolaşırdım ötekini de bu nilüferi de. ḳapıya yazmışlardı. bū̆k oḳul deye yazmışlar ḳapıya. baġ baḳalĭm dedim ne yazıyı o ḳapıda? bū̆k oḳul, ünüversi̱te oḳulu, baġ dedim ne yazıyı burda. **155** bunun de̱erini bilcegsiniz oḳucaḳsınız. bizi mācub etmēceKsiniz eb‿üle darılırdım‿onnara. o ōredmen‿oldu, bu da belki mü̱endis olurdu da oḳumadı, èrken evlenme yabtı. ufaḳ‿olan. üle oldu. yāni. ḳısmet‿ülēmiş.

-Geldin mi Kıyıköy'e hiç amca?

-gidmedim ḳızım o yana be.

-Balık çok, deniz çok güzel, ormancılık var, bir de manda çok orada.

-üle mi? hā manda. manda sucū, bana baḳ, manda sucū. sa̱ol ḳızım benim sa̱ol. manda sucū haḳḳata, gelirler şindi manda sucū **160** deye satarlā sizin‿oralarda, ḳırġlerelinden.

-Bizim ordaysan güvenebilirsin, bizim oralar hep manda.

-ne bilem ḳızım. yoḳ sa̱ol sa̱ol ḳızım benim saḳın rātsız‿olma, rātsız‿olma. şindi bizim bu ōredmenin ḳırḳlereline bi kere çıḳtı tāyini. romanlar oḳuluna den‿gelmiş deye gelmemişti üle dĭl mi be? romanlar‿oḳulu vārmış‿ōrda.

-edi*r*nede hanġı oḳulda oḳuysunuz?**165**

-Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi

-ḳarşıda. yıldırım māllesinde. a yıldırım māllesinde.

-Sude'nin öğretmeniyim.

-yav tamam beyā. nası sūdemiz?

-Çok hanım, amca.

-hanımlī hanĭm da ḳafa, ḳafa.

-Çalışkan.

-ha aferim. yāni yörür yāni ileri yörür. aferim. bunu kendi elinde ḳızım bunun. yörūrse yörür, çalışmassa yörümez. **170** öle.

-Baba bir yere kadar okutacak?

-o ḳadā. bobalārı baḳ ná ḳadan masraf‿edīyler, anneleri ōrda. onlarlan. bunu oḳucaġsın yā oḳucaġsın. ḳıymed bilcēn.

-Yoksa bir ömür çeker amca.

-çeker, çeker dedīn gibi. zāmet çeker. tek māş zor, tabī ha için çaylānızı ḳızım.

Konuşan: Ayşe BAHADIR , 85 yaş, Okuma-yazma yok

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Domurcalı köyü

Konu: Hastalık tedavileri, tarımcılık, yaşama dair bazı sorular, hac ziyareti, dinî bilgiler.

-VII-

-Ayşe teyze soyadın ne?

-ayşe bādır.

-Kaç yaşındasın?

-ben‿otuz‿üc dūmluyum.

-Ayşe teyze eskiden hastalıklara nasıl ilaç buluyordunuz?

-a be ḳızanım doḳtor ne dērse onu şe. ben yetmiş‿üşte dā ḳadın‿astalīndan amelyat‿oldum. bi tarafta çocūm‿olmadı rayimi ū sàrmış.

-Rahimi ne sarmış?

-ḳaya. ūr‿olmuş rayim. büle hamilelik ḳadā. **5** sōra onu aldılar ḳayān deyen var çıplaḳ ḳafalı edirnede. ben‿ona amaĺyat‿oldūydum. velēvsi o zamanki gēldi gēşti. dünkünü ben‿artıḳın unudm̄. ne bileyi̱m neden‿oldūnu. tabī̄. yanī̆.

-Peki eskiden doktor yokken anneleriniz babalarınız başınız ağrıdığında ne yapıyordunuz?

-nābārdın? yatàrsın sarısın ḳapānı. gene ḳalḳıb baḳàrsın‿işine. üleydi ḳızanım‿üleydi. ileriki şēler nērdē?

-Bir kırık olsa bir çürük ols…

-vallā çekèrsin‿acısını durusun. ileri ülēdi. **10** abā oraġ biçē*r*dig bi lēne ḳavramayla. būrdlenler‿olur. hani ibiri tikenneri. o būrdlenner yırtar anīllar dürter gèldik mi yıḳarız‿elimizi ayāmızı. 'ḳan çıḳārdı 'ḳan. gene üle yatıb ḳalḳārdıḳ vallā ḳanārdı. anīzlar çünkü şe. ekin‿anızı hani büle biçi͡z. kökleri ḳalıyi. bayā bıçaḳ gibi kesērdi insanın şeyini ayaḳlānı. üle üle biz‿üle ömrümüz tükendi ḳızanım. yane.

-Eyvah, eyvah! Çok çektiniz Ayşe teyze!

-çoḳ çektik hamdò*l*sun **15** bugünümüze çoḳ şükür.

-Çok şükür!

-Okudun mu Ayşe teyze okula gittin mi?

-vallā bizim günümüzde ō̄redmen yōḳtu. bi͡ ō̄redmen şey vārdı bi de bizim kū̄lüydü o da. ō̄ldü ama. bekirtepe kepirtepede mi ne oḳumuş ye͡itmen yētmen ētmen, ū̄redmen di͡ldi. onda oḳuduḴ üc sene. yane.

-Üç sene okudunuz.

-üş sene oḳuduġ. işte üle büle bilir, bilir bilmez.

-Ayşe teyze Atatürk'ü tanıyor muydun?

-ā tanımīm duydūdum ḳızanım. **20** tanımīm.

-Atatürk'ü nasıl duymuştun, neler anlatmıştılar onun hakkında?

-ā abe ḳızanım te şimdi her‿aştīm gene atatürkü hani anīylar. ḳurtarmış deye. milleti deye. o erbaḳan ne o receb tāyib erdo͡an. millenitiz de bir devletimiz de bir bayrāmız da bir. hani annadıy‿işte. tā selçuḳ selçuḳları annadıyı. hani onnar ḳurtarmış‿ilk şeyi gelbā savaşı. ondan sōra o ḳultarmış te sōra atatürk şindi de bu adam çıḳtı. **25** allāh ayırlısı‿olsun ḳızanım.

-Amin

-üle di͡ mi ama şindi?

-Öyle teyzeciğim.

-ā tabī. allā herkeşe iyilik‿oşluḳ vèrsin. bilīm ḳızanım. bugün vārsaḳ yarın yoḳuz. biz‿artıḳın yidīmizi de unudūz giyjēmizi de unudūz aḳlımız da gidiyá. buna şükür gene hamdōsun gene buna. allā kimseyi elden‿ayaḳtan çürük bi de aḳlımızı başımızdan‿almasın.**30**

-Amin.

-cümlēle berāber ḳızanım.

-senin anan boban var mı?

-Var, sağ.

-nērden?

-Kırklareli.

-ha … üle ḳızanım.

-Ayşe teyzem siz ne ektiniz ne biçtiniz buralarda?

-abe ḳızanım te burası harmanımīzdı bizim. **35** ḳıra ekērdik. te bu şē i̱şte. fırın‿evi. onu bunu ḳoyduḳ‿oráy. orası da àrmanımızdı. ēlle saçārdıḳ‿onu ḳırda biçērdik. doḳurjun yapar eve arabayla getiridik. sōra da àrmana saçārdıḳ.düvēn ḳoşārdıḳ hayvan ḳoşārdıḳ. deo̱z deo̱z deo̱z. ha onu olduruduḳ ī̱je. kürē düşüncē ḳadan yabaya düşüncē ḳada. ondan sōra toplādıḳ savi̱ruduḳ‿onu. lüzǵārda ani büle yabayla yabay. makina bilem yōḳtu bizim günümüzde. **40** hani büle makinēle şē‿edilir bi. sōra onu tānesini o biri şēdir biri de süpürgēle o başaḳları alır. sōra da gözērle ani… ḳalbır gibi gözèr vardır biraz yabanın şeyini asā*r*sın. burdan şini aşāya ekinnè*r* dökū. çoḳ maşaḳatlar biz‿ömrümüzü tükettik ḳızanım. çoḳ‿ama ne ḳadar sene o ḳadar. ömrümüz bidti artıḳın bizim. allā vatanımıza ī̱lig ... başta oturannara allā aḳīl fikir vè*r*sin ḳızanım. **45** cenāballāhım tamam ḳızanım‿oldu.

-Ayşe teyzeciğim senin ailenden Balkan Harbi'ne Çanakkale Savaşı'na katılan var mıydı?

-yoḳ ḳızanım yoḳ hiç yoḳ.

-Sen o savaşlarla ilgili bir şeyler duymuş muydun zamanında?

-duymadım ḳızanım. biz zăten te e̬idmene gidtik. üş sene oḳuduḳ. üle. tārī bilĕ aman‿annadmāzdı bize. biz bilmī̇z ḳızanım bi şēcik. anam bobam çoḳ‿ōle üç ḳardeş ikį̇si ōldü bi ben ḳà*l*dım. ben allā çoḳ şükür‿ani nankör dī̇lim. çoḳ‿uzūn‿ömür vermiş bana. **50** ama hayĭrlısı olsun gene cenāballām yatırıb da ḳapılara baḳtırmasın. dī̇mi o ḳada kendi izmetimi görūm. kendi kendimi baḳī̇m. çoḳ şükür‿amdò*l*sun. zăten ben bu kūn dūb būmesi.

-Öyle mi?

-ha. yane. gelme dī̇lim ben. buralıyım yani. ā gid gidenner gelmiy geri ki senin de ālin ne diyelim. bu şimdikilerde şeyleri de bulunamıylar. ī̇tiyarlar da sayılmıy‿à*r*tıḳın üranılmıyı. yanĭndan geşsen nābīy demī̇ sana. **55** e sen nası ki çekmişin kendini işin bidmiş‿àrtıḳın.

-Ayşe teyzem annen baban kaç yaşında öldü? Bakabildin mi onlara?

-ḳızanım ben şēdim. onnā ḳàrşıdan bu ḳışın bi ev onun‿evlēndēdi. bi çócúġ ta otuz yaşında var mıdı yoḳ mu. mācır. gelmedi 'yanmıştı evler te ōrda ḳà*r*şıda. anam bobam gene ḳırġ elli beŞ à*l*tmış yaşlānda ōldü gene. bayā oldu.

-Erken.

-erken gene. gene erk. **60** bi ben çoḳ yaşadım ablam da oldu. ḳardaşım da benden küçük‿ōldü. yane. çócúġ ḳardaşımdı bi ben ḳaldım‿į̇şte. çoḳ şükür‿amdò*l*sun. benden de olanı. benim de olan kimse yoḳ bu kūde. hebsicī̇ kimisi edirnē kimį̇si oy çalıya kimį̇si òrmana dāldı bi ben burda kū içinde yannızım. yannız dī̇lim rabbim var.

-Çok güzel dedin.

-ā zăten ona sīnıb ta yatī̆m. ben yirmi sene olūy dedenin‿öldū̆ benim. doḳsan‿altıda mı. doḳsan‿altıda gelbā ōldü. **65** o zamandan beri‿eb te burada hırlī̆m. yoḳ‿amdō/sun tā ḳapıma şudur deyenim yoḳ. hiç‿iç bu kū̆de dūdum bū̆düm. kimisi aġam yerine kimi̱si ḳızanım yerine çoḳ şükür‿amdō/sun. gene ne olursa‿olsun. allā kimseyi evinden‿ayırmasın. bi ḳaşıḳ suya baḳtırmasın ḳızanım.

-Amin Ayşe teyzeciğim.

-şimdi çünkü başa gè/di mi allā yazmamış‿o/sun çekiliyi. çekilmēcen deyen yalan. **70** darıl dışārdakiler darılmasın.

-Yok darılmazlar beni bekleyecekler onlar azıcık.

-üle mi?

-Ayşe teyze peki ihtiyaçlarını kim alıyor, kim getiriyor?

-benim‿ī̆tiyaçlāmı dedī̆m gibi olmadı ḳızanım. şimdi benim bi ḳızlıḴtan‿işte dū̆nden ḳaÇmadım elle günne u ālındı. kü‿içinde ben ōrdan buráy gè/dim nēse. beşi bi yèrdem vārdı. dörd táne de toḳalīm vārdı. adē süĺōlu ali var sinan var. a onnān‿anası bizim benim görümcemde. **75** he onnarı bis ḳa/ḳtıḳ hissesini 'satmā. o alinin‿anası sehērdi. dedi ki dede bizim verisen bizim vaḳtimiz yoḳ‿amma dedi. verisen dedi emānedlēni dedi. alalī̆m bu tarları sana dedi. ben de o zamanki zamanı vèrdim‿altınımı aldım‿otuz dölüm yer. ben de şimdi bu ḳız çoḳ bizim annadçāmız var. şindi bu ḳız var‿ye biz bunun‿anasınna beş sene bi yèrde durduḳ. ōldü anası bunnā iki̱ ḳardaş ḳaldı āmed **80** bāde bi de nejmi şindi ne dī̆ler‿ona ba.

-Boş ver, Necmi?

-adı nejmi ama özdemir hā onun ḳārsınna. o anaları öldü onnarı ben baḳtım‿işte. a sōra dedim beni dedim gè/di ḳocasınna ikisi dedim beni kim baḳārsa dedim. ḳız dedi ben baḳamam dedi. ḳız hani benim baḳtīm ḳız. sen o ḳojası dedi ki bi de ayaġlandı burda. sen dedi baḳamadan da u seni nası baḳmış dedi. sen‿onu baḳamācan dedi. ḳojası ona. ondan danıştırınamadı. **85** sōra dedim var mı bi bir tàrla var‿işte altınnarla

aldıḳ ya i̱şte otuz dölüm. o tarları istedi güvē benden. ani ḳıS dedim ben sen dedim hic bi taraftan bi gelirim yoḳ. hiç yoḳ‿ama hic. hiç yoḳ. dedim kim beni baḳārsa ben‿ona verī̇m dedim. ade bu sefer tutmadılar ver dediler. ben de süĺōluna gidtim. dedim ben‿ölünce benim ben‿öldükten sōra onun. ha. üle dedim‿ama şindi bacām‿ārdı baḳ ḳolum baḳ ḳırıḳ ḳaldı. **90** üş sene oldu. üş sene doldu.

-Geçmiş olsun teyzem. Götürmediler mi bakmadılar mı?

-baŞ gidmiş hani şeyi nābayĭm dedī̇nce. ḳaŞ gidmiş gözü nābayĭm. i̱şte geri ḳaldı bi sene. a sōra onnar‿almadı üstüne beni. ben‿onnara tarları ben‿ölünce benim ben‿öldüKten sōra onun demişim yá. ḳızı almadı onnā. siḳortalı mı ne ḳocası onun ben‿öleyim ele iki̱‿üş kere allā rāz‿olsun götürüler‿ama şey ḳà*l*dı‿i̱şte.

-Tüh teyzeciğim, nasıl kırdın bunu sen böyle?

-ābe te burda ayām ḳayıvēdi ḳırılıver. **95** üş sene doldu üç sene. te remezen gelī̇. geçen sene ramazana … şey bir‿afta mı ne vārdı bayrama. ōldu. şindi o zamandan beri işlediye amdōsun gene buna şükür. üle. selçuḳ bey var tıraḳya‿astānesi o bu ḳada düzē*l*tti beni. baştan şeyim yoḳ diye siḳortam yoḳ deye devlede götürdüler beni. ōrda biraz‿oyalandım. eger‿ezaldan başdan dā geleydiniz burayı dedi. onu dedi büle top… sıḳtırcāmış büle bu kemikleri… **100** kemik ḳalmamış‿eb dālmış kemikler. toplārdım bunu dedi bi amelyatla u em de dedi. kemik‿erimesi var burda dedi. dikiş tutmaz dedi. bunun dedi şeyi var dedi. apı var dedi alamanyada bi milyár dedi. hapı var dedi. ē ne‿o ḳızı şındı ben verī̇m dedi bu da ḳocasından saḳlar. ne bende var. bi dā aldıramadıḳ buna şükür bu ḳadannıḳ idāre edī̇z kendimizi.

-Oruç tutabildin mi Ayşe teyzem?

-allāma çoḳ şükür. **105** allāh ḳabul‿edsin. ic bi táne bi zararım olmadı tudtum‿orucumu. altın bayramları da tudtum. vallā efem ḳuranda oḳuyum atim de indiriyim. çoḳ şükür. namazımı ḳılıyım.

-Eski Türkçe biliyorsun?

-bilīm‿eski türkçe dā ī bilīm‿eski türkçe. çoḳ şükür‿allāma. beni zăten cenāballā şey yerine tutuy ḳızanım. hani oḳumuşlūmla tutuyı. bu ḳadar ben ḳac yaşındayım sekseni geçikim ben **110**

-Tabii 90, 90 yaş

-tábī buna şükür‿amdō*l*sun.

-Peki hiç bildiğin bir hikaye var mı peygamberimizle ilgili veya evliyalarla ilgili?

-yoḳ ḳızanım yoḳ. üle duymadım ḳızanım. abe ḳızanım ne duycam. er gün angini bellēcen āştın mı televizonu te adam‿öldükten sōra aldım ben televizyónu. küçük‿ama küçük te‿olsa sülōlundan birdan annadīy‿işte. ayātını annadīy hā şeye çoḳ‿annadıjām ben. biz‿ilkin dedēle gidtik farz‿acılīna. **115** doḳsan‿ikide.

-Nereye?

-farz farz. ani te şindi farz‿āli baŞḳa ümre acılī başḳa. hā sōra gidtik orayı. geldēne üryāmda görōm. geldin‿ama dedi biri. sen dedi peyġamberinin bastī yerlere dedi öpmedin dedi. inanasın büle dedi. vallā büle. ani rüyāmda gördüm rüyāmda eyvā dedim. dedeye bile bile dediler bana dedim. nābalım dedim. sōra tekrar‿ayrı gidtik‿ama bir‿ay ümre acılīna gidtik. remezanı ōrda tuttuḳ. **120** remazan bir‿ay. bu o sıcaḳta hamdōsun ic zor gelmedi. hiş te bi ne ḳarın‿ārısı oldu ne ki‿eşimin ne sıḳın…ic cenāllā sıḳıntı vermedi bana. iki kere gidtim hamdōsun. onun‿aşḳınna işte sevdasınna durūz burda. ondan şe yapām. ana da gidti boba da gidti. cenāballā görüştürüse görüştürjek görüştüremese görüştürmēcek. allaın dedī oluy ḳızanım.

-Medine mi güzel Mekke mi?

-şindi mekke bile çuḳura ḳalīy. **125** medīne bizim havalar büle düz gibi medīne. tā büle. zăten medīnede peyġamberimiz.

-Evet, yeşil kubbe değil mi?

-yeşil ḳubbe göründü yā yā.

-Girebildin mi ravzaya?

-girdim ḳızanım namaz bilem ḳıldıḳ‿ani şe̱inde.

-Yeşil halıda?

-ha yeşil‿alıda. sōra dedeye dedim‿ani ḱābeye gidtin nuru görmeyenlèrden derler yá dedim. ha şindi ben‿ani o söz geldi aḳlıma dedim. **130** beni dedim. elini sürüyler öpi̱ler‿ama. nērde bin bir arab. arab ḳārlānı adamlānı soḳmuylā. sopayla insanı. bu hâce‿esved taşına. ha adam büle tudtu beni dede. i̱ce gidti soḳtu onun büle yapa yapa soḳtu yana. suvazladım‿onu. allā̱ım şefā̱tinden‿ayırmasın bizi de cenāballā dedim. cenāballām cümle elām‿epimiz bu dünyanın yolcusuyuz ḳızanım. bu can da emāned. ebsimiz‿emāned.**135** baḳma şurayı ıvıra zıvıra dünya tamāmı. ama çalışmadan‿olmūy yimek‿istiyi üle di̱l mi yā?

-Evet.

-yelle elle ü̱le şēler‿olūy. hā. cenābı ani dünyāyı sevib te āreti unutmācan dèrler. üle di̱l mi yá? o da dōru. āretini çat namazını ḳılcan orucunu tutucan. kimsenin zemini etmējen kimsecē de şēlik yapmājan. alçaḳ görmēcen kimseyi de. yaradan yaradmış. bena bana ne faydası var ne zarar. **140** er kişi şeyin kendi çuḳuruna kendi girijek. er kişi rabbil‿āleme cevab verecek. kimse Ílāzım di̱l bize. allātan başḳa. çünkü senin ḳalbine geldi̱ni biliyō ba ḳızanım.

-Doğru Ayşe teyzem.

-ā tabi̱.

-Ayşe teyzem kurban neden kesilir, kurban bayramı niye kutlanır?

-abe cenāballāhım ḱābeyi yabmış ta demiş rüyāsında gömüş halibrām peyġamberimiz. **145** demişler sen bilmem ne vereyim bilmem ne vereyim demiş. yoḳ demiş sen ïsma̱ılı adadın. demiş bana bi evĺād vēsen… hācer‿anamızın‿ani şeyi ya

tavaf‿orda olūy ya. hā. demiŞ ḳurban‿ezcēn bunu demiş. rüyāsında görmüş. iki üş defā görmüş sōra anasına demiş. sen demiş ḳınala ısmayılı ani ḳızanını. ben demiş‿u şini orayı ya taş taşımā üç kere gidiliyi taşa bilmem ne şēdilē. üç kere gidmiş. şeytan‿ermiş‿ona demiş n‿āpi̇̄n demiŞ. **150** bile bile demiş. anasına gidiyi eve. bubası demiş. ibrām peyġamber. ısmayĭlı kesmē götürdü demiş. ōrdan‿almış bi taş. üle ātmış. ade‿ēy kör şeytan demiş‿ona. gözünün biri çıḳmış. iki üç kere ep‿onu şetmē. onu unutturmā. günā soḳsun deye. acer ācer‿anamıza gelmiş. hā. üleliKle o ısmaʖl peyġamberi rüyāsında görmüş bu demiş mekkeyi hani tā şēdi. or tarafta ötede say‿oluy. bu demiş sı̇vayla ısmaʖl peyġamberle şeyle demiŞ **155** ibrām bu şeyi sen yapıcān hane ḱābeyi. hā. sen yapıcān e demiŞ ben demiŞ nası demiŞ duydurūm‿ona da nası dāvet‿ederim demiş. bidmiş. sen demiŞ çıḳ şu bilmem ne dāna demiş. dāvet‿et demiş. getiriji benim demiş rabbilālemin. dāvet hani. her kişi dāvet‿edi̇̄y yedi yaşından yetmiş yaşına ḳada. orası alla*h*ın‿evi ḳızanım. er kişi ḳardaş‿oluy‿ōrda. **160** tábi kimse kimseyi seşmi̇̄ ama biz çoḳ‿olūy. emen ḳaşta gidtik kim dedi. yirmi seneyi geşti bizim gidti̇̄miz. yirmi sene oldu zăten dedenin‿öldū̄. āh āh gözle allā size de ḳısmet‿etsin. gözle görmeden ne ḳadan‿annadsan tutmuyı ḳızanım tutmuyı yā. orasının ḳoḳusu orasının sevdāsı. ēr kişi ulan‿o şeylēden ḳapılardan ordan giri̇̄y ordan ḳoyŭn sürē gibi. orası o hāne almīy. ani o şey bütün tışārlarda insan ama biz gidtik **165** ümre cāmisine gè*l*dik ezāndı. te büle basılmıyī sıjaḳtan ani şeye betona. dışārda ḳıldıḳ namazımızı. içi dolmuş şeyi işte ḳızanım zāmet çekmeden ne olūrsa olsun. ekmek bilem yudulmūy çi̇̄nemeden‿ama. zāmet çekmeden de rāmet bulunmūy. zāmet çekijen ki şeye eresin. evet‿üle.

-Ayşe teyze o Merve ile Safa arasında nereden yürünüyor?

-e mervēle sefā‿arası i̇şte ācer‿anamızı bĭraġmış **170** ibrām peyġamberimiz bĭraḳmış‿onu. ibrām peyġamberimizin ḳızanı olmamıŞ baŞtan. hā sōra başḳasını

almış‿o ibrām peyġamberim. onun‿olmuş bunun‿olmamış. sōrakin ācer‿anānın‿olmuş adı ācērmiş‿üle ya. a demiş allā bana bi evĺād vèrse ani şēdijēm yapıCam. sōra demiş‿ona mervēle sefā‿arası ḳızanını bĭraġ. üş günnük‿ısmāĺ peyġamberimiz. **175** ibrām peyġamber. üş günnük yi͞ceg bĭraġmış. anasınna ḳızan. o'va çöl‿ova. bi fuj bilem‿uçmazmış‿ōrda. şindi ḱābenin‿oldū yerde. medinenin‿o mekkenin‿oldū yerde. uçmazmış. üj günnük yi͞ceg bĭraġmış‿ona. üc gün sōra bidmiş. ani yi͞cegleri ḳızan memedēmiş‿eyvā demiş. ḳızanı u yatırmış gidmiş. u mervēle sef‿arası bi orayı ḳoşārmıŞ bi buráyı. bi oráy bi buráyı. üle bi gürültü duymuş. eyvā demiş ḳızanımı demiş ḳapmasın ḳartallar hani gelib te demiş. **180** ondan şindi ācer‿anamız ordan‿orayı ordan‿orayı bĭraġmış‿ısmāĺ peyġamberimizi su arārmış. ac susuz ḳalmışlā tamam mı mervēle seffā‿arası. baḳ ne maşāḳatler. susuz ḳalmış. bi gidse cebrāĺ‿aleseĺām gelmiş‿ama ḳızanın bu sā ayā debine debine sā ayān‿altından öçesinin‿altından su fışḳırmış.

-Neyin altından?

-bi nevi ökçesinin‿o er ḳızan küçük ḳızan ya. **185** hā ōrdan su çıḳmış. bi gè*l*se suyu görüyū̆ ācer‿anamıS. ani ḳızanĭnı bĭraġmış gidmiş‿á. geldinē gēmiş bi baḳsa ḳızanĭnı görüyü. bile zemzeni zemze o ḳoymuş‿onun‿adını. suyu büle çevreye almış elinne. zem zem zem‿ol demiş. şıfāyet ol ḳullarına demiş. olsun demiŞ. ısmāĺ peyġamberimizin‿ayān‿altından çıḳmış‿o zemzem. yá. gidmiş gelmiş ḳızanımı almasınnā ḳurdlar ḳuşlar deye. **190** ondan şindi orayı da yedi kere gidib geliniyi. orayı o taşa gidiyi͞n. içeri almışlā taşı. bismilĺā deyib avjunun‿içini öpū̆n büle seĺāmlīn. ā ne şey ḱābeyi işte mekkeyi o taşa gidi͞n o taştan‿o taşa bilmem kaÇ metrēmiş‿o. eP‿oralarda gidmiş gelmiş‿o. o iki taşın‿arasında. ep ḳızanını gözedmiş. ne ḳada*r* şey eP ḳızanını gözedmiş. en sonunda bi şırıltı da duymuş te ḳızanım da demiş aç‿öldü ḳızanım **195** gideyi͞m baḳām bi baḳsa su çıḳmış ay ḳızanın‿ayaḳ‿ucunda. ondan sōra cenāballā zemzem‿olsun ḳullarıma demiş. bu da demiş.

-Ne bereketli su!

-ā ná ḳada bütün. etrafa vèrmişler çeşmeleri bu ḳada vadı ḳapı gibi buzlar‿atıylar. işlēne buz gibi. milled‿işsin deye. telle zincirle de bālamışlar bardaḳlānı. erkes çalḳalayıb‿içiyi. e şey insan kimisi satın‿alıyı. **200** biz kendimiz yabtıḳ yedik ḳızanım. biz‿erken gidtik. şindi yemek te hani verimişler. şimdi tā zāmetli dīl. ileri biz te birda yadtıḳ ani ev‿içinde yatar gibi yadtıḳ. ic bi şey yoḳ. şindi divannar vārmıŞ örtüler vārmış‿ani üstüne. o zaman‿ülēdi bizim zamānımızda. ama o zamandan bu zamana ḳada çoḳ şeyler dēşmiş ḳızanım. tabī.

-Eskiden giyimlerinizi nereden alıyordunuz?

-biz gīmden‿eb‿edirneden‿alırdıġ. **205** başḳa yōḳtu bizim. sōradan çıḳtı bu sülōlu.

-Diktiğin oldu mu hiç kendine böyle şalvar…

-vā dikerim. dikerim. yani şē baḳ kūlü gelīrdi bana çarşaf‿ister. biz çarşaf giyeriz. ani büle aldlı üslü. gelirlē bana pīştirilē diktirilēdi.

-Elinden geliyordu öyle işler.

-a üle şeyler gelīrdi.

-Çeyizini hazırlayabildin mi?

-yane anam da sādı o zaman. **210** ileride bile naḳışlā falān yōḳtu ḳızanım. iler *h*er şē āfette.

-Ayşe teyze kayınvalidenin yanında çocuklarını sevebiliyor muydu büyükler?

-sevemez sevemeS. ḳaynana ḳaynata yanda ḳızan bobaları sevemeS. zăten bi sofraya otumāzdıḳ biz dedeyle. oturū bi sofrayı da yan yana oturmāzdıḳ. ḳaynanamız ḳaynatamız var deye. būgler var. hā o ḳadar sayġı. ne sayġı bizim şeyimiz bulġaristandan gelme. dedemis bobamız‿işte. **215** hocaydı küy‿ocasıydı. nama abtezi dērdi bize. işlenizi şētmeyin bıraḳın‿işinizi. abtesīzi namazınızı ḳılın dērdi

bize. yā namazı ḳaçırmayın dērdi. ve ic bi zaman. allā yèrde yatmasın nurda yatırsın‿onnarı. gene bizi ī ī̇lttiler.

-Amin Ayşe teyzem. Bir şey daha sorayım Ayşe teyzem, evleri eskiden nasıl badana yapıyordunuz? Nasıl temizliyordunuz?

-vala süĺōlu topràḳlıġ var. ani kū̄ şeyi çıḳtāna. o topraḳna ḳazārdılar büle toprā. duvarlardan biyaz. **220** gelī̇rdig onu büle düvērdik. sōra elekten‿elērdik. sōra çavdar‿unu var çavdar vādı. çavdar‿ununu ḳatārdıḳ. postekī̇le suvārdıḳ evlēmizi.

-Neyle suvardınız?

-ḳoyun derisinden kesēdik‿acıḳın. ha onunna sivārdıḳ‿işte. pe. ileri üle şē falan yōḳtu.

-Ne onun adı?

-aba ḳızanım ḳoyun derisi. şimdi ḳoyunu ḳırp. ödül şē vardır ye. posteki deriz biz. ha o postekiden yoḳ şimdi. bunnā ḳalḳtı ba. **225** postek‿üstünde yatıp‿uyudūmuz var. ḳoyun derisinin‿üstünde. ama yapāḳlı tabi acıḳın. ā o yapāḳlı. ülele melene üle suvārdıġ. sōra tavannā vārdı. tavannarı ḳırmızı suvārdıḳ. boḳ ḳatārdıḳ. saman‿elērdik. ondan sōra çamırı ḳarıdıḳ. ondan sōra suvārdıḳ‿onu. bi de tavan bile etrafını biyaz suvārdıḳ mis gibi ḳoḳārdı.

-Oh, bayrama hazır!

-haḳ nasī̇b‿etsin ceni̇cümleye herkeşe ḳızanım. **230** bayramlaşmaḳ bayram yapmaḳ bayram mümünlere er gün bayram‿ama birbirini hep ḳardaş bilcēn.

Konuşan: Recep DALOĞULLARI, 94 yaş, İlkokul 3 Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Küküler köyü

Konu: Askerlik anıları

-VIII-

-ḳırḳ yedide tēris‿oldum. yedide tēris‿oldum. bi toy tēmenimiz vārdı bursalı yāya mermerdiz. beni bi̇rda geldi ziyāret‿etti. olmuş ḳurmay‿albay. bi̇rda bu köyde buldu beni. o zaman bi ḳıbrıs dalġası vārdı. altmış‿üşte fi͡lan gibi bi şēdi. yā dedim‿ona ḳısmedse ḳomtanım paşa da olujām ben. durdu durdu ōlum dedi aʿta se͡lām verdirī̇di o. ata se͡lām böle resimli se͡lām ver. bu genárḳurmay var dedi. **5** yaḳar‿insanı çatır çatır ya dedi. kendikilerni alır dedi. beni emekliye soḳtular dedi. ve͡lāsıl aḳḳat olamadı be olamamıştı. ḳaş sene gördüm sōra emekliye ayrılmış. aʿta selem verdirī̇ i̇ce. o mŭbāreg‿ayvan ḳalḳar gidiveri. çoḳ ta ḳafa çalışīrdı. üle albāymış fi͡lan se͡lām vermez‿ona iş.

-Burada nasıl buldu seni amca?

-e burda ep e tebī̇.iş‿unudmamış ba ḳızım.**10** üş sene àskerlik yaptıḳ‿ama. şindi… sevilen bi kişī̇dim‿o zamannā ben.

-Kaç tane çocuğun var amca senin?

-üç ḳızımna iki çocūm var. en bū̇kleri bu. yā.

-Eşin sağ mı amca?

-eşim‿öldü. öldü ḳızım‿eşim. eşim yoḳ.

-Neden kaybettiniz?

-e yani vāde dòlmuş ġayre vāde dolmuş ġayre. şindi vāde dòldu mu ne ileri ne geri. ḳurānda yeri vārdır. mutlaḳa bulur‿o seni. **15** nērde o saḳlansan da bulur. ejel bulur seni. ama şinni meseĺā bi bayram gelī̄y mesele onnara sūlüylē tedbī̄lli gidin. bilmem ney taḳın şüle yapın büle. dinneyen yoḳ. dünyā ḳadā cannar gidī̄y dünyā ḳadā cannar gidī̄y.

-Amca sen hacca ne zaman gittin?

-seksen yedide gidtim ḳızım.

-Oo çok eskilerden…

-eskilè*r*den gidtim.**20**

-Sonra bir daha nasip oldu mu oralar?

-olmadı gidmedim. eşim de öldü gidmedim. ḳızım şindi baḳ.

-Efendim amca.

-… āc bi kere farz… bir kere gidicen iki kere üç kere ömreye git yani.

-Umre başka ama…Amca okula gittin mi?

-oḳulā üş sene mi ne gidtim bobam‿öldü bĭraġtım. o zaman bu köylē*r*de oḳul yoḳ. havsaya gidtim. hafsada oḳudum yā. bobam‿ölünce bĭraḳtım. yā.

-Hac vazifesi zorladı mı seni?

-zorlamadı ḳızım be ac. **25** şindi ac çoḳ tábī̄ biráz genŞlikte gidcen tábi. sıcaḳ ḳısıtları var. şu var bu var. beş vakid mescide gidicen. areme dèrler haremden. beŞ vakid gidcen. bej vakid gitmesen bi‿şey anlayamasın. şindi duyūm gidenneri. beş vakid.

-Medine'ye gidebildiniz mi?

-medineye medine ziyāret yeridir. hatta bi ojaya dedim ki ben şindi edirnede de kalıyım‿evde. edirnede dayrelerim var. **30** ojaya dedim gá buraya. çoḳ bilī̄y‿o.

dan dan dan. gá buráy be. yūnuz‿oja vardır bizim bin‿evlèrde. dedim yāv sen beni şişirdin. anladīy‿anladīy. baġ dedim ben de sana bi soru. bunu bilebilijen ne ālā. hazredi dedim peyġamberimis mekkeden medineye icret‿etti. ebūbekirle. ōrdan medineye girmeden ḳubaya gidti. ḳuba vàrdır ḳubada on dörd gün misāfir ḳaldı. on gün misāfir ḳaldı. oradan bir gün çekildi medineye gidjeklel. **35** develerle fiĺan. ilg cumāyı ranüne vādesinde ḳıldı.

-Hangi vadi?

-ranüne. ranüne vādesi. ilg cumāyı urda ḳıldı. andan sōra medineye gidti. dedim‿ocaya ade baḳayĭm. ḳalḳdı oca ḳaçīy. ḳaçma gá buraya be. gá buraya be. ranüne vādesinde ḳıldı… şimdi ojalar çoḳ çıḳīy meydana. yoḳ‿ufaḳ bȫle namaz ḳıldırmaz, cumā ḳılınmaz. nası ḳılınmaz bu beyā. **40** bir imam‿olujaḳ üş te cemāt‿oldu mu gid merada ḳıl. sanki büle.

-Hacca gittiğin zaman kaç yaşındaydın?

-hacja gidt̄im zaman altmış‿altmış beŞ yaşındaydım. şindi namas niyāz bizim bu türkiyededir. onnar fàrz e fàrzları ḳılālar. cumāyı iki reḱad ḳılàrlar. biz ḳaş‿on‿altı reḱad ḳılarıs.

-Arabistandakiler mi?

-ama biz‿on‿altı reḱad ḳılarıs. **45** ama esaz cumā on reḱādtır. çoḳ yèrde on reḱad ḳılarlā cumāyı. hem‿ūlen namazını ḳılmış‿olursun hem de cumāyı ḳılmış‿olursun.

-Esas on rekat mı?

-on ker on reḱāttır esaz iki reḱat farz. zāte. ilg… dörd reḱad ilk sünned dörd reḱad son sünned. etti mi sekiz. iki de oja fàrzı ḳıldırı. e on reḱat. te cumā namāzı hem de ȫle namazı.

-Amca peygamberimizle ilgili bir olay biliyor musun? Başka bu anlattığın gibi?

-bi dā annadayım. **50** ibrāyim‿aleyissám ölüme inanmāzmış. ibrayim‿aleyissám, ölüme inanmāzmış. cebril aleyiseĺām gelīy. yā ibraim neyine inanmīy mı. inanīm ama dī gözümne göreyim dīy. gözümnen göreyim dīy. gid diyi òrmana. dörd tāne ḳuş tut. eve getir. parçala parçala parçala. bi siniye ˈḳoy. gene aldīn yere gid. ˈsaç‿onnarı dīy. gel‿eve çār baḳalīm gelijekler mi diyi. gelīy‿eve. bi de gelīy dörd tāne ḳuş başlīy bu sırtında omuzlarında gezinmē. **55** andan sōra inanīy. bunnar ḳuranda bu. bu ḳuran bu. ḳuran bu‿işte. ḳuranda āyet bunnar. bu annadtıklarım. dā bi dā mı annadayĭm?

-Vallahi amca severim ben peygamberimizle ilgili şeyleri.

-bir de mūsa aleyiselám bi sopası vārmış. böle bi sopa. yā mūsa. nābıyın bu sopayı beyā. bunna diyi ḳuzulara yaprak dökūm şunu yapıyım bunu yapıyım. kendi ĭtiyācımı görüb. al baḳalīm bunu da ya. **60** bi dal bi olūy bi yulan. şaldır şaldır gidīy. gid yaḳala. bi de yakalıy‿oluy gene bi sopa. bu da ḳuranda bunnar‿ep.

-He, mucizeler…

-mucizeler ḳuranda yā üle.

-Amca peki Merve ile Safa tepesindeki olay ne? Neden orada yedi defa say yapıyorlar?

-hājer‿anamız‿oráy gidmiş gelmiş. ḳızım bu şindi bunnarın‿epsini bilīm ben‿ama ḳafa ḳarışıḳ… safa mèrme yedi yüz‿elli metredür. safa mèrve gidib geliyi yedi kere. hazreti hazreti ismāyili orda bırakıyı. **65** o safa mermesinde. gidib geliyi su arıyı… andan sōra bi de baḳıy‿ora safa mermezdeki ōlunun yanında su bidmiş. gelīy‿orayı ōkçēle bi vuruy zemzem suyu çıḳıyı. zemzem suyu çıḳıyı. andan sōra ġıdalanıylā. anatabildim? safa mèrve. yedi yüz‿elli metredir‿onun boyu. şindi o zaman ibrāyim‿aleysēm o dahi çalışmā gidiy. mısıra fılan gidīy‿ama andan sōra

gelī̆y. andan sōra tāmir‿ediyler. **70** kābemizi bi tāmir ediyler. yā. şindi orada yedi şavt bi şavt. yedi kere dönèrsin. yedi tur bir şavt yā.

-Sonra yedi şavt bir tavaf?

-bi tamaf. öle.

-te bundan bilgi sen bundan‿al biráz. bu da benim kàrdeşim‿o. o da benim ḳāyı o da.

-Peygamberimizle ilgili şeyler anlattın ya hoşuma gidiyor öyle şeyleri duyunca, değişik.

-e tabī̆. **75** bunnar ba ḳızım ḳurānda yeri var bunnarın ḳuranda.

-Mekkeliler sevmiyordu değil mi amca? Mekkeliler baştan kovmuş peygamberimizi?

-eved tabī̆ şindi baḳ bi dā annadayım sana. fil‿ordusu fil‿ordusu mekkeye geliyī̆. şindi baḳ bilī̆m de unuduy ḳafa be.

-Olsun.

-getiriyi. mekkenin dibine ordusunu ḳuruyu. surāḳa isminde bir ḱāfir deyelim.

-Ne ismi?

-şurāḳa isminde. başlıyı onun tavūnu onun devesini onun bilmem nesini fiĺan andan sōra 'ab'dülmuttaĺ ebu abdülmuttallib. **80** peyġamberimizin dedesi. dedesi. o da o zaman mūtarīymış mekkenin. mekkenin. gidiyalar‿ona dī̆ler yā mūtar. bu gèldi fil‿ordusu i̱şte bizi yāma yaptı şunu yaptı bunu yaptı. gid bunnarı iste. dūru o da gidī̆y‿orayı. o şurāḳayı buluyu. başlarındaki āmiri deyelim. veĺāsıl ben dī̆ gè*l*dim develē almışın şunu almışın bunnarı almā. onnarı diyi ben verememben dī̆y ḱābeyi deyi şēdijēm ba. yanı batırıjām diyi. **85** o ḱābenin diyi allāsı var diyi. ona ben ḳarışmam diyī̆. abdülmuttallib. andan sōra. gene veriy‿o gene aldī develeri meveleri tavuḳları geri ama. ebābil ḳuşları başlīlar yuḳārdan. atmā. o filleri orasını bütün 'leş kesiliy. 'leş kesiliy. andan sōra o şurāḳa da ḳaşārken onu da vuruylār öldürüylár. o da gidiyi. andan sōra orası oluyū bi leş ḳoḳuyū gelī̆lár gene mekkenin‿altı. yā mūtar yā abdülmutāllib

burası çoḳ ḳoḳuyu bunnara bi şey. **90** çıḳıyō bi taşın‿üstüne. bi yāmur duvāsı yapıyı. bu yāmur duvāları da ondan ḳalıyı. bi duvā yapıyī. o fil‿ òrduları şēleri leşleri filan temizleyib gidiyī. andan sōra uzura kavuşūylā.

-Fil suresi değil mi bu?

-fil sūresi fil sūresi fil sūresi. bunnar ḳurānda bunnar ben bu dediklerim‿ep ḳurānda bunnar.

-Evet, doğru dedin amca. Hay Allah razı olsun. Ağzına sağlık.

-ḳaç ḳardeşsiniz? **95**

-İkizim var amca benim. İkizim ikiz eşim, kız o da.

-ha senin de.

-Bir tane de erkek kardeşim var ama.

-analı babalı bōsünlē. ömrü uzun‿olsun. hayırlı olsunlar. annatabildim bunu iç unudma‿ama hayırlı olsunlā.

-Allah razı olsun amcam.

-ismin neydi?

-Demet.

-de? **100**

-demet.

-Tebareke'de geçiyor.

-biliyī. ī̄y güzel. allah ḳabul‿etsin.

Konuşanlar:A) Fatma Çal, 72 yaş, İlkokul Mezunu (Dağlı)

B)Hediye Köken,97 yaş,Okuma–yazma yok(Gacal)

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Geçginler köyü

Derleme konusu: Serbest konuşma, karışık.

-IX-

A) … çoḳ şēdirler. 'om beş sene ḳaynanasınna ta bu şēde oturdu küçük‿ōlan. bi dayirede oturdu…

B) yirmi üc sene üvey ḳaynēle oturduḳ. üvey ḳaynēle. yirmi üç. yirmi dörd sene de eltīlen.

A) ediye ablā sen şimdi annad. **5** ben ḳonuşmacam.

B) ne annadayım be evĺādçīm.

A) bi tārif ver‿una. yaşamını annat. ne bilirsen‿onu.

-Kim baktı seni, nerede büyüdün, nasıl evlendin?

A) kim baḳīy sana. kim var. baştan başla baştan başla.

B) te ḳızım baḳıye. çocūm yōḳtu benim ona güvē getirdik. güvē ōldü. bende de güvēler yaşamıya. **10** bu sene de būk ḳızı ḳocası öldü.

-Neden öldüler?

-būk … ḳoCası bi günde adı batasının bi āstalıḳ çıḳtı. āncı āncı ancıya bu gece girdi yarın saba pindi tabıda geldi. ama doḳtur‿atāsı ama n‿oldūnu bilmem‿işte üle oldu ḳızanım. bunun da ḳocası ḳaç yaşında öldü receb. yirmi dörd sene oldu öleli. otuz yedi yaşında öldü evĺādçīm. ḳāldım iki táne ḳızanna bi ḳız çócuḳ. ḳızı vèrdik süĺōluna

evlendi. iki táne de çocū var. çocuḳ da bırda evlendi. **15** dörd táne gözle görmeden şāyit‿olmadan bi‿şey denmez‿ama şeyir gibi dīldir. kūlüler ufaḳ bi‿şey gördün mü düşer‿arḳasına 'on tāne eker‿ona tamam. ḳojan başḳa birine baḳıya dediler. gelin bırakṭı. boşanma yoḳ te şindi ḳızı bizdēdi. boşanma yoḳ o ōrda duruya. çocuḳ burda duruya. e işte evĺādçīm üle üle…

yoḳsuzluluġlā çektīk yoḳsuzluḳla*r* çektīk. **20** üvey ḳaynēle geçindim yirmi dörd sene. ben çalışırım o taşır ḳızannarına. ārman dūdüg oraġ biştig.

sen mi sordun dün bana tarnayı. suvan dūra çoḳ yapārsan suvannı tarna tatlı olur. beber‿al ḳaynat. iki‿üş tane de domatiz dōra içine. sıḳ‿onnarı ḳaynad bi kere tā suyunu ḳoyuld. benim tarnam ḳırmızı nar gibidir baġ bıldırdan bu sene iç yapmācam. ḳırmızıdır tarnam‿iç‿aḳarmaz. **25** fatmē göstèrsene benim tarnamı baḳ‿iç‿aḳarmış mı iç‿aḳarmaz.

-Pekmez yapıyor muydun teyze?

-pekmez petmez pedmez çölmek doĺuları. ḳabaḳlı petmez baŞḳa. düz petmez baŞḳa. aḳ ḳabā soyàrsın. istērsen ḳurudub ta yap. istērsen kireşle ḳabā da at da büle vallā yimesine doyamassın. çıtır çıtır yirsin petmezin‿içinde. ḳoyu petmezin‿içinden ḳabā çoḳ güzel‿olur.**30**

-Üzüm pekmezi nasıl oluyor teyze?

-üzüm petmezi yabmadım evĺādçīm bāmız vārdı ama yabmadım‿üzümden. üzüm petmezi azcıḳ īşinti gibi olur. pancar petmezi *Ş*oḳ tatlıdır‿em çoḳ ḳuvetlidir pancar petmezi.

-Babandan hiç evliyalarla ilgili bir şey duydun mu teyze?

-bobam ḳızanım küçüktü ōldü. aġalarım būttü beni. bobamdan‿üle duymadım bi şey‿ama. **35** bobam‿ani nası yaşadı kūde te‿büle bi düşmanın‿oluye bi

şeyin‿oluye. mēmedte tabanca çoḳtūr mēmedte tüfek vardīr. ḳāzdırīymışlā bubamı gömülü deye. ḳāzdırīymışlā. bubam ġavurlādan çoḳ dayaġ yemiş.

-Hazine mi arıyorlar?

-tüfek tabanca aramışlā bubamdan. e aramışla*r* düşmannarı vār demiŞ‿aramışlar. atatürkten çoḳ rāt‿ettik. atatürk nur‿içinde yatsın atatürk dünyáye gèldi çoḳ rāt‿ettik.

-Neler oldu Hediye teyze, nasıl rahatlığa kavuştunuz?

-her şeyden rāttıḳ. atatürk her şeye ḳāşı durūdu. **40** hic devletini ezdirmedi. iç‿ezdirmedi atatürk devledini.

-Senin harbe katılan yakınların var mı?

-yoḳ harbe ḳatilen. benim ḳocam dörd sene on‿iki gün‿askèrde durdu. o zaman nası bi ḳarışıḳlīydı ama harb yōḳtu. dörd sene on‿iki gün‿askerde durdu benim‿eşim. dörd sene on‿iki gün. ben‿evlendikten sōra gidti askere.

-Çocuk var mıydı?

-yōḳtu geldinen‿oldu. **45** geldinen‿oldu evĺādçīm.

-Rüyanda bir şey görüp de çıktığı oldu mu teyzem?

-üryā göremi͞r şindi. fatme diye bu āşam bubamı gördüm‿onu gördüm bunu. ben hiç üryā görmüyem. ḳārı ihtiyarlıḳtan‿erāĺde görmüyem. erāĺde. doḳsan‿altı doḳsan yedi yaşında ben. bu ḳadar yaş‿olū mu evĺādçīm. bu üryā mı görü ... bilir ne bilem ben t‿ṻle yaşıyam‿i̧şte.

-Herhangi bir ameliyat oldun mu teyze?

-hiç ne amelyat‿oldum **50** ne şülece yá bu parmām çıḳsın yá bu parmām kesilsin de bi bandla sarayım. yá bi ḳolum çıḳsın allahıma şükür. büleCe geldim dünyeya büleCe biliyem kendimi.

-Hediye teyze mısır kaçamağı yapıyor muydunuz?

-misir ḳaçamā ta burda sana ḳomşum bi yabsın. vallā canı gelir canın gelir. hatice yapar bize heppicīmize bana da yapa*r* bi tabaḳ. azı̣zeye verīdi öldü rāmedli sanı̣yeye verī. heppimize birer tabaḳ yapar. **55** istērsen‿üstüne yā dökeriz. istēsen petmez dökeriz pancādan. istērse pīnir. çoḳ tatlı olur misir ḳaçamā çoḳ tatlı olur.

A) tārifini bize de versene. bilmīn mi tārif yapmā.

B) o yapamaS ki.

A) yapar‿o yapar benim ḳızım. niye yapamıcāmış.

B) ısıdırsın suyu bayāca salàrsın‿içine su misir‿unu. **60** ḳarıştırısın ḳarıştırısın ḳarıştırısın ḳoyulur. su ḳaynarḳan. çoḳ tatlı olur. ḳoyultçan hoḳ‿oḳ hoḳ‿oḳ ḳaynar‿o. ḳoyuld dök tavanın‿içine ama pīnir serpelēsin.

A) evĺādçīm baḳ sininin‿altına şindi ben girmeyim‿araya. tereyā ḳoyàrsın pēnir serpelèrsin … sevērsen altına tereyā ḳoy. peynir. undan sōna ḳaçamānı dökçeksin. ḳaçamānı döktünen zaman da tavada tereyādan bı̊raḳçaḳsın. **65** bastırjan bastırjan yālı üstüne de peynir.

B) o ḳadan tatlı olur … misir ḳaçamā olur. buyday pu̱açası olur mısırın çorbası olur. er şey olur evĺādçīm.

-Turşulardan neler yapıyordunuz Hediye teyze?

-en çoḳ sevdīm benim lāna turşusudur. lānayı çoḳ yaparız. beber de güzel‿olur‿ama lānayı tā çoḳ severiz. **70** küçücük şuraya salata ekèrler. alırız‿ondan satın. ondan yaparıS güzel‿olur turşusu. amır pidesi yaparīz. aḳıdma yaparīz. İoḳma dökeris.

A) loḳma dökeris ben bin pişma‿oldum. bı̊raḳ sen bı̊raḳ bı̊raḳ. bı̊raḳ sen.

B) mari sen‿edirnedēke nē göstēmedin bunnara. akıdma yapmayı.

A) o ben yabçam‿a yimē gelcek bana. **75** edirneye gidtim mi yapçam gelsin yimē. gelsinner yimē. ben neyi pişirīm‿undan yir.

B) aḳıdma çoḳ tatlı olur. aḳıdma yapsın‿o. bubam rāmetli bin delikli dēdi ona. bin táne delī olur. bi tereyālarsın‿onu. o delikler dolar mı tereyā́la. biz niye çoḳ yaşārdıḳ niye çoḳ işe dayanırdıḳ. çoḳ hamır‿aşı yīrdig biS. üle gidib pazàrdan‿alıb alıb ta yimezdik. **80** üle dīl mīdi amır‿aşı.

A) yaparsın‿ekmekleri fırın fırın. çıḳarısın‿u ekmekleri tüter. iş yaptīmızı bilmēzdim. şindi emen …

B) bī ḳaşıḳ yā ḳor musun‿içine tereyā. evĺādçīm. eltīle geçindim yirmi üc sene. ēltim ōldü dūmdan ḳaldı bi buçuḳ yaşında ḳızanı. ona bāḳtım vērdim evlendirdim. üle üle işte bu ḳadā da yaşadım.**85**

-Kaynananla kaç yıl geçindin. Başka eve çıkamadınız mı Hediye teyze?

-yirmi üc yirmi dörd. nerē çıḳıjān. herkez bir‿evde. bi tas tarnayı pişirisin. onda bi ḳaşıḳ‿onda bi ḳaşıḳ. yedi kişīsen yedi ḳaşıḳ girī o tarnanın‿içine. on kişīsen‿on ḳaşıḳ girī üle yīrdik. üle erkezin tabāna ḳoymaḳ yōḳtu.

A) masada bi táne büyükçe tas.

-Ayrı bir ev kurmak istiyorum, desen kızarlar mıydı?

A) ḳuramas ḳı.**90**

B) ihtiyarlara deyemesin‿o süzü süleyemessin. ā eSkiden terbiye vārdı. utanmaḳ vārdı. ben baŞḳa eve çıḳıcām ben ayrılcām ben bunu isterim asla deyemesin. ne alır getirī onu giyèrsin. ne alır getirī unı yīrsin. ḳaynan siniden ḳà/ḳtı mı ḳaynatan ilēni eline yibrī eline ellerine su dökèrsin yīḳar. yatānı atarsın yatırısın hizmet.

A) eved, aynen.**95**

-Çocuklarını sevebilir misin onların yanında?

A) asla asla asla.

B) sevemesin. bunnā bile sevemēzdi bizden‿evel.

A) iş sevemedim.

B) sevemedin dīl mi.

A) ne zaman‿evine gidē*r*sin. **100** onda yorġun. utanırsın ayıb var saygı var.

B) baḳ.

-Tamam Hediye teyzem. Kaç yaşındasın?

-doḳsan yedi.

-Tarhana nasıl yapılır Hediye teyze?

-beber‿alīsın. tarlá beberi olur. ta şindi kim bilī oldu mu olmadı mı. ḳaynadırsın‿onu. suvan dōrarsın. o beberleri dūrarsın içine iki üş táne domatiz dūràrsın bi ḳaynadırsın‿onnarı. **105** un‿alırsın ī̇şi amırla. bi tö‿büle tö‿büle yapàrsın död beş táne. yirmi bir yirm‿iki gün durū. her sabā bi kere unnarı büle yıvurusun. yīvrusun. ondan sōra yirm‿iki gün sōra çıḳarısın. uvalā*r*sın elē*r*sin ḳalbırdan. tarna.

-Güneşte kurutuyor musunuz?

-gineşe çıḳarmayız‿aḳarjaḳ deye. sen kime yapıjan tarnayı.

-Anneme. Ben yapamaz mıyım Hediye teyze?

-yaparsın nası yapamıcan baḳ kendin ḳuvetlisin ne iş yapıyen sen.

-Öğretmenim.

-çıḳarısın pancarı. soyarsın **110** yīḳarsın ḳıyarsın ḳıyarsın atarsın ḳazana ḳaynadırsın ḳaynadırsın. alırsın bi iki soPsuyunu. doldurusun bi şeye. ḳōysun petmez tavasına. yaḳar‿altını ḳoyun dursun. ā sōduna ḳoyàrsın. sıcaḳ ne ḳoycan. kim yolladı seni buráyı. fatme ḳoysun bi pişirim tarna sana da. pişir baḳ bıldırdan beri aḳarmaz. alırsın tarna beberini ḳaynadırsın.

-Kışlık başka şey hazırlıyor musunuz teyzem?

-ḳışlıḳ turşu yaparız. **115** om beş yımırta ḳırīz. hamır yaparız. kesme yaparız. a‿işte ūle yaparıs. fatmē geti bi pişirim tārna. ben çoḳ yirim tārnayı çoḳ yirim. tabi şifālıdır. çoḳ‿īdir. bi‿şey yimeyis‿asta oldunan pişirīz tarnayı. ekmeksiz yiriz‿onu. tarna tatlıdır.

-Hediye teyzem, Atatürk şiiri biliyormuşsun.

-be ḳızım ben‿ihtiyār. ne ḳada*r* bilcem‿oh.
atatürg türkü ölümden **120** odur ḳurtaran.
odur yenizen türklū ḳuran.
yabtī ordu düşmanı ḳōdu.
ulusu yurdu odur yaratan.
bu memleketi cumhuriyeti
canı ilen etti **125** bize
bize harmān bizi yüjelten atamızsın
yörür izinden sana inanan
ülkün yörüsün türklüg böyüsün
sen atatürksün ey yüce baŞḳan
gazi anamızı bobamızı tutup **130** kesmek istemişler
ah ne işler ah ne işler
hemen büüg atamız askerinnen geşti başa
buşları būdu denizde
ḳurtulmuşuḳ heppimiz de
böyle geldik **135** biz bu yáşa
yaşa en büyüg atamız yaşa
binnercemizin‿ömrü keşke senin‿olaydı
ömrümüzün ḳaynáyı ömrüne dolaydı
var mı seni sevmeyen var mı sana tabmadıḳ
ne istedin yabmadıḳ **140** ne dediler‿olmadıḳ.

-Oy maşallah teyzem. Hiç şaşırmadın. Atatürk hakkında neler biliyorsun?

-bilmeyem‿evĺādçīm‿o ḳada*r* bu ḳızannādan duymuşum‿āzlarından ūrendim. atatürkü bilmiyem bile ī̆ce. atatürk sayġılī görgülü bi adamdı. atatürk gibi ī̆san çıḳar mı bu dünyáya.

var‿olsun nur‿olsun çivçilerin yabası

maraşal fevzi çaḳmaḳ **145** türk‿askerin bobası.

A) a‿şüle a‿şüle a‿şüle. er‿şēleri süle sen‿ona.

B) bu hanġı zamanın paşasıymış.

A) ezgileri süle. sen‿ona ediye abla.

-Çok eski.

-çoḳ‿eSki mi.

-Tabi. Kurtuluş Savaşı yılları.

B) var‿olsun nur‿olsun çivçivlerin yabası.**150**

maraşal fevzi çaḳmaḳ türk‿askerinin bobası

-Nereden öğrendin onu?

-e duymuşum‿işte. anamī̆lden mi duydum. ḳızannardan mı duymuşum bilmişim. ne yeni türkçe oḳul bildim ben. en ḳarışmalıḳ zamanda olma.

A) ediye abla ōrdan beri dur da bi şēler gel baḳam t‿öle ezgileri sūle sen‿ona.

B) ni süleyim ḳızanım. **155**

A) te büle ne bilirsen. başa geçennēden gel‿işte beri dūru.

B) atatürg geçince çoḳ rād‿ettik. atatürg gibi tā asla bi‿ī̆san çıĶmaz bu dünyeye. çoḳ rād‿ettik. çoḳ rāt‿ettik. ḳapımızı ki*l*dlemeden yadtıḳ.

-Neler olmuştu o yıllarda Hediye teyze. Nasıl bir mücadele verildi? Duymuşsunuzdur.

-burdan t‿orā gidemesi*n*. yá kesijek‿olurlar ya urullar seni. yá düvèrler ya bu ḳadar para çıḳar ver. seni biri şiḱāyet‿eder.**160** bunda bu ḳadar para var gid. gelir biri

dayanır ḳapıya. bu ḳadar para verīsen verīsin. vermēsek kesīm ḳızannarını. üle zorluġla yaşadıġ büle yōḳsuzluġla. zor yaşadıḳ çoḳ‿evĺādçīm.

-Sizin sülâleden şehit ya da gazi olan var mı?

-yoḳ. bubam ben küçükken‿öldü. öte berije biliyem. iki aġam vārdı ikisi de rād gidtiler‿öldüler. hic zāmet çekmediler ḳōḳu görmediler. görmediler.

-Sen kaç yaşında dul kaldın teyze?

-fatme bilir. benim ne oḳurum var ne yazarım. **165** bilmem. ḳaç sene olmuş. on yedi sene olmuş. bĭraḳtı gidti beni. büle şē mi olur. mādem‿almış ta niye bıraḳtı. ölüm var dīl mi. ölüm var‿evĺādçīm. işimiz mābed.

A) berāber gidelim yat‿ediye abla yad.

B) baḳsana ediye de ḳà*l*dı. hic şēden. bu ancı astalīnı cenāballā ne bilem.

A) ānjū annattırīy sana şindi. **170**

B) çıḳarmamıj dī te şindi kükülēde ablamın torunu āncı olmuş. üç‿aḳşamda çıḳmış‿astāneden. mari burda īsannar‿ancı oluya. sabāsı işe gidiyalar.

A) ne bilem be ediye abla. ilērde…

B) erāĺde erkezin türlü türlü. erkezin türlü türlü.

ekmek mayalarız. güc ḳūvetlen. **175** ekmek ekmek.

-Nerde yapıyorsunuz unu?

-dirmende. üş táne dirmen vārdı burda. su dirmeni. ūdürüz burda. fırınımız vādır bizim. te burda üs tarafta var. o fırının‿içine ḳoyarız samanı. yaḳarız yaḳarız yaḳarız. doldurūz bi fırın‿ekmek. vallā billā gōrsen şüle. tamarısın. tö‿büle tö‿büle ekmegler. ḳırmızı nar gibi. tö‿büle ḳabarılar. tatlı mı tatlı ev‿ekmē o ḳadar tatlı oluya.

-Hediye teyze bir bebek oldu mu eskiden ad nasıl koyuyorlardı?

-adı mı. hocayı çārısın‿oca ḳoyár. **180** hoca şindi aptez‿alır. alır bebē ḳucāna ama ali ama veli. ḳulāna alī alī alī.

A) ezan‿oḳur baştan.

B) a ezan‿oḳur. aptezini alır.

A) ezan‿oḳur ḳulāna bebē.

B) ezan‿oḳur ḳulāna. **185** bi de bārı ḳulāna adını ḳoyārḳa.

A) allāvekbe*r* deye ezan‿oḳur. ne ḳoycāsa.

-Peki çocuk nazar oldu diyelim.

-una oḳurlar. oḳursun‿üflē*r*sin oḳursun‿üflē*r*sin. ī̇leş şimdi. oḳumaḳla geçērdi. nazar duvası vardır. oḳursun ne bilirsen.

-Eskiden ilaçlar nasıldı, doktor yoktu, neler yapıyordunuz tedavi için?

-ne mi yabıcāz ḳızanım. ne yapıcan ne yapıjan.

-Başın döndü diyelim ne yapıyorsun?

-biraz gündendi çekirdē bālāsın bi bezin burasına ucuna. **190** bālā*r*sın burajā. gündendi çekirdē bālā*r*sın başının dölmesine. ondan sōra hap yōġ bi şey yoġ. nābıcan ne yī̇cen nābcan ne bilem nası geçērmiş. ne yudardıḳ. ölen‿ölūrdü ḳalan ḳalırdı. ā vallā.

-Mesela kulağın ağrıdı diyelim?

-ona süt sardırısın‿içine. bi emzigli ḳarı bulursun. ḳulānı*n*‿içine memesinden sūd sār. yā. pırasa suyu sıḳā*r*sın. emzigli … **195** sāttırısın. b‿evĺādım bizim yaşadīmız yaşantı dī̇ldi sen de.

-Hediye teyze belin, sırtın ağrıdı diyelim?

-belim‿ārdı sırtın‿ārdı. ūdurusun. te bu fatmē ū benim‿arḳamı çoḳ‿āriye dèrsin. bi sıtma vardı. bi sıdma tutar. bi‿şey yoḳḳa benim‿u çetiklerim‿ordadır. būn gene gī̇dim. aynı sıtma. bi sıtma tutar seni bi sıtma tutar. bēgirin götünde sinekler‿uçuşturudu büle vesāyet yōḳtu ya. **200** bēgirin götünde sinek tutarsın yudarsın‿onları. bilmī̇m‿i̇şte.

-Hediye teyze çürük var bacağında diyelim?

-çürük durū tūle. ne oldūsa olmuş duru tūle.

-Ona ekşi bir şeyler sormuyor muydunuz?

-köpek‿ısırīysa amır sararız. köpek‿ısırınca hamır sararız. köpek‿ısırdın mı amır sarārdıḳ. çoḳ şēler vardı ba‿ama unudıyam ma. sizin‿aḳlınıza gelmiye mi.

A) sana sorūy‿o. **205** şindi sen cevabla. cevab ver.

-Hediye teyze Kurban Bayramı yaklaştı mı neler yapılıyor?

B) ḳal te arife günü ḳal bırda. ölen‿İsana arife günü ḳurban kesē*r*ler … teslim‿eder muhtar‿onu bırda pişirttirī. yapar bi ḳazan mezarlā. pílaf pílaf yapar etli yapar pílafı. epsinin‿etini dūrar‿o pílafın‿içine. herkez kū gider mezarlā. ōrda oḳurlar bitiriler‿oḳumayı.

- Ramazan Bayramı'nda nasıl, Üç Aylar'ı karşılayabiliyor musun? Say bakayım Üç Aylar'ı neydi?

-ḳarşılārdım‿ama şindi ḳarşıleyemiyem. **210** üç‿aylar sevāblı bi aydır. oruj tutarsın namazını ḳılàrsın. neydi mare fadme unudıyem‿evĺādçīm. receb‿ayı şaban‿ayı ramazan‿ayı üç‿ay. üç‿aylā boncū çekèrsin. bi bunu sabātta üç‿üz kere çekerim. işim güjüm budur. te burajıḳta oturūm bu da bırda. üç‿üz kere çekerim. o ḳurbanı kesē*r*sin hērkeze tö‿büle birer parça birē parça bire*r* parça ev‿ev gezdirisin dādarsın. ḳalanını da ḳazana verisin. **215** ḳazanda pişiriler. unı da mezarlıġta yidiriler. küvü dāvet‿eder mūtar. ūleden sōra ekindiden sōra erkez mezarlā buyursun gelsin…

A) apörleri bā*r*ttırılar kūce desene.

B) aperler bārīy mezarlā gidilcek. ōrda mūtar pişittiri getiri herkeze aşçı getirī.

A) aşçı yapar ḳızanım aşçıya yaptırīlar. **220** çoluḳ çocuḳ‿arefe günü. ramazan bayramını da annadsana. ramazan bayramından da başlasana.

B) onu nası yapārdıḳ baḳaĺım unudıyam ben de.

A) baḳ su alanlar su alır. getirir meyva suyu alannar ikram‿eder‿ōrda. àrtıḳ büsküvüdür…

-Teyze eskiden kıyafetleri nereden alıyordunuz?

-edi*r*neden. ma nērden‿alıcāz ḳıyāfeti. **225** buban gider‿alır getirīse giyèrsin. edirneyi ne bilirdig biz. edirneyi bilmēzdig ki biz.

-Kendiniz dikiyor muydunuz?

-dikērdik. ben kendim dikērdim makinám vārdı. büle şalvarları dikērdim.

-Üstlük?

-üle de dikērdim. bunnarın‿adı buliS. yelve yelve yelve.

-Benim anneannem entari diyor.

-paşalı. biz‿entāri demē bilmezdig. paşalı paşalı. paşalı. to buráy ḳadā*r* yaparsın … bi de ḳuşaḳ bālàrsın‿üstünde*n*. **230** be evladçīm bizim yaşantımıza baḳma.

-Ev temizliğini nasıl yapıyordunuz?

-… topraḳ ḳazāsın. ḳırda bi beyāz topraġ vardır. ıslarsın‿onu. alırsın‿eline bi malayla bi suvā*r*sın tertemiz‿olur. baġ demirenliye gelin‿almā gidçēz. ḳara receblēn ilg gelinine fıtamı boyayıb da ḳurudub da yetiştiremedim. bunu önüme bālamadan bunu büle iki tāne ib yapàrsın. bunu sarıya boyàrsın. bunu ille büle bālājan. bunu almadan öküz‿arabasına pinip de gelin‿almā gidemesin. **235** taḳsi nērde o zaman.

-Bunun adı ne teyze?

-fıta fıta. bu işleme doĶuma. ḳalmış bu da bunu digtim‿aman dedim. yatarḳa bacaḳlarımı sarīm. ben diktim. ipi de kendin işlesin yapāḳan. tábi kendili. yīḳıyan īşliyen doḳuyan. bi de sarıya boyuyan bunu. bunnara girmez boya. bunnar sarı olur. bālasın. bi‿şey ḳoyjaḳ‿olduna ḳoyàrsın fıtana ekmē em yīrsin em tàrlaya gidē*r*sin.

-Hediye teyze sen hiç deprem yaşadın mı?

-yaşadıġ debremi çoḳ‿oldu evĺādçīm. **240** e burda bu memlekedte burda. çoḳ sallandı çoḳ olduydu evĺadım. gündüz de oldu gice de oldu.

-Yıkım oldu mu, zarar gördü mü evler?

-görmedi. üle çatlaġ patlaġ‿ev‿alırsa bēki açıldı ama büle sālam‿evlere bi şēcik‿olmadı şükür.olmadı.

-Çocukken nasıl oyunlar vardı, bir de ondan bahset bana?

-çocuġķan bizde nērde oyuncaġ bulcāz evĺādçīm t‿orda bi ķırampet ķutusu bulursun. o senin‿oyuncān. **245** ķırampet ķutusu ellēmize sürūdük.

A) te bu ķadacıķ baķ te bu ķadacıķ…ķutulā te

B) ben şindi alamanyadan torunna*r* gelmij dün‿aķşam geldilē buráyı. bēki üç‿üz lirálıg‿oyuncaķ var ķızanda biz tárlada teneke parçası buluruz‿onnan‿oynarız. nērde oyuncaġ. yamalıġta*n* yapàrsın bi bebecik tábī.

-O nasıl yapılıyordu?

-yüzünü bu ķadar beyazdan yaparsın. **250** buráyı ķaş göz yaparsın. buráyı āz yaparsı*n*. ķolları var bajaķları var. bi de bi paşalı dikēsin‿ona.

-Ne dikiyorsun Hediye teyze?

-paşalı paşalı dikēsin. üslük bĕki davŭd bilá gī̆miştir paşalı ba.

A) aman‿ep benim paşalımı ķoja kū̆ māyneye gidērke benim paşalımı giydiler. edirneye. biz māyne dēdik. rāmetli … beyaz büle. kibar kibar. ķayĭşım kemerim … nevriye ablaları keleş zamanı **255** zerā eb benim paşalımla edirneye māyneye resim çıķmā gī̆diler paşalı. benim bobajīm çoķ bilirdi.

Konuşan: Gizli kayıt, 65 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Merkez

Konu: Karışık

-X-

-Selamün aleyküm, amca Süloğlu'na dair birkaç soru sorsam biz öğretmeniz, merkezden geliyoruz. Cevaplandırabilir misiniz, yardımcı olur musunuz?

-yardımcı olurum tábi. hayırlısı‿olsun. yeni sen yeni mi atandın buráyı?

-Yok merkezdeyim ben. Yıldırım Bayezit Anadolu Lisesi'ndeyim. Eşim de merkezde.

- ē memnun‿oldum.

-Teşekkür ederim.

-teşekküre gereg yoḳ…

-Amca Süloğlu halkı geçimini neyle sağlar?

-geşimi genelde ayvancılıġ ve çiFçilig ayvancılıġ ve çiFçilik genèlde. genèlde çoụnluḳ‿o. çiFçilik‿esira çiFçilig bē. buyday mısır...**5** ayçiçē çıḳarır. bi de ayvanjılıḳ‿o ḳada*r*.

-Küçükbaş, büyükbaş karışık mı?

-e tábi ḳarĭşıḳ.

-Gençler?

-gencler boşta ḳalīlar. arārsa buluCaḳ aramasa bulmaCaḳ.

-Peki şartları nasıl buranın okulu, sağlık hizmetleri? Gelişmiş bir yer mi burası?

-sıḳıntı yoḳ ya. ufaḳ yer‿ama biz şey yāni. demek‿istī̆m‿a dedī̆ne bulamasın yāni. o da var. aradīnı bulamasın. **10** edirneye yá de bubāskiye burġaza yá ḳırḳrelı̤ne benzemez meseĺā. onu demek‿istī̆m. e aradīnı bulamasın mesel. ufaḳ yer ufaḳ. ufaḳ kesim. eved.

-Siz amca hep burada mıydınız?

-ben ḳırḳ‿iki yıldan beri aynı yerde oturuyum. ḳırḳ‿iki sene 'ful. aynı yerde mal gibi durūm burda.

-Estağfurullah amca. Dışarı çıkmadınız mı hiç? Eşiniz de burdan mı?

-ayır‿ayır. eşim de burda. **15** eşim de burda.

-Kaç çocuğun var?

-iki evĺādım var. birisi ō̆redmen birisi burda çalışıyi.

-Aaa, nerede?

-lüleburġaz mèrkez. on‿iki yıldan beri görev yapīy. lüleburġaz mèrkez. on‿iki seneden beri türkçe ō̆redmeni.

-Benim branş.

-süper. allā rāz‿olsun. allā rāzı olsun.

-Allah sizden rāzı olsun amca. Siz bizi okuttunuz.

-on‿iki yıldan beri burda. **20** ocam gec büle. rāt‿ol. sıḳıntı yoḳ. rāt‿ol sıḳıntı yoḳ yani… allā rāzı‿olsun ne demeg. bizim‿ilg çocuḳla beraber burda dönüşümlü durūz dönüşümlü. vardiyeli durūz. yani. vardiyeli durūz.

-Kaç yaşındasın amca? Emeklilik var mı?

-ben‿altmış beş yaşındayĭm. on sekiz sene oldu emegliye ayrılalı. on sekiz sene oldu emegli olalı. eşim de evde oturuḳa ona siġorta ödedim‿o da emegli. eşim āĺā.

-Amca maşallahınız var.

-ama nābalĭm. af‿eder yimedig‿içmedik **25** bu esab kitabı yabtıḳ. eved.

-Anadan babadan bir şey var mıydı?

-ufaḳ tefek var‿ama. ḳıymedsiz bē ḳıymedsiz. boşver ben mutluyuz‿uzurluyuz yani mutluyuz‿uzurluyuz . ic bi şiḱātimiz yoḳ allā rāzī‿olsun.

-kim gelcek buráyı kim gelcek eşin mi gelcek buráyı, soruyōn?

-Yok, yok. Üniversiteye bir malzeme sunacağım. O yüzden araştırma yapıyorum.

-eved… o işte. buyday, ayçiçē, mısır, çiFçilik‿ārtı bi de ayvanın‿olu ufaḳ tefek. ufaḳ tefek bi de esnaflıḳ…**30**

-Peki amca kazanıyor musunuz?

-gecmişte çoḳ güzēldi. gecmişte çoḳ güzēldi. şindi zor zāmed bi araya… çay‿ikram‿edīm size. lütfen.

-Yok amca sağ olasın. Akardere'den içtik de geldik.

-āyır lüdfen. çay‿içmeden ayır‿ayır olmaz. aḳardereden mi geldiniz. eşim benim‿aḳarderedendi.

-A öyle mi? Abdurrahman Yıldız yardımcı oldu bize.

-arnavudlular **35** arnavudlà*r* derler‿oranın‿alḳına.

-Amcanın kızı da öğretmenmiş Lüleburgaz'da.

-ōredmen. on‿iki yıldan beri ōredmen. lüleburġaz mèrkezde türkçe ōredmeni. allā rāz‿olsun.

-Orada mı evli?

-yoḳ. evlenmedi dā. evlenmedi af‿edersin ārmudun sapı üzümün sopu. zorla ḳarar verī. af‿eder*s*in dōru söylemek Ízım.

-Ama amca okuyunca biraz öyle oluyor.

-…otuz dört yaşına. **40** otuz dört yaşında. ōle yāni. ama ōle. būk‿ōlum torunnarını gördük. bunun da torunnarı görmek‿istīz‿ama ḳarar veremī köpek.

-İnşallah amcam olur inşallah.

-bilmem. af‿eder*s*in armudun sapı üzümün sopu içki siġara ic kötü alışḳanlī yoḳ. öle öle. siġară işti mi bi bayan kesinligle ḳabul‿edmez öle yanı. ḳabul‿edmez mesele kendi düşüncesi yāni kendi düşüncesi. nābalım nābalım sālıḳ‿olsun.

-Hep burada mıydın amca?

-baġ kendimi bildim bileli aldmış beş yaşındayĭm…**45** burda dōdum burda ölücēz burda.

-Askerliği nerede yaptın?

-askellik, anḳaraya gidtim e… istanbula geldim istanbul samandırā gèldim e nasib ḳısmet‿ölēmiş. eved. siz ḳaç senedir ḳaç sene önce burdáydınız?

- **Dört sene önce.**

-e sen yaḳınmışın. buráya gelmişindir buráyı bana. gelmişindir muạḳaḳ gelmişindir muạḳaḳ gelmişindir. **50** eved. ayırlısı. allā gönlünüze göre vere. angi oḳuldāydı sen?

-bizim ḳàrdeşim var. ticaret‿oḳulunda müdür ismāĺ‿elḳāraman. ismạil‿elḳāraman. ismāĺ‿elḳāraman. dā önce alḳ‿ētim merkezinde müdürdü. bundan beş sene önce müdürdü orda. beş yıl müdürlük yabtı. şēde alḳ‿ētim müdürlū̄ yabtı. ḳardeşim ismail. **55** duymuşundur elkāraman. altmıj dōmlu. eved. belki duymuşunuzdur belki. ocam burayı ḳoy rāt‿ol. sıḳılma burası kendi evin gibi gör. nōlcaḳ bē. ḳardeşimiz de burda görev yabmış.

önceden çoḳ güzēldi. önceden çoḳ güzēldi. ō vıcıḳ vıcıḳ. areketlī̄ vardı şindi areket yoḳ. yüz bir geldi bim geldi vesāre vesayre.

-Göç oldu mu amca?

-ō çoḳ göç‿oldu. **60** çoḳ göç‿oldu.

-Çiftçilik, hayvancılık artık yok değil mi?

-var‿ama aS aS az yanị. mesā o yirmi ānede şey yānĭ. yirmi āne olursa bi kişi ayvan baḳīy. masravları çoḳ yanĭ. masraflar çoḳ. gidèrleri çoḳ. gidèrleri çoḳ.

-Amca sana buranın yönetim yetkisini verseler neleri değiştirirdin?

-vallā af‿edērsin bende*n* bi boḳ‿olmaz. yanĭ ōle bōle dī̄l. bende*n* ne köy‿olu ne ḳasaba. yalan mı.

-Peki ilçeye neler yapılsın istersin?

-vallā ben bi soluḳ‿alayĭm yeter ī̄c bi‿şē düşünmū̄m. **65** on sekiz sene oldu emegli olalı. eşim de emegli. allā rāzĭ ‿olsun. dörd lira para alīz. yeter. manyaḳ gibi para. yi

yi bidmeS. abe ev yoḳ bi‿şey yoḳ. evimiz kirá yok bi‿şey yok. onu demek‿istī̆m. onu demek‿istī̆m. geçinī̆z yanĭ. sıḳıntı yoḳ. amd‿olsun bu günümüze.

ēşim de aḳardēli benim‿aḳardere. yeşimi ḳaçırdım ben. ḳırḳ‿iki sene ḳırḳ‿üc sene önce ḳaçırdım eşimi.**70**

-Kaç yaşındaydın?

-yirmi dörd yaşındadım‿o zaman ben. öle nasip ḳısmet‿üle oldu yanĭ. o on yedi yaşındaydı bana geldēnen. ḳandırdım ḳaçırdım.

-E amca eskiden görüşme yoktu diyorlar, nasıl anlaştınız?

-anlaştıḳ‿o zaman vardı köprüde panayır vārdı sül̀ōlunda panayır vardı. o zaman‿ayarladıḳ ḳısmet‿oldu.

-Şu panayırda neler oluyor, çok merak ediyorum.

-panayır, panayırda pazar nası oluyā ōle bi‿şē olūy bē çoḳ‿önceden. **75** pazar gibi… pazarın benzeri yanĭ. ōle bi‿şē. ōle.

-Amca burada Hıdırellez kutlanıyor mu?

-önceden ḳutlanīdı şindi ḳutlanmıyı. çoḳ‿önce öteki yıllar ḳutlanīydı. romanlar yapıyodu. romanla yapıyodu. şindi yoḳ. öle öle öle be.

-Burası vatana millete düşkün bir yer mi? Şehit var mı burada?

-ō sıḳıntı yoḳ. şe̯it burda yoḳ ta aḳardere köyünde var. belki duymuşundur. üle yanĭ ama kimse ālamasın kimse ālamasın. **80** analar bobalar‿ālamasın.

-Peki burada inşaat sektörü var mı?

-ufaḳ tefek var. ufaḳ tefeg var. ama ḳarın doyurmaz‿ama var‿ama. mesā bi inŞāt sektörü yaptın mı sen zor satarsın. zor satarsın yanĭ zor satarsın. dayreyi zor satarsın yanĭ. onu demeg. o sıḳıntı var.

-Burada asker geçirmeleri nasıl oluyor?

-öle davulu zurnayla olūy. tábi oldū gibi.

-Sigara çok satılıyor değil mi?

-satılīy‿ama yüzde dörd ḱar var efendim. **85** yüzde dörd ḱarĭ. yüz lira sattın mı dörd lira ḱar. nereye nōlcaḳ yanĭ. dörd. vallayi baḳ. te bu şē bilir. yüzde dörd be. eved.

sen nerde görevlī̆din edirnede nērde?

-Var mı tanıdığın orada?

-yoġ. ep yanĭ ep durūm yanĭ durūz yanĭ. ḳırḳ‿iki sene ful durūz ful. noḳsansız.

-Dükkan da senin mi amca?

-ayır kirá. beş‿üz lira kirási var. **90** beş‿üz lira kirá. yanĭ. düdük mü. al baḳalīm düdūnü.

Konuşan: Hüseyin KURT, 64 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli

Derleme konusu: Askerlik anıları, Atatürk, köyün geçim kaynakları, köyün adı.

-XI-

-Hüseyin amca askerliğini nerede yaptın?

-van.

-Bana oraları anlatır mısın?

-ne annatayım ki ben‿ōrda bu yedmiş dörd ḳıbrıs‿aráḱātında askerdim. ōrdan bı̊rda şindi meseĺā izinlī̆dim. izine gē/dim. üc gün sōra beni çārdılar. ortalıḳ ḳarışmış ḳıbrıs‿aráḱātı. tábi. bobam dedi rāmedli bana ya ōlum sen dedi tüfēni mi çaldırdın ḳavġa mı edtin seni niye çārıylar. bı̊rda dā ōle bi‿şē yoḳ. **5** bi gidtim ben‿orayı ne. alayda dörd parmaḳ‿ot‿olmuş. alayda dörd parmaḳ‿ot olmuş. beni tobçut arabaları tobçu tanḳları arabaları yemek‿almā gelmişler alaya. ōrdan beni aldıla. te bu sātlerde. alaca ḳaranlıḳ çökeyim mi çökmēm mi cāvid‿aġa. bana rāmedli ep‿annatīdı… ōlum sen safsın. sen kendini ḳaybedirsin‿oralarda şindi dedi. cāvid‿aġa gidtim ben‿orayı. **10** bindim‿aġalardan aġalar bana dedi mi sizin tobçu şey piyāde birligleri ilērde. inersin yoldan ep yolca. er taraf ḳarannıḳ. … er taraf ḳarannıḳ. araba maraba yoḳ. ışıḳ yōḳ. ic bi yerde. nerde böle köy görcen ışıḳlıḳ ışıḳ görcēn. er taraf māvi. camlar dāyi māvi boyanmış. gidtim birlī̆ buldum. … paralayı nērden bileyim cāvid‿aġa. asker bana sorūy gidtim bi orda bölük var‿ama angi bölüg nerenin bölū̆. **15** bana dī̆ kü yā bu bölük sizin sen‿angi bölügtensin. ya ben birinci tabur‿ikinci bölügtenim diyüm.

paralo sorūy. ya paraloyu bilmi̇̄m ki ben. ya ben‿izinden geli̇̄m. şu durum. bölüg ḳomutanı kim. alay ḳomutanı kim. ōlelikle beni aldılar‿içeri. … ala gele gele bizim tıraḳya çocuḳlāndanmış‿onnar da bursalı bi çocuḳ arḳadaşlar tanıdılar sōlediler tanıştıḳ… o gecesi ḳaldım‿ōrda. o gecesi onnarın yanı̇̄nda ḳaldım. sabāsı bölē gidtim gene. **20** yanı̤ salmīylar. ēr tarav ḳarannıḳ er tarav. yedmiş dörd ḳıbrıs‿arā́ḱātı bunnar. ani ōrda çoḳ çektik‿o zaman. sorcān bi‿şē varsa cevablābilirim.

-Kıbrıs Harekâtı zorlu oldu yani diyorsun.

-eved. eved. sekiz gün ne sekizi sekiz táne püsküvüt bi toparlaḳ şey ḳumanya. uçaḳ‿atīy. bölüg ḳaç kişi. yirmi̤ beş kişi otuz kişi otuz táne atīy. erkez‿orda…bi aráya atīylar‿onnarı. **25** bizim birinci tabur‿ikinci bölüg ḳaç táne nüfuzlu. ḳaç… ḳıbrıs savaşı savaşında yemeg yōḳ. ḳırḳ gün. ˈep bölüg alayda. şēde dāda. ep dāda. van gölünün kenarındaydı. neler çektik‿o zaman cāvid‿aġa neler çektik o van‿ercişliler van erc. o vanlı ercişliler askeri sevse ya. bu ḳadar‿askeri görmē istemi̇̄yler. taşli̇̄lar sopali̇̄lar. e dā o zamannar belli̇̄di bu terör olayları. o zaman terör diye bi‿şey yōḳtu.**30**

-Halkı terör yani.

-alḳı terör. yaşa. alḳı terör onnarın‿orda. ani dēcek çoḳ çektim‿orda ḳızım. çoḳ aşşırı. nelèr çektik. o sōra geldiler şēler … ortalıġ düzēldi. bölüglere geldik. asker bölüglere geldi şindi. er bölükten sekizer kişi gönüllü ḳılısan. şindi tıraḳyalı şēden var. ḳırḳlereli ḳadıköyünden bi ismāĺ yazar var. bölüg yazıcısı. ona dedim‿ismāi̯l dedim çıḳalı̇̄m dedim **35** baḳ tıraġyalıları utandırmayalı̇̄m şimdi üstēmen sorūy. baḳ sekizer kişi di̇̄. er bölügten gönüllü diyü. çavuş‿onbaşı āric …e ben‿onbaşīdım‿arḳadaş çavuş. emir‿artıḳ bölüg yazıjısı. çıḳtıḳ mı cāvid‿aġa biz. ikimiz. çıḳtıḳ‿üç‿adım seĺām verdik tábi.

-Siz Trakya'yı temsil ediyorsunuz.

-tıraḳyayı yaşa. ha. tıraḳyalılar dedi̱ne öldürmēlim. ani küfürlü. af‿edersin‿ana avrad bo̱le bize küfür‿eder‿ep bölük ḳomutanı da yüzbaşı kendisi. **40** edtik çıḳtıḳ. aġajīm bugünkü gibi atırĺīm. o yidi̱m dayaġları. bi de o çocā. çavŭşa. sen sen sen sen sen dedi çıḳın çıḳın. onnarı zorāki olaraḳ‿aldı tobçu taburuna. yolladı onnarı tábi. bi tánesi avancīdı cāvid‿aġa geldi bu sā ḳolu burdan ḳopmuş. yirmi gün sōra. geldi bo̱le … giden havancīdı … ani piskopatın biri̱di yani bölügte. o bili̱ şindi bölügte kim kim… **45** ġāzi olaraḳ sōra postaladılar‿onu. ani nelèr çektik‿orda biz yā.

-Kaç ay kaldın amca orada?

-ben‿ōrda benim‿askerli̱m dört‿ay mı beş‿ay mı ne vardı bidmesine‿i̱şte. o zamandan sōra tēris‿olduḳ geldik. tábi. neler çektik biz.

-Peki amca Atatürk'ü nasıl değerlendirirsin?

-atatürk. atatürg gibi de̱erli adam mı var memlekedte. ama atatürkü şindi biz bi̱enmi̱z. burda halḳ bi̱enmi̱. bu partı̱ler bi̱enmi̱. ē bunu kötülŭy ya. yav‿ay allām yā. bu adamın suçu ne be cāvid‿aġa. bu adamın suçu ne bē. **50** allāh allā yā. yā bu adam 'ac susuz bu hükümeti ḳurmuş. aç susuz bu devledimizi baġmış‿adam. baḳtırmış. nası yapmış‿etmiş‿o zamannar.

-Bütün ömrü sıkıntılı geçmiş.

-eved. eved. hāĺā da yav geçennēde bi táne çıḳmış‿atatürkün resmine aḳāret‿edi̱ymiş. televizon gösteri̱di. baḳın bi kere. eykeline aḳāret‿edi̱y. e bu adamı yav bunu. bi‿şe dēmem. **55** bunu türk vatandaşı yetiştiri̱y bu çocū baḳ. bunu türkiye bŭtüy bu çocū. allā allā yā. ama bunu iç kimse …ben de görmeyi̱m sen de görme ne oldūnu. abtıla öcalan. abe atın‿onu oḳyanusun‿içine. ne getirdiniz‿onu buráyı

türkiyenin başına beĺā. baḳ neler‿olūy. sırf onun yüzünden‿olūy bunnar‿ep yā. abe at‿onu oḳyanusa dūştü beyā. attı kendini aşā de. yaṷutta söyleme kimseye getirīm dī yaḳaladım diye getirme kenyadan getirme onu buráy. **60** onu yanĭna getirīsin buráyı. abe at‿onu oḳyanusa balıklara yem. allāh‿allā. benim annem bobam …ama bizim dōma būme yerimiz burası. a bu ḳāveji benim yi̯enim. ḳardeşimin‿ōlu. e biz buralarda dōmuşuz buralarda būmüşüz. yedi süĺālemiz‿af‿edersin burda mezarları. burda ölmüşler. allā rāzı olsun bu adam çoḳ būk‿adammış bizim. kürdleri o zamannar dātmayamış **65** biz şindi ya ölcektik ya bi teröris‿olcaḳtı ya bi peḳaḳa olcaḳtıḳ bi memlekede. bi dāda bayırda. adam buralara bizi yerleştirmiş yerleştirmiş buralara bizi. ben‿olmasā mesāl ōrda ōlcaḳtım‿orda çolūmuz çocūmun‿olcaḳtı. benim burda çocuḳlarım ḳadā efendi çocuḳ var mı şindi. bu türklüg nērde köyün yā. ḳonuşturlar beni.

-Kaç çocuğun var amca?

-bende üç ḳız‿iki çócuḳ vārdı. **70** onnar da ikizdi. biri rāmetli oldu. ikizlerin biri. bi ḳaç sene evēlsi rāmetli oldu‿işte beyin ḳanamasından. tábi. bi ōlu vārdı ḳaldı. e gelin gidti ḳocaya. bi çócū var. kendim de köy ḱāyāsıyım burda. iki seneden beri burda köy ḱāyalī yapīm. durumuz‿öle ḳızım.

-Bu köyün geçimi neyle oluyor amca?

-bu köyün geçimi çivçilik. ayvancılıġ çivçilik. başḴa ic bi‿şē yoḳ. tábi. burda ērkez çivçi te çivçi.**75**

-Bu köyün adı nereden geliyor?

-bu köyün‿adı ha bunnar bu dā ī bilir. burda önceden ḳoyun çōḳmuş. hayvancılıġ çōḳmuş. gerdelli bunnarın‿epsinde gerdel vārmış. adi gerdelli olsun burası demişler.

-Gerdel ne demek?

-gerdel ḳoyun sāyīlar. şōle ḳazannar‿olūy bende var‿o işte. benim‿evimde var gene şindi o gèrder. yā cāvid‿aġa devrilmī de. ben ōrda burda sāyım keçileri. devrilīdi südü dökūdük. **80** usizi gidtim ḳırḳlerıne yirmi beş milyon verdim‿onu aldım. te şini keçi ayānna basīy bilmem nēle basīy devrilmī. gerdel dedikleri o. onun‿içine sāyısın. ayvan deviremī sārke yānı. südü. aynen. gerdelli köyü ordan ḳalma. burda her‿ānede aşā yuḳarı ayvan vārmış ḳoyun vārmış keçi varmış. epsinde er‿ānede gerdel var. gerdelli olsun bu köyün‿ismi de. tábi.

DAĞLI METİNLERİ

Konuşan: Kadir Uluağaç (Kadir Çavuş), 91 yaş, İlkokul 3

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Geçkinler köyü

Derleme konusu: Askerlik, masal

-XII-

-ārtıḳ daraluyum ya gidgide annayabildin yaşın tēsiri var. çoḳunu da unuduyuz.

-Nerde yaptın askerliği peki Kadir amca?

-izmid.

-Kaç yıl askerlik yaptın Kadir amca?

-üç.

şindi çavuş‿olduḳ yá. askēler burda on daḳḳa istirāt‿ederdi ben burda oturūm yüzbaşı orda oturu. **5** al‿ordan bi çadır. baḳ bi̇rdan dayı geçiyu. bēgir‿arabası eşek‿arabası. elmadır ārmudtur satıyu. gidī̆y‿asker. ne ḳada‿armud varsa dök‿o çadır‿üstüne. para …sülū̆ ona. dō̆k‿işte. al parayı gid‿öde ona. ḳaç para. verī̆m paráyī̆. ben bir‿àrmud‿alırım. iki almam. oturun baḳayī̆m yiyin burda. yirler‿àrmudu. bāzı askerler soruy‿uluyi…çavuşum sen zengin‿ayle misin. boş ver zenginlī̆ fakirlī̆ yiyin baḳalī̆m siz. **10** hayde yiyin. başḳa bi‿şey yoḳ.

-Masal biliyor musun Kadir amca?

-öküzlen‿eşek. öküz gelī̆y‿aḳşam tarladan. bacaġları türteleye türtleye 'ḳan. eşek demiş ne bu vaẓiyetin senin yā. demiş ki yāv. bugün demiş beş dölüm yer sürdü ada.

bütün gün beni tü*r*teledi sıḳıştī*r*dı çoḳ. yarın saba bu demiş. ḳalḳma astayım dèrsin demiş. eşek‿aḳıl verī‿öküze. saba oluyu. gelī sābısı. āde baḳalĭm ḳoca öküz ḳalḳ. ben‿astayım demiş. hani onu*n* demiş yedekli eşē var. **15** yedekli eşē bugün‿eşē ḳoşalım. alıylā eşē öküzün yanına ḳoşmuşla*r*. aḳşama ġada bi dayaġ‿eşşē. eşek çekèr mi ayvan. ne ġada*r* gücü var. aḳşamnan gelmiş. öküz yatīy. kefi ī. eşek gözlerinden şapır şapır yaş‿aḳıy. ne demiş‿ālıysı*n* sen yā. arḳadaşım demiş. dışārda ḳonuşūla. senin sabālan keSçekler demiş. onun‿içi ālıyım demiş.

sen saḳın‿astayım deme demiş. ī̇m de demiş. **20** baḳ keSçekle sabālayın. eşek diyi bunu. sabālayın gidıylar. ā ben‿asta dī̇lim demiş‿öküz. eşek ḳurtarmış kendini gene. annadın mı.

-Başka böyle var mı bildiğin Kadir amca?

-annadıyım ben‿işte büle masalları. oḳullar çoḳu benden‿aldılar bilgiyi.

-Savaşlarla ilgili babanlardan duydukların var mı?

-nası yāni.

-Balkan Harbi meselâ. Hiç duydun mu dedenden, babandan harbe katılanlar olmuş mu?

-onnarı hic çileli bi günü geçmemiş. **25** heb büle çile heb çile. ayānda babuç yoḳ. geliy‿edirneye üç‿āç getiriy satmā. aldī pará üş lirá beş lira. onnan geçim yapmā ūraşuylar. ben‿u günnere de yetiştim. zăten‿onnā bu dünyádan dinnenmeden gidtiler. yoḳ yoḳ.

atatürk cumuriyeti ḳurmuş‿ama. tutulcaḳ yer yoḳ. pará geririmiz yoġ. bi devledle annaşmamız yoḳ. şindi dünyá devledleri annaşmış. **30** para da bol. insannıḳ ta güzel her şey‿ī̇. allā çoḳ şükür‿edelim. u günkü durumlar bozuḳtu yani. ī̇ dī̇ldi. atatürk rēzi cumur. u işte bildī̇ gibi yabtı. ismed paşa emen u ölünce u geşti oráyı. ne yabtı. u bir liráyın‿üstündeki atatürkü aldı. kendi resmini bastı oráyı. bi sene mi ney gidti gidmedi

benimki. sil dediler‿unu ordan. inönüye sildildiler‿ismini. resmini aldırdılar paradan. **35** gene atatürk ismini resmini ḳoyduĺar. annadın mı.

inönüle ḳonuştum. inönüle ḳonuştum. ben‿askerden geldim sene ḳırḳ doḳuz senesinin on birle yirmi sekizinde evimi bırakтım yengennen‿evlendim bırda. evlendikten sōra bütün‿arḳadaşlarım bana uygun gördüler. seni pāti başḳanı yapalım halḳ partiye. dedim ben dā yeni geldim‿askerden tā. pātijilik yalanna olur bē büle savurucām şurdan burdan yalan dolan‿annadçām. **40** sen yapàrsın. ḳıramadım‿arḳadaşlāmı tamam ben başḳanım. ismet paşa edirneye geldi. ōredmenner dernēn‿önne. oráyı otutturduḳ. beni annadtı arḳadaşlar. dedi yeni başḳan seştik bunu genşlerden büle büle. u zaman‿inönüle ḳonuştum.

atatürkü görmedim. unu da görme imkānımız varmış benim‿ama. pará olmadan nereyi çıḳıcān beyā. **45** dūruyu ḳonuşalım dim mi para yoḳ. inönülen ḳonuştum. inönü yanlız bu günneri bize atırlattı. geşçēniz günnerde dedi. biraz sıḳışıḳ günneriniz geşçek dedi. biraz da çoḳ‿i yaşıcānız dedi. unnarı atladınız mı yaşarsınız dedi tábi. emen birden zengin‿olunmū ki.

sen ne iş yapıysın. sen de mi ōredmen. ōle mi hangı oḳulda.

… alēküm. kim burasını*n* müdürü dedim. **50** benim dedi. ben kōden gedtim‿onu yaz. köylüleri yazamīz dedi. teşekür‿ederim dedim yā. senin gibi bi bırda mert‿adam hic yōḳtu yā. edirneye gelmedi dedim. sen çoḳ merd‿adamsın yā. neden. yazmīcaḳsın kōlüyü dedim. gidsin bulgarıstana yazılsın yā. şindi bana dūru baḳtı baḳtı. hic baḳma dedim. buráyı yüz táne sıra yabcaḳ‿adam benim. ama oḳulu yabtıramam. aḳçam‿üstü evden‿ālcaḳsın bu çocū sen. **55** sen gelceksin‿alcaḳsın. sen de yarın saba adanaya mı gidcēn fıransayamı gidcēn. seni de yerini dştirijem dedim. ben‿özal pā*r*tisinin‿u zaman‿ilçe başḳanıyım zāten. aga aḳşamüstü ḳızannarı iki üç kişi varmışlar… aldılar buráyı. burda oḳudular. sōra müdürlen müdür dedi. yā ben dedi şē

olaraḳ ḳonuşūm. sen dedim öyle dī̄l. biraz yetki alıysınız emen dī̄ştirī̄sınız kendinizi dī̄ mi. siz vatandaşlan‿olcaḳsın. **60** senin‿işin vatandaşlan. āmedle mēmedlen dī̄l.

şindi tıraḳtör‿aldım. banġaya bòrjum var. banġa zirād banġası çivçinin banġası. ben bu moturu peşint‿alır gibi aldım. al şu parayı ver‿o ani tiraḳtörü. şindi on beş ton da ayçiçēm var. yūlu. bacanaḳ tüççālıḳ yapıy dedi ki üç beş gün bekle bá tā bī̄ḳaç ḳuruş ḳōyjaḳ‿üstüne. **65** oráyı da üç milyár bu üc bin lirá mı ne. üc bin beş‿üz lirá mı bòrjum var. sattān vericēz. ben‿evde yōḳtum burda çalışmaḳtayım. gelmiş ō zirāyi ḳırediler şefi. demiş ḳadir çavuşu icrāya verjēz. bana ḳadir çavuş diyular eyi verī̄ güzel. icrā da bizim dī̄ mi. bōj ta bizim. evde yengen‿annadtı bana. seni yarın‿icrāya verjēmiş. veriller dedim. sevdī̄m‿adam‿unnā benim. emen gidtim banġaya. seĺāmün‿aleyḱum. **70** ō müdür gördü. ḳadir‿ābi oş geldin‿oş bulduḳ. sizi*n* zirāyik… şefi kim dedim yā. işte o adam. sen zirāyik‿odada şev misin. geşkinde ḱāya mısın. sana sorī̄m dedim. ī̄ buna cevăb ver. eyer ḱāyasan sen‿o ġalemi buban‿aldı sana. u gūsündeki ḳalemi. o ḳalemi de almaḳ bana āyit yaḳıjam canını senin dedim şindi. müdür dedi n‿olūy yā. ne olcā falan yoḳ dedim. yarın sabātan beri sen zirāyi ḳıredile şefi bu banġayı terk‿etçeksin. **75** sana terk‿ettirjek‿adam da benim. ḳadir‿abi yapmayasın. yapma falan yōḳ. bu ekmek buna haram. çivçī̄le oynıyan‿adamdan hayır gelmez dedim. hemen gidtim postāneye. banġadan şē çektirmezler telefon. gidtim postaneye. aĺō. buyrun dedi. başbaḳanı ver bana. ecevıd başbaḳan. başbaḳan ecevıd ta benimne nası bilī̄ musun. ḳol ḳola gezī̄z burlarda. sayın başkanım büle büle. bi zirāyi ḳırediler şeFi var. **80** çivçiye aḳāredte bulunuy. ismi ne dedi ḳadir. ismi bu. ī̄. ōb üçüncü gün geldilē buráyı. müdüy baḳtım‿indi arabadan ḳadir seĺām… gelin çay‿için be. iştik çayı dedi. niye. aġa gidti dedi. altın yādırcān‿ayān‿altına gene duramaz burda dedi. emen ġıra atçaḳlā dedi. sen yabtın bu iş. ben dedim‿onu ekmēne oynıCam dedim sana. dī̄ mi çivçī̄le oynadın sen. ben senne oynarım. attım‿onu işten.

attırdım‿unu. ecevite. **85** postāne àrḳasına iĺaş satmā başladı zeı̯r zeyir satıyu. zeyirlendi gebèrdi gidti.

biz çivçiyiz. biz borjumuzu arjımızı bilmesek bizim hālimizden‿ayır‿olmaz dī̄ mi. müslümansan beş vakit namazı bilceksin. borjlusan bòrjunu bilceksin. allā çoḳ şükür. yaşamımız büle.

…kürd‿ōlu. alēkümseĺam. **90** doḳtòrum ben‿asta olmuşum. aġrıya var. benim bilmem nerden‿ārmış. mana demiş. iĺac ver. veririm diyi. emen yazıy receteyi. ayde al baḳalım. bunun‿iĺaşların suyunu işçeksin. alıy‿eve gidiy bu ḱādı ıslıy bàrdān‿içine. içmiş içmiş ḱāt bidmiş. gidmiş doḳtòra demiş doḳtur bey gèldim. n‿oldu. ī̄leşdim. ḱāt bidti demiş. ne ḱādı yā. yazdın ya. ani onu*n* suyunu iştim ben‿ī̄leştim. **95** receteyin suyunu içmiş. iĺacı bu. demiş doḳtur‿aferim. ī̄leşmişin demiş.

Konuşanlar: A) Sıdıka Yıldız, 61 yaş, İlkokul Mezunu

B) Abdurrahman Yıldız / 61 yaş / İlkokul Mezunu

C) Havva Armudlu / 84 yaş / Okuma-yazma yok

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Akardere köyü

Derleme konusu: Nazar, kara sevda, kış hazırlıkları, cenaze evi, Hıdırellez, hastalıklar, köye dair sorular, kız kaçırma, askerlik anıları, avcılık, define arama, güreş.

-XIII-

-Sıdıka teyzem soyadınız ne?

-yıldız.

-Kaç yaşındasın?

-elli sekiz dōmluyum. à*l*tmış bir yaşım.

-Okula gittin mi?

-ilkoḳul beşi bitirdim.

-Birisi nazar olduğunda ne yapar büyükler?

-oḳur. e āyetelkürsü oḳuruz. tebbeti oḳuruz ḳulüvvallāyı oḳuruz. açıḳ mı telefon. beni mi dinlīler şindi. ā. **5** yedi kere ḳulhüvallāyı oḳuruz yedi kere de tebbet bi de elhamla āyetelkürsüyü oḳuruz nazar‿için.

-Neden yedi defa?

-e üle eskiler‿īti*y*ar*l*ar‿üle söylērdi. onu şey‿içimizde ḳalmış‿o.

-Sırası önemli mi duaların?

-evet ḳulhüvallāyı oḳuruz‿ilkin. elhamı oḳuruz āyetelkürsüyü oḳuruz. tebbet var. tebbede de oḳuruz yedi kere.

-Sonra geçiyor mu nazar?

-e ne bilēm be. **10** yürēmize ḳanāt gelmij geçi̇̄y diye bili̇̄z eved.

-Rüya yorumlaması yapan oluyor mu sizin ailede?

-amay‿olmadı şükür. iç‿üle şē inanmam pek.

-Kara sevda diye bir şey duydun mu?

-duymuşluyum var‿ama üle ne duyduḳ ne başımıza geldi çoḳ şükür ne bi şē duymadıḳ başḳa şey. e ḳara sevdāya tutuldān iyi di̇̄l dèrler. hasta olurmuş diye duyārdıḳ. ama çoḳ şükür‿üle şey ne duyduḳ gelmedi başımıza çoḳ şükür. işallā da göstèrmesin.**15**

-Avcılıkla ilgili bir şeyler biliyor musun?

-neyle avcılıḳ beyim avcılıḳta. o avcılā hep‿ava … düşkün çoḳ. ne cumārtesini ḳaçırı ne pazarı ḳaçırı. ama tavşan da vuru. ā çoḳ lezetli eved.

-Kış hazırlığınız nasıl oluyor teyze?

-ḳış‿azırlī yi̇vḳa yazarız maḳàrna ḳusḳus salçamızı epsini bunnarı azırlarız yavrum.

-Kalabalık mısınız?

-di̇̄l. iki çocūm var‿i̇şte. **20** bi ḳızımla bi ōlum var. ōlum‿edirnede ḳızım havsada evli.

-Teyze bana kuskus tarifini verir misin?

-ḳusḳusu? irmikle yaparıs südünü ḳoyarız yımırtasını ḳırīz‿içine. irmi̇̄ ḳoyarız maya tutarız‿irmi̇̄ sulandırız südü yımırtayı. unna arada şeyini suyunu ḳoyup undan

sōra bi de un sèrperiz mayá tutarız. irileşti mi sōra ḳusḳusa döndürüs‿ep uvalaya uvalaya. teknede. āş teknesinde. **25** ḳurutulūy. ḳurutulī‿yavrım. saḳlaması yoḳ ḳurutulīy. azçıḳ fırınnarız ḳışın. ekmek fiĺan‿attıḳ mı fırına ya de cēranlı fırınlàrda ısçaḳla… ḳoyarız. iç bi şēcik‿olmaz ne böcek yapar ne kurt yapar. fırınlıyī fırınlanīy. ondan sōra ḳoyarız beyaz süzmelere. tòrba dikeriz beyaz. onnara koyarız. eved saḳlamaḳ‿içi.

-Tarhana teyze?

-tarana da işte yōruz‿onu da beberini çoḳ ḳaynattırız. **30** biz yapīz yirmi yirmi beş küĺo beberden ḳaynattırīz‿onu. salça içine de ḳatarıs. soanını yōrdunu yōruz. on yedi on doḳuz gün‿oldu mu tarana çıḳarız.

-Renk önemli mi teyze?

-e ḳırmızı ōlcaḳ ā ḳırmızı olcaḳ. biz ḳırmızıyı severiz yavrım. eved. çoḳ biber ḳoyarız. on yedi on sekiz gün on doḳuz gün‿oldu mu çıḳarıs tàrnayı uvalarız. ḳurutturuz ḳoyarız‿onu da tòrbalara beyaz.**35**

-Eskiden hastalıklarda ya da başa bir şey geldiğinde neler yapıyordunuz?

-gene doḳtora gidīy. benim bildīm‿üledi yavrım. bizim zamānımızda. ama ilikten bilmem şindi diş‿ārın ne olur. u zaman doḳtor yōḳmuş. ḳocaḳarılar çıḳ bilenner çıḳarımış dişleri kèrpedenne dērdiler. tabī. biz ne bileyim yetişmişlīmizden beri eb doḳtora gideriz. dişimiz‿içi. tansiyon çıḳar gideriz doḳtoro. eved yavrum.

-Teyze gelinin var mı? Bebek doğduğunda neler yapılıyor?

-var. emşire. lōsalıḳ içi mi dīsin sen. **40** ya yavrım‿işte yedi ḳırḳ gün çıḳàrmayız gelinneri dērdiler‿ama şindi gene durulmīy ḳırḳ gün. a işte ḳırḳı ḳarışırmış. üle berāber‿olannarı diye sūlenirdi. şindi olmī. şindi hastānede herkez bi arada olūy bebegler‿iç ḳollanılmī üle çoḳ şükür. eved eskiden üledi.

B) eskiden meselā ḳomşunun şeyinde ḳırḳı ḳarışşaḳ diye.

A) birbirimizi göstèrmezdile ḳırḳı ḳarışşaḳ. **45** ḳırḳı ḳarıştınan çocuḳlar‿üle rātsızlanımış zayıf‿olurmuş diye sūlērdiler‿ama şindi yoḳ‿unnar ba yavrum. şindi rāt.

-Peki birisi vefāt ettiğinde cenaze evinde neler yapılır?

-ha evde. ileri bizim‿ev bu köyde ādetimiz‿üledi yavrum. eb yemek yapılırdı cenāze evinde. bütün köy‿alkı doyurulurdu. mezàrları ḳazılırdı u zaman‿elle. onnar doyrulurdu. şindi üle dīl. **50** şindi cenāze oldu mu ya döner ısmālıler ya piĺav ısmālıler. dışārdan gelīy. şindi evin‿içinde bi şē yapan yoḳ. her şeyin ḳolayı tabi. bizim bobam‿öldü biz‿astāneden gelince başlamışla yemek yapmā bizde. başḳa taraflà*r*da gene yedi gice heb başḳa ta dışārdan gelīy yemegler‿ama bizde üle adet yoḳtu yavrum. biz kendimiz yapārdıḳ.

-O zaman sizde bayram hazırlıkları da uzun sürerdi eskiden?

-e uzun sürer tábi. **55** gene yapılīy ba yavrım. baḳlavamız şeyimiz‿olur bizim her şēyimiz bayramlà*r*da.

-Teyze annenin babanın anlattığı bir hikaye var mı?

-āyır ne bilem ben. te anamın yüzü işte ne iç‿üle hiḱāye duymamışımdır yavrum be.

-Çiçeklerle aran nasıl?

-çoḳ‿ī. eb ḳoca yaz çiçek‿alırız. sārdanyası var te Íāle ekeriz. bunnarı yeni aldıḳ‿işte. ebsini. **60** onnarı filizleriz çoaldtırız. satın çiçek fíĺan çoḳ‿alırım yazın. gül‿alırız. ekmē. çiçē çoḳ severiz‿annem de ōle ben de ōle eved.

-Çocukken en çok sevdiğin oyun?

-o zaman‿oyun mu vārdı be evĺadım. ya taş‿oynārdıḳ ya çizgi çizērdik atlārdıḳ. şindi çocuḳla gibi rāt ta var mıdı u zaman. onnarı bilirdik.

C) beŞ ḳaya oynanırdı beş ḳaya.

A) tábi beş kaya oynārdıḳ oturuduḳ ta. **65** çizgi çizer‿atĺārdıḳ ip‿atlārdıḳ e şindi u zaman ne satın‿oyuncaḲ vardı oynamā ne bişey vārdı. şindi çoḳ‿er şey rātlıḳ yavrum.

-Beş kaya oyunu ne?

-büle taş toplārdıḳ beş táne oynārdıḳ. kimki yanārsa öteki oynārdı. üledi işte.

-Diziyor muydunuz onları nasıl?

-hayır. büle atārdıḳ yere. bire*r* ikişer beşer toplārdıḳ undan sora son zamanda büle tutma yapārdıḳ nēde unutuldu unnar şindi. **70**

-Topaç çevirme biliyor muydunuz?

-ney top. ip‿atlārdık topaş ne. ā onu duymadım yavrum topaç. ip‿atlārdık.

-Teyze mesela Hıdırellez geldi diyelim. Köyde neler yapılır?

-eskiden çoḳ yapılırdı yavrum. çıngırāşlarda vārdī. üle yapılırdı. māniler‿oḳunurdu söylenirdi. çölmek ḳoyulurdu çölmē aḳşamdan basılırdı gül dibine. şindi hidrellez midrelez‿olmū. bayramlar‿olmū zăten. eskiden bayramlà*r*da gezilirdi oynanırdı. şindi yoḳ. **75** ḳızlar‿alīylar çocuḳları yanı başlāna gezīyle.

-Çıngıraşlar ne teyze?

-çıngırāç. ortaya bi āş dikilir. üste de büle bi āç ḳoyulur. ḳārşılıklı iki kişi piner. biri bu tarafa biri bu tarav. büle ḳalkiye ḳalkiye dönèrsin. üledi. eved.

B) uzun bir‿āc. ortáya da büle direk gibi.

A) eved üle olūrdu idrelezlēde. şindi unnar hebsi ḳà*l*ḳtı ba yavrum.

-Maniler dedin bildiğin var mı teyze?

-aman unuttum ba yavrucum. **80** māni hēcanna zăten māni aḳlıma gelmez.

B) idrelez gecesi ateş yaḳālar‿işte atlanırdı.

A) tábi. aḳşāmdan idillezde atlenirdi. ateş‿atlerdig. gene atlarız‿ama hidrelez gicesi. yolun‿üstüne yaḳarız. toplanır şe mālledeki ḳomşular. atlārdıḳ‿onu. gene atlarıS.

-Edirne'de çok kutlanıyor.

-a edirne bizim‿üle bük̄‿ateş‿olmaS. **85** görüz̄‿edirnelēde. eved.

B) edirnede şēler yapīy şoparlar yapīy.

-Dilek falan diliyor musunuz teyze?

A) eskiden dilenirdi. şē büle dilek yapılırdı. yüssükler ḳoyulurdu çölmek‿içine. māniler‿oḳunurdu. eskiden. şindi önnar ḳà/ḳtı.

ḳızım benim. ḳızı on‿altı yaşında ḳızı var. işte on‿üç yaşında da ōlu var. şimdi bi de yeni oldu. beş‿aylıḳ. eved. **90** beş‿aylıḳ. izinli tā gelin. tā emzir̄iy.

-Teyze kalktın ne yapıyorsun, bana iş sıralamasını söyler misin?

-sabā işi mi. saba işi aḳşam‿işi saba işi. saba ḳavaltısından başlarız aḳşama ḳada*n*. saba işi bitti mi bulaşīmızı yıḳadıḳ mı temizl̄imizi yaptıḳ mı aḳşam yemēni düşünürüz. ic bitmez yavr̄ım. köy yerinin‿işi ic bitmez. gene açtın telefonu.

-Teyze temizlikleri nasıl yapıyorsunuz?

-badanayı yapīz. yaptırīz şindi bacaġlar‿ārdıyına yavr̄ım yabtır̄iz badanayı. ustalara yabtır̄iz şindi. **95** bi temizl̄imizi‿işte kendi temizl̄imizi yapmā ūraşıyīz. amelyāt diyilē iki dizden de. sıvıları bidmiş.

-Hangi doktora çıktın?

-epsine çıḳtıḳ. ne eḳoĺde ḳaldı. doḳuz kere ozon tedāvisi yaptırdım‿istanbulda. tábi ikisinden de amelyāt d̄iler.

-Ne zaman?

-e hemen‿ol d̄iler‿ama veremm̄ tā ḳorḳuye.

-Başka doktora da git teyzem!

-gidtim be evĺadım. **100** hangisine gidsem‿eb amelyāt dī̄ler. yürüyüş‿ama yörütmüyü. sıvılar bidmiş yá kemikler birbirine sürtū̄y dedi. ī̄neyi de yabtırdım. çoḳ pālı ī̄nelè*r*den‿aldıḳ yaptırdıḳ‿ama. iç fayda etmedi.

-Çok da gecikme teyze.

C) gecikmī̄cek‿ama‿i̱şte burda da işini yapmā insan yoḳ.

A) yā insanım yoḳ yavrum. evde de baḳmā insanım yoḳ. ḳız çalışīy gelin çalışīy. bi annem var seksen yedi yaşında. **105** evde insan ĺāzım ḳıpırdamā.

B) evde kimse yoḳ bi üçümüz başḳa yoḳ.

A) hayvan ḳalaba. ăbtiraman‿ābin baḳīy‿ayvannara ama. çırāmız var‿önüne yemek yapıp‿ta ḳoymaḳ‿ister.

B) çıraḳ var‿ama. ār gelī̄y‿eray. o da baḳamıyı. bi kişi baḳamīy.

-Teyzem bu köyde birinin başına çok kötü bir şey geldi mi? Yangın vb.

A) oldu yavrum te amcamın anımı yandı. **110** amıcamın yan tarafta amıcamın anımı. evi yandı. ev tutuşturdu. aġzaymırdı. kendi kendini yaḳtı.

-Kendi yaptı?

A) evet. ōldü. öldü yavrum. berāber çıḳàrdıḳ ăbtıraman‿ābinne.

B) tábi ben sündürdüm‿onu yanārken sündù*r*düm‿onu.

-Nasıl haberiniz oldu?

A) yā gelin gōrmüş ramazandı. bi de gidtik yanī̄y. camdan çıḳīy yalınnar. tabi.

B) ḳompile evleri yanīy. **115** öle ortumnan sündürdüm. elbiseleri falan yanmıştı üstünde.

-Kaç yaşındaydı teyze?

A) ḳaç yaşındadı ingem ne bilēm. bayā yaşlıdı gene. yetmişi geç seksen vārdı.

B) yaşlı da yaşlı u da. yetmiş seksen vārdı. vārdı vardı.

-Tek mi yaşıyordu?

-ayır dī̄l çocū var gelini var‿evin‿içinde. onnar dışārdamış‿i̱şte annamamış. büle sökük sökē*r*di çetiklēni fiĺan. **120** onu sökmüş te çaḳmaḳla yaḳmā mı ḳà/ḳmış ne.

B) işte bilmī. ḳafacī yerinde yoḳ bē.

A) sōra sünger tutuşūy‿altında annamadan. ḳapıyı da açınca gelin yalın dışarı vurūy. zor‿aldıḳ yalın*ı*n‿içinden.

-Çok oldu mu teyze?

-oldu yavrum‿oldu. e bayā oldu. ḳaş sene oldu yá. çoḳ‿oldu.

B) on sene olmuştur nerdēse. **125** olmuştur.

A) olmuştur.

-Köyün şehidi var mı teyze?

A) -var. kimin çocūdu osman‿aġayın. güdücü müdü onnān soyadları. tuncay.

B) şehid mi? osman güdücünün‿ōlu. tuncay güdücü.

A) tuncay güdücüdü. şehit‿oldu.

B) doḳsan ḳaş dōmludu o çocuḳ yā. **130** yedmiş yedi doḳsan yedide oldu gelbā. ilk şehidti. o zaman peḳaḳa dā yeni üremişti. bi táne. bi táne. bi evin bi çocūdu o. o zaman‿işte.

A) bi şeyidimiz var‿işte kōde. bi táne. yoḳ başḳa olmadı şükür.

-Teyze hiç kız kaçıran oldu mu köyde?

-kendim ḳaştım. ḳızım da ḳaştı. Kendim de ḳaştım.

C) kendi ḳaştı ḳızı da ḳaştı ḳızım. **135** ah ne bārdım bārdım. çıḳtı çıḳtı.

B) sene bin doḳuz yedmiş yedi. dünürjü dünürjü dünürjü yolladım. dünürjüler beni aşālamıştı. vè*r*mediler bana. o zaman İamba yoḳ elektirik yoḳ. eray elektirik yoḳ‿o zaman.

A) köy‿içinden‿ikimiz de.

C) yaḳıncacıḳ‿evleri. **140**

B) en būk İambalar şēde vārdı. on dörd numara. bi de lüküsler vardı. ondan sōra bunnar‿oturudu içērde.

C) lökü̈s vardı. insannām da vardı. māllecim de vardı.

B) dışarı çıḳtı o. ondan sōra burdan burdan‿emen dereden dereden‿atladıḳ. terlikleri derede ḳalmıştı. **145** ḳaçırdım‿u zaman.

-Kaç yaşındaydın teyze?

-on sekiz bitikti.

B) sene bin doḳuz yedmiş yedi.

A) ama istē*r*dik birbirimizi vè*r*medi rāmetli dedem de vè*r*medi bobam da vè*r*medi. e‿i̱şte.

-Teyze nasıl sözleştiniz?

-ḳonuşurduḳ‿erāĺde **150** gördū̄müz yerde.

C) ā ḳonuşma yoḳ.

A) e sözleştik‿işte gene ne bileyi̱m gördēn mi birbirimize aber verdī̄dik‿işte.

C) vermişlerdir bē.

A) u zaman telefon yoḳ bi‿şē yoḳ.

C) dedesi öldü on beş gün‿içinde. **155** bobam. ḳaştıḳtan sōra. bi‿şeycī̄ yoḳḳana.

A) on beş gün sōra dedem‿öldü benim ḳaştīna. bilmī̄m damar tıḳanıklīndan‿işte. ḳaĺp vārdı. e ḳısmet. eceli u zamanmış‿işte.

B) önceden bayram yapādılar. bō̄le ḳol ḳola giridiler. alḳayla.

A) çoḳ‿inceden‿inceye annadma. telefon‿açıḳ.

B) ben bunu istērkesene yanına yaḳlaşamazdım. **160** gündöndü sopasınnan beri bana sopaylan kōlādı beni. ḳızımın yanına yaḳlaşmasın diye. şimdi ḳız çocū istedī̄ zaman nērde isterse buluşūy.

A) buluşūy‿ama şindi de ayrılmaları çoḳ‿oluyū.

B) ayrılmalar çoḳ‿olūy yavrum.

A)nişannanmadınan **165** berāber gezī̄ler gezī̄ler çabıcacıḳ bıḳīylar birbirinden. evlendiler mi bir‿ay iki ay sōra ayrılınīy. biz çoḳ şükür baḳ ḳaş sene oldu. birbimizi severek‿evlendik. çoḳ şükür‿iç bişēmiz‿olmadı.

B) önceden eray iç ḳızlan çocuḳ yāni istese de yanĭna yaḳlaşamazdın. yaşlılar soḳmazdı‿ic kesinligle. şindi dā hic ne hol var ne yımırta. ic bi‿şey yoḳḳana. tábi

A) eskiden‿üledi eskiden‿üledi. **170** bayramnà*r*da annelēmiz yanımızda gidērdik bayramnara yavrı̇m. şindi vā mı bayramnà*r*da annesinne ḳız.

B) hic kimseyi göremezdi yani.

C) şindi anayı manayı taḳan var mı? ic yoḳ.

B) taḳan yoḳ zāten şindi nesil ḳompile dēşti. çoḳ dēşti.

C) ama çoḳ zor baḳ‿evĺadım baḳ. **175** üle ḳaçaḳ çoḳ zor. bak çoḳ zor‿evĺadım.

A) tamam ben ḳāştım ḳızım da ḳāştı. ḳolay şey dı̄l tábi.

C) ḳaynatam‿öldü. büle bacaḳlāma vura vura mantar gibi çürütmüşüm.

-Ama teyze annen vermemiş seni, sen de vermedin mi kızını?

-āyır benim‿istemediler. isteme olmadı iç.

C) istemediler be evĺadım. ic gidçem demedi ki.

B) gidçem demedi. **180** ben ḳızıma.

A) biraz duyduḳ biraz insannar ı̄y köyden gitmedi sülṑluna. ama çalışmayı sevmēzdiler. bobası otuttu önüne. isteme ḳızım baḳ dedi. ama dedi kimi istērsen vercem‿ama dedi. bu ı̄sannar‿iş yapmaz dedi. zāmet çekèrsin dedi. başḳasını iste verı̄m dedi. tamam boba dedi ayrıldım dedi. e ḳaştı‿işte

B) söyledim de baḳ. **185** ic bi‿şey yoḳḳana. çünkü bilı̄m yāni.

-Amca senin adın neydi?

-abduraman yıldız.

-Askerliği nerede yaptın?

-ben mi kütāya ajemi birlı̄m izmir gāzi emir usta birlı̄m. seksende tēris‿oldum. yirmi ay‿askèrlik yabtım ben.

-Unutamadığın bir anın var mı?

-unutamadīm‿anı nērde.

-yāni asker‿ocānda çoḳ şēler çektik zāmetler çektik biz. **190** eved. şindi askèr*r*lik çoḳ doo̯al bi‿şey. iyi ē askerlig o zaman çavuşlar bizi ḳordoro çıḳarıdılar. sıra dayāna çekē*r*diler ḳompile. şindi ōle bi‿şey yoḳ.

-Durduk yere mi?

-eved. kēfi sopa atādılar. döverdiler. eved. şindi ōle bi‿şey yoḳ‿evĺad.

A) şindi askerlik mi yapılīy be yavrı̇m. ya parala yapılīy ya az dönem.

C) para geçī̇y şindi para para. **195**

B) askerlik‿iç yoḳ. çoḳ kötü yāni bizim geçirdī̇miz zaman çoḳ kötü.

-Görevin neydi amca?

-ben siĺāhçīdım siĺā baḳımda görevim.

A) avacıdı.

B) avacıydım ben‿askerde. sōna bāçecilik falan yabtım gazinolāda çalıştım. sōnadan rāttı işimiz. **200** faḳat ani ajemi birlī̇nde çoḳ zāmet çektik. kēfi düvērdiler‿insannarı. eved. ben de ondan sōna usta birlī̇nde ḳaldım‿eray. ḳadro ḳaldıḳ yá. o ajemi birlī̇nde bizi düven çavuşları bu seF*e*r gene top‿oynamā çıḳar. ajemilerlen‿ustalar. botları çekī̇dim. çavuşları var ya bu ḳaval kemiklēne buralāna vurūdum. nası büle kemikten ses çıḳīy. olmaz‿ōle. çavuşları düvdüm‿ebsini. saḳatladım. **205** annadın mı.

C) bunnar biraz‿aḳsi.

B) ha benim şimdi meseĺā ḳızımı güvē aĺḳoĺ yüzünden şe yabtı yanı. tedavi gördü bıraḳtı. tembiledim yāni. bazıları dī̇ ki yānı şē işkence yapar‿ama dedim kesinlikle yapamaz. soḳulamaz bilem yanı. yaptī zaman zāten bitirī̇m‿işini. işte tábi. o yönden yānı rātım‿allā şükür‿iç. **210**

-Amca kaç yaşındaydın sen?

- à/tmış bir yaşındayım tabi. ilkoḳul beşte bitirdim. on bir yaşında tıraḳtöre bindim. elli seneden beri tıraḳtör‿üstündeyi̇m. eved. çivçilig ayvancılıġ‿işte ḳoyŭnculuġ. ben

doḳsan‿iki senesinde ayrıldım. eray çıraḳ ḳaldım. bobamın tarlarından‿ayrıldım. yanĭ ḳardaşlar‿arasında ayrıldıġ. allā şükürler‿olsun çıraḳ ḳaldıḳ çalıştıḳ cabaladıḳ. bis sürü şey‿aldıḳ.**215**

-Amca avcılık yapıyormuşsun ya. Ondan bahseder misin?

-avculuġ yapıyoruz. boş ḳal devāmlı giderim yanĭ. işimi de bıraḳırım zamanım geldĭm zaman. bıldırjın tavşan meşe tavī deriz biz. tábi çuluġ dèrler uzun gaga ha. çulluġ. eray bilir‿onu. uzun ġaġalı kahverengi bōle. ayne*n*. ayne*n*. ama bu sene e urĭz tavşan. eşim sıdıḳa çoḳ güzel tavşanın ḳapamasını yapar. sarımsaḳlı bōle güzel faḳat ama gèrçekten gèrçekten süper süper. **220** bu sene bi táne vurdum. den‿geldi.

C) olsa deng gelse den gelse bu sene vuramadı bak bu sene uramadı.

-Niye amca bu yıl olmadı?

-ya işte ḳısmet‿àrtıḳ. u saba da ava çıkıcam. àrtıḳ kimi yıl bu sene şanzım tutmadı. siĺāyın‿içine ḳoydum çuvala da tavi̊ğları atlattı*r*dım‿üstünden. tīsım yaptıḳ yāni.sōnaḳı gün.

-Nasıl yaptın amca bir daha söyle.

-siĺāyı çuval‿içine ḳoydum yāni batmasın diye. **225** tavuġları kümesten saldım. üzerinden geşti tavi̊ğlar.

C) üle tī*l*sım yapılırdı.

B) tīsım yapılır. av vurmaḳ‿içi*n*. yani. ḳısmetin‿açılsın diye ḳısmetin‿açılsın deye yāni. bu bi geleneg yāni. ondan sōna sōnaḳi gün vurduḳ tavşanı den‿geldi. faḳat bi dā da den‿gelmedi eray. **230**

A) çoḳ vurudu yavri̊m. geçen sene vurdu çoḳ. sekiz mi vurdu doḳuz mu çoḳ çoḳ.

-Çok düşkünsün değil mi amca?

-aynen vurūz‿ama işte bıldırcın vurduḳ çoḳ.

c) çoḳ çoḳ ne yòrġun‿olsa gidmeden duramaz baḳ ne ḳadar yōrġun‿olsun gene gider.

B) giderim yāni. vurūm‿ama. **235** bu sene den‿gelmedi be eray‿işte. bāzılarĭna den‿geldi çoḳ. ḳısmet‿olmadı bu sene. yani. bu sene soṷuk ta olmadı. havalar da iklimler dēşti.

A) üşüdü ayaḳlānız da terlik te getirmedim size.

-Amca burada define arayan var mı?

-bāzı yerlèrde arīydılar‿ep duyduḳ yāni. yā şimdi onnar da tāmin‿üzerine gider mesā söylī̄ler falan yèrde şuru varmış burda. **240** burda da söylediler. meseĺā şurda aşāda ḳırḳ edirne yolunun beri tarafında eskiden bi ḳuyu vārmış. ḳuyunun‿içine faḳat aradılar bulamadılar. çoḳ bū̄k bū̄k bi altın vārmış. sō̄lediler‿üle aradıla*r* bulamadıla*r*.

A) bizim kū̄de aráyen yoḳ‿üle.

B) bizde pek‿ō̄le yoḳ ama bāzı yerlēde meseĺā yuḳārda balḳan köyünde. ben devletliāş köyüne gidmiştim **245** balye bālamā diye orasının mūtarı vārdı benden bi yaş‿ufaḳ.

-Hangi köy?

-devletliāş köyü. ḳırḳlereli ḳırḳlereli balḳan. uduta yaḳın. elli doḳuz dōmludu u mūtar. ismi de şindi bilemejem‿ismi aḳlıma gelmī̄. attā ben köy buṷalarına balye bālamıştım. sōnaḳı sene dışādan gelmiş eray şeyler. gelmiş. yerini tespit‿eden. kesin bilen‿adamnar. **250** yetkili kişi kim mūtar. gelī̄ler mūtara. define nē*r*de diye söylū̄ler. falan yèrde. başlīy‿o gelen adamnar ḳazmā. mūtar dī̄ benim‿insannarım geldi dī̄. gidī̄y siĺāyı alīy. ḳazan‿adamnara patlattırī eray. ḳorḳudan‿adamnar ḳaçīylar. ḳaçınca bu. define bi ḳazanı alīy. parayı ḳompile. ḳırḳlerelinin en zengini şuan. ḳırḳlerelinin‿en zengini.

-Bu hikâyeyi kendisi de kabul ediyor mu yoksa başkaları onun hakkında böyle mi söylüyor?

-āyır‿ic bi‿şē ic bi‿şeyi yōḳtu. **255** mēmedemin doṳ ismi baḳ şimdi aḳlıma geldi. soruşturusun ḳırḳlereli bölgesinde mēmedi͞n doṳ. şuanda ḳırḳlerelin 'en zengini 'en zengini ḳırḳlerelin.

A) ama kimisine de üle buldunan yaramazmış derler.

B) iki sefer‿unu vurmā ḳalḳtılar‿unu. ujunu sildi yāni. aynen vurjaḳlar…

C) para da düşman be evĺadım para da düşman. **260**

-Amca definede tılsım varmış nasıl onu biliyor musun?

A) tábi üle dèrler.

B) bāzı defi͞ne meseĺā şēler bū͞lū͞ymüş. onun isteklerni yerine getirmeden alamazmışın.

-E nasıl anlayacağım isteği?

B) yav‿işte àrtıḳ vāmış bi‿şey.

A) kimisi duvālımış di͞ler sāyiplimiş di͞lē. **265** tábi gördün gene di͟erine ḳaçārmış‿onu ellemecen‿u zaman‿uzaḳ ḳaşçan yavrı̇m‿ondan. üle şey gō͞rmedik çoḳ şükür. ne ararız ne de buluruS. ülesi ĺāzım di͞l. allā èrkeze eĺalından vè*r*sin.

B) bāzısı ō͞lemiş yanı inşallah. ō͞le yānı.

-Amca buralarda bildiğiniz bir efsane var mı? Yatırdır türbedir Edirne çapında duyduğunuz var mı?

A) a yoḳ yavrı̇m bizlèrde yoḳ‿üle şey. ij duymadıḳ‿üle bişi.

B) edirnede yatır bizde edirne şapında. **270** bu şēde geckinli tarafında ne o şeyidlik mi var bi‿şey var. sen‿eray bilirsin. geçkinli͞n tam bu sırtında vasviye bilir vasviye.

A) vasviye içērde. işi var.

B) onu bilemecem‿işte bizim bı̇ralarda yoḳ ya.

-Amca bir de Kırkpınar'ı sorayım. Ondan da bahseder misin?

B) edirne ḳırḳpınar **275**

C) ḳırḳpınàrcı bu.

A) astası.

B) güreşçiler mi. ben‿ē ottūm yèrden eray sanki o yenemeyen pēlivanı emen yaḳalayıb‿ordan sırt‿üstü vurjām gelī̆y. e tábi. hani çoḳ‿eycānlı bi‿şey. bāzı çekişmeler‿olūy aralarında. **280** olūy be eray be şindi bu ḳırḳpınar. bu sene kimnen kim ḳà/mıştı? vallā şindi aḳlımda dī̆l‿eray yā. receb‿ali gürbüzlen kim kaldīdı yā. oran‿oḳulu mu ḳaldīdı bilmī̆m‿ama. ikisinden biridi. oran‿oḳululan ali gürbüz ikisinden biridi ama yüzde yüz oran‿oḳul aldı gelbā. o olabilir yanı.

-İyi bir spor mu sence amca?

A) astalıḳ‿astalıḳ ī dī̆l.

B) şimdi ōrda **285** kim çoḳ spor yapıp ta güşlendī̆se vüjuda baḳım yaptīsa o alabilir.

-Ne yapacak güçlenmesi için sence?

-şimdi nābıjaḳ dē*r*kene yemē yedī̆ zaman meseĺā tábi yemē ḳāvaltısını güşlü yapçaḳ. her gün bi kere elli altmış ton yüg‿atması Íāzım. hanı. ḳol pas ḳas sinir hanı ōle çalışması Íāzım. halḳ. eved çoḳ baḳım yapması Íāzım başḳa türlü. yāni bi de nefes fizik yāni. u önemli. tábi. **290** ōrda en‿azından ḳırḳ beş‿elli daḳḳa veyātta altmış bi sāti geçik güleşī̆y. ilk‿etabta ismāi̯l balaban. ufaḳ bi‿şey‿ama sert. çoḳ seri güleşī̆y. şu ḳadar boyu var. ōle yanı. ismāĺ balaman. reşit ḳarabaşı şey ē angisini şindi isimleri aḳlıma gelmī̆ ki. receb ḳara ne ḳadar heybedli. ismāi̯l balaman yenī̆y‿işte onu bāzen. işte onu dedim ya yāni. çoḳ çalışıb sipor ḳuvatlı olmaḳ Íāzım.

A) iki ḳàrdaş vārdı **295** ya gencejiktiler‿e gösteridi bu sene.

B) işte ismāĺ balamanna şey.

A) iki ḳārdáş dedī̆din ya onnarı sen.

B) tamam‿işte ekiz ekiz‿eşi.

-Amca gençlere ne tavsiye edersin?

-ne olur. sayġı sevgi olur. yāni her yönden çalışmaları Íāzım. genşlik ani güler yüz tatlı dil başḳa bi‿şey demē gerek yoḳ yāni. **300** e insannıḳ‿onu ijab‿eder‿artıḳ.

yāni. bāzı kişiler söylemesen de bilir söylesen de ne ḳadar söylesen yene yapıjānı yapar yāni.

-Sağ ol amcam. Teşekkür ediyorum.

-biٮşey dl̄.

Konuşan: Nuriye Toros, 72 yaş, İlkokul 3 Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Tatarlar köyü

Derleme konusu: Evlilik anıları, geçim kaynakları, asker eğlenceleri, kız kaçırma.

-XIV-

-benim‿adım nūriye toros. tatarlā köyünde bin doḳuz ḳırġ yedi dōmluyum. annem bobam eb bu kȭlü i̯şte bu kȭde dūdum bi̊rda bȗdüm buráyı evlendim gene. on yedi yaşında evlendim. on sekiz yaşında çocūm‿oldu ġucāma aldım. adam beni bĭraġtı askere gidti. annesinin bobasının yanına. o gidtinen bir‿ay sōra çocūm‿oldu işte. on‿igi on‿üç gün yaşadı ȭldü. **5** ondan sōra tekrar‿adam‿izne geldi. gene āmile ġaldım. o askerden gelince tekrar bi dā tā ōldu. u zaman‿iki sene bi de şēli oldūydu. u zaman bi ġàrĭşıġlıġ ‿oldūydu ḳırġ gün tā fazla askèrlig yaptīydı. bu çocūm dōdu u gelincē ġadar.

u zaman çoḳ hayvannar ġoyunnar er er bir‿iş çoḳ vādı ġızım‿u zaman. tabi tàrlaya gidèrsin gelirsin **10** tütününne orānna hàrmanınna. su yoḳ hayvannālan işkence iş be. hani sen şu nişannılıġtan bāsedtin. on‿altı yaşında nişannadı bobam beni. on yedi yaşında evlendim. nişannım nişannandım‿işte bi buçuġ sene de nişannı durdum. çoḳ küçük nişannandīydım ben. sōra arada beş‿altı ay sōra bana nişan yabtılar. dȗnüm‿oldu tekrar‿işte. alayım gelirdi öteden beridur hic bilmezdim‿acaba bu alay kimin benim mi ālemin mi. **15** oynādım ġızlālan. tábi sōra aldılar beni içeri göttüler. undan sōra urdan çıḳarō u yengeler ḳoluna girib de seni. getirȭr ġaynayın‿ayāna. u zaman ġaynan elini öpōrsun‿ayānı öpōrsun‿urda. sōra oturōsun sandalyē ḳarşı ḳarşıya sana taḳı taḳıllar.

öncēdi işte. u zaman bizim bülēydi sōra ġaynan yā alay geldi ġaynanna yer dēşirsin. **20** alay da nasī üle şimdi taḳsi yoḳ. öküz‿arabasınnaydı. öküz‿arabasını büle çullālar iki taraFlı. àrkasına önüne çārşaf geriller‿üle pinēsin. oturusun. yā. gelin görünmez saḳlı. bu ġoca kū̄ gezdiriler sana. öküz‿arabasınna. erkez ġāsı adamı çocū ġızı erkez‿u arabáyın‿àrḳasında. oynıyalaġ davıllar çalalaḳ. undan sōra çocuyun‿evine indiriler seni. iyice toḳat kapısına. büle uzā meseĺā birdan demir ḳapılādan girdin‿ise oráyı. **25** o genàrda da davılla. adamlar bi taraFta ḳadınnar bi taravda. gelir dāmad girir senin ḳoluna. yā. şeker‿atar para atar saçalaḳ. alır seni getiri içeri. ȯndan sora çıḳar dāmadlar‿oynar davullāda. önceki usül büleydi. yā evlilig bülēdi önceden.

-Geçiminizi tarlayla mı sağladınız?

-çifçilikle işte u zaman ben evlendī̄m zaman bizim hayvanımız çōḳtu. hayvanımız ġoynumuz ġoyundur keçidir unnan şēdirdik. **30** e küçügtüm er şē ben çevilildim bilmezdim bi şey. şini ġaynam dēdi bana. yemeg yaptın mı nūriye dēdi. yaptım mā ana niye yapmajam dēdim. bir‿aftalıġ gelin dī̄l bir‿aftalıġ üç günnüktüm bana dedi. unu eledi suyu ḳoydu yanıma. ekmē ġarı mısın dedi. ġarım dedim niye ġaramıcam‿ana dedim. kendi de dū̄ne. hic hic ġardīm yoḳ. anamın ḳapısında hiç ġàrmadım‿on‿altı yaşında ġızan neyi ġārcaḳ tā meseĺā. **35** ōttu mu gidti. aşşılān‿ediyelēni götürmē gidti. bu gidti geldi. ben tā ep‿ekmē ġarōrum. mā bĭraḳ‿ātıḳ dedi. teknede pişirdin‿ekmē dedi. ȯndan sōra bĭraġtım. u ekmekler bi güzel‿oldu.

bi gün de aradan bayā bi geşti. bir‿iki ay geşti gene. ufaḳ diye bana yaptıtmazdı çoḳ. patatis yemē sōyduḳ patatisleri u kendi āldı ġızanı dışarı çıġtı. **40** gendi ġızannarı var. mēmet‿ufaġtı ya ben gidtine. yemēn dedi er şēsini beberini salçasını tuzunu āttın mı dedi. āttım dedim. hic gene bi‿şecik yapmadım. patatisi emen ḳoydum‿emen‿içine sū. ne bileyi̯m salça … ī̄ce āḳ paḳ ne ḳırmızı beber ḳoydum ne bi‿şey‿emen emen geldim‿āteşin‿altı sünmüştür dedim‿öncede āteşlikte yemeg yapādıḳ. odunnan. **45** emen gè*l*dim gene ġayneyen yemē yemeg ġayniyeri. açıḳ‿içine

ḳırmızı beber‿attım. tuzunu attım. renk‿oldu. öteki tüllü aḳ paḳ ḳaynādı āteşte. baḳ cāyillig ne ġadar zor di mi. şindi ḳızlar yirmi beş yirm‿altı otuz yaşında evlenen‿insan ḳorḳar mı. ne evliligten ḳorḳar demiş. tabī. er şe er şēn ġolaylī var ġızım şini er şēn ġolaylī var tabī.

işte evlilig‿u zamandan bu zamana **50** biraz benim beyimin‿annesi ōlmüştü. analıġtı da on sene geçindig. undan sōra āylılıġ girdi araya. bi öte bi beri kimi istanbula kimi edirneye‿işte. ömrüm geşti yaşım‿aldmış beş‿oldu. bacaġlar topal‿oldu ep tā ūraşōrom‿işte dünya işinne. eved.

-Asker eğlenceleriniz nasıl oluyor köyde teyze?

-askere yazcı kiātları geldi mi dūn yapallar kāvelerin‿önü*n*de bırda . vedā gecesi.

-Herkesin böyle bir örnek kıyafetleri oluyor mu?

-hayır şē askēlere ḳırmızı tülbent mi bālıla şini büle arḳalāna. **55** ben şindi dizimden amelyat‿oldūma pek gidemem ġızım. götürüsüler. araba beni götürüse. büle bayrā girişte davıllā çalar bayrā öpèrlir. bi‿şēler süleyib de‿işte. sōra çıḳar ġāri bütün‿eşi dostu anası bobası erkes çıḳar‿oynar. çoḳ güzel‿olur vedā gecesi oynāla. tekrar gene sabāsı da geçiri'ken bütün kūlü toplanıl gene. oca seslenir askēleri gidçek diye. **60** ya davullal duā eder dā davullal çalal gene oynar çocuġlar‿askere gidçektir. arabalar yanaşıl taḳsilere arabalara bayraġ bālalar.

-Peki eskiden böyle annenden babandan kız kaçırma olayları olsun bir anı bir şey duydun mu hiç?

-ne bilēm biz hiç kaçmadıḳ. döt táne beş táne būdük. epicīmiz‿allān‿emrinne gidtik. ḳaçaḳ hic bilmem ki nası olur. sevil‿annadsın. sevil nēde mā. ḳaştīnı sevil‿annadsın. bu ḳaçaḳ‿o. benim gelinlēn‿üçü de ḳaçaġ. kendim ḳaçmadım‿ama üç tāne gelin‿aldīm‿içi*n*. **65**

oō nelel mi neler mi olmadı. en bū̆günü istanbuldan dūma bū̆me istanbullu burda annánesi vādı oráy geldi. çocūmna tanışmışlar bi ramazandı büle yemeg yidig, gece temcide ḳà/ktıġ ekmek yidig metin yoḳ yatanda gidtim‿aradım bū̆k çocūmun‿adı metindi. geldi bu şindi biz tā uyumadım ben‿eb beklerim. bā metinim nērdesin dedim … **70** çıḳāmış yenilēni giyō̆r ḳaşcaḳ ḳızlar gibi dedim niye soyundun dedim. anne zāten ḳaşçam dedi. sana dedi hanım gelin getçem dedi. yapma metinim dedim bizim bi sürü hayvanımız var, ġoynumuz var‿u gelin bize yaramaz dedim. u ġız yüregli iş yapamaz. ben getireyi̯m de dedi baḳ‿o nası yabçaḳ dedi. almış kendini arḳadaşınna gidti. ben de ona çıḳādım‿iki milyár para vēdim yeni danaları sattīydıḳ. aşāda ġızın‿arḳasından‿èrmişlē taḳside taḳsinen. **75** u aḳşama ġadar ū̆len‿üstü mü igindi üstü mü ġızı aldı gedti ḳaçırdı. aḳşam‿ezanından. i̯şte ātıḳ yadsı tā oḳunmadı. istanbuldan pinmişlē mi arabayá yedi sekiz táne adam. geldiler dayandılar ḳapıya. dedim yoḳ ḳayĭp. süle nērdese nēde bulayım dedim. benim beni de alın dedim‿arabada yer varsa benim çocūm da ḳayıb. ben de sizle beraber gideyi̯m dedim. az‿önce geldiler‿eve ama dedim. **80** ana dedi biz gidō̆rüz dedi sülmantalaşmana mı gidçēz osmanlıya mı gidçēz nereye gitçēmiz belli dī̆l dedi. halbuki bi͡lōrum ġız‿edirnede ama sülēr mī̆m niye süleyim. edirneye saġladıġ. bayā bizde ōttular biraz‿işte öteden beriden. aldılar kendilēn çıḳtılar gidtiler. gene gidēken bayāca vakit geşti sāt‿on‿on bir‿oldu. onnar gidēke dedim. baḳ baḳam burda ḳızın tī̆zesi de vādı. **85** adamın …aldım dayadım çıḳādım‿evin‿üstüne. aşāda bizim‿evlēmiz dereyin boyunda. dedim. burda mı yadçaḳlar‿edirneye mi gidō̆le. şini ona göre telĕfon‿edçēz. burdan santıraldan‿aranırdı şēden. kō̆‿odaşından. gidtiler dedi arabalan dedi adam görmüş‿evin‿üstüne merdivenne çıḳtı. sabālan‿onnar da gidti tegrar.

ondan sōra barıştılar‿unun yaşı tutādı **90** ama ortanca gelinimne küçük olanna çoḳ zāmed çektim. alı kendilēni gelirler‿ama ondan sōra. küçük‿olanı gene nişannadıḳ. ortanca olanı. iki sene nişannı dūdu. çocuḳ‿askerden geldi. dū̆n‿istemē gidtik.

vermedi bobası. attı nişanı. nişanı attınā gidti onu başḳasına nişannamış niḱālamış bi gicede. çocūm gidti edirnede ḳaçırcaġ maçırcaġ‿oldu bişēler yabmışlar‿işte candàrmalıḳ‿olmuşlar. er nēse. **95** u aḳşam gene büle telefon telefon‿üstüne anne beni gelin‿alın ben size gidçem. ben size gelcem. ba ġızım baḳ buban seni başḳasına niḱālamış nası olcaḳ‿o. hāyır ben‿ille feridunu sevōrum size gelcem. feridun‿ortanca çocūmun‿adı da. çoḳ bi mesele ġızım sabā ġada annadsan gene bidmez. geldi undan sōra gene gene telefon. nihaĺ‿olmaz derīm. o ille gelin beni alın dīr. gelinimin‿adı da nihaĺ. **100** sōra u aḳşam da būk çocūmun ġızanına yaş günü yabçāz bi yaşına girdīdi. haydi gene bi tāne taḳsi bulamadıġ kū içinde ġız ḳaçırmā gidōler‿a. kendi moturumuza pindiler gidtiler‿o zaman kendi arabalāmız yoġtu. aldılar gettiler‿ālemin niḱālısını. ḳarşıya ablamın ġızı var bizim mālede getirdiler. sōra bizden‿aldıḳ göttük‿onu sülmantaraşmana halalāna tīzelēne uráy dayılāna saġladıḳ bayā bi maşaḳat çektik‿işte. **105** sabālan gidtiler gene öte tarafa nişannı olan‿insannara benim‿adam‿aldı gendini gidti bi araba tuttular. īsannar demiş bizi sevsēdi bize gelirdi demiş. iyi kàrşıladılar gene hani. barıştıġ her nēse. u da.

hadi yenden küçük‿ōlan ḳaçırdı. o da on yedi yaşında tā. onu da edirneye gidtik‿ablam var ḳıs ḳàrdeşim barıştıḳ. sōra sabālan gene almış ḳocasını buráy süĺōluna gelmiş dāvacı olmuş bize. iki gün‿üç gün īdiler. **110** u aḳşam da ġızla çocū bir‿arada şētmesinne diye ḳapadıḳ niḱā ḳıydıḳ. sabālan candarmalā dayanmaz mı ḳapıya. dedim biz bàrıştıḳ. adam da yoḳtu evde ḳırḳlereline gidmişti. u zaman‿arabayı yeni aldīydıḳ minbüsü. āldı, geldi candarma ille de çıḳar dedim. az‿önce dedim biraz tā evel gelsēdiniz dedim. izmirde görümcem burdadı dedim. onnālan yolladım‿unnarı dedim. urdan gelinnik‿alcaḳlar. **115** candarma başçavuş ġanàr mı be allāma. teyze dedi yalan söylüyōsun dedi. yalan‿oldū besbelli ama nası ġıvırcāmı bilemeyim şimdi. ille dedi. şini o gidti. ōle. buráyı ḳāve önüne ġadar gelib tekrar gene eve gelōler.

aḳşam‿oldu adam gelmedi ḳı*r*ḳrelinden. burdan‿aldım yedi. dedim siz gidin biz gelcēz. beklemişler‿ep‿aḳşam‿ezanına ġada*r* ḳāvenin‿önünde. aḳşam‿ezanı oldu tekrar gene gelīler. **120** yoḳ‿evde dērım‿ama tekrā tekrar geĺō candāma. gene gene basḳın yapōr. yā. aman niye sorup durōsun dedim. te nè*r*de aharın ḳapısında dedim‿inek sāyōlar ġızla çocuḳ. yoḳ‿evde dedim‿ama te burda dedim‿işte. şinni ülēse pinin arabayá. u yāma yoḳ dedim. ben sā dedim gözümün‿önünde çocūmu candāma arabasına pindiremem dedim. vēmedim başçavı̊şa. **125** sen gid dedim ben getirim‿unu. gelmişlē gene ḳāve önde bizi beklēmişle*r* çektiler. mūtarın da vārdı arabası kū̆ arabası vādı. ona ḳoyduḳ gidtik. oráyı şindi ottuḳ ḳaraḳola sülĺōluna girdik. ha baḳalīm dedi şindi çocūnu nezārete atçāz dedi ōlmaz dedim ben şindi ḳà*l*ḳtım gene ayaḳlandım başçavı̊şa. olūrdu olmāzdı ben dedi yemin‿edtim dedi sen çocūnu nezārete ḳapacam diye dedi. ḳàrşıdan bana bildiri geldi dedi. **130** vallā vēmem bilĺā vēmem dedim. vēmem ben çocūmu dedim. şindi kim nerē götçen mapıza ḳapacan dedim. ḥāyır‿anne dedi. ḳapamacaz dedi. ȯndan sōra dedim ya āzayı al ya mūtarı. sōra āmedlen rāmedli rüstem‿aġam hadi dediler biz çıḳalım bi sāt duralım yuḳāda sen yeminin yerine gè*l*sin. unnar gidtiler. işte ilmiyeye sōdu küçük gelinim‿adı hilmiye. ben bunu dedi tā on beş yaşımdan beri sevdim dedi. **135** kendim kaştım dedi. sevdim kendim geldim. edi*r*neye dedi ābimin çocūna baḳmā diye çıḳtım cēran parası ödemē diye çıḳtım dedi. kaştım. aldım fèrdiyi ḳaçırdım dedi. ben ḳaçırdım dedi. ama gene ōlmadı. o aḳşam‿aldıḳ kendimizi eve geldik sabāla gene gidtik‿adliyeye. başçavı̊şla*r* orda asker iki de asker verdilē yanımıza. anası yuḳā*r*dan büle gīdi ġızın ġoluna ben seni ālcam. çocuḳ bi ġolunda anası bi ġolunda. **140** ben bizim‿arabayın‿içinde oturōm nābcām. bekliyerim‿orda ġayrı aḳşam‿oldu saba gidtik de sabriye abla doḳuzda aḳşam‿oldu. en sonunda dedim. anası çıḳāmış çantasını da başını bālīydı. fèrdi de bana dūru baḳō büle. ba alsan ḳaşsana dedim. arabayın‿içinden. bire ana dedi arabayın‿içinde yönedtin‿e beni dedi. hilmeyīn ġoluna girdī gibi u adleyin duvālarından‿atladılar‿aşā. **145** ilmiyeyi ḳoydu taḳsiye fèrdi kendi pinemedi anası

erdi. erdi arabaya. erdi ama ġarıyı sürükledi mürügledi bĭraḳtılar ḳaştılar gidtiler. üş tarafında üç táne taḳsi ġoydu ġızannarın. u güngü yaşadīmı iç‿unudamam. vallā bi bārmaḳ‿ama te‿büle ēpsicĭnde bi bārmaḳ bi çārmaḳ … adam da aptal‿adam dikilmiş‿onlān yanna … şaşırmış. abo dedim sen niye baḳōn burda gelsene arăbaya dedim. ȯndan sōra adam da geldi pindik‿arabaya ḳaştıḳ. **150** unnar‿uda bārıḳa bĭraḳtıḳ. ȯrdan‿ötesi işte dūn yabtıḳ. oldu bidti. bàrıştıḳ sōra bàrıştıḳ ama başdan çoḳ mācerālı oldu. işte.

bu ḳadar çocūm bana musāde ben ġayrı gideyịm. ben yemeg yabçam benim gelinim‿işe gidiyō. lalapaşaye. şindi geldinē bobāne bizim ġaynana gezmiş te yemek yabmamış demesin.**155**

Konuşan: Fatma Öner, 71 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Tatarlar köyü

Derleme konusu: Tütün ekimi, eski düğünler, badana işleri, muhacırlık, Atatürk.

-XV-

…evlendik. on yedi yaşında buráy geldim. on yedi yaşında evlendik sōra bunun annemin yanında işte durdum. elli senedir te elli beş sene ḳaç‿oldu. elli beş senē ġadā aynı bi aradayız ḳaynan gelin ḳaynana. iÇ ne ġavġamız var ne gürültümüz var hiÇ. gāyet iyi geçiniriz. ȯndan sōra te tütün‿ekimini de annadıyım sana. en‿ileri tütünü çimlendiriz. tòrbalara ḳoyarız tūmlānı. çimlendiriz. **5** çimlendikten sōra ocā ekeriz. ocaḳta fideleri büyüdürüz. sōra bū̄dükten sōra tarlalara tek tek tek tek ḳarıḳlara dizeriz. ekeriz.

-Karık ne teyze?

-ḳarıḳ ni dēyim ba dōḳanım. çizi işte büle. sıra sıra sıra. ekeriz. sōra ȯnnar ḳazılcaḳ çā gelir çapalarıS. çapaladıḳtan sōra baḳarız bir‿ay falan‿iki ay geçer. bu başlar‿olmā olġunlaşmā yapraḳları büyüme büyer. **10** olġunlaşır sararır. sōra altından yüzünü başlarız yolmā. şetmē yapraḳlānı. yapraḳlar olġunları alırız. en‿alttan başlarız. sōra ikincide ikinci eli alırız. üçüncüde biter tepesinden alırız. ama alırız‿ama dizeriz‿unnarı bi de. şeye geçiriz. ipe. şişlēle ipe geçiriz. iskelelēde ḳuruduruz. sōra ġuruduḳtan sōra ḳış gelir. ḳasım falan geçer. başlarız‿elpāze yapmā tek tek.**15**

-Elpaze ne oluyor teyze?

-elpāze yaparız. büle düzleriz düzleriz ḳoyarız bālarız‿unnarı elpāze yaparız. sōra ȯnnarı biz büle tömbeleg deriz. iskif deriz. iskifleriz ḳoyarız. tütün ḳalḳımı geldī̄ zaman hidrelezde.

-Denklemek mi diyorlar ona?

-ha denk. denkleriz denkleriz. sōra dengledikten sōra götürüler satar erkeklēmiz. alırız parayı. ama bi sene izmeti vardır. **20** izmeti ġāyed fazladır çoḳtur. idrelezden‿idreleze.

-Teyze Hıdırellez dedin. Buralarda nasıl kutlanıyor?

-eskiden çoḳ‿ī̆di ama şindi yoḳ ġalmadı. genç te yoḳ kū̄müzde. bizim zamanımızda çoḳ güzel ḳutlanırdı. ne yabçāz yavrucūm. şurda cevizler vardı emen dere boyunda. cevize sancaġları ḳuruz. sancaġlā*r*da ḳoşarız. sōra oynarız. davı̄l çalar. davı̄l tutādı çocuklar erkekleri erkek çocukları. **25** davıllarda oynarız zıplarīz. sōra bi de yüzük saḳlaması vārdı. saḳlārdıḳ bilibilimize yüzū̄ mānilēle şēlēle çıḳarıdıḳ. māni sülērdik. yüzükleri çıḳarıdıḳ.

-Var mı hiç bildiğin mani?

-ne bileyi̧m be yavrum. ne mānisi bilebilir mī̆m vàrdır‿ama şindi bu sātta. ne diyō. vardır. hiş te toparleyimeyem ḳafayı biz…be yavrum sıḳınġan biz beyā. bilemī̆riz ḳonuşamī̆riz. **30** şu ḳantar ġonuşmuştur nūriye. boşnaḳ. o çoḳ konuşur.

-Nuriye Toros?

-toros. o çoḳ ḳonuşur. esas māniler‿unda da. üle işte. mānileri süleriz. yüzükleri çıḳarīz.

-Teyzem bu köyde kurşun döken var mı? Şahit oldun mu nasıl yapılıyor bu?

-vardır. ḳurşun dökmek ne bileyi̧m te‿büle çullālar çocuḳları. nazar dī̆miş diye. ḳurşun bi tavayın‿içine ḳoyà*r*lar ḳurşunu.sıcaḳ su mu dökèrler nēbarlar‿ona 'caz yapar. çocuḳ şē nazarı bitermiş. **35** nazarı gidermiş. üle… inge acılān yapōr‿işte.

-Köyde var yani bilinen öyle?

-var var var üle yavrum‿i̧şte.

-Düğün dernek işleri nasıl oluyor? Eskilerden anlat.

-eskilèrden annadırım. üç gün dün‿olurdu. cuma günü başlar pazar günü biter. oynarız zıplarız. davılla*r* çalar zurnalar çalar. toplanır büle köy halkı. kadınnā kızlar. çocuklar yan tarafta gızlara bakar. iki gız çıkar karşıya karşılıglı oynarız. kendimiz dabrika çalarız māni süleriz. oynar. **40** iki kişi ep‿oynar. ïdi çok‿ïdi. ilkileri nē*r*de şindi üle yok. kıs çıkarma var tábi. olmaz mı. var var var.

-Kızı çıkarırken neler yapılıyor?

neler yapılcak. çıkarılar kızı çocuk tarafı gelir. gelin iyengeler. çıkarılar. kına yakālar kına gicesi. ellēne dolaylanır türkü çārılar. kına yakālar. üle olur‿işte. sōra kınayı yaktıktan sōra oynar çocuk tarafı. gelinne. oynālar. sōra bitiriler. başlayı takılık … **45** garışıllar‿ayşeye üle hep berāber yanï oynarız. üle. kına kına gicesi üle olur. ōle işte.

basmā güvēler süzülür. ikinci kına akşamı. bu birinciyi annadtık. şindi ikinci kına akşamı. güvēler süzülür. oturular büle bi sıra güvē. yedi sekiz sekiz‿on kişi āretlik dēler. güvē en başa. sōra gelirler.

-Sağdıç gibi mi, Anadolu'daki gibi mi?

- yā süzülür. sōra gelirler konu komşu. **50** basma atālar. basma dedïm kumaş‿işte. iki üç metre dört metre beş metre neyse atālar çullālar. sōra para dakan para dakar. ekserï u zamān bizim zamānımızda basmadı. basma dedïm kumaş‿işte. ya üledi. sōra güvēler kalkar. toplālar şēleri bāşişları. güvēler kalkar. oynar. o gice de öyle biter‿işte.

-Üçüncü gece?

-üçüncü gice yok‿àrtık. ikinci gice sabāsı pazar‿a. **55** pazar günü biter dün. alay gelir alayla alıllar gelini. getiriler çocuk‿evine çocuk‿evine getirdigleri zamān çocā kaptırma dērdik. veriler koluna güveyin getirï‿içeri.

-O kaptırma ne?

-ḳaptırma. te bu avlılıġtan‿alır girer ġoluna. getiri gelini içeri. ḳaptırma o işte. ḳaptırma deriz bizde.

-Trakya'da silah atma var mı?

-e tabi. vārdı u zaman. **60** sōra dāmād çıḳar. siĺā atar. sāde dāmāt‿atar. yā gelin‿undan sōra ġalır‿içērde. u dāmāt siĺā atar.

-Sonra evlendiler diyelim. Yeni evliler için adet yine devam ediyor mu?

-yeni evliler‿içi adet. sōraḳı sabāsı gene şey‿olur‿üle. ī̇lence yaparlādı bizim zamānımızda. sabālan gündüz gene oynālar. şēdirler. toplanır ḳonu ḳomşu. fazla toplanmaz‿ama ḳonu ḳomşu etrāfı emen gelirler. gene oynālar ī̇lence yapālar‿u gün. üledir‿işte.**65**

-Peki teyzem yer evleri vardı. Onların temizlikleri nasıl yapılırdı?

-suvādıḳ fırçalāla suvādıḳ. yerleri toprāḳ toprāḳ yersini çeker. toprāḳla suvarız. güzel güzel ḳoḳar. mis gibi.

-Toprakla güzel kokuyor yani?

-oh oh oh ne ġadar güzel ḳoḳar. mis gibi olur‿ o ev‿odalarınna. seçērdik ḳırmızı toprāḳ ikseri. ḳırmızı toprā seçērdik. suvardıḳ yersini. her‿afta suvalımışlī var gibi bir şēdik. acıḳ tozamā başlar. **70** emen suvārdıḳ yerde hasır. undan sora hasırı atārdıḳ. üle halıdır kilimdir nerde yoḳ. hasır hasır‿üstünde. üle işte yavrı̇cī̇m.

-Teyzem bu köy ismini nereden alıyor. Tatarlar var mı burada, eskiden yaşamışlar mı?

-yoḳ yavrum eskiden vārmış. tatar mezarĺī bile var. u eskidenmiş.

-Duydunuz mu hiç onlar hakkında bir şey?

-bi‿şey duymadım yavrum. şimdi u çoḳ‿önceden bi‿şey. te bu annemili bile bilmēro. bilmēler.

-Peki teyze burada yatır, türbe var mı? Ondan bahseder misin?

-var. e türbe var‿ama ȯndan ni diyem bāsedeyim. **75** ne bileyịm. türbe yıḳıldı mı be yavrum. şurda. türbe denir urda köyün dışında. kim ne önceki ḳaç kere ī̇san dēştirmiş bu kū̆. ebsi mācır gelme. ic yèrlisi yoḳ yavrum. bulġaristandan gelmişler‿işte bizim‿ekseri bulġaristan mācırı burası.

-Anlatıyorlar mıydı hikayelerini?

-of çoḳ‿annadırdılar yavrum. bi nenem vardı ben. çoḳ‿annadırdı ama ben de unuttum şimdi àrtıḳ. gelmişler‿işte yavrucīm. **80** orda ȯnnar çoḳ çekmişler çoḳ. çoḳ yèrleri bitegmiş. bitek diye annadırdı. u cevizler dērdi. dallāndan yèrden toplārdıḳ dērdi dökülürmüş. çoḳ verimli topraḳları varmış bulġaristanın. urdan gelmişler her şeytan büle bi‿şey zamanı her şeyi ekini… ḳoyar‿içeri u zaman bi bılġınlıḳ çıḳarmış. savaş. uncāzlar hemen urdan‿urayı gezerō. hiç dērdi küyün‿içinde yatamazdıḳ evimizde der dērdi. gündüz. **85** gündüz duramazmışlar. ormana emen‿òrmanmış kenarı şēleri kū̆lēnin yannarı. ormana gidermişler. ormanda yiyip‿içerler. aḳşam‿olōru evlēne gelirler. birinde dērdi nenec̄im rāmedli. eltisi vārmış. eltimne banya yapçaḳ‿olduḳ dedi. eve geldik dedi. banya yapōlar. bi de güvèrte dērdi unnar salona. biz salon deriz şimdi. unnar güvèrteye çıḳtıḳ dedi. bi bēgirli geĺōr‿ama çıḳır çıḳır türlü şēderek dedi. **90** u gene şēlerdenmiş‿işte ġavurlā*r*dan. undan sōra hemen dedi eltimne ikimiz ḳaştıḳ dērdi. banya yapmā gelirmişler‿işte hemen‿òrmancıḳtan‿eve. çoḳ‿eziyet. tabi. tabi. çoluḳ çocuḳ saḳlı. şē yemek yapārmışlar. iki taşçāz ḳoyārmışlar. tencerelerin‿altına. ḳırda yemek yapıp yirmişler. biri gene bi bomba ḳoymuş taş diye. bomba bi patleyarı. bombadan tö‿büle birḳaç kişi ölmüş. üle unnar‿eziyet çekmiş. **95** üle annadırdı. yā. gelirmiş ḳapıya şindi büle

toplanırmışla. èrkekler‿askèrde. ḳadın ḳadına ġalollar. herkez‿asker. gelirmiş ġavurun biri. ḳız çocuḳ ġızları boyārmışlar dizlēni. simsiyah şēle. kömürle. ġızları ġız‿oldūnu annamasın diye. gelmiş ḳapıya biri ġız ġız‿isteri …verōl alōr başçāzını ġızı alıp gidōrü. adi bi kere gelmiş iki kere mi üçüncüye gene gelmiş. undan sora ġayrı ḳadınnar ayaġlanmış. ay biz‿ölmüşük mū. **100** biz bunnara şē mi ġaldıḳ diye ġayrı undan sora ġavuru unnar ḳōlamış. t‿ōle şēleri annadırdılar hep yavrum. eziyetlēni. çoḳ‿annadırdı ama. ḳadınnar ġāyrı çıḳışmış sonunda. ama üç kere üç tene ġız‿almış götürmüşler. eşḱıyālar tabi. eşḱıyā be eşḱıyā eşḱıyā işte. neler çekmişler. o ġızlān suratçıḳlānı boyārmışlar. ġız‿oldūni annamasın diye. bulḳa bulḳa dèrmişler ġızlara bulḳa bulḳa bulḳa alcāz. **105** bulḳa dèrmişler. te öleleri. nenem çoḳ tatlı sözleri vardı. hiç dediḳodu bilinmēzdi. hep‿unnarı yaşlılar toplandī zaman nenelēmiz‿unnarı annadırdı. biz büle çektik siz süle çektiniz. çoḳ zāmet nası gelcekler yavrım. öküz‿arabacıḳlānna. öküz‿arabacıḳlānna gelmişler. ben nenemin gelişi en‿ileri edirne. bubamın bubası ölōre askerde ġalōra. ġalōr nenem bi çocuḳla işte babamna. üç yaşındāmış bubam edirneye geldī zaman. **110** edirnede onnara bi evcēz vermişler. bubama da askèr çocū diye bi tayin çıḳarmış. tayin dedīn ekmēn dörtte birini. ne ġadar‿o ġadara işte. iki sene ōrda oturduḳ dērdi. bubamna ikicī. sōra buráyı gelmiş evlenmiş. öldü diye aberi gelōru. şēsinin bubamın bubasının. buráyı gelmiş burda evlenmiş. burda evlenōru. gene iki ḳızı olōru burdan da olōlar‿üç ḳardeş bubamili. **115** bubacīm da çoḳ çekmiş. bırdan çalı kesērmiş de. şē òrmannādan tā şeye hıdrāna satmā gidērmiş. öküz‿arabacīnna. çoḳ çektik ḳızım diye annadırdı. te‿öle be yavrım‿işte. çoḳ zāmetleri varmış. çoḳ çoḳ çoḳ çoḳ.

-Teyzem senin rüyaların çıkar mı?

-yoḳ‿üle bi şey be yavrım. denemedim‿iç. çıḳan çıḳtīna. anam şēdir bāzı kere rüyām çıḳtı dèr. te bu gice para görmüş. bāçeyin sā tarafında para vārmış te dedim para görmüş. bizim bāçeyin sā tarafında **120** derü para para gördüm ben dèr.

biri gene to burda ḳomşumuz. ablamın ḳaynanası olōra. unun‿annesi ḳaynanasının‿annesi. şuracā kū̄ kenarından gelmiş. unnar da arabacıġla gelirmişler. ġayrı canından bezmiş ḳadın. yatırmış çocucūnu şeye çalıyın dibine. bırāmış‿uracıġta. küy gene ġalmış te te emen şurda … başında. yatırōru. gelō̄rü küye. bi de àrḳadan geĺōru aḳrabaları. **125** arabala. bi de baḳsın ġundāndan tanımış cemrecemi. ḳundāndan tanīylar. ah demiş bu bizim fatmeyin ḳızı demiş alōru da getirō̄rü. işte canından bezmiş te çocūnu orayı çalıyın dibine bırāmış. gelmiş‿u. gene te küye gelikdurūymuş. çoḳ çoḳ zāmet çekmişler.

-Atatürk'ü duydun. Nasıl değerlendiriyorsun?

-duydum be yavr̊im‿ama tanımērım‿onu pek. ā atatürkü biz‿oḳullarda iyi biliriz. tabi iyi dediler‿iyi biliriz. **130** atatürk atatürk. ḳurtarmış bizi düşmandan. tabī̄ aḳıllı adam. tábi tábi atatürkü tanırız. annem bobam‿annatmāzdı bunnar pek bilmiyeri. tā nenelēmiz bile bilmeyeri. unnar savaşları annadırdı nenelēmiz atatürkü tábi anam‿annadırdı işte. bubası dērmiş. aynı bir şurda bi ḳasapōlu ḳasapōlu vārmış. aynı ġızım ḳasapōluna benzeyeri atatürk benzeyeri. görük durūymuş. benzeyeri diye anamdan duydum bundan. **135** aynı ḳasapōluna benzērdi dērmiş. fizī̄ fizī̄ fizī̄. üle bi şēler‿anamdan duyduydum‿onu. ama atatürk tábi bizi ḳurtarmış. cumhuriyeti ḳurmuş. tábi atatürkümüz ona sayġımız çoḳ çoḳ yavr̊im.

-Teyzem sağ olasın. Hakkını helâl et.

-heĺal‿olsun bi şey yapamıyēm bi cümle ḳuramiyerim be yavr̊im ki. iç ḳuramiyerim‿iç ḳuramıyerim.

Konuşan: Fahrettin ÜNAL, 76 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Tatarlar köyü

Derleme konusu: Askerlik, Atatürk

-XVI-

-Nerede yaptın askerliği?

-erzincin.

-Kötü yerde yapmışsın, değil mi?

-e o zaman şimdiki gibi dīldi ortam be ḳızım. iki sene. vallā bana göre pek zor‿olmadı.

-Akrabalarından Balkan Harbi'ne katılan olmuş mu?

-olmaz mı. şanaḳḳalede ḳalmışlar. dedem benim dedem bobamın bubası. ama tábi biz bilmiyüz kendileni. **5** onlar iki ḳıs ḳardaşın çocū. iki yeẹn yāni. berāber gidmişler dönmemişler. ē o zaman‿üle be ḳızım çanaḳḳale övütüy‿u zaman. gideni gideni öụdmüş gideni ōdmüş gideni ōdmüş. ama. te büle müjadelēlen ḳurtulmamış‿o. ǵavurun modern donanmasına ḳarşı savaş vermek.

-Atatürk'ü nasıl biliyorsun?

-atatürkü mü. son dereje bi dāyi. nasī bileyịm. biz şōle yani. būn da şēni yapıyōz zăten durmadan münāḳaşasını. **10** yani bana göre yani dinimizin ḳurujusu azredi mụammed mustafa. devletimizin‿ülkümüzün ḳurucusu mustafa kemāĺ. bunnardan bṻk olamaz. bunnarı inḱar‿eden de insan dīldir yāni. ben‿üle derim üle biliyōm. hic yoḳtan bir vatan meydana getirmiş. o ḳadar‿insan boşuna şẹịd‿olmamış. ama ne bileyịm‿onun öngörüsü bī insanüstü. insanüstü görüş. tabi.

vallā ne bileyịm **15** onu ḳaş tāne süper devled var başında o zaman. onnarla baş‿edmek. o zaman‿işte ingiliz donanma ḳomutanını mejlise çārıylar‿o zaman. bi̇rdan savaşta bozġuna ūradıḳtan sōna. nasıl‿oldu da bu çanaḳḳaleyi geçemediniz diyular. ingiliz ingiltere o zaman. bunnarın donanma ḳomtanı lord kürza mı ne adı ġavurun. er nēse o mejlise şu cevābı veriyo. bu dünyáya diyo yüz senede bir diyo dāhi gelir. **20** bu yüz senenin dāyisi diyo mustafa kemaĺ‿atatürktür. bunu mālub‿edecek bir ḳomtan yoḳtur. mejliste bu cevābı veriyu. ingilterede. ama bizimkiler taḳtir‿etmeyi başḳa. de mi. bizde ne hāinler var. onu inḱār‿etmek bubasını in ḱar‿etmektir.

Konuşan: Selahattin AYAZ, 72 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli köyü

Derleme konusu: Karışık

-XVII-

-Amca adın neydi?

-adım seĺāttin ayaz. eved.

-Kaç yaşındaydın?

-yetmiş‿iki yaşında.

-İlkokula mı gittin?

-tábi.

-Bu köyün geçim kaynağı ne Selahattin amca?

-vallā bu köyün te‿büle ufaḳ tefek būday mūday ekī̆z. onnarla geçinmē ūraşī̆z. gün ayçiçē ekī̆z. **5** başḳa bi‿şē yoḳ.

-Bunların ekimini nasıl yapıyorsunuz?

-… būdayı sürū̆z yeri. üstüne saçīz. yavut dā şētmen saşmadan şēdī̆z. üle. başḳa şē yoḳ. ayçiçēn de gündendi bū̆dū̆ zaman çiçē döküyū̆. döktükten sōra sıcaġlar basīy ḳurūy gündendi. kesī̆z getirī̆z yālı tūmlara verī̆z. tabi edirne süĺōluna.

-Askerliğini nerede yaptın?

-ben mi. izmirde. üç sene. izmir narlıderede.

-Orada görevin neydi?

-ben‿urda sa̧ı̧ solu bilmeyen kişiler var. **10** ekseri şey. sana nası annadayım. kürt… büle. ben de unnara uymadım. beni verdiler tālimġāya. bu yeni yetişen gelennere. unnarı üretmē üraştım. allā çoḳ şükür. beĺāsız geldim‿izmirde*n*.

-Var mı askerlik hatıran?

-fotaraf mı yoḳ yoḳ yoḳ. unuttuġ bile biz‿unnarı tábi yā. çoḳ zaman geşti.

-Kaç çocuğun var?

-çocūm‿üş táne çocūm var. bi de ḳızım var. oldu dörd. vallā ij bi‿iş yaptīm yoḳ. benim anım‿öldü. öldükten sōra **15** ben er şeyi bĭraḳtım. nābarlarsa yabsınnar.

-Amca neden öldü hanım?

-eCeli gelmiş‿öldü. nābalım.

-Bir şey sebep olmuştur?

-yoḳ yoḳ yoḳ yoḳ yoḳ‿üle bi‿şe. aniden‿öldü. ḳaĺb ḳaĺb şeyi vardı. deycēm rāmedli gidti. yanlız ḳaldım. men de iç kimseye de başvurmadım. nābacam bu yaştan sōra. başıma beĺā. dēcem … büle.

-Bu köyün adı nereden geliyor, biliyor musun?

-bu kö̧ün‿adı bū̄k gerdelli köyü. **20** bilmī̄m. nērden geldi. bildim bileli büle bū̄k gerdelli köyü. bū̄k gerdelli köyü. ep büle gidī̄y. tabi. başḳa şey yoḳ. ilkoḳul burda. büle bilī̄m.

-Burda düğünler nasıl oluyor?

-burda dū̄nner bizim burası ekseri dūnü çoḳ sever. öle. nērde dū̄n‿olūy. misaĺ‿olaraḳ o ta burda boşluġta. erkez gider. ī̄ kötü. elinden geldī̄ ḳada*r* oynàr moynàr. ıslıḳlàr mıslıḳlar …**25** başḳa bi‿şe yoḳ.

-Erkekler ne yapıyor?

-erkekler de sīredīy. nābsın.

-Damat tıraşı oluyor mu?

-oluyu. ya dāmad tıraşı … tā şeye girmeden büle şēlere girmeden şēdiyler. kim yapīy bu işleri kim yapıjaḳ gibi. ḳafası kimin dā ī çalışıy. bunnardan‿arīylar üç kişi beş kişi yavud dörd kişi. bunnar büle gidīy. tábi ūredtirīyler. şüle yab büle yab deye. tábi. üle gidīy.**30**

-Amca çocukken burada hangi oyunları oynuyordunuz?

-vallā ben şindi sana şüle dēyim. ben ekseri büle ḳoyun güdūdüm. sīr‿ayvanı vardı. salīydım sīra şindi yaşlandım. şindi gözüm de tutmīy. ne salīm ne şēdim azır yīler. büle. çocuḳlarım ebsi iyi. çocuḳlarıma dējek yoḳ. benim bi tāne çocūm var. ḳamyonu var. taḳsisi var. şunu var bunu var. eb büle attā şeye gidti bu sene ḳurbana gidti. ḳurbana gidti bu sene. **35** sattı geldi. ḳurban‿ayvannarını tabi. ḳurbana.

-Bir hayvanın kurbanlık olması için…

-bu ayvanın ḳurban şey‿olması için ḳapaḳ‿açıcaḳ. bu üs taşlar şēdijek. ḳapaḳ‿olcaḳ…bu şēleri olsa da olur olmıya ille ḳapaḳ olcaḳ. üle ḳabul‿edīyler. tábi. büle.

-Amca harbe giden oldu mu yakınlarından?

-arbe mi. yoḳ gidmedig. bizim‿uráy ḳada*r* gidmedik. iç ne bobam gidti. ne nenem gidti. ne annem gidti. **40** te büle burda geçirdik günümüzü. allā çoḳ şükür biraz‿arāzim vārdı benim. iki yüz‿elli üç yüz dönüm ḳadar. onnarı ekīyler. üç kişi beş kişi. geçinip gidīz‿işte üle.

-Atatürk'ü tanıyor musun amca?

-atatürkü tanımam mı beyā. atatürk milli served be. tábi. ā atatürk gibi ḳaş kişi çıḳar be. iç yoḳtur. atatürk yapar yabtı da yā.

-Neler yaptı amca anlat biraz bize?

-ne noḳsannar varsa yardımcı oldu. **45** misaĺ‿olaraḳ. başḳa bi‿şey yoḳ. şindi bizim bu köy bṻk köy. çeşid‿ī̇san var. pomaḳ var. dālı var. ḳırcalı var. çoḳ ḳarışıḳ. büle dālı var. çeşid çeşid‿ī̇san var. bizim köyümüz ḳadar bṻk köy yoḳ buralarda.

-Amca en çok hangisi var burada?

-vallā şindi men sana ne desem boş. bizim burası büle gider. çeşid‿ī̇san var burda pomaḳ var af ‿edersin çingene var. şu var bu var. var‿ōlu var.

-Çocuklarına kız istemeye gittin mi?

-benim çocuḳlarım ḳızı benden‿istemedi. **50** kendileri getirdiler. tábi. üle oldu. ben hī̇c şētmedim. gidib te birine ḳızını bana çocūma veri misin demedim. kendileri geldi.

-Paylaşmışlar mıydı seninle kaçıracaklarını?

-yōḳ be ne paylaşjām. ben kimseye bi‿şē vermedim ki. ebsi bende var. üç yüz dölüm tarla. birisine vermedim şēleri ḳalcaġ deye. dedim ekerseniz yarı yaparız dedim. ekmeseniz dedim. **55** bi sene adladırız ḳısır‿arası yaparsınız dedim. biçersiniz dedim. biçer düverim vardı benim. altı yüz‿otuz. gündendī̇ de sürṻdü. şedī̇. toplūydu. ekini … şedī̇di. çoḳ güzel‿olūydu.

-Amca tütün ektiniz mi hiç?

-tütün‿ekmedim ben. bizim burda çoḳ nādir. pek‿eken yoḳtur. yoḳtur.

-Amca avcılık var mıydı sizin ailede?

-avcı mı. yoḳtu. yoḳtur. biz büle gidelim tavşan vuralım da yaṷta ōle şey yapmadıḳ. çünkü bizim durumumuz musāyitti allā çoḳ şükür. **60** ne ittiyācımız var. et. gidī̇z

süĺōlundan‿iki küĺo ķıyma alıb yemeglere ķoyular. dā ne ōljaķ. büle geçirdig‿işte bu zamana ķadar.

-Bu köye ait bir hikâye biliyor musun amca?

-bilmī̄m bilmī̄m. duymadım. işte benim dedī̄m ķadar üle bi‿iş yabtıķ işte. başķa bi‿şe yoķ. allā şükür geçinib gidī̄z. şindi ne desem boş. bereked versin. bende üş tane dörd tane çocuġ var. dördü de allā şükür kendine göre işçēz bulūlar. **65** baġ bi tánesi ķamyonu var. ķamyon‿aldı. ķamyonla ķurban satī̄y istanbulda. yā. öbürleri kimisi gündendi ķazīy. kimisi mısır ķazīy. işte büle geçī̄y başķa nōlcaķ.

-Torunlar?

-torunnar ic gelmī̄y. torunnar‿ufaķ gelmī̄y. kendi başımızda zăte şētmī̄y doķtor‿unnarı. ūraşmīz‿unnarla. te‿büle geçinib gidī̄z nābalım. allā şükür. yēcēmiz çıķıyı. **70** iyi kötü paracımız u şēttimiz yerden satī̄z misaĺ‿olaraķ beş ton‿on ton būday. parasını alıb geçinib gidī̄z. büle.

-Buğday fiyatları yeterli oluyor mu?

-fiatlar‿ī̄di. sattıķ‿allā çoķ şükür. aldıķ parasını. te para da bidti ebsi bidti. e dayanmīy be dayanmīy su gibi gidī̄y.

-Amca sağlık durumun nasıl?

-sālıķ durumu. yoķ‿allā şükür. geçinī̄m. ic üle yatır‿astām olmūy. bāzı ķafam dönū̄y‿ama. öle yataķ‿astası olmuyom. **75** buna şükür geçinib gidī̄m.

-Amca bana Atatürk'ü biraz daha anlat. Sonra seni tutmayacağım.

-atatürkü gibi atatürk türkiyenin bebēdir türkiyeyi buráy getiren odur atatürktür. atatürkün‿üstüne ic bi tāne kişi çıķmadı. ileri çoķ çoķ çoķ çalıştı adam. atatürk. atatürk

zăte bu türkiyeyi büle aydınnadtı. şindi atatürk gibi adam ḳaç kişi çıḳar. çıḳmaz çıḳmaz. annemler bobamnar şēdedi. ḳırjalıda ḳırjalıdan buráy geldiler‿allā rāzı olsun. **80** te burda çocuḳlara da ayrı ayrı evler yabtırdım. geçinib gidīz‿işte nābalım kimse kimsenin malına. ḳaş dölüm tarla var bizde. yüz‿elli dölüm. ḳaçar dölüm düşūy. ḳırḳar dölüm yaut otuz beşer dölüm. er nēse. çalışīy tarlalasında. ekmēnne ekmek çıḳarīy nābsın. başḳa bi‿şey yoḳ. bi geliri yoḳ. gelir yoḳ. ic bi gelirimiz yoḳ.

-Bu köyle ilgili bana söylemek istediğin bir şey var mı amcacığım?

-yoḳ benim bir ḳızım vardı. o da gidti. **85** evlendi gidti. bi dā gelmedi. başḳa bi‿şeyim yoḳ. sāde anamnar bobamnar bulġaristandan gelme.

-Biz de Bulgaristan'dan gelmişiz.

-bulġaristandan gelmiş. urdan geldiler. işte allā çoḳ şükür. bizi ī kötü epimizi göz baş ettiler. biz de rāt rāt geçindik geçinīz. üç yüz dönüm tarla var çocuḳlar da barāber ekmek çıḳarīz. yar erkezin tarlasını ayırdım. geçinmē üraşīller. nāpsın.

-Köyde cenaze oldu mu neler yapılıyor?

-ōldu. burda cenāze oldu mu bizim burda şey var. **90** cāmi var. cāmide güzēl yıḳarlar. ona göre dualarını yaparlar. erkez işine baḳar. büledir. bizim burası.

-Çok uzun sürmüyor.

-sürmūy sürmūy sürmūy sürmūy. uzun sürmüyü. üle.

-Tamam amca teşekkür ediyorum. Hakkını helâl et.

-eĺal‿olsun sen de eĺal‿et.

-Helal olsun amcam. Allah râzı olsun.

-ben bu köyü*n* şeyiyim. kime sorusan sor buna dēcekler seĺātin‿ayaz. erkez tanır beni burda etrafta köylerde tanır. süĺōlu olsūn. **95** geçkinli olsūn. acıumur olsun. bilmem neresi olsun. erkez‿ebsi tanır beni. ben biraz alışveriş yabtım. ḳamyon‿aldım ḳamyonna çoḳ köyleri gezdim. allā şükür geçindik şindi erkez‿işine baḳīy. büle. üle ālem gibi palavrayla şētmem. el işimiz‿aḳḳı nēse o.

-Amca bu köyde şehit olan var mı?

-şe̯id mi. yok. şe̯id yo̯ḳ şe̯id demek. ölüye şe̯id derler bizim burda. ölmüştür‿āniden. ona şe̯id derler.**100**

-Peki burada kaza oldu mu?

-olmadı. bizim burası bū̆k köydür. gerdelli köyü dedi mi bu etraf köylerin 'en güzel şeyi burasıdır.çoḳ köyümüzün nufusu çoḳtur yā. büle.

-Teşekkürler amcam. Sağ olasın.

-āmin. sen de sā‿ol. büle. bizim‿işimiz büle gidī̆y.

POMAK METİNLERİ

A) Konuşan: Ayşe ŞANLI , 74 yaş, İlkokul Mezunu

B) Konuşan: Fatma ORHAN / 68 yaş / İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli köyü

Derleme konusu: Karışık

-XVIII-

-Adın ne?

A) ayşe. ayşe şanlı. ḳırḳ beş dōmluyum‿ama ne bilēm ḳaç yaşındayım. ḳıḳ beş dōmlu. yedmiş yedi mi bilm̄im‿artıḳ yetmiş yedi.

-Okula gittin mi teyze?

-gidtim beşe ḳadar.

-Teyze kime pomak diyorlar burada? Niye size pomak demişler?

-biz bulġarıstandan gelmeyiz ḳızanım. pomaḳ‿işte ama şēmiz‿öle.

-B) Íābımız‿öle.**5**

-A) Íābımız… şēmiz‿ama ēpimiz bele bulġaristandan gelmeyiz.

-Teyze biz de Aydos göçmeniyiz. Ama bize pomak demiyorlar. Senin bilgin var mı bu konuda?

-ama bilmerim be ḳızım. ihtiyarlardan sel pomaḳ‿işte. pomaḳlar ḳaş tüllü oĺar bi türlü dīl. biz şē var ḳaraḳaçan ama şēler var. amān yürügler var bilmem neler var. çoḳ türli pomaḳlar var.

-Sizin o Bulgaristan'daki ilçenin adı belli mi?

- şumlu ben kendimiz şumlulūz da esaz bulġarisan **10** bizim şey cumābaĺā dī̄ler cumābaĺā. cumābaĺā bi de osonova dī̄ler‿ani köyüngin‿adı osonöva. osonöva köyün‿adı… var ordan gelmeyiz bīz.

-Kaç yılında gelmişsiniz buraya siz?

-valla bilemilē‿ōrdan ķaşta çıķmışıķ ta şumnudan ellide buráy geldik. şumnuda bobam bizi şēden‿ordan esaz‿orda çoķ bulġar‿ani ġavur var‿ōrda. ordan şumnuya bobam bizi göç‿ettirdi. bu türkiyē gelsin deye. **15** bobam türkiyē gelsin deye bizi ōrdan şētti. ordan ķaçırdı işte. ordan üc dörd sene ķaç sene ķıs ķardeşim orda dōdu şumnuda… biri çocuķ ķardeşim vardı onnar o da orda dōdu. biz de iki táne abim vardı biz bulġaristandan gelēz‿esaz bulġaristandan biz gelmeyiz. esaz bulġaristan. biz‿üç ķardeş gelmişik. ama bi ķıs ķardeşim bi de şe onnar şumnuda dōdular. orda dōdular. **20** ondan sōra işte buráy gelmiş türkiyē bi mēmed‿oca evelden‿oca derler‿ama ōredmenmiş‿erālde u memed‿oca bobamla iķisi adi demiş ķardeş yazalım da türkiyē gelelim‿o zaman türkiyē geçmek yoķ. ismet‿inönü zamanında. ismet‿inönü zamanında yol‿açmış ani bẻle yol. ani ne dī̄ler yol‿açī̄. nası dī̄ler‿ani yol. sınırlarını açī̄ler. açī̄ler yolu. o zaman yolu açmışlar. ellide demişler ellide bilī̄mizen birda elliye geldik biz. **25** bizi bobam bir‿an işte o adamna mēmed‿oca derler‿ona. eskişēre şey‿olmuşuķ biz. sefk‿etmişler. eskişēre bizim ķaydımız naķlimiz ne dī̄ler‿ona göçmen şēmiz‿orda. oráy verdiler. ondan sōra burdan bizim bobamın‿aķrabası var. nenemin bobānemin. ķardeş ķızanī̄mışlar duymuş gelmişler dē. ķarāca buráy. edirne ķarācda. oráyı bilī̄m zere altı yaşında gelmişim ben. ķarāştan bizim geldiler o‿saba geldi bi adam bizi aldı. çaldı geldi buráy. **30** getirdi bizi buráy… bi ķamyona bindirdi getirdi buráy bu köye. bi̊rda ķaldıķ. sōra bi̊rda ķaldıķ. öbür arķadaş‿anı o gidti şe̊e eskişēre gidti o.

-Teyze pomak düğünleri farklı olur mu?

- amen nerde şini o eski pomaġlar bizim yoḳ‿öle pomaḳ. vardı kültür yoḳ. bidti yoḳ. evēlde vardı emen pomaḳorosu oynādılar. pomaḳorosu dēdik‿oron.

B) asan‿aġa bolen‿asan‿aġa. **35** ḳırīh ḳırıh ḳırıh yatardılar.

A) … tutunıydılar bẻle birbirleni. yapardılar… şēt seyre çıḳ̄y‿o asan‿aġa boleliji şēde teleyzonda çıḳ̄y‿o asan‿aġa boleliji.

B) telezona

A) onnar işte o türküleri bil̄z. asan‿aġa asan‿aġa bolileji… sōra toplaş̄lar ḳoca ḳarĭlar oyn̄ler ī̄h yap̄lar küyde. **40** bi de ḳafa ḳafaya türkü söylērdiler‿ē şēler bi … pomaḳ türküleri.

B) bārīydıḳ bārīydılar.

-Teyze Pomaklar en çok ne ile uğraşmışlardır tarımda?

-toprаḳ be ḳızım ne bilcem başḳa bi‿şe yoḳ ki. ēkin ekerdiler şe ḳazarız bāçeye yoḳ aman‿aman yoḳ.

-Değişik bir şey yok yani, tütün mütün?

-yoḳ yoḳ. **45**

B) ā ūraştıḳ bizde bi̇rda da vardı.

A) vardı ama sōradan çıḳtı.

B) sōradan çıḳtı.

A) yoḳ yoḳ ani bi gündend̄le evel‿en başta ēkerdik bẻle misir ḳazardıḳ bi de pancar vardı. **50** pancar.

B) pancar‿ekerdik çoḳ. şeker çıḳ̄y‿ondan fabreḳalara.

A) yōḳ…sat̄dıḳ kerevenine götürūsin‿onu ḳırḳlereline ḳırḳlereline gide*r*dik ḳamyonna götürūdüler. yani oráy gidiyōdu şē de vardı.

B) makina.

A) orda şeker şeker alpulluda var yá şeker fabriḳası. **55** aman ḳılḳlerelinde istasyon vādı istasyona dökūdüler ḳamyonnarla götürūdüler. arabalarla evelin‿arabalar vardı

arabalar da götürüdüler. ōrdan giderdi şēler pancarlar. şē fabriḳaya. şeker‿olū. başlan‿onar kiĺo veri̅diler bize bi zamannar. sōradan başladılar çuvalla vermē. çuval bū̅k çuval şeker. ō̅lēdi.

-Teyze senin düğünün nasıl oldu, anlat bana?

-ā nēre dū̅nüm ḳızım‿unudtum. **60** yoḳ be ḳızım.

-Peki oraya ait bir şey anlat bana.

-orda olur be ḳızım‿ama ne ne‿angi atırlayım. orda bobamnar ḳacmışlar bulġarlar düvū̅ler öldürū̅ler.

-İşkence olmuş mu?

-olmuş olmuş. tábi. şini onnar ḳomaniz‿olmuşlar ḳomanizlik yapmışlar. ondan sōra bu sefer başlamışlar dedeleri öldürmē. benim bi amĭcamı öldürmüşler bir…gene atra üş táne. **65** geçen geçenḳi sene gittik‿te di̅ler üş táne aḳrabımızı öldürmüşler. tutmuşlar‿ipe bālamışlar ġavurlar.

-Neden ipe bağlamışlar?

B) ġavurlar türklere. onnar gibi olsunnar.

A) ē ne bilem‿işte. sen beni şiḱāt‿edi̅n ben seni mi şiḱāt‿edim. şinni şētmişler demişler kim benim‿annánemin şe‿annemin boba şe amıcası varmış bayrammış‿adı. bayram gid çār. **70** getirmişle biṛisi sen asan gidti çārdı getirdi bayramı. ondan sora bi táne var sālī̅. sālī̅ de getirdiler. bi táne dā varmış ne bilēm ne adı. onu da. üçū̅ de bālamışlar bėyle. ondan sora ḳurşuna dikmişler öldürmüşler ḳāve yanda. ḳurşuna dizmişler ḳāvenin‿önü*n*de öldürmüşler. ama kim şiḱāt‿edī̅. gene türkler birbirlerin şiḱāt‿edi̅ler. tábi. orda dayımlar var‿amĭcamlar anlatīlar‿iṣte na böle böle oldu **75** o‿ō̅le oldu oldu bidti.

iṣte benim bobam‿en çoḳ ondan ḳaçmış bu tarafa. tábi bobamı da ani şē yazmışlar‿ani ḱāda listeye. bobamı da öldürcegler. ondan sora ḳaştı. iṣte şē ḳaçmışlar

bu şumnaya. şumnaya ḳaçmış. oráy ḳaçmış. nası nası ḳurtardīsa kendini göc. i̱şte ḳıs ḳàrdeş‿orda ḳalmış bulġaristanda ḳalmış ta dayım dī adam dī çoḳ ani şēdi dī. bıraḳīdi beni ḳoyunnarın yanna o dī gidīy. **80** nerē cumāya gidī bilmem nere gidī. ani ġazete alīdi dī. ġazete. bobam benim bilīdi oḳumā. ġazete alīydi dī ordan burdan namşeleri ūrenī. aberlere günneri takip‿edī. ondan sora işte şumnuya ḳaştı nası ḳaştīsa. benim de bobam bobam da şēmiş. esir dedem esir düşmüş ingilize esir düşmüş benim dedem. beş sene ingilizde esir tıḳanmış.

Hangi savaşta teyze hatırlıyor musun?

ne bilem‿ingilizler zamanında. **85** a i̱şte ingilizlerde beş sene esir ḳalmış. beş sene esir ḳalmış. tam gelmiş şē. bu türkiyē aman gelmişler gemiden şēderkene düşmüş denize dedem. denizden ḳurtarmışlar‿onu gene şētmişler da ninem rāmedli sākene demiş bu çocā ī baḳ demiş bizden sōra çocūnuz‿olmaz‿a*r*tıḳ. neden. denize düşen‿adam bi dā ḳızanı olmāzmış ḳorḳudan mı artıḳ nedense genĕ‿de olmamış bi táne çocū olmuş. tábi. tábi. tek bi táne olmuştu. **90** bobam dedem de ölmüş nenem. ḳaç şēde o da bu şēde ölmüş. amān ne dīler‿ona. bulġaristanda da şē orda kefen bile yoḳmuş ta gömmüşler‿onu şēle. olmamış‿i̱şte. sōra dedem‿işte ölmüş şēde. adını bilīdim de o*r*da onu gömmüşler‿onu. kefeni bile yoḳmuş‿ta te‿büle kilimler‿içine çerġa dīdik biz‿onnara. çerġa çerġa dēdik ani bĕle. kilim‿içine gömmüşler‿onu. çerġa dīl kefen. ani bĕle kilim kilim. **95** pomaḳça çerġa deriz. içine gömmüşler. tabi. öle.

-Fatma teyze sen kaç yaşındasın?

B) eved. ben‿elli bir dōmluyum. **90** adım fatma korān.

-Koran?

-oran. or. aş‿arflen.

-Orhan.

-eved orhan

- Trakya'ya dönmüşsünüz, pomaklık bitmiş gibi.

-eved. zăten ben pomaḳlıḳ bilmi̅m ki ben zāten. anam rāmedli bili̅di bobam‿ama. ḳonuşudülar ama çeviremi̅m‿işte. ḳonuşūlar‿evelden çoḳ güzel ḳonuşūdülar‿ama şini bidti er şey.**95**

A) evēlden evēlden pomaġlara ġavur derdiler. insannar şē ḳonuşmasınnar deye şē ani ḳonuşannara māna bulūdular. insannar‿utanıp‿ta ḳonuşmūdülar.

B) bunnar ġavur. bizim annelerimiz de bıraġtı pomaġça ḳonuşmadılar. bulġaristan gelme annelerimiz gelme olunca bunnar ġavur. istemi̅ler bizi. bu sever biz türk bĭr̲aġtık bĭr̲aġtı annelerimiz ḳonuşmayı.**100**

-Gavur dedikleri için mi?

-ha eved. pomaḳça. tábi

A) ani̤ burda ġacallar var yá ġacallar. yarım ġavur yarım bilmem ne ep‿ōle dediler bize.

B) ondan yani bĭraġtı analarĭmız bĭraġtı.

ep‿öle dediler bize yazıġ ġavurlar. **105** bulġaristandan gelme annemlerimiz ya. biz yarım ġavurmuşuġ. bu sever nāptı annelerimiz de bĭraġtılar ḳonuşmadılar. istesinner deye. bĭraġtılar ḳonuşmadılar. şini türkçe er şē türkçe. ōle be anacım. ōle.

-Peki teyzem pomak yemek tarifleri biliyor musun?

-yōḳ‿işte bilmi̅m. vār pĭrasa börē. un‿eli̅sin tuzunu ḳoyusun. biraz paḳ maya ḳoyusun ekşit şēsin. paḳ maya ḳoyūsun biraz ḳabarsın deye. yazi̅sın‿onu bū̅k sofra ḳadar. amırı. (öte gidin ötē …) **110** acıḳ böle bayā üle yazi̅sın sini şē ḳadar sofra ḳada. ondan sona böle böle böle… kesi̅sin ḳatli̅sın. üst üste üste ḳoyūsun. güzēlcig bi döşū̅sün‿onu gene sinine göre. onu bĭraḳīsın. yenden gene bi tā bi sini dā bi sinilik yazi̅sın. pĭrasanı ḳavır. yāsını ḳoyusun. pırasanı ḳavi̊rūsun. içine bi ḳara Patlıcan

duruysun. bi domatez duruysun. ȯnu güzelce ḳavi̇rūsun. iki pazın‿arasına ḳoyūsun‿onu. ondan sōra veri̇sin cērena. pırasa börē pomaġ börē bu. **115** pomaġ börē bu işte bizím.

-Teyze boşnak böreği dedikleri de böyle bir şey.

-bilmi̇m uyuyu ama erāĺde. uyūy. tabi pomaġ börē bu bizim‿işte börēmiz. biz pĭrasa börēni çoḳ severiS. yaprānı severiz kökünü deḭl.

-Teyze kahvaltıda bile yiyoruz biz.

-pırasa. sen de mi sevi̇sin? sen de mi köylüsün? allah‿allā te ekmiş te onnar‿ūraşi̇z sulūz‿onnarı. **120** bu ḳadacıḳ yapraḳları var şindi.

-Benim babaannemlerde de var pomaklık, Kömürköy, Vize.

-var. hā. vize. kömürköy.

A) vize. neresinden?

B) kömürköy.

A) balḳan ḳırḳlereli demirköy var yá o şe başdan çereşovåydı o köyün‿adı. şindi şē boStaş ḳoydular‿adını. **125** çereşovåydı şindi boStaş ḳoydular. ōrda işte benim aḳrabalarım var. ōrdan şē geldik. yenice di̇ler‿aman yeşilce di̇ler‿o şe orasını. başḳa türlü adı başḳa türlūdü de yinece ḳoydular‿onu*n*‿adını. oráyı geldik orda ḳarı vardı boşnaḳ. benim şe alamın ḳızının şe adi abla gideli̤m dedi gidcez dedi āretime. āretini̇ bulmuş boşnaḳ ḳarı. gidtik ben şini size ne yapayım‿āret dedi ne yapayĭm size. yabtı bize bō̈rek‿işte. **130** pırasa börē. o da aynı öle bizim gibi aynı yazdı. kesti bĕle beş‿on‿iki parçáya ondan sora ḳatladı ḳoydu. şe çenepa var yá çenepa bĕle ḳapaḳlīdı pişirdi yedik‿işte. aynı pomaġ börē boşnaġ börē. aynı. boşnaḳlar‿öle.

B) ayní ayní ayní böreklerimiz‿üle.

-Fatma teyze eskiden düğünlerde Pomaklar hep kendi içine kız alıp verirlermiş. O niye teyze?

-eved. ep‿içeri alī̇dık̟. biz dışarı vermeyiS. k̟omşuya veríS gene dışarı yabancılara vermeyiS. **135** tanıdık̟‿olcak̟ yabancı olmasın birbiri̟mizi bilelim. yabancı ne bilcen ne‿oldūnu ki bilemī̇sin. eved. ama şíndi er yere gidebilirsin nerē istersen gid kimse k̟arışmī̇. ayır‿ayır‿ayır iç. āyır. veríz de alırız da. k̟arışmī̇ artık̟ın. evēlden vermezdiler. kendi insanımıza kendi yak̟ınımıza k̟omşumuza ama ak̟rabaya vermek 'yok̟. ozman uzā vermī̇diler şíni verī̇ler‿er yere.

A)…ingemin‿ani bariyal tēzesi var yá pomak̟. **140** ne oldu. taşlı müselime vermişle*r*. tábi.

B) taşlı müselime verdiler‿o̙nu tábi.

-Teyze sizin zamanınızda başlık parası var mıydı?

B) vardı tabī̇. ben k̟aştım bobam geldi rāmedli bobam geldi. benim bobam çok̟ yavırsız, yavaş sízden‿ī̇ olmasın. geldi vurdu cama tık̟ tık̟. ē nōldu. ē bı̊rda mı bením bizím k̟ız. e bı̊rda. ādi güle güle geçinsinner. **145** ondan sora. evēd vallā ādi güle güle geçinsinner dedi bobacīm‿üle dedi rāmedli. ondan sōnă ne oldu. verdiler bobama bir bír milyár bāşlıġ bir lirá bi lira o zaman. evēd çok̟ paraydı ama o zaman bi lira.

-Mesela o zamanlar bir liraya ne olurdu?

-ha ne olūrdu. bením bobacīm‿artizan çık̟ardı evin‿önüne artizyan. vallaha. evēd su çık̟àrdı. n‿ābsın. e ama o zaman da o̅le ucuz‿olu*r*du be anacım şíni bak̟ma er şe pālı. **150** o zaman da o̅le.

A) milyonnuk̟ dèrler‿ona. milyor.

B) milyār bir liráya milyár dērdik. bi milyar bi liraya.

A) bi milyar e‿şini bi lirá oldu.

B) bi lirá a o̅le işte.

- Sen kaç yaşında kaçtın? Yaşın tutuyor muydu?

-on sekis. tutuy. ama bobam ic bi şēcig demedi. **155** güle güle geçinin dedi. bu ḳadar. aldı kendicīni gidti. yanlız dedi bileyịm dedi nērde oldūnu bením ḳızım dedi. bením de rāmedli ḳaynatăm dedi ki o bizde dedi emin yerde dedi. a dedi güle güle geçinsinner dedi. verdi ona bi lira para. dūnümü yabtılar. ayde bidti işim.

-**Demir amca kaç yaşındaydı?**

-o askerden gelmişti. şindi‿o yedmiş dörd mü yedmīş beş yaşında o. ben‿elli bir dōmluyum **160** o yedmiş dörd mü yedmiş beş mi ama dōmu dōmu bilmīm. altı yaş var‿aramıs. eved. ōle.

-Kaç çocuğunuz oldu?

-ilg çocūm‿öldü. üş tanesi sā. dōrdum. em yanlız doụrdum. astaneye götürmediler. ondan sona olmūy olmūy bịrda ebe yōġ. gidtiler süĺōluna ebeyi getirdiler. onda*n* sona getirdiler‿ebeyi doụrdum. yattırdılar beni üc gün yaşadı çocūm‿öldü bāra bāra. **165** doḳtora bile götürmediler üc gün yaşadı bāra bāra. yirmị dörd sāt. ḳaynatam üvey. bením ḳocam bi‗ tāneymiş. bobası ölmüş 'çoḳ genç. o ḳalmış bi yaşında. ḳaynanam da evlenmiş bu ḳaynatamnan.

A) ḳaynanası vermiş ȯ adama.

B) bizím dedenin bobalī o bobası yoḳ‿onun. onun bobası çoḳ genç‿ölmüş. ama o yüzden götürmediler ḳızancīmı doḳtåra. **170** bāra bāra sabā ḳadar‿öldü. ep‿āladı. üc güncēz üc gün yaşadı. ḳaynána beraber doụrduk. ḳaynana beraber tarlaya gid'tik. ḳaynaḳlara gidtik çapa ḳazdıḳ. çapalar‿omuzumuzda. sular‿ekmekler ekmeklerimiz‿elimizde yayan gidīdik yayan gelīdik. aḳşamdan gelīz ne yapıjan. āra mı girjen yemecig mi yapıjan dinnenjēn mi. çamaşır yıḳīz gece. ekmek yapīz gece. ep yayan gidtik geldik ḳaynanamna. **175** ḳaynāmkisi de öldü. ōn da beş‿altı yaş yaşadı onunkisi. bayā bük̄tü ġızancī ȯnun. ȯnun‿altı ay yaşadı. ikīz beraber doụrduk. gelin ḳayná gebe ḳaldıḳ. dōru bi şē. tē ben yalan söylemem. ikimiz de gebe ḳaldıḳ. ileri ben

doo̯rdum üj gün yaşadı ḳızancīm. ondan sona o doo̯rdu ḳırḳımız ḳarıştı. altı ay yaşadı onunkicī. onunkisi de ōldü. onun‿ic bi ḳızı yaşamış‿onun tek bi ḳızı. çoḳ ḳızan doo̯rmuş ḳadın‿ama **180** iç yaşamamış‿astalanmış‿ölmüş doḳtåra götürmemiş ḳocası. oh iki üç sene durduḳ sona ayrıldı onnar gidti başḳa yere … tarafa dōru gidtiler biz ḳaldıḳ kendi evimizde. çalıştıḳ cabaladıġ üş táne ḳızancīm var sā‿olsun üçü de edirnede. bi ḳızım var iki çocūm var. dörd táne dōrmuşum.

-Allah bağışlasın.

-işallā.

-Teyze kırkı karışmak dedin, o ne demek?

-e ḳırḳımız ḳarışī. **185** ne bilīm doo̯rduḳ mu beraber ḳırḳımız ḳarışırmış. o ona īne vercēk ben‿ona īne verjēm. ölmēcek ḳızannarımız. ebsi yalan. ebsi yalan.

-İğne mi verecekmişsiniz?

-ā ilgli īneler var yá bêle iligliler iligli īneler. verjem‿ona o bana verjek ben‿ona verjem. ḳırḳımız ḳarışmasın ḳızancıḳlarımız‿ölmesin. ebsi yalan. astānede erkez dōruyu.

A) onnar bi aradalar‿ama evel görmesinner. **190** gördü mü ā ḳırḳı ḳarıştı dīler gidiye ḳırḳ‿ayırmā. evelden‿ölēdi.

B) o ḳadar‿işte evel‿ülēmiş. eskiden neler vārmış şíni bi‿şēcik yoḳ. aman gelin doo̯rdu.

A) dur ben ben gelēm ileri der onun ḳızanı ölsün. öle yapārdı. tábi tábi.

B) evēlden‿insannar‿ülemiş i̯şte. **195** evelerden‿ülēmiş‿insannar. benimki sā‿olsun.

A) ben görēm de ani o gōmesin beni sōna görsün‿ani. benim ḳızanım‿ölmesin‿ani. sā‿olsun deye. öle yaparmışlar tábi

B) evēlden dā görgüsüzlüg varmış yanī. dā görgüsüz‿insannàrmış tábi. ben gördüm mü bu ḳadını şíni. **200** a dur ben‿önce ònu görēm de ònun ḳızancī ölsün

benim ḳızanım‿ölmesin. öle dermişler. bḛ le görmedim duymadım‿ama ittiyarlar‿üle söylūy.

-Sen de lohusasın diye mi teyze?

-eved. ikimiz dá ḳırḳımız ḳarışmış lūsayız. kim‿önce görürse a dur ben dā önce göreyi̯m de benim ḳızancīm‿ölmesin. ama şíni yoḳ er‿şe serbes. dörd táne ḳızan dūrdum‿eb‿evde do̯urdum. **205** ic‿astānē gidmedim. evde do̯urdum. bütün gün çapa ḳazdım bütün‿oraḳ biştim‿eve geldim ḳızan do̯urdum dörd tāne.

-Teyze nasıl katlanmışsınız!

-te aĺā ḳatlanīz‿i̯şte nası ḳatlanmāsın ki? başa geldi mi mejbursun‿anacīm.

A) kōlü ḳadın ne bilēn kōlü ḳadın.

B) niye bíz bízi iç‿önemsemi̇̄ler köylūz deye.

-Teyze peki kıyafetlerinizi nereden alıyordunuz?

-pazàrdan‿alīz be ḳızanĭm te basma. **210** ingem‿atırsın söle.

A) evēlden tabi. şalvarlar vardı da. şe.

B) pijama giyērdik‿evēlden. pijama dimi‿inge.

A) pijamaydı ama ḳoca ḳarı böle fıta bālardıḳ böle arḳa götlēne di̇̄l mi?

B) önne önüne bide arḳana fıta bālıydılar fıta. doḳuma fıtası. doḳūydular‿onu. fıta yapīydılar tele bālıydılar. **215** arḳadan götleri görünmesin deye. dimi yá. buraları. fıta

A) televzon çıḳī‿ayní. baḳ televzona çıḳ‿ayní.

B) … ḳapatsın.

A) buráy ḳadar sari̇̄lar‿onu. insan böle… yere ḳada*r*.

- Ben bir şey duydum. O fıtaya doğum yapıldığında gümüş bir şey takıyorlar mıydı? Ya da metal bir şey?

A) e taḳallar.

B) tábi. ūramālım deye. tábi. **220** ūramālım. ācıġ küçük bi mısḳa bilá ḳoyūdular süpürge bilá ḳoyūdular ḳızannarın baş‿ucuna arḳa uc ön ḳafa şey‿ayaḳ‿ucuna.

A) bulunmaz‿ōle eski fıtalardan dimi… vardı evelden de.

B) yōġ şíndi yoġ.

-Kim yapıyordu fıtaları teyze?

A) bením boba bením‿annem doḳurdu.

B) doḳūydu. **225**

A) telēzyonda var‿aynísı.

B) önüne arḳasına.

A) var televzonda bĕle bĕle bālilar bōle. arḳadan büle buráy ḳaday‿ipe sarīlar çōḳ sarīlar büle. önŭne de başḳa bi fíta.

B) iki táne. **230** ani böle görünmesinmiş şēde önü arḳaları görünmesinmiş.

A) iki tane böle bālīla ōle. ḳıyāfet.

-Şimdi anladım gözümde canlandı.

A) a bi de büle basmalar var‿ayní televzonda basmalar bulġarıstanda var bizím‿onnar. ayní öle basma var elbise yapīlar‿onnardan. bulġarıstanda var bizím‿içerde. bi ara bile verdiler be. çoḳ‿öle birer metreden birer metre dekīler‿öle yapīlar. var bulġarıstanda var. **235** biz bi‿iki kere gidtig bulġarıstanda var‿orda gördük.

-Fatma teyze neler ektiniz tarlalara?

-ne mi ekīdik? mısır‿ekīdik pancar‿ ekīdik gündöndü ekīdik ekin‿ekīdik. o ḳada*r*. bízim o ḳadar.

A) başḳa yoġ‿işte bu. o ḳadar. pāncar ēkin bi de.

B) pancar bi de bi senedir bír‿iki sene de sanki ektik pirinç. **240** ektik pirinç te ektik tábi çeltik. em‿ektim em bişt̄im em dūdüm em taşıdım çuvalla beraber‿aşā.

-Erkek işini de üstlenmişsiniz.

-e mejburum nābıjān yoġ kimse. ikicīmizdig dedēle ikimiz. ḳızannar‿ufaḳ. çocuḳlar‿ufa.

-Eve geldin, yemek yaptın, çamaşır yıkadın…

-of ō gece çamaşır. gece ekmek fırından çıḳarīysın. yayıġ düvūysün sabā ḳarşı. o yayī dūjen bi çölmek te ayran‿alcan gidcen tarlaya. **245** bi ḳafa da sarımsaḳ‿alcan onna bütün gün ya ḳazıCān ya oraġ biçicen. bōle bi besi yoġtu o zaman ḳatıġ yoḳtu. vallayi o işi yabtıḳ bilīm yaní salata işindeyīm salata alīdıḳ tarlaya gidīdik‿ȯ salataları kesīdik dilim dilim. ekmek yīdik salatale ekmecik yērdik. ȯnnarı ben‿unudmam.

A) cacıġ yapārdıḳ. **250** ayrán var yá cacıġ yapar...

B) ayrán nerden. varsa var cacıġ. yoksa yoḳ‿ayrán.

-Çocuklarda da hazır bez yoktu değil mi sizin zamanınızda?

-yoġ be şalvarlarĭmı yıḳīdım. kesīdim‿eski şalvalarĭmı. yıḳīdım‿ȯnnarı af‿edersin. pislik yıḳīdım serīm‿ebsini. iki táne ḳızan birer yaş‿oldular. çocūmla ḳızım birer yaş‿aracıġları var. iki telcēz bez yıḳıydım. şalvarlar büle püskül püskül sallanīy. nērde azır bez‿alcam ḳoycam ḳızanın‿altına… **255** yā ta ōle geçírdim ben‿ōle geçírdim. biz‿ōle geçírdik.

baḳ şíndi üstüne alma ḳızanım şíndi baḳ ḳadın çalışīy adam çalışīy. ḳarının‿ihtiyacı yoḳ‿adama ḳarı istī ḳumanda versin‿adama. adam bi‿şe dedī mi ḳarıya annaşamīz dī boşanīz tamam‿ayde erkez yoluna.

-Ama teyze siz de çalışmışsınız baksana.

-bíz baḳ af‿edersin köle gibi çalıştıḳ **260** bi boaz toḳlūna köle gibi çalıştıġ bíz. dīm ya sana. sabālıġ aḳşam ne zaman‿evde ḳalīz sabāla erken su taşĭcaz dereden. doldurjaz ḳazannarı ne vārsa çamaşır yıḳacaz bütün gün. temiz su. çeşme suyu gene içmē gidīdik almā baḳırācıġlarĭmızla bizim baḳıracla bizim buralarĭmız morarıydu. ordan buráyı su getirene ḳadar. bi de testi elcēzine. çoḳ su gelsin‿eve. baḳırācımız vardı. iki táne baḳırımız vardı böle. **265** bi de elimize de başḳa bi testi alīydıḳ. su gelsin çoḳ‿eve. bíz çoḳ çektik.

A) benim bi baḳırım durū dā büle.

B) benim de durū. eski baḳırım durū.

-Onların numaraları var mıydı teyze?Sanki anneannemde numara da vardı.

B) yoġ numara ḳızanım. bíz ḳalaylattırmā verīdik‿evel. ḳalaylattırmā verīdig bíz. ḳalaylattırīdıġ.**270**

A) ḳalaylattırīdıḳ‿onu şe dīl de. benim bi iki batırmalıġ gelin ātıra olsun deye aldı tek bi táne ḳaldı.

B) bi táne bením de baḳırım var bi táne. unumaraları yoḳ‿ama ḳalaylattırīdılar beyaz beyaz sucāz içīdik‿onnardan dīmi.

A) onnarla su taşīdik‿eb baḳ.**275**

B) su tarafından iş tarafından biz çoḳ çektik.

-Teyze, pomaklar çalışkanmış teyze.

-bilmīm valla çalışan çalışī çalışan çalışī. şíndikiler yoġ şíndikiler çalışmıyi. şíndikiler ayvannarla çalıştıḳ ḳızanım bōle motor yōḳtu. bāzı yayan gidīdig bāzı ayvancıḳlarīmız vārdı ayvannarla gidērdik‿ayvannarla gelírdig. ayvannarla arman dövērdig gündöndü kesērdig ḳafa. eve getirīz yere atīz. **280** yerden gene yenden‿arabaya arabadan yeṇiden gene avlıya getiridig düvūdüg bütün gün.

A) sopayla böle taḳ tuḳu.

B) neler geşti başımızdan‿ama beceremedig te ḳaldıḳ te‿böle işte nāpçān buna şükretçēz.

A) benim dedem‿öldü şíni dörd ḳızanna…**285** üç‿ay durmadı üç‿ay durūm.

B) dedem‿öldü. ònun da ḳojası öldü ya oldu beş‿altı. oldu mu iki üç‿ay.

A) beş‿ay olmuş.

B) baḳ beş‿ay oldu ḳocası öldü. e şíni o bi çocuạ gidiyo bi çocuạ beş táne dörd táne çocucā var. sā‿olsunnar baḳīylar‿onu sıraylan.

A) şíni ikinci çocuḳta oturūm. **290** ōle. şey üç‿ay baḳtı būk çocūm. şíni ikinci çocuḳtayım. şíni gidçem‿üçüncü çocā. yürüyemī̇m ihtiyacım var böle şíni yörüsem kendim giderim. yürüyemī̇m basamayım zorla.

B) anacīm büle çekmişī̇g büle görmüşüg büle bidti. ömrümüz tükendi.

-Bebekler uyusun diye şey yapıyor muydunuz?

-salıngaç. dī̇m ya sana iki tekerin iki tekerde bālardıġ da salıngaç ḳurardıġ‿onnara sallansınnar uyusunnar‿orda. **295** orda uyūdular.

A) bu motor‿arabası buna bālısın bi de buráy bālıysın‿ani tekēlek var yá arada. ondan sora bi ip‿iki táne ip.

B) bi çuval.

A) bi çuval bōle ḳatlī̇sın çingene salıngacı dērdig‿onnara. oncine salla‿artıḳ ḳoy…**300**

B) bi yastıcıġ ḳoyuduḳ‿oráya. sallan… sallan‿orda. sinekler mi yēcek seni yılannar mı yēceg seni bıraḳīdik gidī̇dik ḳazīdiḳ tarlada. er zaman gelip‿te ḳızannarı baḳamasın ki er bir sıradan. bením bí‿ucu tarlanın bí‿ucu burda bí‿uc rē orda. zăten sıcaġlamışım zăte ic canım burama gelmiş ḳazarkan. allā ḳorumuş ḳızancıġlarĭmızı allā ḳorumuş şíndi er şey…**305**

Konuşan: Meryem TOPÇU, 59 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli köyü

Derleme konusu: Pomaklarla İlgili Sohbet

-XIX-

-Teyzem kaç yaşındasın, adın ne?

-altmış doumluyum elli doḳuz yaşındayım. başḳa?

-Adın soyadın?

-mè*r*yem topçu.

-Nereden geldiniz, size niye pomak diyorlar?

-bizím bobalarĭmız gelmişler şeyden bulġaristandan. burda dōmayıs. eved. bobalar gelir neneler dedeler.

-Bulgaristan'ın nerelerinden geldiğini biliyor musun?

-sanki bilemēcem be yavrucum. **5** nēdendi ḳomşu‿anne şumle mi? e bizím de ōrdadır. bizímkiler de ōrdadır. şumle deyelim‿adi. çünkü o‿abla öyle diye.

-Pomak düğünleri nasıl olur? Fark var mı?

-var mıdır‿acabā. evel dā şeydiler yānı ama şíndi artıḳ pomaġlar da ölünce başḳa pomaġ ta gelmedi ḳarıştı yanı kimse ḳalmadı yaşlĭlar gidince. baḳ ben şíndi pomaġça anlĭm da çevireminĭm yāni. er bi‿şē anlĭm ben. ama çevireminĭz yāni. būgler‿ölünce.

-Burada kaç hanesinizdir?

-biz vallā ne ḳadar desem. **10** āltmış var mıdır ma ḳızlar? bizím māle pomaġ mālesi āltmıştır. şu‿öbür taraflar dālılar‿işte uyvanlılar falan var. bizím‿āltmış‿āne. asvaltan beri burası ep pomaġ.

-Pomaklarda en çok pırasa böreği yapılır mesela. Tarifini ver bana şimdi olur mu?

-pĭrasa börē. āmır ḳarcān. küçük küçük. kimí be. kim o mare? işte onnar böle küçük küçük açi͡z yāli͡z‿onnarı. üste ḳoyup … şe arasına gene pĭrasayı döşū̆z gene iḳi ḳat‿işte üstüne de. ḳatmer yāne. **15** ūle ūle ūle.

-Başka meşhur bir şeyiniz var mı?

-gene pĭrasa yemē. patlıcanna pırasa. dur sibel avuḳatlanma sen de ōrda. ḳara patlıcannan bi domatizçik yani ḳavĭrūsun‿onu bi de suyunu ḳoyusun bírazçıḳın az bi‿şey az bi‿şey. çoḳ güzel‿olū yāni. o zaman şey‿oli͡ yemē oluy yavrucum‿o. ne ḳapaması be. başḳa var mı sorcān bi‿şey.

-Senin var mı bana bunu bil kızım diyeceğin bir şey?

-yoḳ. **20**

Konuşan: A) Ergin EKER, 59 yaş, İlkokul Mezunu

B) Zekeriyya Kayalı, 71 yaş, İlkolul Mezunu

Derleme Yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli köyü

Derleme Konusu: Karışık

-XX-

-Amca adını alayım.

-ergin‿eker.

-Kaç yaşındasın?

-aldmış dõmluyum. elli doḳuz yaşında.

-Okula gittin mi?

-gidtim beşe ḳadā. tabi.

-Pomaksınız. Kime pomak diyorlar?

-pomaġım. bulġaristandan gelmelere. bu cumābāĺa. o sıralar oralardan‿işte biz cumābāĺadan gelme. **5** cumābāle. tábi. bulġaristan

eskiden osmanlı ordusuna pomaġlar‿öncülüg yapīymış. yanı şey suvārilig yardım‿edīmişler yanı bulġaristanda savaş zamanında.

-Asker olarak yani.

-tábi tábi tábi tábi.

-Başarı elde etmişler mi?

-etmişler tábi. tábi tábi. ordu girmezden‿evel onnar önde suvārilig yapīymış meseĺā. **10** ġavurun mevzilerini şeyini falan nērde olduḳlarını bilgi verīmişler ḳordinat yapīymışlar yanı. tábi.

-Pomaklar içlerini birilerini sokarlar mı?

-eskiden eskiden soḳmūydular‿ama şíni ḳarıştıḳ. pomaḳ arnavud ēbsi ḳarıştı. eskiden biribirine alıb verme oluydu kürdler gibi. şíndi yoḳ. tábi. eskiden bizim pomaḳ mālesinden meseĺā dayımnarın zamanında dayımnar geçemez düverler. tábi. vur ḳır. **15** yolun‿aldlarına gece öldürüler dayaġtan.

-Niye öyle yapmışlar amca, ne düşünüyorlar?

-geri ḳafalılıġ geri ḳafalılıġ eski eski şēler geri ḳafalılıġ. sōra ḳarıştı. alıb vermeler ḳarıştı. bením bobam meseĺā arnavudlardan‿almış. e ben ġacal‿aldım. balḳandan. ḳarıştıḳ yanı. bi çingenelerle ḳarışmīz. duymasınnar.

-Az önce onlara kısa tüfek dediler, duydum. O ne demek amca?

-çingene onnar. ne bileyịm.

-almanyadan bizím bi arḳadaşın ḳızı meseĺā geldi. **20** bembeyaz senden beyaz ḳız. te burda bi şopara gidti. şoparla evlilī. almanyada būmüş‿almanyada yaşamış şoparla evli. şopar neymiş şopar kimmiş şopar neymiş bembeyaz ḳız. senden yaḳışıġlı enine boyuna…

-Pomakların düğünleri nasıldı eskiden?

-eskiden‿eb‿içkili sıçḳılı dūnleri vardı. şíndi… şēde var gene. tábi.

-Ergin amca baban nereliydi?

-pomaḳ. annem arnavud ḳarım ġacal eşim ġacal…**25** ḳarıştı ḳızannar.

-Pomakça biliyor musun?

-ben bilīm. anlīm‿ebsini. dayvoda ver su içeyim. daylet ver‿ekmek yeyim. veḳagideş nerē gidīn.

-E çoḳ kısa kelimeler söylüyorsun uzun cümleler yerine geçiyor.

-oluru geçī tábi öle. saymasını da bilīm be… yüze ḳā bilīm. tábi.

-Sen askerliği nerede yaptın?

-doubeyazıd‿ārı. seksende. yirmi‿ay. yirmi‿ay yabtım tábi.

-Var mı görüştüğün arkadaşlar?

-var. görüşūm. **30** diyarbaḳırdan bile asker‿arḳadaşlarım var.

-Unutamadığın askerlik anın var mı?

-iç‿unutamadīm‿eb arḳadaşlarım. tábi. şēden var. meseĺā asker‿arḳadaşım bana gelī aydından. aydın sökeden. yörük. düünner ben‿onnarın dūnüne gidtim‿onnar benim dūne geldi. tábi. geçen sene buráy gidtik bāra geldiler. tábi āylece gelib gidīz. tábi.

-Burda kaç hane pomaktır?

-valla burda aldmış yedmiş‿āne vardı **35** ama şíni genşler gidti. otuz ḳırḳ‿āne ḳalmıştır.

-Büyük Gerdelli en çok kimlerden oluşur?

-pomaġlar dā çoḳtur. bi de çingeneler. ġacal azdır bá ḳızım birda ġacal yōġtur. göç. burda oturmā yer bulamazdın. yedi táne ḳāve doludu. iki bin nüfus yaşīdi. şíni bin kişiye düştü. ani benim çocuḳlar nērde edirnede. yārın‿öbür gün biz de öldüg mü bu köy boş‿olur. **40** en yaşlılar…

-Ergin amca, anneni kaybetme hadisesini anlatmıştın. Kara kedi falan bir şeyler dedin. Onu bana anlatır mısın tekrar, kayıtlara geçsin.

-geşsin. e şíni benim bobam meseĺā baḳ doo̲um yapıyo annem. üc günnū̲ken. bobam dī̲. çıḳ dī̲ dışarı dī̲. anneme dī̲ tuvāletin yapma. bobam şēden ani müslümanlıġtan bi̲aber yāni. bi‿şe olmaz diye annem de çıḳıy dışarı ufaḳ su dökmē. bi ḳara kedi geçī̲ gözleri kör‿olī̲ ḳırḳıncı günü ölüyü beni de başḳa yere evĺadlıġ verī̲ler.**45**

-Annenin gözleri kör oluyor, doğru anladım değil mi?

-tábi tábi tábi aynı. annemin gözleri kör‿olī̲. ḳırḳ gün sora ölüyü. bå ocalara götürüler be doḳtorlara götürī̲ler‿ölū̲y. götürmüşler götürmüşler. ölū̲y. bobamın şeyi imansızlī dinsizlī̲ annemin de yoḳ‿oluşuna sebep‿oluyi. lūsaken saḳın dışarları işeme. içeri. annadın mı şindi siz gencsiniz çoluġ çocuġ yoḳ aḳlınızda olsun. ḳırḳ gün çıḳma. **50** kim ne‿olursa olsun başında beklesin. ḳırġ gün ḳızanını yanlız bıraġma. ḳırġlandıġtan sōra tamam.

-O kadar önemliymiş bu konu öyle mi?

-er şey‿öle bá ḳızım. allā kitaba nası inanıysan‿ona da...

-ben gene ufaġmışım. beni mezarlā bĭraġmışlar e̲er‿ālarsam yaşācaġmışım‿ālamasam ölcegmişim başlamışım mezarlıġta ālamā. bi ḳarı bĭraġmış beni. **55** ufaḳım ya ḳırḳ günnük ḳalmışım.

-Bebekken kalmışsın ama sonuçta ölmemişsin daha mezarlığa götürüyorlar.

-ölmemişim tábi. mezarlā götürū̲ler başlamışım‿ālamā. demiş ocanın biri o zaman yaşeceg bu demiş. denemişler e ḳırḳ gün mü ney. ben‿ondan bundan süt‿emip de bū̲müşüm. bis‿sürü süt‿anam var. bizím mālede ḳaş táne benim yaşta ḳıs èrkeg varsa onnarın‿analāna eb üvey‿anam götürū̲miş beni emzirī̲miş tábi. öle bū̲müşüm ben. onun bunun südünne.**60**

-Ama amca üvey annenin de çok hakkı var üstünde o zaman. Senin için çok koşturmuş.

-çoḳ var tábi tábī̲. ḳoşturī̲. ē tábi…

B) -sen‿onu bi görsēdin. ben ḳosḳoca çocuġ. on‿altı on yedi yaşında. ḳoyar südü ḳoynuna. eb ḳoynunda süd. dā mıġ yapar ḳadın‿emen ḳoynundan südü āzına. anamna

çoḳ ī̇di ḳonuşurdular. anam onun emsālī̇di. bâbası da ōle. bâbası düvene bindirmezdi bu ālājaġ diye. arman düvūz bēgirlerle. **65** ayvannarla. büˈtün gün o düvenini çeker kenara. biz‿o zaman gideriz yardım‿etmē aḳtarmak‿içi*n*. yá.

A) -gölgecik yapar bana. tábi tábi tábi. ben de onnarı baḳtım. ayıbtır sōlemesi. benden senden‿ī̇ olmasın bi anımım var. altını da aldı beledi de. baḳtı. ben beraber baḳtıḳ tábi de ama en çoḳ ḳadına düşūy. ben şíni gidī̇m tarlaya. kim baḳçaḳ ona ḳalıy. **70** tabī̇ki geceleri biz de baḳtıḳ.

-Yani senden rāzı ayrıldılar.

-haynen‿ ōle oldular. aynen tábi. tábi. baḳ benim şíni anım şe̤e̤ gidī̇ çiflē çalışmā adi siġortosu ödensin de emegli edeyi̤m‿onu da ben kendim‿emegli oldum. onu da emegli edeli̤m deye. bin táne ineg sāyı eb te burda. onun çocū da gidī̇ şöför dayımın çocū. o da servis şöförü. tábi.

B) – o da şeker‿astalī var‿onda. **75** şekeri var gidī̇y doktåra. ēliyeti bṻk‿onun. dī̇ştirjek‿eyliyeti sende şeker var‿olmas. e pekī̇ ver raporu bana ben‿emegli olayım. o da olmas. on dörT sene doldu. doḳuz bin‿iş gününü doldurmuş. vermedi. bu ükümetin neyine şēdeyim be ḳızım be. ne deyim sana aḳlıma geldi mi fıttırjam‿inan.

A) – aynen‿ ōle. vallā bi dāki seçimnerde gider bu ī̇sannar.

B) – yirmi̤ dörd sene yirmi dörd sene olmuş şöfe̊rlik yapīy‿onda bunda. **80** em de eb tır ḳullanīy. geldī̇ zaman sende şeker var‿eyliyetini dī̇ştiremesin. gittī̇ zaman ver bana rapor. işine işine. a be ḳızım yá.

Konuşan: Demir ORHAN, 74 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme Yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli köyü

Derleme Konusu: Karışık

-XXI-

-Demir amca!

-efendim

-Demir amca soyadın ne?

-horan.

-Nereden geldiniz siz buraya?

-ben burda dōdum. dedemne nenem gelmiş bulġarisandan. cumābāĺā.

-Kaç yılında?

-bilmi̱m ki bilmi̱m bilmi̱m ḳaç yılında bilmi̱m.

-Size pomak mı diyorlar?

-pomaḳ.**5**

-Pomak kimlere diyorlar?

-pomaġ demeg bilġarca yānı bilġarca bulġarıstandan gelme. pomaġlar ordan‿ayrılmış. kimisi arnavud kimisi ġacal kimisi bilmem ne. biS pomaġ tayfası annadın mı eb bir ḳafilede gelmişler buráy.

-Hepsinin kökeni Bulgaristan mı? Orada mı ayrılıyorlar?

-orda.

-Amca askerliğini nerede yaptın?

-ben mi? erzurum.**10**

-Kaç yaşındasın şuan?

-yedmiş dört.

-Askerlik anın var mı?

- ḳaç?

-Askerlik anın var mı?

-var yā ēĺālem‿iki sene yapıydi biz yirmi̯‿altı ay yabtıḳ. demirel o zaman çıḳarma yapmā ḳalḳtı ḳıbrısa çıḳarma yapamadı. iki ay fazla askerlik yaptırdılar bize. bin doḳuz yüz‿altmış‿altı altmış yedi altmış sekizin birinci ayından tēris‿olduḳ. **15** tabi tabi.

-Evli miydin?

-efendim.

-Evli miydin?

-beḱar.

-Allah'tan evli değilmişsin amca.

-şíndi mi.

-Yok, askerdeyken.

-eved.**20**

-26 ay çok uzun çünkü.

-e uzun ne‿yabalım. çıḳarma yapmā ḳalḳtı demirel. başbaḳandı çıḳarma yapamadı. amariḳa ḳarşı geldi. ondan sora ōle ḳaldı. ondan sōra yedmiş dördte ecevid yabtı. ḳaddafinin‿uçaḳlarıylan. başḳa bi‿şey yoḳ.

-Çiftçilik yaptın mı amca?

-ben mi? elli sene. en çoḳ būday ayçiçe̯i bazı pírinç‿ektik. bírḳaç sene pírinç‿ektik. bi dā bu pírinç körlendi. **25** būdayla ārpa. faḳat pancar çoḳ‿eke*r*dik. ben yirmi dörd sene pancar çavuşlū yabtım.

-Pancar çavuşluğu ne demek amca?

-yanı gurub reyisi. en çoḳ kendim pancar‿ektī̄m‿için ōnçin yāní ben gurub başḳanı…

-Seni kim seçiyor?

-efennim.

-Seni kim seçiyor?

-milled seçū̄y. **30** milled seçū̄ orāy toplantılara gidī̄z‿allupulluya gidī̄z toplantıya. ḳırḳlarıne toplantıya giderdig‿annadın mı? milletin‿aḳḳını savunmā üraşīdik yānı. eved. eved.

-Kaç çocuğun var?

-iki çocuġ bi ḳız var.

-Torun var mı?

-birisi devlet‿astānesínde üçüncü ḳatta amelyat bölümünde çalışuy yirmi sene oldu. bi çocuġ ḳırḳ sekiz yaşında var. **35** ē parḳ‿otelde çalışıyo edirnede. bilī̄ misin? ibrāyim‿oran ōrda. bi ḳızımız var‿annadın mı o da edirnede evli. başḳa yoḳ. bíz de anımna baraber burda yaşıyuz anım şíndi getirī̄y beni sāt yarımda birde. ondan sona altıda alıyu eve götürū̄y görmū̄y gözlerim. evet.

-Amca neden bozuldu gözler?

-gözler. şeker kör‿etmiş gören damarları. bo en son gidtim dünya göz‿astānesíne. ē orda baştabib gözlere dedi ij bi‿Şey yapamayız gözler bidmiş dedi. **40** damarları ḳurudmuş şeker. bende de yirmi dörd yirmi beş seneden beri şeker var.

-Ama dinçsin maşallah amca.

-dinç‿öyleyim. ondan sona iki bin yedide beşinci ayın on birinde bō̄le baypas‿amiĺātı oldum. ḳalbden çıḳardılar beş táne damar. bu bacaġtan çıḳardılar

damar eklediler yānı. yaşıyuz yānı. bunnar bunnar‿eb dīler ölceg‿ölceg‿ölceg‿ama ölmeyeni allā öldürmūy yanı. **45** olcaḳ‿o da.

-sizin şindi bu gezmeniz neyi temsil‿ediyü?

-Amca Pomaklarla ilgili bilgi almak istiyorum. Kime pomak diyorlar, farklı neleriniz var Gacallardan, Dağlılardan? Var mı farkınız?

-kiminle?

-Gacallardan, Dağlılardan…

-e var tabi. bíz şíni pomaġlar biribirini eski pomaġlar tutuydu çoḳ. şíni pomaḳlar tutmuy. na dāmad seştik‿annadın mı. öldürme istīy bízi. alamın ḳızını verdik‿ona. öle yānı.**50**

şíndi bana altı sene önce sitatisikten geldi bi ē şēli bi ḳadın. āh lalapaşaya gidērken sol tarafta şey be iskender. iskender dīl beyåv. yoḳ yoḳ yoḳ yoḳ. edirneden gidērken lalapaşaya. yoḳ beya. solda ḳalīy be. yoġ yoġ yoḳ yoḳ…

-Neyse amca e anlat sen.

-ordan bi ḳısçāz sitatisigde çalışuydu. böle üş devre dörd devre yedişer‿āne böle geçím şartlarınız ney. **55** nerde dōdunuz nerde būdünüz ḳac dönüm tarlan var neyin var neyi yoġ. bu sitatisig burda on beş yirmi ānede en ġariban beni seşti. şíndi ōrdan eyet geldi iki sefer. gená şe yabtılar. biz dediler arācaz seni bilmem ne falan bi‿şēler. ayır mālesev ij bi‿şey aramadılar. mektublar geldi. denetím geldi. o ḳız dedi ben özlem‿özlemdi ismi ben dedi tanīm. senin dedi aḳḳını arāyjam dedi annadın mı. yoġ bi‿şey çıḳmadı. beglentim devled yardım‿edjek. **60** başḳa bi‿şey yoġ. yoġ olmaz‿artıḳ çoḳ geşti altı sene oldu geçiyi yoġ.

BULGARİSTAN GÖÇMENLERİ METİNLERİ

Konuşan: Ahmet ÖZTÜRK, 86 yaşında, İlkokul 5

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Küküler köyü

Konu: Köyün adının nereden geldiği, muhtarlık anıları

-XXII-

-Ahmet amca kaç yaşındasın?

-seksen‿altı.

-ilkokul 5 mezunusun?

-ilkoḳul beş.

-Ahmet amca bu köyün adı Küküler değil mi?

-küküler.

-Bu köyün ismi nereden geliyor, biliyor musun?

-şíndi ī dinleyin baḳın. köyün ismi askerī paftalarda gevCiler bugün.

-Gevgiler?

-gevCiler. küküler deįl gevCiler. **5** ben istanbul boąz ḳomutannında askerdim. motorlu topçūdum. ateştere merkezinde çalıştım askerī paftalar önüme gèldi yatay piĺandayım. ō küküler dīl araştırıyom gevCiler çıḳtı. burayı gelince bunu askerlīmi bitirdikten sōra bunu eleştirdim ben de sizin gibi. gevgiler. ḳāvenin‿önünde oturūz bi askerī birlig geldi. çipin‿üstünde…supor araba. subayın‿elinde arita var. gevciler burası mı dedi? dediler ḳāvenin yanındakiler küküler burası gevciler dīl. **10** muzāde

eder misiniz dedim ben de. evet burası ismi tārihte haritalarda gevciler. kükülere nasıl dönüşmüş. şindi musulça köyü var burda… başta avsaya bālı musulça köyü. orada ḳuvvetli bi askerī birlig varmış o günnerde. bizim buraḍa da o askerī tümenin kileri vārmış. kiler bilūsunuz ya erzaġ saḳlanan yerler. şindi o zaman araç yoḳ. at‿arabaları askerī tümene erzaḳ taşıyolarmış burda. **15** yolda raslamışlar yolculara. biz kiler köye gidiyōz gelin götüreli̱m sizi de. alırlarmış yolcuları at arabasının‿askerleri. nereye gidiyosun? kilere. yāni kilerin depoları burda. erzaġ depoları. küküler demiyolar da kiler kiler köye gidiyōz diyolar. kiler köy kiler köy kükülere dönüşūy.

-O askerin kileriymiş burası!

-askerī paftalarda eski adı gevciler.**20**

-pafta dediğin ne oluyor Ahmet amca, kayıt mı?

-ē ayır ayır hari̱ta bildīn‿arita. asker haritası. askeriyeye āyit gizlidir. ōrda ben gördüm gözümnen. gevciler köyün‿adı. kükülere bu kilerden dönüşüyo. kiler köy. gün geliyō. zamanın insannarı dei̱ştirelim bu köyün‿adını demişler. şimdi köyümüzün udutları dai̱linde şey çoḳtur. öyük tepeler. öyük dèrler‿onlara kimisi demiş tepeler ḳoyalım, kimisi demiş öyükler ḳoyalım. **25** kimisi demiş selviler ḳoyalım selvi ḳavā var bizim burda. lalapaşada bi ḳaymaḳam varmış. lalapaşa ilçēyken çoḳ‿eski ilçe. bizim köy de oraya bālīmış. ḳaymaḳam geliyo buraya geşkinli tārīḳīle ḳāvenin‿önünde otururken halḳı görüyor‿onu. diyō ḳomşular, arḳadaşlar bu su burdan hep aḳar mı? dere. deremis var. ḳaynaḳ süĺōlundan. avsaya ergeneye ḳarışıyo. aḳar demişler. **30** siz de demiş‿af‿edersiniz hayvan gibi baḳar mısınız? ḳaymaḳam ḳalḳın demiş köyün toplu yerine selvi ḳavā ekin. o zaman ḳarada ḳalma diye bi‿şey yoḳ. selvi ḳavā ektirir‿o ḳaymaḳam. o selvi ḳavaḳ ismi selvileri alıcaġmış. selvi ḳavā ekiyolar. köye çoḳ geliri olmuş‿o ḳavaḳ satışında.

hāĺā ben… altmış‿üşte otuz‿iki yaşında muhtar‿oldum bu köye. seksen dört yılına ḳadar devām‿edtim. **35** altmış‿üşte seçildim otuz‿iki yaşındayım seksen yılına ḳadar devām‿edti. şu bināyı ben yabtırdım bir ḳuruş keresteye para

vermeden‿o ḳavaḳları kestik biştirdik sattıḳ. bu bina yüz‿elli bir metreḳaredir. devlet yàrdımı da yoḳ. … mürajāt‿ettim.

-Neye müracaat ettin?

-isḱān müdürlūne. müdür beye dedim küküler köyü otuz sekiz yıldır bi ḳuruş devled yardımı almamış. **40** ben köye gelir getirijek bi binā ḳoydum. buna yardım‿istīm. benden şey‿istediler. gerekçe raporu istediler. hazırladıġ yabtıḳ‿epsini. ha baḳalīm ha baḳalım. yedmiş iki milyon para çıḳtı. yetmiş‿iki bin nira para çıḳtı. binā yüz‿elli bine māĺ‿oldu. o ḳadar bi yardım‿aldık. allā razī‿olsun. işte ˈselviler olujaḳmış ismi o da olmamış. enjümene ben muhtarlīmda enjümen dedi ki bana sizin köyün **45** dedi bir isim dīşiklī var. o tartışılıyo dedi. tepeler‿istemişler yörükler‿istemişler selviler‿istemişler hangisi olsun. şimdi şimdi şu anda kūler u günkü enjümen de ḳararı verib köyün‿adını dīştiremedi. gevgiler de kükülere dönüştü. küküler‿olaraḳ bugüne ḳadan geldi.

-Ahmet amca ağzına sağlık iyi ki öğrendim bunu çok merak ettim kükü ne, diye düşünüyorum düşünüyorum…

-geldisi ōle, gelmesi.

-Ahmet amca bir şey soracağım. Yaşlı teyzeler anlatmaya çalıştı ama çok anlatamadılar. Geçkinli'deki türbeyi biliyor musun? O olayı da bana anlatsana, o türbenin geçmişini.

-şindi geşkinli türbesi, anıt. orada bir **50** askerimiz epey çarpışırken şehit‿olmuş. her sene askerī birlig orada geşkinli köyü ben bildim bilesi şey yaparlar duvā yaparlar askere şeịtlere köy‿adına.

-iki türk‿ordusu çarpışıyo orda.

-Gâvurla çarpışmamış, iki Türk ordusu?

-şindi bütün bu bizim merada geşkinliye hudutuz biz. bizim de o petri tepe… dimi ne dīsunuz‿ona be? türbe türbe türbe. **55** onun‿ūrunda bizim de burda tepele*r* var. ben çocuḳlūmda tarlaya giderken hāĺā çıḳar burda mermiler askerlerin kütüklügleri

bile berāber düşmüş şey‿olmuş küflenmişler var. bu öyüglerin de yapılışı jineviz deye bir şey var ırġ var. cineviz kösesi derler. küçük bi çin‿askeri gibi.

-Cineviz?

-cineviz, he cinevizler gününden ḳalma. o gün cinevizler işġāĺ‿etmiş buralarını. ḳarşı tarav bunnara bi harb iĺān‿etmiş. **60** bi de cāsus salmış aralarına. demiş ki bu cāsus sen bana baḳ siz nābısunuz beyā. çoḳ‿eytimcīmiş bi de buranın‿askeri. eyitim yapīymuş. abe demiş ḳàrşı tarav öle bi tepeler‿öle bi siperler yabtı ki sizin‿aberiniz yoḳ. bıraḳın bu ēytimi. gelin tepe yapın. öyük. bütün o gün bu öyügleri belli etrafından ḳazılaraḳ tezġara deriz. iki kişi tutar iki taravını topraḳlan ḳazmāylan küreklen urmuş. **65** askerī eyitimden çalışmaya göndermiş yönlendirmiş cāsus. ḳarşı tarafın cāsusu. ajan diyelim‿ona şindi. efendime süleyim bu zayıflatmış bizim‿askeri. eyitimsiz yorgun. ondan sōra işġāl‿ediyolar buralarını. o günnerde işte bütün‿ili bizim mum mum yanar derler. gece ışıḳ yanıyōmuş ḳabirlerin‿üstünde. mum‿ālinde. mum ālinde. bunu görenner var. bizim… saban sürērke askerin palasḳasına taḳılıyō saban tuttū gibi çıḳarıyo cesedinne berābar. **70** bunnarı biz yaşlılarımızdan dinliyoduḳ. om beş om beşten on sekize ḳadar… ben‿otuz bir dōmluyum. yanı çocuḳlūmuz burda geşti bugüne ḳadar burdáydıḳ. ondan‿ötesi bizimki duymaḳ.

-Duymak…

-eee oḳul yoḳ köyümüzde. bi eyitmende okuduk cāminin bir‿odasında oḳul. binā da yoḳ. topladılar otuz sekiz kişi talēbe oḳutucaz dediler. **75** ābilerimiz ablalarımızı aldılar bizi almadılar doḳuz yaşındayız biz. doḳuz yaşında anaoḳulunu ilḳoḳulu bitiriyolar şindi. oḳula gidemedik. ben çoḳ meraḳlıydım. süĺōlunda oḳudum ilḳoḳulu beşinci sınıfı. ilg ōredmenim sāniye meşiḳōlu edirnede bayan.

-Soyadı ne?

-sāniye meşiḳōlu. istikĺāĺ başōredmeni ulīsi beşiḳōlu ābisi vardı istan edirnede. çoḳ dindar bi ḳadındı. **80** saçı uzun pelik yapar… ben beş sene süĺōluna gidtim geldim oḳula. oradan diplomalı olduḳ yāni. doḳuz yüz ḳırḳ‿iki ḳırḳ‿üç ḳırḳ dört ḳırḳ beş

ḳırḳ‿altı yılında om beş yaşında mēzun‿olduḳ‿oḳuldan. oḳul yoḳlūnda. **75** ī ki buralara tabana ḳuvvet ya gidtik geldik gitmişik.

-Yayan mı gittiniz?

-yayan gidiyū. iç bi‿şey yoḳ. şu yolu askeriye yabtı. on‿altı küĺometre süĺōlundan hasköye ḳadar. **85** taşını on bir pāre köy. öküzlen atlan taşını biz çektik. āsker döşemesini yabtı. arnavud ḳaldırımı dèrler‿eskiden. şoseyi dizdiler. üzerine ḳumu da öküz‿arabalarınna derelerden ḳum taşıdıḳ şose yabtıḳ yāni. beş sene ben yayan gidtim geldim süĺōluna. şöyle yannız. aftada bir buçuḳ gündü o dönem cumārtesi ōlene ḳada oḳul var. geliyoz buráya. iki kişi burda ḳalıyoz‿evimizde. cumārtesi pazar. pazārtesi saba derse geliyoz‿oráya. **90** tārih dersi pazārtesi günü vardı iç‿unutmuyom. ḳavaḳlıġ yolunda. burdan yayan soūḳ. o ḳırḳ‿iki yıllarında bir ḳış ḳıyāmet‿oluyō. sōra biz… çocuḳtuḳ. ḳuytudan‿āçların‿içinden gidiyoduḳ bōle. dereyi geçērken köprüyü şōle taş dizmişler böle. yayalar geçsin diye. ḳaraḳolun‿altında. oradan geçērken ayaın bi tānesi ilĺā dereye giriyo. ıslanıyoz. ḳayıyo mayıyō. emen çıḳarīz çorabı sıḳıyoz böle ayāmızdan. **95** yaş çorabı gene ayā, oḳula. yabancı köyden oldūmuz‿için. geçkinden vārdı sizin eminner. emin‿akıncı. patron niyāzi midi onun‿adı? onnar‿ikisi ben kükülerden. gerdelliden vārdı. ḳocaīdırdan bile talebe ḳırḳlereline vā*r*dı ḳocaıdır köyü. onnar dāyi oḳumā meraḳlı olannar bobasını zorlayannar gelirdi. gidiyoz şindi oḳula. muhtarım. oḳula yardım‿için bütçenin köylèrde yüzde onu oḳullarındı. **100** şindi o zaman bir ḳutu tebeşir‿almā parası yoḳ. bir ḳuruş bi tebeşir. biz satın‿alıyoduḳ… üseyinde. gazeteye saràrsın taḳımna berābar tebeşiri. ōredmen ḳaldırīy… ya matametē yesābını kitābını yapàrsın dersini bitirisin. tebeşiri cebine soḳàrsın. ōle o güçlüglerle oḳuduġ biz. sobaya soḳmuylar bizi. odun şeyde ḳovalı ḳayadan getiriyo adamnar ˈyaş ḳazan meşe ḳarannıḳta. yaḳıyo ademe var… **105** var yá şimdi oḳul‿ademesi. biz yabancı köyden‿oldūmuza būg çocuḳlar var. āmet‿engin, ilmi falan‿onnar şükrü şey ālim çavuş. onnar būkler. giremiyoz biz sobanın yanına donū donuyoz biz. geriden. ayaġ benim bu hafta bu ayaḳ‿ıslanıyō bi dāki aftaya öteki ayaḳ‿ıslanıyō. doḳuz‿üz ḳırḳ‿iki yılından bi üşüme ayaḳlarımda

var. parmaḳ‿aralarım terler bo͡le. o gün bu gün onun şeyi çekiyo͡m **110** o çileyi çekiyo͡m yani.

-Halâ?

-o͡le āsker‿olduḳ. āskerde e günün‿ijadlarına göre ilkoḳul mēzunu geçerli͡di liseler subay‿oluyodu. yedeg subay lise mēzunu yedek subayı olurdu. biz ḳıta çavuşu dèrler bize emi. ateştere merkezine gidin ders veriyolar. baḳ üj kişi bulamadılar ortaoḳul olması Íāzım iç‿olmasa. dersler yasaḳlar milyán‿üzerinden amerikan. toplarımız. ben milyámin ne oldūnu bilmiyom.**115**

-Ne o amca?

-milyán. esab. matamatik. toplar milyám‿üzerine ḳurulmuş. milyám baḳın raḳamları falan fiÍan. şindi beni ayırdılar ateşleme merkezine. lise mēzunu bi tāne var. lise terk. mēzun di͡l de ortaoḳul mēzunu alışılan. istanbullu, üsküdarlı, ben. şindi subay ders veriyo͡. ben‿azırlanıyom bana sıra geldi mi do͡ diyo yüzbaşı var‿ani bu*r*han‿ō͡gen batarya ḳomutanın‿ismi. iç‿unutmuyom. **120** sen bu esabları oḳulda görmedin. ortaoḳul oḳumadıḳ lise yoḳ. ilkoḳul. bu esabları görmedin. diḳḳat‿etsen arḳadaşlarından o͡renejen. senne normaÍ sayıyı tamamlayca͡z. üj tane personel‿olur da. yataḳ piÍan yapılıyo͡. topları atışa azırlıyosun. bin yedi küÍometre düvüyodu toPlarımız burdan nerdeyse musābeyli köyü. yirmi yedi küÍometre ḳırḳ bi buçuḳ santimetre topu. manda āzı. **125** onun‿esābını kitābını yabtıḳ. oradan geldik gene dördte deli tohum. efendim genciz tabi͡. başladılar muhtar yapıjāz seni demē. be olurdu olmāzdı bobam sā, ḳàrdeşim var. bobam geşkinliden buráyı iş güvēsi gelmiş. verāsı*l* keÍam bana baḳın ben mūtarlī yapıjam‿ama ḳusura baḳmayın ḳonuyu dāttıḳ gibi geliyo͡.

-Yok, yok estağfurullah amca buyur anlat.

-o͡le mi?**130**

-Tabii tabii.

-ben mūtarlī yapıjam‿ama dedim. bobam ben bobalı çocuḳ. bobamdan musa̱ade alıb rāzĭ‿olursa yabarım. rāz‿olmazsa hayde tarlaya sana mūtarlıġ Íāzım di͡l der. bobam yapmış‿om beş sene bu köyde mūtarlıġ. yapamam dedim. geldiler yirmi

beş‿otuz kisi sevenner oy verecegler bobamdan musaade aldılar. efendim muhtar‿oldum altmış‿üşte. **135** ha baḳalım de baḳalım. çocuḳuz. emen dā ilg sene gidtim edirnede süĺōlu ilçe dīl belde. edirneye teknik zirāt müdürüne mesud dalaman. müdürün‿ismi. ona dedim bōle bōle. bizim güzel ȯvamız var. meyva tēsis‿edelim. seksen deḳar köye bi meyva tesisi yabtım. ikinci senemde. muhtarlīmın‿ikinci senesinde. ȯndan sōra bi örneg sulaġ yabtıḳ ḳàrşıya. bir bayan getirdiler. ḳarāşlıydı. ḳarāştan yetişmiş oḳumuş. **140** bu ḳonserveyi. ḳonserve yabtılar burda köyde. haftalarman ḳaldı burda bayan zirāt teknisyeni.

verāsıl keĺam bütün şu kövde ne varsa şu köy tüzel kişilerin malı ḳàrşısı, tuvaleti, cāmi duvarı ebsi benim‿eserimdir. şimdiki muhtarlara iç‿iş ḳalmamış cāmi duvarının‿avlusu dış‿avlusu. ē Íojmanı şey Íojmanı imam Íojmanı, oḳul duvarları. o zaman oḳula mūtar baḳıyō. **145** bütün masravlarını şindi ayāna kitabı masaya ḳoyar ḳaleminizi. yanı bugünnere geldik. ömrüm amme izmetinnen geşti desem‿olur. yirmi seneye yaḳın. süĺōlunda tarım ḳıredi kōperitifi var. oraya giderim seçimlerle. ōrdan bölge delegesi seçèrler beni tekirdāna. tekirdāya gideriz. orada ḳongereyi yaparız. orası seçer anḳara delegesi. anḳara genel merkezi… delege gider. yālı toumları tıraḳya birlik yōḳken biz ben zirāt‿odasında **150** otuz‿iki gün ḳaldım edirnede. köyden temsilci seçildim altmış dördte. mūtarım nası‿olsa sen gidiyōsun sen‿edirnelisin. otuz‿iki sene devāmlı bu köy beni temsilci gönderdi. ben köy temsilcilīnden mejlise girdim. mejlisden yönetime girdim. iki dönem zirāt‿odası başḳanlīnı yabtım edirnede. taylar yetişti geriden‿af buyrun yanı genşler. bana baḳın biz‿ilḳoḳul mēzunuyuz biz cāhiliz. **155** çünkü tāsilli çocuḳlar var. gelin burdan. bıraḳtıḳ‿onu genşlere. buralara geldik.

sanki bōle işte. bu. şu ḳāvenin tūlasını ben köyde tanırım. elli táne tıraḳtör‿o ḳaraāştan tūlasını taşıdtım. gidtim tırafik müdürüne dedim böle böle dedim. ben köye bi binā yabtırıyōm. ḳamyona para yoḳ kira vermē. elli táne tıraḳtör yolluyjam buráya. bunnarın‿işinde eyliyetsiz var **160** lambası yanmayan var piĺaḳasız var. bunnarı af‿edijēniz. bize bi güzerġā verdi bi ekip gönderdi. serbessin muhtar dedi. elli táne

tıraḳtörle bi günde ḳarāştan tūlasını getirdim. otuz sekiz bin lira ben verdim de tamamladıḳ çatıyı. cebimden‿āzālara dedim. āzālarım çoḳ‿īdi. genşler‿ebsi dinliyolardı beni. para yoḳ çatıjaz bināyı para yoḳ. nēbalım? ḳaş paraya yaparsınız bu? **165** otuz bin liráya yaparız. dedim ki arḳadaşlarıma bu parayı ben vereyim. biz köylü paraya ḳavuştū zaman köy tüzel kişilīnin tarlaları var ijara veriyoz‿onnarı. o zaman‿alırım olur mu olur. dernek ḳararı yabtıḳ. otuz sekiz bin liráyı ustalara ben‿ödedim bu bināyı yabtıḳ. köye gelir getirdi. yoḳsa ḳāve, muhtarlıḳ berber dük̀k̀ānı bi‿de market vārdı. ḳapanmış. yanı annadsaḳ bi roman‿olur bitmez yāni. bitmez.**170**

Konuşan: Mehmet Çakmakkaya, 87 yaş, İlkokul 3

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Yağcılı köyü

Konu: Karışık

-XXIII-

-… burda oturuyuz. iki seneden beri burdayĭm ben. ḳışın ḳışın ḳışın gidi̱m tábi. ay gidi ay. sergen benim gelinim var. hēy evrencik isĺam bey bū̱k poylalı. ebsine. bili̱m‿oralānı.

-Kaç yaşındasın amca?

-seksen yedi.

-Okula gittin mi hiç?

-gidtim be alaman‿arbinde bĭraḳtırdıla*r* bizi. **5** ama dō̱de… dörde de geştim bĭraḳtılar‿a. cāmiler‿ekin oldu ya bizim.

-Alaman harbi ne? Hiç duymadım.

-alaman‿alaman… alaman‿ārbi. dünya‿arbi gibi di̱l de. alaman‿arbi. şē yabtı bizim. ḳırḳ‿ikide ē şē. inönü bizi harbe soḳmadı. annadın mı. ama bubalarımız‿ū̱süz bizi bĭraḳmadı. o zaman‿işte emen‿emen buráyı geçit vermedi bile. geçit vermedi rusu vurmā alamana yā.**10**

-Savaşa girmediğimiz için beğeniyorsun sen İnönü'yü değil mi amca?

-ileri inönü ḳaraçalılal geldi buráya. atatürkü sekiz yaşındadım‿öldü dediler bayraḳlar‿indi yarıya. hā bunu bili̱m başḳa bi‿şe bilmi̱m. yā.

-Atatürk hakkında bir şeyler duymuş muydun?

-nası. yav. duymuşumdu. benim bubalarımı bubalarıma türk‿olan gelsin demiş buráya. ondan sōra benim dedem demiş biz‿artıḳın orda ġavur‿oluruz bizi götürün. buráya. receb oja receb‿oja ba. sülmān‿ojanın… **15** bunnarı oḳudmuş. bu küve gelūy. biz diyi gidijeS. ondan sōra geliylar buráy. üle. atatürk bizi ḳurtaran‿o. öte yanı var mı. ama kimisi az‿edmī̆y. haz‿edmemek yapmayın. şini niçin? hepsi iyi bizim‿içi. hangi geşti hepsi. menderes te ūraştı ama kūdeki pī̆tannar obo onnarı maf‿etti. annadı*n*. ne bilcek burda menderes ne‿oldūnu. süĺōluda. her şey oynadı burda zamanna. ne‿oldu adamnarın başlānı yidiler **20** annadın. şindi de şindi de biribirlēne düşman. olmaz‿üle. olmaz. allā yàrdım‿etsin. başḳa bi‿şey demī̆m. yā büle olmaz. çünkü bu iş‿olmaz benim bubam veran pantulla geldi. amıcam halil‿aġam. terī̆z‿olmuş. ī̆tiyat. azablī bitirdi. ī̆tiyattan geşti ebsi. kūde insan ḳalmadı. beş‿altı ḳare hep biz‿evlēde yatī̆z. aşāda alil‿aġaminde … subay … biz bayram günneri ellēni öpmē giderdik‿adamların. **25** ben süt götürüdüm şini pısınnān‿evlēne … halanda ḳalmıştır‿onu bilmiyom tarlalāda başçavuştu burda binbaşı. hebsi burda da yüz şē üsteymen vādı süt götürüdüm ben. receb‿aġaydan sōra başḳa bi tāne geldi. ali. aliye götürdüm. memēd ge baḳalım fatimē, ablama, gel baḳalım ba ḳızım ani büle bi zamannā geşti.

-Başka amca eskilerden anlatmak istediğin bir şey var mı bana?

-vallā ne annadayım bi‿şey be ḳızım nası yapayĭm.**30**

-Askerliğini nerede yaptın?

-hadımköy aḳpınarda. iki sene.

-Var mı hiç askerlik hatıran?

-askerliḳ‿atıram. yoḳ ama. birinci òrdu üçüncü ḳolòrdu üç moturlu top‿alayı üçüncü tabır sekizli batarya erlerinden haşim‿ōlu memed çaḳmaḳḳaya dokuz yüz‿otu iki edirne. on beş santimetre çapında yirmi dörd çaprazında namlısı

beşik‿üzerinde geri tebmeli vidalı ḳamalı māmı asḳılı **35** hava rica taklibat yaylı mazil yaylı digin mıstakin‿ise çatal ḳolda bin doḳuz‿otuz‿üç model āsasör āsar hobis yan‿altmış tam yedi bin beş yüz tālib tarası üçün… geri toplat ta.

-Ay maşallah.

-mādem geldiniz beni görmē. pek‿ele sülemem ben.

-Allah razı olsun amca. Ay maşallah.

-yā biz bunnarı ey ders vermişiḳ topun‿etravında gezīz ḳızaḳ gibi. ḳırḳ‿iki buçuḳ ve edefe. sekizli batarya ali fındıḳ verdi bana. **40** sen dedi ḳolordu ḳomutanı gelcēn. çaḳmaḳaya ben … onbaşıdı onnarı tutar diye şe yapārdıḳ götürcez. iki parça ālinde orda birleştiridik. nābıcaġ yüzbaşım dedim nası ḳȯmut vercez yā. sekizli batarya ḳoȗş nöbetsisiyim. erāt‿eytimde. seksen‿er var doḳsan doḳsan yataḳ var. yatā fazla söylüjen dedi. vay‿anasını. gidtim şindi gel baḳalīm dedi. şindi bizi düvērdi arḳadaşları ep‿o. **45** gelīy‿ama ani bi tāne geneyḳurmay‿oldu ya ani uzun boylu o yüzbaşıdı u zaman‿işte o. hā eski eski o. bizim ḳolordu ḳomutanı yanda sıfır ḳalīy‿onu bizimkisi yanda. bizimki yanı onun. gelīy bunnara baḳınī. fındıḳ ta arḳada yüzbaşının. büle yapīy kepi alıy‿işte… al diyī. ben de ara yerde durīm mutvaḳla şeyin‿arasında ḳapıda durīm. büle dedi. iş ses yoḳ‿onda. yat mat. böle yapīy. dedim anasını satīm sen bizi bi düverdin‿evel. **50** şindi sıḳıntı… dā gelinje emen sekizli batarya kōş nöbetçisiydim. ēhat ētimdedir şu ḳada yataġ var şu ḳada er var ḳomutanım dēcektim. uzadtım bacaġlāmı yataḳ ta bizim şey ot ot. uzadtım bacaġla fındıḳ fındıḳ olmadı harvandırmadım‿onu ūrensin şe yabmayı uzadtım bacaġlarımı adamaḳıllı. oō dedi. sen dedi fındıḳ olmadı senin‿işin dedi. neden dedi ḳomutanım dedi. baḳ yataġların ḳısa dedi. **55** aydē baḳām sıfır.

…askerlī iyi yabtıḳ. askerlī çoġ baḳtıla bize. biz o zaman ē menderesin zamanında o zaman uyanıklādı o zaman. sōradan bozuldu iş. biz çıḳarız‿undan sōra şu hebsi

yevde yimedi̱mi orda yidim. anamı bıraḳdım burda iki ḳızanı onun bi‿iki de benim var. biri ölmüş… öle mi? askèr anacīm burda şe yabīy izine geli̱y bir‿avta.

yūnnarı yīyum. **60** burda maş yabtım ben gidērke ālıyım yānı. dū̱cem şey harmanı düvemi̱m. o son gün on beş gün harmanı düvdü. yabaları çıḳari̱z. ekin. yaġala yabala elle. şindi gidtik mi à*l*tmış dönüm yeri ben ḳara sabanna sürū̱m. bunun bubası baraber. ḳara sabanna sürū̱m. sürdügten sōra saçi̱z elle. tırmıḳla eki̱z. allā veri̱y. bi tenekeye beş teneke başḳa yoḳ. bi teneke ekin‿ekçēn gübre yoḳ bi‿şē yoḳ. annadın mı. ā tabi̱. **65** alaman‿arbinde de ölçücüler geldi buráya sizin gibi biri emir beydi biri aydın bey. adamnar haḳlı. gelir‿armanı toplarız. baḳā*r*lar tobla baḳām diye ḳaçırdın mı arīylar. üş kere de sinik yanında yatàrsın bunun. yanında… yarısı bō̱şşek bize de bırakçaḳ şē devlete alcaḳ. işte aşlıḳ senesi öle oldu. aşlıḳ‿ona deller. ḳırḳ doḳuzda aşlıḳ‿oldu ama hambarımızda vārdı o zaman‿aş. ama bu ḳırḳ dördte o alaman‿arbinde çoḳ zāmet çekti. **70** subaylar da çekti şēler de çekti hebsi. ahır gelen bu‿işte burası. bizim‿övlörü sōra yabtım. bunnarı ben bĭraḳtım‿onnara. bu sever‿orda ahır, öte yanda e şe. askerler burda yi̱r biz de burda yiriz ekmek. onnar tayin verir bize. hayvan sīrı vardı askeriyenin sīrı. maşatlıġta nazmi aġalā sıtmaç‿oldu onnara. ēr gün işkembe. işkembeyi nābi̱ bili mi? anamili. ocaġ yani̱y ya. siz kū̱de bū̱dünüz herāĺde şe̱irde mi? **75** şindi oraya asàrlar. isli isli yirsin. iç‿olcaḳ‿iş di̱l yani. ama yoḳ olay sōra toplanıyı. yani burda yaḳīsın. samanı yaḳtırmaz‿anamcım… hayvacıġlara baḳàrlar. saman saman saman bulamīz. bi tāne āç yoḳ şu küde. güvem çalısını kes yarın‿avşam bu gelir bana. benim güvem bana Íāzımdı tütün‿ocādı şunu yapçādım avlu yapçādım. şindi baḳ şu binalara baḳ baḳ benim‿āşları. ē toz. **80** benim di̱l‿erkezin.

-Tütün ektin mi amca sen de?

-ektī̆m ektim. sōra şey māvi kök fırsatını toprā gömdük mezar yabtıḳ mezàr yabtıḳ. altmış dördte mi ne. ondan sōra mezar yabtık gömdük ḳızım. gömdük para verdile gene… son son‿artıḳ. bugün gice yarısına ḳada tütün dizeller. üş dölüm tütün dört dölüm de pancar. pancar gene ḳazmāla çıḳarısın. ḳarāca götürüsün. şindi bundan sōra çekiliriz burdan. ḳarāca pancarı götürūz. **85** ḳaç ḳuruş beş yüz altı yüz…öküz‿arabasınna. bütün gice yedī̆mne yalĭnayaġ. o ḳıyıġ var yá oldū gibi mezarlıġ ba ḳızım oldū gibi mezālıġtı. avlı vardı hebsi ileri ḳadā. bunnar ne yabtı. ne mezar ḳaldı ne bişi. ġavur çıḳsa ne yapar‿onu. ġavur bizim mezarlarımızı bozuyī. olur mu yaḳışıḳ‿alır mı onun da dursun mezarlī du baḳalĭm. ölcēn mi beş dölüm‿üş dölüm yèrle. on dölüm yèrle. bunnar büle. **90** e boş‿ver şindi burda maşatlıġ var sürdüle*r*. şurda.

-Maşatlık ne?

- ġavurun yat mezarı. mezarlī elif ḳoymuş‿öküzleli sabannar‿elinde pıstınōlunun muradı. burda olsa gösteririm‿ona saban nasĭ. mermer taşı yazdırmış… iç durūy‿üle. onu bilmī̆z. eved.

Konuşan kişi: Nazmiye TÜRK , 78 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Merkez

Derleme konusu: Karışık

-XXIV-

-çöcüklē ses yapiyī.

-Teyzeciğim adın ne soyadın ne? Kaç yaşındasın?

-nazmiyá türk. nazmiye türk. ḳıḳ bī dōmluyum. yetmiş sekiz yaşındayım.

-Hep Süloğlu'nda mıydınız teyze? Buralı mısınız?,

-biz bulġaristandan gelmeyiz yavrum. yetmiş sekizde geldik buráyı. ondan sona sekiz sene sōna eşim‿öldü. otuz‿iki sene bidti otuz‿üç‿aldı ḳayrı geleli. şē öleli. şindi o vaḳıttan beri ben şindi gelinin yanında duruyerım. **5** ōlumla ḳaldıydım. ōlum küçük‿idi o vaḳıt. åndan sōna on beş yaşındaydı. åndan sōna onna ḳaldım. iki ōlum da evlendi. biri ediynedeydi biri buradaydı. bu kövün kenarındaydı. onnar‿evlendi. ben bu küçük‿ōlumla ḳaldım. bu gelinin ḳocasınna. onna ḳaldım. sōna evlendīdik şindi te bu torunum benim burada. bunun küçū̄ var bi tāne tā ōlan. ē onna geçinīz şindi. beş‿āyle şey‿olduḳ can‿olduḳ. **10** onna geçinīz‿onnāla. öyle.

-Bulgaristan'ın neresinden geldiniz?

-islivenin köylerinden. örencik kövü deriz biz. ama oraların bilmiyem duydūnuz var mı.

-Biz de Bulgaristan göçmeniyiz. 1950 Aydos.

-ā ben ōrların bilmīm yavrum‿iç. islivenin te köylerinden. bizim böyle edīne ḳadā islivenimiz burasında kövleri bōle.

-Neden geldiler buraya aileniz?

-şey bizim‿aḳrabalarımız **15** vaḳıtla burayı gelib durūymuşlar tā gençliklerinde gelmişler. bobannemiz‿annánemiz‿ebsi gelmişlē. biz de istedig‿onnarın yanına toblanalım. asretlīmizi ḳavıştıralım deyi birbirimize. öylelikle geldik.

-Yani zorlama yok.

-yoḳ yoḳ yoḳ. bizlere ōle zorlama yoḳ biz kendi istēmizle geldik. benim ḳayınvāldemin çöcük ḳādeşi geldīdi oray bulġaristana. abla dedi benim ḳaynánama. abla dedi ben size istek yapayım da bi yere toblaşalım dedi. **20** ani eĺālemlē dedi toblaşeylē bōle. benim merāma doḳuniye dedi. ani aḳrabalā bi‿yede oldū içi*n*. ben de size istek yapayım da dedi. siz de gelin dedi bi yere toplaşalım dedi. onnarın evlerini de biz‿aldıġ şindi bu evler‿onnādan. dayımın‿evlerini aldıḳ. onnā başḳa ev yaptıydılar‿oray taşındılar‿askeriyenin yanĭna. biz būda ḳaldıḳ. öyle oldu. yā. ani yoḳ öyle zōlama mōlama yoḳ.**25**

-Bizimkileri zorlamışlar teyze. Anneannem öyle diyor. 1950 göçmeniler.

-duyduḳ‿onu da duyduḳ biz‿ani. būdayḳa duyduḳ. ondan sōna çoġ zorlamışlar atlarını delişt̄imişler. bilmem nābmışlar. onnarı duyduḳ‿ep. ama biz gōmedik‿ōle şey. biz kendi istēmizle geldik. dayımın‿istek yabtı. öylelikle geldik biz. tábi. sanki yoḳ başḳa bi‿şey. ani zorlayıb ta buráy gelme dīliz. istegle geldik. ē sanki öyle oldu.

-Teyze Süloğlu'nun adı nereden geliyor? Hiç duydun mu?

-ic duydum yoḳ yavrum. **30** süĺōlu süĺōlu biz buráy geldik dōru. ama adı neyden geldīni onu bilmiyem. tábi. onu bilmiyem.

-Muhacırız ya biz teyze. Muhacırların yaptığı yemek tarifleri biliyor musun?

-e mācır. aman‿ōle şeyler yōġ ki eb yaptīmız yemeklē bizim de. e patatisi şeyi fasilesi bilmem nesi. amır‿işi loḳma yaparız. mayalarız bōle ḳoparīz‿onnarı yāya salarız bōle. ōle yaparız. ekmē yaparız fırına atarız böyle. kümbete atarız. kümbete

atarız pişirīz bōyle. **35** ama tāta böyle tāta şeyinde atarız. böle yüzü ḳoyun ḳaparīz‿onu şeyini ekmēni. böyle kümbetine atàrsın‿onu. Kümbed deriz biz‿onnara.

-Toprak kümbet dediğiniz?

-kümbed. topraḳla. ama sōna demiri çıḳtı demīden başladıġ..demir‿almā başladıġ. ama evēller bōle topraḳtan yapādılar. evin bi köşesine yapādılar. ōleydi. onun‿içinde yemēmizi ḳaynadīdıġ‿üstünde. içinde de ekmēni pişiridig. öyleydi. evēller‿eb. ani benim çocuġlūmda. ē sōna sōna er şey dēşildi. **40** ondan sōna başladılar demī kümbedler çıḳmā. ani maşinḳalar deriz biz‿onnara. onnādan çıḳtı. aĺā benim bile var. te şindi tā ōle. ama yabtīmız yoḳ ki. şini bunnarı yabtīmız‿içi yapmīz. sānki öyle.

-Teyze eski zaman göre şu anki geçimler nasıl?

-yē aylīn varsa geçim tā yi. aylīn yoḳsa olmuya yavrum. tabi. eşim‿öldü ben yirmi sene bi yerden beş ġuruş‿almadım. ne yaşlılīġ ne aylīm vardı. eşimin‿aylī yoḳudu. yi*r*mi sene bi yerden beş ġuruş‿almadım ben. **45** yi*r*mi sene sōna altmış beşi doldūdunna başladım‿ani yaşlılıġ veriyeler yá yeşil ḳartla yaşlılıḳ‿aylī almā başladım. o vaḳıtınken üç‿ayda bi veridiler. sōna iki ayda bi çevīdiler. iki ayda bi vermē başladılar. beş yüz lira alīdım. iki ayda bir. öbü*r* tūlü üç‿ayda bir çoḳ‿az veridiler. üç yüz iki yüz‿elli ōle veridiler. yeşil ḳartlı oldūnna. sōna sōna farḳlandīdılar‿iki ayda bir vēmē başladılar. **50** şindi iki ayda bir‿aliyem beş yüz lira aliyem. tábi. yoḳ başḳa aylīm bi‿şey yoḳ.

-Teyzem günümüzde boşanmalar arttı. Nasıl değerlendiriyorsunuz?

-ātmıştır‿ama bizlēde yoḳ yavrum‿ōle. te ben‿üç gelin‿aldım‿üçü de duruyeler ḳocalarında. te bilmiyem ḳāyı torunnā nōĺur‿onu bilmeyiz. onu bilmeyiz. tábi yoḳ bizlēde ōle boşanma falan yoḳ. nasıl āltmış sene oldu. elli sekizde evlendim. te āltmış sene oldu. **55** eb geçiniyez geçiniyez.

-Hastalık falan var mı teyze?

-şindi bu ānda yoḳ. benim şindi ilēsini annadīsam ben būda te buna āmilēdi gelin. ḳıza. mi̇̄de ḳanaması geçi̇̄di̇̄dim. ondan sōna o mi̇̄de ḳanamasından sōna ben böbrek‿ārısı başladı. şinci fazlaca bōle yorulayım. āḳam çoḳ‿ārīy. bu böş şeylerim boşluḳlarım‿ārīy. biraz yatiyem‿orada. ondan sōn öbür torun der‿o biz matăraḳ ḳonuşur. nazō der. nazmiye benim‿adım. **60** nazō yat‿oráy yat yat der şini ondan sōna. yatarım‿ondan sōna. tabi. şindi aci̇̄g dinnendi mi aci̇̄k geynilirim‿ama yorulmaya gelmi̇̄y yaşlılıḳta ḳayrı epsi. tábi. sanki ōle. şindilik tansiyon bi‿şey yoḳ. yoḳ yoḳ tansiyonum şindi bu anda. ben bi ārı kesici panāĺgin‿apı yudarım onu yudarım. başḳa apım yoḳ. yā yoḳ şindilik. çoḳ şükür. başḳa apım yoḳ. ani böyle şekeri astalī tansiyon bi‿şey yoḳ şindilik. **65** çoḳ şikir. kendi işimi de kendim yapi̇̄m. çoḳ şükür‿amdōlsun. yā vallā çoḳ şükür‿amdō/sun. bin kere şükür. bu ālimiz‿ama şinden sōna ne‿oluruz onu da bilemeyiz onu da bilemeyiz. ḳısmet ḳayrı.

-Teyzem babanların annenlerin anlattığı tarihi bir şeyler var mı? Kızım bak bunlar unutulmasın bunları bilin dediğin bana.

-hiçbirisi aḳlımda ḳalmamış. ic bi‿şey aḳlımda yoḳ. ic bilmi̇̄m. aḳlımda yoḳ. ōle şēler hiç duydūm yoḳ.söylememişler erālda. yá bizim yanımızda ḳonuşmadılar‿onu da bilemem.**70**

-Teyze hiç “karasevda” diye bir şey duydun mu?

-ḳara sevdā ne bilem ba yavrum. ḳara sevda. ic bilmem ki. ā tabi.

-Teyze rüyâ görür müsün ve çıkar mı rüyâların?

- benim‿üryām cumārtesi günü gōdünne … çıḳar. tam‿ertesi günü sabāsı gōdünne elle çıḳar. az‿üzülürüm‿ama gene çıḳar. çıḳar cumārtesi günü. denedi̇̄m vārdır. şindi

cumārtesine bālayan gece o gece sabālayın göreyim‿o üryām ama iyilik‿ama kötülük üryām çıḳar. **75** az da olsa çıḳar. baḳ‿ep tecribe‿ettī̄m vādır. söylerim torunnara da.

-Aklında var mı anlatabileceğin mesela?

-iç‿aḳlımda yoḳ. unudiyem be yavrum. unudiyem. yaşlılıḳ ḳayrı. unuduyerım. unuduyerım. sanki t‿öyle.

-Teyze Ramazan'ı nasıl geçiriyorsunuz?

-şini ıramazanı ḳalḳarım ben geceleyi̯n. būda yiriz. mutfām bu tarafta benim gelinin gelirim‿oráyı. **80** buráy‿iç‿üramadan geçerim‿orayı azırlarım ḳāvaltımı. geline derim ḳaḳ sāt geldi davıl geşti. dā sōna geçeriz yiriz‿ekmēmizi. ondan sōna būdan geşti mi ben. kendi tarafım var‿ōrda benim kendi evim var ōda. ayrı ōda. ondan sōna oráyı gidti mi giceleyin muḳābele deriz biz. muḳābelemi güderim. ama oḳumā bilmem. eski tūkçe bilmem. ama yeniden güderim bōle. yeniden güderim‿onu. eski bilmem ben iç‿oḳumamışım‿eski. **85** yeniden güderim‿onu. ondan sōna muḳāvelem bidti mi ondan sōna yatarım. başḳa bi‿şey yaptīm yoḳ‿ani. ıramazan‿ōle geçirī̄z.

-Okula gittin mi teyze?

-oḳula gidtim dōde ḳadar dōde ḳadā gidtim. sōna gidemedig. ḳız‿evĺadı oḳumaz dediler. o vaḳıtın kendinde oḳutmazdılā ḳızları. baḳma şini ḳızlar oḳuyē. o vaḳıtın kendinde yoḳudu. **90** da dōde ḳadā gidtim bi‿tāya da gidmedim ḳız‿oḳumaz dediler. oḳumadım bi‿tāya. ama kendime ḳadā bōle biliyem‿ani bi yolu göSletecek ḳadā kendime ḳadā biliyem yolu. şini ḳāşımda bu ḳapıya dalınıcaḳ‿o ḳapıya dalınıcaḳ‿o ḳadācıḳ‿ayırıyim. bilī̄m‿ani. sanki t‿öyle. oḳumuşlūmuz da bu yavrum. tabi tabi.

-Ailede avcılıkla uğraşanlar var mıydı?

-yoḳ‿ōle avcılīmız yoḳ. ōle avcılıḳ yoḳ. te üç‿ōlum var‿onnā da avcılıġ yapmaz. ē beyim de zăti yapmāzdı. **95** ōle avcılıġla ūraşan yoḳ‿ālemizde iç. sanki t‿ōle.

-Direkt buraya mı geldiniz teyze?

-direk buráy geldik. direk buráy sülo̱luna geldik. buradan da tē dayımın‿evlēni aldıḳ būda ḳaldıḳ.

-Etrafında kız kaçıran var mı?

-yoḳ. vā mı mari sen yoḳ. yoḳ. a onnā ḳaçırmışlar‿ama tā. ben‿üçünü de elle günne aldım.

-Teyze zorladılar mı seni?

-ic zōlamadılā. **100** çoḳ‿i̱ dünüşülerim. ilkinki biraz zorladı bū̱k gelininki ama. zōladı ama onu da af‿ettik biz. ama öbū̱ bu gelinin bobası öbū̱ ortanının annesi bobası yoḳudu. annesi o ḳadar‿i̱diler. geçende bilá annadtım ben bunnara. torunnara bilá annadiyim. o ḳadar‿i̱ anlayışlı dünüşülerim vardı. o ḳadar‿i̱ anlayışlı. o ḳadar‿i̱ annaştıḳ. hiçbir kem kelime ḳonuşmadan öldülē gidtiler. yā. öbū̱ gelinin de annesi öldü. bu gelinin de annesi bâbası o̱ldü. **105** em de bobası gene iki sene oldu tā öleli. annesi sekiz sene oldu öleli. öbürü tā önce o̱ldü. bū̱g gelinin de annesi o̱ldü bobası var. ani bana bi‿şeylik. yanımda dūmadīna ben. evlēnde dūdū için ben ev‿atıp ta go̱med i̱me. iç bi‿şey go̱medim. tabi.

-Dinimize göre yetimlere, öksüzlere nasıl davranılmalı?

-o̱ksüzlere i̱ davranması ĺāzım. bizim annem kendi annem annadīdı. ḳızanım dēdi. bo̱le ani. **110** öksüzün dēdi bi kere ensesini bo̱le arḳasını sıvazlasan‿o ḳadā memnun ḳalī dēdi. öksüz‿o ḳadā garip‿imiş. öyle annadīdılar. anamdan o̱le duyārdım kendi anamdan. bilmi̱m şindi ama şindi yoḳ‿o sevgi. şindi yoḳ‿o sevgi. o̱ksüz‿ümüş bilmem yetim‿imiş iç‿ū̱le şē yoḳ. ēkez insanı yüzünden tīmalamā ūraşıyi. tabi tabi. şini kendi kendine ne yapabili̱sen onu görüsün yavrum. ama şindi ben te iki tāne torunu vā būda şini benim yanımda. **115** gelin‿ayvannāla ūraşiyi te. ē ben de onun yanında

ḳıpīdanī̆m. kimi süpürmē üraşiyem kimi bulaşīnı yıḳamā üraşiyem. nābayım benim de o ḳadā faydam‿olī̆y ḳayı yaş gidti. tabi. yaş gidti ġayrı. tabi. sānki öyle oldu yavrum.

-Peygamber Efendimizle ilgili bildiğin hikâyeler var mı?

-hiç‿aḳlımda ḳalmadı be yavrum. unudiyem de bi şeyi ben çoḳ. unudiyem de çoḳ ta unudiyem. **120** bu senē ḳadā o ḳadā belki unutmāzdım‿ama şini çoḳ‿unudiyem ben. te bu bi‿şē yapmā ḳalḳıyem … ḳaş tāne tencere yaḳtım ayġazında unudiyem de. bi kere gene ayġazını būlanmış yanmış yanmış ta o şēler is‿içinde ḳalmış buncāz‿ep sildi onnarı. tabī̆ unudiyem çoḳ yavrum çoḳ‿unudiyem yā. şini ondan da gene gene dönüp baḳıyerim. acab vā mıydı ayġazda bi‿şey yōḳ muydu. çıḳmışıḳa gene bakī̆m geri dönüb te yā unudiyim unudiyim **125** ḳaş tāne tencere attıḳ ama evin‿içinde yanġın‿olmadı ama tencereleri yaḳtım.

baḳ şini yetim‿o az‿önce söyledin ya. benim‿amcamın bi çöcū̆ vārdı. benden bi yaş būk. o ḳīḳ dōmlu ben ḳīḳ bi dōmluyum. ondan sōna öldü yengem. amıcamın ḳarısı öldü. başḳa bi anım getī̆di o. o anım da onu baḳmadı. çöcū̆. ani öksüz ḳaldı öyle. ondan sōna bī̆ gün bej gün evelleri bōle tōletler‿eb dışārda olur ya. **130** dışāda oldū içi benim kendi bobam gece ḳà/ḳmış su dökmē deye. tūletlē dışāda oldū içi gidiye tōletin yanna. bi de ahırımız vardı bizim‿ayvannarımız vardı o ahırın‿üstüne de ot ḳōduġ bōle. dal‿atıp da böle āç‿atıp ta üstüne şēdī̆dik. ondan sona bī̆ de baḳsa bobam bōle kendin uzatmış baḳmış amcamın çöcū̆ o benim. yaşıt‿olan‿ani ḳīḳ dōmlu olan. o çöcük. **135** ondan sōna uzanmış baḳıyerı. mēmed yatıy‿o adı mēmed‿idi. ondan sōna sabā oldu. biz şini ne allā verdī̆se ama tarana çorbası ama süd çōbası ne ne alla verdī̆se ḳoyuyez sofraya. anacīm rāmedli ḳoydu. bubam ōle duruye heb kendi bobam allā rāmed‿eylesin. ondan sōna. nazmiye dedi bana gid dedi mēmede ayḳī dedi. nēde mēmed ya dedim men de şindi benden bi yaş bōk‿o. ondan sōna feĺan yēde dedi yatīy dedi. **140** git‿ōdan‿ayḳır‿onu dedi. bōle uzandım mēmed mēmed dedim ayḳīdım

geldi. şindi otūduḳ tarana çorbası yapmış‿ıdı anam iç‿unutmam‿onu. t‿böle bi ḳaşıḳ‿alıyerı ḳaşīnna o ḳaşīn‿içine bu gözünün yaşları damlıyerı. 'öksüz. bobam‿o saba ekmek mi yidī ne yidī ona baḳāḳa. amca ya bu sana. ondan sōna onu ōle görüncē ḳada bittaya bobam‿onu sofradan‿ayīmadı. ben dedi ne yīsem dedi **145** o da onnā yisin dedi benim‿ōllarım ne yīse o da onnarı yisin dedi.

ŭvey‿annesi sōna tutuldu bir‿astalā astāneligte ḳaldı. ondan sōna mēmed bayā böydü. on‿üç on dōt yaşlarında var‿ıdı. ondan sōna ḳuymaz‿analī. ōle dēke bī gün bej gün biz bayā böydük. evlendim ben. on‿altı yaşında evlendim. evlendinne geldi dūnüme benim‿o. ē amıcanın dedi bana bōle yabtı da ē amĭcanın dedi. sen‿evlendin ḳūtuldun dedi. ben nāpayım dedi. **150** 'analī bĭraġtı gidti. sen de dedi ne bulūsan‿onu yi mēmed dedim bōle yabtım. sen de ne bulūsan‿onu yi dedim. ondan sōna kimi satın‿alır kimi kendine yımıta pişirī bilmem ne yapar. öyle öyle ömrünü geçīdi.

sōra bī gün bej gün o da evlendi bi dul ḳarı aldı. bi çöcüklü bi ḳadın‿aldı ama allā rāzĭ‿olsun o çoḳ‿ī davranmış‿ona. ben gidmedim iç. bulġaristana buráyı geldinne. ablam Kendi ablam gidip duruymuş gōmüş de. **155** çoḳ‿ī geçiniyeler ḳadim dedi ablam dedi. ablam. ablam benim bursada. da çoḳ‿ī geçiniyeler dedi. o ḳadar‿ī ani oşuma gidti dedi. yā ama öksüzün sōradan yüzü gülmüş. sōradan gülmüş yüzü. sanki tōle. öksüzlük bōle. yā.

-Teyze başınıza bir şey geldiğinde hemen sadaka verin derler ya. Neden sence?

-e ōle dēler sadaḳa ḳorū dēler bizim. döndürüb başında da bōle döndürüb te vèrdinne o sadaḳa ḳoru dēler. **160** döndü başında da ver dēler baḳ beĺa gelmiş başına. döndü başında da tuz‿olsun ekmek‿olsun veriler bunu. bunu ītiyālādan‿eb duyarız. tábi.

-Teyze kurşun dökmekle aynı şey mi?

-ḳūşun ḳurşun da dökēler ḳōḳmaya ḳurşun dökēler. ḳōḳmaya. ḳorḳmaya ḳurşun dökēler. şini ḳōḳtu dēler. ḳurşun dökelim‿ona mare. ōle 'der insannā. ḳurşun döktünne ani neden ḳōḳtūsa onun resimi çıḳar‿o ḳurşunda. **165** yā. ama köpekten ama eşekten‿ama neden ḳōḳarsa o çıḳar dēler.

-Teyze ya büyü varsa?

-onu bilmem bak onu bilemem yavrum.

-Nazar için yaparlar mı?

-nazar‿içi oḳuruz biz.

-Ne okuyorsunuz teyze?

-bu bi kere bizim ḳomşumuz geldi te‿böle bī gün te‿böle ḳıpıdanī bayā da. liseye mi gidēdi selin o vaḳıt sen liseye gidēdin. ortaoḳul muydu. **170** neyse. bize bi ḳomşu geldi būdan eb bunu sevdi sevdi sevdi onun gene çoḳ nazarı geçer. ama eb duyādım nazarı geçiye deye. ondan sōna. o gidti sōna bu başladı bobāne dedi benim çoḳ ḳafam‿āriye dedi. iç ḳafam ḳalḳmıye. ondan sōna ben‿ona oḳudum. ondan so bī de suya oḳuyuvādım. dedim‿üç yudum su iç ḳalanna da su yüzünü yıḳa yat‿orayı dedim bu ic bilmīm atrında mı. **175** bobāne dedi. o ārı dedi bōle dedi çekindi benim ḳafamdan dedi. baḳ nazarmış. üç ḳuĺvallā bir‿eĺamı oḳūsun. başḳa duvāları da var‿onnarın‿ama e*r* birini bilemiyerim. ondan sōna bir‿eĺam‿oḳūsun. üç ḳuĺvallā bir‿eĺam‿oḳūsun‿ondan sōna. suya oḳu istēsen ben kendime bile oḳudūm vādır. bōle ḳafam‿ārdına oḳudūm vādır. sanki onu inanırım nazā bu yavrum. tabi.

-Uğrama olmuş diyorlar teyze. Okutun falan diyorlar. O ne biliyor musun?

-ūrama dēler. **180** ay yavrum‿ama onu ben de īc anlamını bilemem. cinnerin ūramış dēler‿ama ben‿onu baḳ bilemīm‿iç‿atırlamīm‿onnarı yapama. ani

söyliyemem sana. bilemem bilemem. ben kendimize ḳadācıḳ‿o ḳadā bilirim. tabī. o ḳadā. fazla bilmem duvā yavrum.

-Teyze eski zaman çeyizlerinde neler oluyordu?

-ya tīla bōle ḳasnā geriz biz bōle. topālaḳ ḳasnā geriz çīzimizde. àltında elimiz bōle iplīni veriz‿üstünden tīla işleriz. bōle **185** işlemeli.

-Kanaviçe diyorlar o mu?

-ḳanaveçe o başḳa o īneyle. bu bizim tīla işleriz biz. bizim‿işledīmiz tīladır. ḳolayda olsa da göstēsem vādiy bile ama. ḳolayda dīl sandıḳtadır. ondan sōna sanki ōle çīz yabtıḳ biz. ḳanave pek beceremem ben‿epten. ama böyle duvālara panå deriz biz. onnar‿işlerim. onnarĭ‿işlerim böyle. bōnē yanımda olduna işlerim. ama şini yapamam ḳayrı ḳayrı. **190** gözler gōmez‿oldu yā evel genşlīmde yapādım‿onnarı tabī. çetik‿örūm. ē baḳ çetīm gene ōrda tā. öriyem t‿öle. kimi iti iplī bi yere ḳarıştiriyem kimi öte beri yapmā üraşıyem‿öyle. ama evēlleri çoḳ‿ōdüm. şindi ḳayrı yoruldum.

-Çok çalıştın mı teyzem?

-e nābayım çalışmayıb ta senin beyin olmasın da baḳalĭm çalışmayıb ta nābāsın. ayĺīn yoḳ. **195** ep‿öyle ālemlere çetik‿ōmeyle bu ḳızın bobasını te küçük‿ōlumu ep‿öyle el‿emēmle şēttim. evēdim. sōna ḳıḳlara gidtik te bōle baḳ ne*r*den nereyi annadıyiz şindi. ondan sōna ḳıḳlara arca gidtik. gelini aldıḳ gelinin‿anası. ben‿ōlumu aldım. dōdümüz gidtik‿oráy. çıḳādım töbüle bi ḳısım küçük‿altın. ḳurdelesinne murdelesine birēcig birēcig birēcik birēcik öyle aldım‿onnarı. ayĺīm yoḳ olsa ta çok‿alacam belki ama yoḳ. **200** ondan sōna gittik‿orayı. genc bi ḳuyumcu döküvēdim böyle şeyden keseden. teyzē dedi ne vaḳıttan beri topladın bunnarı dedi

bana. eşim‿öleli beri topluyem‿ōlum dedim. te bu ōlumu evlendireyịm deyi dedim ben de. benim‿ayĺīm yōḳ bi‿şeyim yok dedim. el‿emēmle to bunnarı bu ḳadar topladım dedim. günnere ḳarışırım güne de kendim gidib te şētmem. parayı yollarım. ben gidēsem **205** bana da gelejeklē ben o mama yapacam o paranın‿ācını şeyini ācaycam. ondan sōna gidmem. parasını yollarım‿eltim var būda benim. eltimden yollarım parayı. ben almam‿ani ī̇sannarı ḳabul‿edmem. öyle onu alacām bunu alacām mama yapacan‿onnara gidecek benim‿altının parası zati yarısı. işte ondan sōna ep paramı yolladım öyle ōle biricig‿ikicig biricik‿ikicik‿o vaḳıtınken‿otuz liraydı. yimi beş lira ḳıḳ lira öyleydi. **210** küçük‿altın‿ani çī̇rek‿altınnā. şindi tē çıḳtı ḳavān tepesine. üç yüz yedmiş. bī̇ gün te bunnara dedim yapayĭm birēcig deyi. üç yüz yetmiş dedi. aman dedim bĭraḳ. bĭraḳtım yapamadım yapamadım yapamadım. yā iki ayda beş‿üz aĺıyem de nerē yapayĭm. sānki öyle oldu yavrum. bizim geçinmelī̇miz‿öyle oldu. tabi. yoḳtan var‿edtik. ē eb mücadele.

Konuşan: Zekeriyya Kayalı, 71 yaş, İlkolul Mezunu

Derleme Yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli köyü

Derleme Konusu: Çiftçilik

-XXV-

-Amca adın, soyadın ne?

-zekerịya ḳayalı.

-Nereden geldiniz buraya?

-bu köye mi. ben burda dūdum.

-Dedeler nereliymiş?

-bulġarıstannı.

-Neresinden?

-… şini onu ben nē bileyịm. şumnudan‿erāĺde. ōrdan bulġarıstandan.

-Biz Aydos'tan gelmişiz 1950'de.

-benim **5** benim 'çōḳ‿önce gelmişiz ḳızım ne‿ellisi ne şey.

-Bulgaristan muhacırısınız o zaman değil mi?

-tábi. anam yuġoslavya mācuru bubam bulġarıstan mācuru. ḳarışıḳ. boba uyvannı anam‿arnavud.

-Amca kaç yaşındasın peki?

-yedmiş bir. eb bu köyde çalıştım ḳızım. çiFçilig te yabtım çobancılıġ ta yabtım şöferlig te yabtım. òrman bekçilī de yabtım dā ne yiş yapayĭm ki.

-Emekli misin amca?

-emegliyim.**10**

-Eski zaman çiftçiliği ile şimdiki zaman çiftçiliği nasıl?

-şindiki zaman çivçilī bitig be ķızım yoġ yōġ yoġ. yirmi táne ayvan baķma üraşīm‿elle papara ķarmā üraşīm. baķ şeyle. bi makina almā ķalķıyım yirmi dörd bin nira.

-Amca papara ne demek?

-ayvannara yimē samanı ufaltçan. yem ķarma makinası. tabi ayvanın‿önŭne ķoyūsün ya onu. **15** yemini samanını melezini. ebsini ķoyub ķarıştırıb dökūsün‿ayvannarın‿önŭne. te çifliklèrde nası dökūyler. bōle. yirmi dörd milyár‿istīy.

-Hem de ikinci el değil mi?

-sıFır ba ama ķıymeti yoġ be ķızım. sıfır da olsa. on beşten aşā alamasın. vèrdim zăte on beş. vermedi adam beyā.

-Devlet destek vermiyor mu amca?

-ne destē vercek be ķızım. **20** ben yedmiş bir yaşındayĭm. dā bana bir çizi desteg vermedi. bende bi sopa var. te‿böle gördūn bi sopa. ben bi sopayla iki táne dayre yabtım‿edirnede. ķırķ dölüm de yer‿aldım kendime.

-Nereden aldın tarlaları?

-ē te bĭrdan satan ķomşulardan yā. yane ic bi‿şēcig yoġtu kendim çalıştım‿ama şini eve gidemīm. yürüyemīm. astım var. yā. doķtordan‿eve gelemīm. baķ yedmişti küĺom‿elli beş küĺoyum.**25**

-Amca dikkat et kendine.

-e neye dikķat‿etçem be ķızım. neyine dikķat‿edeyįm. yemēmi yīm. suyumu içīm. dinlenīm. nābíCan. o ayvannara baķmaķ Íāzım bi özürlü çócūm var. onun da māşını kestiler. nābayĭm ona da üc beş ķuruş para ķazanmaķ‿içi*n* ōle üraş…

-Onun maaşını niye kestiler amca?

-niçin‿ayvan varmış bende. şey varmış beni kestiler ḳızanım. ben‿o ayvannarı nası edindim gelsin bana sorsun. kesti bu ükümed. **30** ondan sona gel benden‿oy iste de ben verjem sana. yā. kestiler ḳızanım. özürlü. bi ḳolu şey bi bacā. öyleyke … dili sülemī̆y.

-Kaç yaşında amca?

-ḳırḳ sekiz şey otuz sekiz yaşın. seksen dōmlu. en‿ufaḳ çocūm‿o benim. seksenli. iki çocūm bi ḳızım var. yā. baḳ bū̆k çocuḳ ta gece oldu mu çiflē gidiyi şöfȇrlik yapıyi. **35** gündüz de tarlada sulamā üraşī̆y. ī̆jar‿aldı. o ḳadar çalışī̆y‿işte. tabi. bi kendimizi*n* gene bi torun bi torun. onu baḳamīz.

-Şartlar o kadar ağırlaştı mı amcam?

-ārlaştı bá ḳızanım. bi ton gübre baḳ bir ton gübre. dörd yüz litre mazod iki yüz‿elli küĺo būday tūmu tu̯umu. yüz‿elli küĺo arpa tūmnuḳ on milyár. on milyar. nerden çıḳarcam ben bu parayı bá ḳızım. çıḳa çıḳa çıḳtı altı ton‿ekin.

-Amca devlet ne yapmalı bu konuda?

-abe ḳızanım desteg vèrsin. mazotu düşürsün. **40** gübreyi düşürsün. bi de şeye ani çivçinin ben geldi geleli başa bu ükümed eb bin lirá ekin. eb bin lirá. ic bin yüz lira olmadı. bin iki yüz lira olmadı. eskiden iki küĺo ekin şey bi küĺo ekin sattıḳ mı iki küĺo gübre alīydıḳ. tabi yā. ben buna erdim. baḳ bir küĺo süt bir küĺo mazot‿alıydı bir lidre. o günneri şēttim ben. ben‿o zaman ḳoyun ḳalaba keçi ḳalaba. ben getirī̆ydim sū̆t. nōlcaġ dērdim ya. bi gū̆m süt‿olmaya versin. **45** mazod‿alırım. yoġ şindi almī̆y. almī̆ ḳızanım. yoġ. ḳoyun südünü keçi südünü iç‿istemī̆yler zăte. almī̆.

-Kaç paraya satılıyor sütler?

-bin doḳuz‿üz lira. iki bile dī̆l.

-Biz üç üç buçuk arası alıyoruz Edirne'den.

-orası edirne. onnar sōra işlenmiş süt. pasterize onun‿içi. onnar āların sūtleri bizde yoġ. bize para verme. benim sūdüme soḳujan böle parmānı ḳaldırıjan. sūd damlamīy. senemtaĺ ayvannarı baḳıyĭm. **50** sūtleri te‿böle damlamīy.

-Amca sen ne zaman satıyorsun bunları?

-er saba er‿aḳşam. tabi.

-Kime satıyorsun amca peki?

-ḳōperetife. mandıraya bi buçuḳ sāt sōra başlīcaḳlar sāmaya. benim sūdümü sen‿edirneye götüremesin. biz makinaları temizleyemīz bile ḳızım.

-Yağdan.

-tabi. benim gelinim var‿ōrda. tornum var. ben bi küĺo sūd götüremīm‿ona. ayrı inekler var oştayn. **55** onnarı sāyim‿ayrı. onnarın südünü götür. bunnarın südünü götüremesin.

-Ne dedin amca hoşteyn bir şey dedin. O ne?

-oşteyn. o da inek. tabi çeşidi. onnar dā çoḳ sūt verīy. bu sementalar sūdü az sūdü çoḳ ḳoyu. sementaĺ ḳırmızı alaja. ani çoḳ ḳuvetli būk gösterīler. onnar‿işte. ben çoḳ kendi elimnen ḳoyunnarın da ırḳını dīştirdim. ayvannarın da ırḳını. niçin‿ayvannarın‿ırḳını dīştirīm diye bana devled destek vermedi. **60** ayvan destē vermedi. neymiş bu devledmiş a bá ḳızım ben neler çektim.

Konuşanlar: A) Hüseyin BABACAN , 65 yaş, İlkokul Mezunu

B) Selami BEY, 70 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme Yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Büyük Gerdelli köyü

Derleme Konusu: Çiftçilik

-XXVI-

-Senin adın ne?

-ben ḳara üseyin beyaz‿üseyi̱n dīl.

-Neden Kara Hüseyin diyorlar?

-çoḳ güzel rengi de ondan.

-Kaç yaşındasın? Soyadın ne?

-yetmiş‿üç. babacan babacan.

-Tam babacansın ama.

-tabī.

-Siz burada gacal diye mi geçiyorsunuz?

-baḳ söylīm sana. **5** bulġarıstan mācuru uyvanlı dīm sana. ivan köyünden gelme. bulġarıstanın başşērinin‿adamın adı yivanmış yani yivan. ama bize şindi uyvan deye geçīz. yıvan uyvan‿olmuş bize göre. dereköy ḳapısından geçme mandalalla ġāni arabayla. ġāni arăba görmedin sen. o ḳocanın memneketine gidersen ġāni görüsün. teke*r*lekleri āştan. mandalarla ḳaçaḳ gelmişik otuzda. bin doḳuz‿otuzda ḳaçaḳ ḳaçaḳ gelmişik burălara. bobam dedem. ōrdan gelme. **10** dere köyünden gelme.

-Sana neden ölüyü güldürten adam diyorlar?

-şindi sen gelecen buráy benim yanıma… ben sana sorucam oj geldin ḳızım oj bulduḳ. nerdensin fiĺan yerden. ondan sora sorcam‿ırḳını. sen ḳabillen ḳapācan kendini. deycen yani. ben de dēcem roman mısın. yoġ ben dilim deycen başlīcan gülmē yaṷt da ġocuncan yanı. ama ben sana roman mısın dedim. aynı dedin başladın gülmē. saḳlamadın yanĭ. **15** kendim bi yere gidtī zaman soruyi adam bana oj geldin‿evĺad. oj bulduḳ dīm‿amca. nerden gelīsin. gerdelin romannarından gelīm dedim. evĺādım dedi roman da insan be evĺādım deyi. ne desin‿adam bana. ne desin. ā amca dīm‿ayırīsiniz dedim. kürdlerle dedim romanlar‿ayrı dedim. onnar dedim‿aḳşam‿oldū zaman darbi̊ḳayı çalmadan ekmek yimez dedim. sizinkinerinden farḳ farḳlılıḳ var…**20** ōlum bizimkilē de dedi ōle dedi ekmē yiyi ama dedi iplik‿olur ḳındar dedi. o da ōle diyī yāni kendi milletine. iplik‿olu ḳındāpmış‿ani pek zengin dīlmiş. yīp‿içīmişler yani. ēlenceli yapmīmışlar. biz‿ēlenceyi severis. iyi milletiz yāni.

ic dinnemem. sen burdan gülmeden gidē*r*sen ben‿üzülürüm zăten. soyunu ūrendim ḳocanı da ūrendim. **25** ī bi*r* pıtıraḳ bulmuşun. baḳ īy bi pıtıraḳ bulmuşun. pıtırā bilīn dimi nōldunu. o bilmez. esas‿onu ben burda e̥itmem Íāzım‿ama o bize bulaşmış‿ama ī oldu orda oldū. annadın mı. sen bizim ḳızımızsın. er zaman ḳapılarĭmız size açıḳ. bu gèrdelli beş‿üz‿āneydi. bin sekiz‿üz nufusu oldu. şindi bugün bugüne bugün genşler‿iç ḳalmadı. ḳaynanasının yanĭnda yaşayan yoġ. ben de isterim yaşamasın. biz burada şindi sekiz‿üz‿elli táne nufusumuz var. **30** düştü. bu gèrdellide ēr sene otuz ḳırḳ táne çocūmuz‿oluydu. şindi bu sene beş táne çocūmuz var‿olcaḳ. o da on seneden beri seFte beş táne çocūmuz var‿olcaḳ. baḳ olmūy. çocūmuz da yoġ. yirmi senelik gelinim var bi çocuḳ var. arḳadaşta on senelik gelin var bi çocuḳ var. çocuḳ ta yapamī bi çocū baḳamaycaḳ deye. bi çocuḳ yapī tamam ben baḳamam boba diyi. çalışıylar. tábi. **35** baḳamam diyi.

şurda oḳulumuz var na ḳadar güzel yabtı bize milletvekili. burada atı̄m yüz‿elli iki‿üz táne çocūmuz vārdı. bir táne yoḳ şini oḳumā yoḳ ḳapandı ḳapılar. anaoḳulu yoḳ bobaoḳulu yoḳ yoḳ yoḳ. tábi. genşler yoḳ. baḳ bu nene dede. ḳarı götürcek‿eve de bu gidçek. buna ekmek vercek te yı̄cek. 'öl ölmı̄.

B) bením teyzemin çocū gelmiş bulūy. **40** ḳocaạıdır köyü var burda. demiş ki ben demiş bū̃k gerdele gidı̄m. bi acı orda demiş ben de gidicem be. bu demiş çingene bu. ūreneyim bu angi çingenelerden bu. geldi. ō seĺāmi abi nāssın be. iyi be dedim. ya dedi senin dedi bu aḳrabanmıj dedi. dedim dōru. teyzemin çocū. neden dedi bu ḳara. yā dedim‿o ḳadan annadırsam dedim gülersin dedim ben. ḳarışmışıḳ dedim. teyzem dedim esmer benimnen. enişte de esmer. **45** şindi dedim teyzem sū̃t pişirdi zaman dedim tencerenin dedim altında sū̃t yanmış dedim. ḳazırkene de o da yimij dedim. ondan ḳara olmuş dedim. bi ḳahḳā çekti.

A) … çoḳ zaman‿olur. südü pişirme yollarını bu bilmemiş dā genc bu.

-Ama kendim mayalıyorum sütümü.

A)-tamam‿annadım da ani altı deyiyi ya tutmuş yanı. tutı̄y tencere bāzı tutiy‿ō̃le…**50** yanī diyi yidim diyi yānı ondan ḳararmışım yalan yānı iç‿ō̃le dı̄l ama‿ō̃le.

B) adam dedi yāv aḳḳat dedi. dedim ya olur beyā. teyzem dedim esmer. enişte esmer dedim süĺālede bı̄ dedim ben‿ona.

A) var var soyda var. ḳan çeker. sen baḳ çaḳır gözlüsün maşallā. inşallā cenābı allā sana bi táne çaḳır gözlü bi çocuḳ verir 'cin gibi. **55** işşallā işşallā. baḳ ne dı̄m sana. ömürlü olsun. eli ayā düzgün‿olsun ḳız‿olsun çocuḳ‿olsun onun‿ebsi bir sevimli olsun‿ebsi. āmin. ō̃le olsun‿annadın mı ama baḳ ḳızım baḳ‿eşinne ı̄ geçinmē baḳ annadın mı. boşver sen‿onu. eşinne geçin geçin geçin. boşver. ileri geri yabmayın bi çocuḳ yapıysunuz bize. bıraḳıysunuz‿onu orta yerde ḳabullen şindi.

-Doğru amca.

-sen de üzülū̃n ben de üzülū̃m. **60** nereye be. nereye.

ROMANYA GÖÇMENLERİ METİNLERİ

Konuşan: Rukiye ŞANTAY, 87 yaş, Okuma-Yazma yok.

Derleme yeri: Edirne / Süloğlu ilçesi / Sülecik köyü

Konu: Hayatı, çiftçilik, eski hastalık tedavileri, kıtlık, eski bayramlar, adak adama, kış hazırlıkları, fıkra anlatımı.

-XXVII-

-Rukiye teyzem kaç yaşındasın?

-vallā ḳızanım seksen yedi yaşını aldıḳ ḳayrı ki doḳsana yüzü şēdicez du baḳalım yüzle ḳàrşılaş.

-Okula gittin mi?

-ij gidmedim çoḳ‿üzülüyōm. imza atmā bilmīm ne şeyim var. oḳul sor geç‿açıldı bizim kūmüz‿ufaḳ. ona çoḳ‿üzülūm. çoḳ merām vārdı oḳulda. oḳula gidmekte. kenan‿evrene gidtik üç‿ay. açıḳ‿imza atmā falan. **5** arabaları tanīyım o ḳadar yavrım. çoḳ‿üzülūm çoḳ merām vārdı oḳumaḳta. bana nasib‿olmadı.

-Ne zaman geldin Türkiye'ye?

-türkiyeye otuz beşte geldik beş yaşında ēved. bin doḳuz‿üz‿otuz beş göşmeni biz.

-Nereden göçmensiniz?

-romanyá. romanyá du baḳalīm sālim‿ābine ajılā gidemedim düzelirsem‿eyer gözümün‿ikisi de açıḳ gidicēne biri gidsin. **10** romanyá götūdtürcem kendimi ḳızanım be. bi göreyim baḳalım‿orasını da bi geje şey tāliḳatlā şindi onun‿araları yoḳ. isimneri yoḳ ābimler eymālcılıġ‿etmiş‿o zaman. arasa bĕki o ḳadın‿arıyā ḳayıtlara ama çıḳàrtırabilir. bildīm görürsem bi beyaz taḳsiyle gidtim rüyāmda götür memlekete. ama ajılī yapamam ḳayı. bayırları çıḳamam. yavrım yaşla dīl benim bobam

e erken gidmiş. anam çoḳ yaşamış. **15** benim gelinim edirnedeki gelinim yüz‿on yaşında ḳadına baḳtı şey. izmezçilik yaptı. yaş e nāpa şindi ūle diyim geline içērde. sevdiyē dī̄m. bi şeyimiz var‿askère gidmedi tā èrtelettirdi de. èrdȯvanım diyī̄m‿askèr evlenmesini göremem‿ama diyim. şeyini görsem diyim‿askèr dū̄nü.

-Kimin evlenmesini göremezsin?

-küçük torunum var tā gitmedi. ep ep te bu olaylar büle olunca.

-Adı ne?

-èrdi̊va*n* şantay. **20** yavrīm eridi işim gene çoḳ‿olaylar‿olmuş. benim torunum var ben‿onnarı bū̄ttüm. seslen bārıyım bayramlà*r*da. ōlum burda ekmek mi yōḳtu da gidtin o yannara ekmek ḳazanıyın‿ateş‿içinde dī̄. çoḳ‿üzdüm‿onun‿içi ben‿astalandım yavrım. ben bēgir gibi gezērdim er‿işimi yapārdım. ama felj gelmedi demet. çoḳ seviniyī̄m beni indirdiler‿o geje arabadan. ben‿astānede on beş gün bi senedir‿ep taşınıyīm‿a. iç‿ayaġlarım benim basmadı. **25** ben dedim felj gèldi. engel tekel‿ācetimi kendim görū̄m yavri̊m. demetim nērde oturūynuz bi tānem.

-Edirne'de merkezde oturuyoruz teyze.

-ay mèrkezde yavrım çoḳ güzel. aferin.

-Böyle geziyorum işte sizlerden eskilere dair öğreniyorum işte. Eskiden ne yapıyordunuz, çiftçilikle uğraştınız mı?

-çivçilikle ufaḳ tefek‿işler. sevdiyē sālim ḳırḳ yılda bir gèldi bu yavrilar… ḳāve bāri yab. ā demedim gene beklerim bayramda. a janım yavrīm. misāfirlēde beklerim. şindi şey ayıp‿olmasın. **30** eşin.

-Çiftçilikle uğraşmadın mı hiç?

-üraştım ḳızanım eb bulundum yanlānda az çoḳ ḳızanım. te bi sürüye de çojuḳ. ne yeri be yavrım. nāpalım gidtik geldik elimizden geldī̄ ḳada. oraġ biştik çapa ḳazdıḳ. ellēndi o zaman şindi epsicī̄ motorlāla yanı ayaḳtan‿ekeriz.

-Tütün ektiniz mi Rukiye teyze?

-tütün çoḳ evlendī̄m sene ektik tütün. seĺātin‿ābin‿öldū̄ sene panjar bir‿ikį̄ sene panCarCılıġ yabtıḳ. süpürgecilik çoḳ zor zanāt. **35** en pis zanāt bu ḳasım‿üstüne ḳalīy bu panjarjılıġ. bi ḱārı yoġ. dedim‿ōlum şekersiz mi durjānız. al iki daya orayı da üraşmayın büle şēlerle. şindi az *Ş*oḳ kendimizi allā olmayana vèrsin. kendi yāmızla kendimiz ḳavrı̊luyuz buna şükür. bu çojūm benim tā askere gitmedī̄di. bobaları ōldü. ḳoja āneyi çevirdi. er yuḳ onun‿üstünde döndü. beş tāne beḱar ḳàrdeşi ḳà*l*dı. birisi beş‿ay sōra askere gidti. askere göndèrdi onnarī. **40** evlendirdī̄. bilirselē ḳıymetini bili bilmesseler‿allā görsün yavrım. o ḳadar‿işte.

ben çoḳ taḳīm ḳafama. bi rüyā göreyim bi dā onu. geçen geje edirnede gelini gördüm suya düştü rüyāmda. şindi kime ajaba bi çārı yabtırayım. çoḳ zor bu oḳulu oḳumayadı… çoḳ ġayetzen zor. çoḳ‿üzülüyüm. bi şey… yanında erkezin jep telefonu var. yoḳ. **45** kū̄müzde çoḳ geçaḳ açıldı bu ayırsız küy. çoḳ göçer açıldı oḳul. çocuḳlar gidti ama sālim‿ābinin çoḳ güzeldi dersleri. bobasını ep çārdılar. sālim‿ābi yime bu çojūn‿āḳını yime bu çojūn‿āḳını. eski zaman ḳafası bu çojūn dersleri çoḳ güzel. bizse biraz cāyil ḳaldıḳ. ama ben şindi seĺātin‿ābin‿aldı. ben bi dükḱān ḳapısı bilmezdim. arabalar tanıyīm‿imza atıyīm. ij bi kere allā bana kendime…

-Rukiye teyze eskiden hastalıklara neler yapıyordunuz?

-ab bire yabtı yavrım. **50** ab bire yoktu ōle çekèrsin‿ārıları yatàrsın sıḳar. bi de sıtma vārdı. sıtma da vārdı. ver ereya be.

-Mesela bacağın kırıldı diyelim ne yapıyordunuz?

-te burda şindi bālattırısın çıḳıḳçıya götürüsün. geŞ̄erse geŞer geŞmese ḳanḳırana ḳarı. bāra bāra ölürsün. bāra bāra ölürsün. benim ḳolum ḳırıldı geçen sene bu avlu içinde düştüm ben. edirnede çocuḳ duymuş. anne çābıḳ buráyı gel. eh seĺātinim. sen dedi gidtin çıḳıḳçıya dedi. **55** yeniden ḳırdılar ḳolunu da yeniden bāladıla. yavrım ilērden çoḳ kör zamandı. allā bin bereket vèrsin. bu āyinner çıḳmayadı bu āyinner çoḳ‿iyī̇di türkiyenin‿işi. bu āyinner yedi ḳat yerin dibine girsin bu āyinnē.

-Kim onlar?

-o anàrşitlē be ḳızanım. geçen gün gene çoḳ çarpışmışla*r* benim torun eki üç yaş üj günnük çojuḳ baḳılır mı yedi kendime iki de ona. anaları erzurumluydu dūrdu ḳà*l*dırdı attı. **60** birini bi yaşına ḳada baḳtım birini altı yaşına ḳada. uzman çavi̊şu biri. ah o da sesle bārıyı. seneye geljem bobāne dedi. dedim‿ōlum dedim. benim senedim mi var seneye geljēn dedim. asret var allā rabbim bütün türkiyeyi ḳorusun. türkiyemizi.

-Teyzem Yağcılıdan Halil amcayı tanıyor musun?

-eved tanīyım ben çoḳ bayramda benim biz göŞmen mācuru gèldik yá e demet. bize şindi buráyı mācur‿evleri yapılınca dōt beş sene biz **65** benim bobam yācılıda ōldü. yācılıda be dè*r*lēdi bobanın başı mı var. benim bobam ābilerim bi taş dikememiş cāyil‿o zaman. üstüne ḳabir‿olmuştur. alille biz biz çanaḳta ekmek yidik ḳārdaştan iyi geçindik‿ama istedim‿eb bi ikį̇ üç‿ānem var‿ep seĺam geliyī̇ eskilerden‿ama. baḳalĭm dirilebilirsem bayramda èrdȯvana meram‿annaddırabilirsek. **70** onnā da bayramda gezerler‿ama. alil‿ābin neyini sorūy yavrım?

-Misafir olduk ona da böyle. Sana geldiğim gibi ona da gittim.

-ā ay yavrīm. nābīylā baḳīmış mı gelin?

-İyi çok şükür keyfi yerindeydi.

-onun‿aylesi de şēden. şekèrden‿ansızdan‿ölüyi. tansiyondan gidti…ābillēden‿evlī̇di. iyidirlel er dūnlēne gideriz alillen bi ḳārdaş‿o ḳadar

şēdemez. zülfiyenin bobası öldü **75** kime boba dējek kim baḳıjaḳ‿onnara. onnar ḳoltūn‿altında beş‿altı sene…

-Siz kıtlık gördünüz mü?

-ben gördüm‿on‿iki yaşında çocuḳtum… kefil bulamadıḳ. tuzu saḳladılal‿anam turşu suyunnan‿ekmek yaptı bize. yā demetim.

-Neden teyze savaş mı vardı?

-savaş yoḳtu. menderes mi angi bi‿şēse. dışarı vermiş‿ekini ḳırıldı bütün edirne. sēret‿aşlıḳtan ölüye. dışarı vèrmiş. **80** sen türkiyeyi bıraḳ‿aç. öldüm. insannıḳ mı bunnān yaptī be yavrım. yā demetim. annejīn bobajīn genştir tā.

-Genç, onlardan dinlemedim açlık, kıtlık hikayesi.

-iyi yavrım erememiştir‿onnar tā. ben‿on‿iki yaşındamışım‿aşlıḳ ḳıtlıḳ senesi. ama menderes mi angisi dışarı vèrmiş‿ekini. edirne ḳırıldı aşlıḳtan yavrım. tarlalarda ḳaramuḳ ḳalmadı ot ḳalmadı. darı ekmē yidik küspe yidik. ḳuş‿otu yidīk. baḳlay‿unu gene en‿allā rabbi güj gelmesin neler. **85** te bu ḳadar‿ekmē ḳıyamīm şini. bu ḳadar‿ekmē ḳıyamīm yavrım‿o günneri gör. bi de tuzu saḳladılar anajīm turşu suyunnan‿ekmek yūrdu bize.

-Kim sakladı tuzu?

-bizim türkiye. te büle şey insavsızlar. tuz saḳlanır mı? yā demet bunnarı eb gördük yavrım. allā aşlıḳla susuzluḳla terbiye etmesin.

-Amin teyzem amin.

-yā. **90**

-oḳumaḳ gibi baḳ beni ben‿astanelēde tam bi sene çürüdüm‿astanelē. ḳayrı orasın te rüküye tēze rüküye tēze. bi tāne gene izmetçi var. bobānne. dedim doḳtor beye çoḳ‿ī ḳaĺb doḳtoru iç‿azarlamadı doḳtor bey dedim çoḳ‿ilgilenīn çoḳ sā teşēkürler

dedim. çoḳ‿ilgilendin benimnen dedim. biz senin‿āḳḳını ödemeyem dedim. ölmeden ḳurtulamasın. ben ġaz bū̄mesi var. **95** bō̄rek ġaz.

-Rukiye teyze eskiden bayramlar nasıldı?

-bayramlar çoḳ‿önemlī̄di şindi iç‿ayır yoḳ. ben te burda merdivennerde çocuḳlar bile gelib te şekere tenēzül‿etmī̄lē. çēk gelirdiler ī̄tiyarları gezmē şindi yoḳ kimse kimseyi tanımıyı yavrum. köpek sābin analān bobalān tanısınnar… deniz ne işinneri var denizde onnar. ısım‿aḳraba. ama benimkileri de sāde ālem dī̄l. benimkileri de gidiyī̄.**100**

-Neler yapılıyordu bayram hazırlığı olarak?

-ah bayramnarda börekler çörekler ısımlar gelir. aḳrabalar gelī̄r. ev‿ev gezèrler. ısımlar‿aḳrabalar şindi ātlayıb gidī̄yle. èltimin ḳızları var. benimkileri de gitmiyī̄. o diyō o bana gelmī̄ ben de ona gidmem diyi. te‿büle yapīylar iç‿ī̄ dī̄l‿ama. ō̄leydi. şindiki ic dadı yoḳ.

…ben bu sene yavrı̊m remezanımı da tutamadım. **105** bō̄rek rātsızdı. bana ḳaĺb amelyad dediler‿iki ay. ikį̄ ay. ikį̄ üç‿ay‿önce fakültede amelyad dediler. ḳalb doḳtoru saḳın dedim. beni dedim amelyáta yatırdınız mı orayı dedim mezarı azırlayın‿emen. ben dedim gidtī̄ yere ḳada gider. olmam‿amelyat ben bu yaşdan sōra. çoġ zayıfım ben demet çoḳ zayıfım. ama şindi bir‿aydan beri dī̄şidim‿ajıḳ yedim. **110** ij diyi baḳmamışın kendine diyi doḳtor‿e yiyemedim doḳtor bey dedim. iştām yoḳtu dedim. ajıḳ başladım yimē ama. allahım devletimizi yıḳmasın. çoḳ bir güzel devlet‿astānesi. ne bileyį̄m türkiyede bĕki bi tānedir. çoḳ ta güzel. çoḳ‿önemli.

-Rabbim düşürmesin eksik de etmesin değil mi?

-eksik‿etmesin. dolabı ayrı televizyon ayrı. banyosu ordā şōpeni ōrda. dördüg ḳız da a bire gidiyī. apımı getirīler. serumumu taḳıylā. çoḳ‿ilgilendiler. allā rāz‿olsun. çoḳ. **115**

-Rukiye teyze hiç adak adadın mı?

-hiç adamadım yavrım şindi yapamam. o çoḳ kötü. adām… nasıl‿adām var bi adām ona çoḳ yalvarīm‿allāya. bizim gelinimizin istanbulda şindi on bej günden beri. çöcū yoḳ deye ona çoḳ yalvarīm ḳaragöz ḳurban kestirjem dīm. bi adām‿o işte ona ama. o günü göreyim hemen. evēd ḳızanım bi o adāmı atimin de tutarım parasını veririm ay yavrım beyinne aynı **120** iyi günnerre yemek nasip‿olsun ītiyarlıḳta paranızı. ḳafayı çalıştırmışınız. televizyona baḳan‿adam oḳulu ḳazanamaz. girjen‿ayriyedten‿odaya. şindikilere dinnettiremesin ki ne güzel baḳ ne güzel ḳazanmışlar.

-Rukiye teyze bu köyün adı nerden geliyor biliyor musun?

-ūfaḳ bi köy‿işte. süle kū dèrdiler şini sülejik deniyī. ama ufaḳ‿ama bizim kūmüzde demet tek bi misāfir‿aç ḳalmas. **125** ḳātiyan baḳ kūmüz‿ufaḳtır. ilērki ḳaynanamnarın günündeykene ayriyedten misāfir‿odası varmış. mūtarlar sofrālan‿ekmek ne var mūtarlıḳ şindi. erkes kendi işinne. yoḳ şindiki işlerde eski es… dışārda ḳalmas. çoḳ‿önem veridiler. çoḳ güzel. ama şindi o ondan görūy cāyiller. eski da çoḳ eskide çoḳ cāyil.

-Rukiye teyze, kış hazırlıkları… Mesela tarhana yapıyor muydun? Haydi bana tarif ver.

-eved. yapīydıḳ ḳızanım çoḳ severis. **130** çoḳ severis taranayı… yengemler. ben sana biraz edirneli gelinim benim ajı tarana vèrdi pişir vèreyim de birazlıġ pişir an

beni. ajılı ajılı er sabā pişittirīm bāzı kere yengene. o da şindi gelini yolladı biraz sıḳışīy‿ama allā ḳolaylıḳ vèrsin. ben de tek… a vereyįm‿al sana ajıḳ tarana da pişir ḳızım.

-Tarifini de ver bana, nasıl yapıyordun?

-şindi ajı sevērsen ajıyı benim‿edirneli gelin beş küĺo ajı biber ḳoyū. **135** ondan sora domatiS ḳoysalar benim ḳaynanam ḳoyārdı. suvanı bol dūrājan bi tencere suvan dūrājan. onu güzel ḳaynadıjan. ondan sōra güzzer renkli olujaḳ. baḳ tarana. sevdiyē tarana tārifi isteyi gelin. verelim‿ajıḳın‿o tarana da pişirsin be ḳızanım. sen de yōḳsa benim şişeden verelįm. bi ḳoja tenjere suvan dūra. salça da ḳoymīylā ama ḳoysalar‿ī yaparlā. ajı biberi ayrı tatlısı ayrı. **140** ondan sōra ēr saba onu şēdjen yuvarlājan ḳabuḳ tutmasın. yūrjan yuvarlājan on beş gün tutujan. on beş yirmi gün durduḳçana o çökūy aşā. çōġ güzel ev taranam ben yedi tāne çojū taranayla būttüm. pelvan gibi ebsi. bi ḳızım var ḳòrḳmalıḳ. ḳaĺb ḳırızı geçirdi ama sālīna şükür. benim ḳızıma da ūra. taşlımüselime. bir geldīn zaman ḳoja‿alillēn‿evleri nèrde de. benim ḳızım da ben tārif verīm bu ḳıza taranayı. **145** ben‿unudtum ḳayı sevdiye.

-Başka teyze turşu koyuyor muydunuz?

-a āyır. bi tenjere yūrd ḳoyjan.

-Tarhanadan başka turşular da yapıyor muydunuz, diyorum.

-turşular bidon yabtıḳ. turşu yapàrız. lānası ayrı bütün lāna ḳoyarız. o lānayı sararız. ḳışın sarma yaparız. turşumuz boldur‿ama şindi tansiyondan pek yiyemīm ḳızanım yavrım. ōmaç çorbası, papara, süd bulamaCı, süt çorbası. onnarı eb yaptıḳ şindi. **150**

-Papara ne Rukiye teyze?

-güzel küçük küçük suvanı dūra salçayla güzel ḳavur‿onu. onu ḳaynad. bir‿iki tane de te ajı remziyelēde iki yımırta ḳırıdık dī. ondan sōra bi su bàrdaḳ ḳadan da süt

ḳoy‿üstüne. nası ḳabarıyō kū̄ ekmekleri büle yimē doyamasın. ben çojuḳlāmı onnarla bū̄ttüm. yapīm a nası ōmaç çorbası çoḳ mēşur‿edirneli gelinimin. a nurayatı bilse de gidse. **155**

-Oğmaç çorbası nasıl bir şey Rukiye teyze?

-onu yuvarlājan yuvarlājan büle ḳujbaşı ḳujbaşı gibi olūy‿işte ovalāCaḳ. onu ḳaynar suya sālcan. ondan sōra üstüne suvanna yā ḳavurjan. ister süt ḳoy. ister yā ḳoy. ben‿onnarı bū̄ttüm şindi ā dī̄ler ūraşma. ben dedim alışıḳım. sevdiye şeyler bana getirdilē bilem‿astāneye. enverlē. ōmaç çorbası. ḳutuyla getirdilē ilg seferinde yā.

-Rukiye teyze eskilerden hiç hikaye, masal biliyor musun?

-e ba yavrım televizyon yoḳtu ilērden ya. **160** masal sülērdik‿işte. onnarla gejeyi geŞiridik.

-Hatırladığın var mı bir tane masal, hikaye ne biliyorsan anlat bana?

-eh‿işte. kimi ḳafadan kimi şēden. gelir şindiciki torun gelirdi bobānne masal süle banene. a ḳızanım… gene süle banene. çoḳ güzel baḳsana. masal masal man‿iki tırnā vardı on‿iki on‿ikinin yarısı dürmenCinin ḳarısı işte ōrdan burdan. çünkü televizyon yoḳ yavrım. ayvan gibi benim‿adamım açıḳgözdü. **165** koja kū̄de bi bataryeli televizyon duymuş yazıldı onu getirdi.

ben nasretden‿ojayı da annadırım çoḳ‿onnara. nasretin‿oja demiş ki binmiş bi āja almış‿eline baltayı. yoldan da bi adamın gibre geŞī̄ymuş. abā ojā demiş. abe nāpī̄sın bindī̄n dalı kesī̄sin demiş. düşüjen dalla berāber. düşmem ben demiş. ayrılmış‿on beş yirmi adım. paldır aşā. düş‿adamın‿arḳasına. **170** yoḳ sen benim‿öljēmi düşüjēmi bildin‿ölcēmi de bilcen. abe nası bileyịm senin‿ölcēni. başa çıḳamamış. ondan sōra demiş ki sen demiş fiĺān zaman‿ölCen. o zaman demiş ḳabirini azırlattır. ōlmüş bu. yıḳamışlā eb gözler ḳıpırdārmış yıḳàrḳana zòrla yıḳamışlā

ölüCen demiş çünkü…bi de gidmişle*r* gök çatı varmış büle… oturuvermiş tabıdın‿üstüne. o yoldan dīl dedim demiş bu yoldan demiş. **175** ēpsi bĭraḳmışlar‿onu ḳaŞmışlar‿ordan ḳòrḳudan ḳaçmışlā. ondan sōra gene ḳoymuşla*r* onun ḳabir‿azır durūy beklīy‿ōrda. demiş ki deccalci delel delelciler gezērdi ilērde. şindi deveji deve şeyleri … geçērkene şey delik te bıraḳırmış kendine büle. bu bi ūrküdmüş‿o develeri uzadıvèrmiş ḳafasını o delikten dışarı dūru… tā gèlmiş küve abe sen öldūdün ya demişlē nērden. ne var‿öbür dünyāda demiş gidtin gèldin…**180** develeri demiş. devejiler‿ürküdmesen bi‿şey yoḳ. bi sopa atmışlar‿ona. ondan sōra. … nasratın‿ojanın ḳızanım te onnarı ajıḳ bellērdim.

-Sağ ol Rukiye teyzem.

-…cenāzesine duramīm‿ayaḳça. sālim dedi oray durjan yıḳılajan dedi. ālem‿içinde dedi. şindi ki iki üş gündü īyim.

-Neden ölmüş teyze?

-bōrekleri bidmiş. göndermiş‿onu. şeker vardı onda. **185** biraz ḳollamadı. ben kendimi çoḳ ḳollarım demet. 'ben kendime çoḳ‿önem ben duzdolabından su işmiş‿adam dīlim. işsem de ḳarıştırırım. buzluḳtan‿içīler. o cierler ne‿olur. ne‿olur cierlē. apımı zamanna yudarım yārın bu yemeklem a bu bana yaramaz ben bunu yijēm ḳada. emen idāremi bilirim kendime Íoḳtur‿oldum. ama yannız geşen günnèrde ambaĺassan götüdüler beni. **190** ben‿o geje ije ḳaybedtim ij bilmīm. bi ḳırçan gèldi bi dā… su su verin. āzım gid yara oldu. āzımı aşamam yemek yiyeme. ondan sōra doḳtor dedi ij baḳmamışın kendine dedi. ōlum dedim ben yiyemedim‿iştām yoḳtu dedim. te şindi ben beş‿on günden beri allāya şükür‿onnà*r*dan çoḳ yiyim‿ama. e iş ḳayrı içērsi ep zayıflamı incèlmiş. bit şētmiş. ḳaĺb būmesi dediler. bōrek rātsızlī. **195** suyu da çoḳ‿içemīm‿ālem gibi ba yavrım. o suyun faydası. bi bàrdaḳ suyu iki üŞ sefèrde. yannız geje āzım ḳurūy dīm. bi de şeker gelmesin. ḳaĺb būmesi dediler. ḳaĺb yetersiz

bayılī bayılīyurum ḳaĺb yetmezlī̄ var bende. emen‿iki yudum‿ekmēm çantamda bulunūy. bāzı geje yeyim. çünkü zayıf‿olunca ajıḳ yī̄nce bastırıyı. yī̄nce dī̄şiriyim. benim ḳızım büle diyi de anne diyi. kū̄müzde dedi. bi ḳadın var dedi. **200** cebinde ekmek gezdirimiş. māna yoḳ yavrım. ondan sōra bu dert‿annadmaḳ nası boşà*l*dı içim. benim ḳızım taşlımüselli sen‿onu da bulursun‿ ōrda. çoḳ ḳolay. Íalapaşanın beri yeri. aba tēze demiş. eb yudmuşun demiş. ij bi ḳomşun yoḳ muydu derdini annadmaya demiş. bu annadmanın bu mābbetin bu şeyin çoḳ bir faydası var.

-Evet.

-benim ḳızım‿üle. **205** ī̄ş mi demij bir ḳomşun yoḳ mī̄di de annadasın. allā ne verdī̄se ēpsi var. sevdiyē bĕki bayramda dī̄m‿alil‿aġannara… eger‿astalanmasam‿eger. demed dedin mi gidiyī̄z rüküye tēzeye dedin mi yavrım.

-Yok demedim. Bilmiyordum. Buraya geldim kahvede karşılaştık abiyle. Allah razı olsun beni buraya getirdi.

-a aberi yog zavallı o torununu evlendirdi. ḳasturosta gidtik ḳızanım beni de götū̄dülē onun dū̄nüne. iy‿iy güzel baḳılıy‿üstü başı temiz. ben seni ölünce sizi ben‿unudamam. **210** şindi ben taḳtım‿eb gözümün‿önüne geli*r* baḳ laf ḳarıştı.

-Teyze dua et bana da. Hayırlı bir evlat versin Allah bana da.

-ḳaş sene oldu evleneli. yedi oldu bizim. ben sen‿o adāġ taḳılmış senin ḳafaya. ben geline sevdiye ingenin‿aberi sevdiyē senin‿aberin bi‿şeyden yoḳ. ufaḳ ōlCaḳ ḳaragöz ḳurban‿olcaḳ. emen emen āmile ḳaldī zaman o duvāsı onu beni gelin diyi senin şeyin mi var diyi demed. ben‿onu bobānesi. te şindi ben‿em ḳızanım bunu ziyān‿olCaḳ deyi içī̄m. **215** eline sālıḳ. yavrūm erayım allām tatlı geçim vèrsin. en‿önemli en en en bū̄k nī̄met‿o yavrım. en bū̄k nī̄met.

Konuşan:A)Süleyman TAŞKOPARAN,83 yaş,İlkokul Mezunu

B) Hüseyin BABACAN, 65 yaş, İlkokul Mezunu

Derleme Yeri: Edirne/ Süloğlu ilçesi/ Büyük Gerdelli köyü

Derleme Konusu: Karışık

-XXVIII-

-Amca adın ne?

-süleyman daşḳoparan.

-Kaç yaşındasın?

-seksen‿üc yaşındayım. tatarım.

-Tatar kime deniyor? Nereden gelmiş sizin aileler?

-romanyadan köstencekten. tabi. köstence dīl de biz siyālar tutraḳānda siyālar köyün‿adı. tabi tutraḳan şeyin ḳasabanın‿adı. siyālar gene viĺāyed. tutraḳan ḳazā.

-Kaç yıllarında gelmişsiniz?

-otuz beşte. **5** bin doḳuz‿üz‿otuz beşte bobamnar gelme.

-Direkt buraya mı gelmişler amca?

-yav. macurāneye gelmişler. ordan dātmışlar buralara. bobamnara gelince demiş size burda tarla yoḳ. kükülere gelin‿amıcamnar kükülerden bizim buráy yollamışlar. burada gelince ne tarla vār ne bi‿şey a ḳal te burda demişler ḳaldıḳ.

-Amca Tatarların farkı ne sence? Kültür olarak farklılığınız olmuş mu?

-evēd. yav biz bobalarımızdan duydūmuza göre burda dā yer‿açılmadan bu romanya mācurları başlamışla bu köyleri suvamā muvamā. **10** suvā yoġmuş‿o zaman. yani evleri suvamaḳ yoḳ‿o zaman. ayvan tezekleri yapıştırıb yapıştırıb

bıraḳıymışlar‿o zaman. i̱şte sonradan bunnā gelince çamır yabmışlar suvamışlar falan bi‿şēler‿olmuş yani. kültür dī̱şmiş yani o zaman. evēd. o ḳadan.

-Hanım Tatar, yemekleri falan…

-dī̱l ki. ama baḳ şindi benim‿anım dī̱l‿ama tatāların āngi yemēni istēsen yapar.

-Annen öğretti mi?

-tabi.**15**

-Beraber mi yaşadınız?

-berāber.

-Kaç yıl?

-vallā biz. az yaşadı be. annem geldi elli doḳuzda öldü. biz‿askerden geldig. dörd beş dörd sene mi yaşadı ne. o ḳadar. bobam yedmiş doḳuzda öldü annem‿elli seki elli doḳuzda öldü. ōle geşti dūnümüz‿işte.

-Kaç yıllık evlisiniz amca?

-yav ben bin doḳuz‿üz. yā böle dī̱l. **20** elli beşte evlendim ben. elli beş yılında.

-Kaç tane çocuğun var? Bir tane mi?

-yaşasaydı buralar‿almāzdı. yaşamadı. annadın mı. şindi benim bi çocūm var. çocūmun bi çocūnna bi ḳızı var. işte devam‿ediy yani… gidiy.

-Amca emekli misin?

-emekliyim. çifçilikten‿oldum. faturayı yatırdıḳ gündöndü faturasını.

-Eski zaman çiftçiliği ile yeni zaman çiftçiliğini nasıl değerlendiriyorsun?

-vallā şindi çifçilik bizde aynisī̱di çünkü bize nası annadayīm bize tarla vermediler. bobamnara veldiler omuşar dönüm darla. **25** sōra bize geldī̱ne insannar bilī̱sin

ḳodamannarın‿arḳaları oldū zaman‿onnara darla verildi bize ḳaldı. benim bi dönüm yerim yoġ.

B) bu da zengin ḳızı aldı sen de zengin ḳızı isen‿e̯er ōrdan faydalandı. bizim‿uyvannarı aldattı bu. sen baḳ uyvannısın güzel bilīsin.

-Bir şey söyleyeceğim, uyvan kime deniyor?

B)-uyvan uyvan.**30**

A) köyün‿adı köyün‿adı bulġarısanda.

-Bulgaristan'da uyvan diye bir köy var.

A) var‿eved.

-O zaman Bulgaristan muhacırlarına uyvanlı mı diyorlar?

-eved eved. bırava.

-O zaman dağlı kimlere diyorlar?

-demīler şíndi baḳ bunnar bi dālıḳ yerde yaşamış senin‿annaycān. şíndi o zaman ne bileyi̯m nası şey vārmış. **35** eşekle meşekle ībelerle dirmene gidmişler dālılar. yoḳ‿o zamannar ḳoşujaḳ yoġ bi‿şe yoġ. öle gidib şe yabmış ōrdan ḳalmış dālı dālı dālı. yoġsa nērde.

-Aslında hepsi Bulgaristan göçmeni değil mi?

-bizim geldīmiz yer de bulġarĭstana ḳaldı.

-Peki Yunanistan'dan gelenlere de dağlı dendiği olmuş mu hiç?

-onnara şey dīler mubādele måcuru dīler‿onnara. çingene. ḳısa tüfekli dīz‿onnara şini. **40**

-Ne diyorsunuz?

A) -ḳısa tüfekli.

-B) açılamīz. var yanda ayıb‿olur. yüzüne vurmaycan yani…

A) ḳomşuluk‿arasında ayıp‿oluyor yanĭ. o zaman yoḳ bi‿şey beyā. bi şeyler‿oynadīlar‿orda milled te para ḳazansın.… ceneretör gibi bi‿şey. dinamo. baḳ ḳardeşim şu ḳablo varya bizím şini ōrda cēran var. **45** o buraların cerānı kesildi mi orası devreye girī bu ḳāveler‿ışıḳlanīy. annadın te baḳ ḳablo te nērde. te bu direkte. e ōle biz‿idare olūyduḳ buralarda.

B) sen bize sorīsin. senin‿anan boban nereli? eved.

SÖZLÜK

-A-

ā : ağa (V/1)

ācērmiş : hacer imiş (VII/173)

acıḳın : azıcıkın ((I/35)

āç : ağaç (XIII/76)

afif : hafif (I/28)

aftalıġ : haftalık (XIV/32)

a‿ıra : ahıra (VI/146)

aḳḳat : hakikat (II/78)

āĺā : hâlâ (III/72)

alaman‿arbinde : Alman Harbi'nde (XXIII/5)

ālcām : alacağım (V/2)

aldlı üslü : altlı üstlü (VII/208)

ālini : hâl (I/30)

ālḳa : halka (III/39)

allāsı var : allahı var (VIII/85)

āmed : Ahmet (XIV/132)

amelyat : ameliyat (VII/4)

amır : hamur (I/33)

amilāt : ameliyat (XXI/43)

āmile : hamile (XIV/5)

anam̄l : anangil (IX/152)

āncı : anjio (IX/11)

angini : hangisini (VII/112)

anıllar : anızlar (VII/11)

annadırdı : anlatırdı (V/20)

apım : hapım (XXIV/64)

apörlē : hoparlör (III/46)

areme : hareme (VIII/26)

āretlik : ahiretlik (XV/48)

ārır : ağarır (I/31)

ārman : harman (I/53)

artizan : artezyan (XVIII/148)

astalī : hastalığı (I/66)

āş : ağaç (XIII/76)

aşā : aşağı (I/40)

āşam : akşam (IX/46)

aşşıyla : aşçıyla (II/5)

aştīm : açtığım (VII/21)

atır : hatır (II/36)

atlārḳa : atlarken (I/67)

atta : hata (II/1)

avancīdı : havancıydı (XI/43)

avjunun : avcının (VII/191)

ayā : ayağı (VII/183)

ayçiçē : ayçiçeği (□/12)

ayde : haydi (III/3)

ayle : aile (XII/9)

āyle : aile (XXIV/10)

azcıḳ : azıcık (I/13)

azır : hazır (I/33)

azırlī : hazırlığı (I/1)

āzlarından : ağızlarından (IX/141)

-B-

bāçe : bahçe (V/12)

baḳam : bakalım (I/61)

baraCa : (I/52)

baràÇ : baraj (I/56)

bārıḳa : bağırırken (XIV/150)

bayā : bayağı (VII/13)

beber : biber (IX/103)

bēgirlēle : beygirlerle (II/23)

bĕle : böyle (XVIII/36)

bellēcen : belleyeceksin (VII/113)

beyā : be yahu (XVII/43)

beyāv : be yahu (VI/22)

bıldır : bir yıldır (IX/113)

bılġınlıḳ : savaş, bozgun (XV/83)

bilibilimize : birbirimize (XV/26)

biraS : biraz (I/28)

bı̊rda : burada (I/47)

bi sāti : bir saati (XIII/290-291)

bis‿sürü : bir sürü (XX/58)

bişēler : bir şeyler (XIV/94)

biteg : verimli toprak (XV/81)

bitevi : sürekli (I/7)

bittaya : bir daha (XXIV/144)

bizim‿övlörü : bizim evleri (XXIII/71)

boba : baba (I/39)

bobajīm : babacığım (V/20)

bōrda : burada (I/68)

boşşaḳları : Boşnakları (VI/53)

bȍle : böyle (X/63)

bȍle : böyle (IV/22)

bȍsünlē : büyüsünler (VIII/97)

būday : buğday (II/31)

bug : boğa (XIII/247)

bulḳa : kız çocuğu (XV/105)

bunnarı : bunları (XIII/59)

buşları : düşmanları (IX/133)

bū̄k : büyük (VI/28)

büle : böyle (I/4)

bürdlenler : böğürtlenler (VII/11)

bū̄tüy : büyütüyor (XI/56)

-C-

cāyillig : cahillik (XIV/47)

cebrāĺ : aleseĺām : Cebrail aleyhisselam (VII/183)

cērena : cereyana (XVIII/115)

cemāt : cemaat (VIII/41)

cinevizler : Cenevizliler (XXII/59)

-Ç-

çā : çağ (XV/9)

çārıylar : çağırıyorlar (XI/5)

çenepa : gözleme yufkası (XVIII/131)

çerġa : kilim (XVIII/95)

çıḳarā : çıkarıyor (XIV/16)

çıḳardān : çıkardığında (I/29)

çıḳçaḳ : çıkacak (I/61)

çıngırāşlar : çıngır ağaç tahterevalli (XIII/72)

çivçi : çiftçi (XI/75)

çivçinin banġası : çiftçinin bankası (XII/62)

çojūn‿āḳını : çocuğun hakkını (XXVII/47)

çöcük : çocuk (XXIV/19)

çölmē : çömleğe (I/59)

çölmek : çömlek (XIII/73)

çuluġ : çulluk, uzun gagalı kuş (XIII/217)

-D-

dāda : dağda (XI/26)

dādīyız : dağıtıyoruz (III/13)

dālı : dağlı (VI/67)

dālışıyı : dağılışıyor (III/49)

dālıyın : dağlıyorsun (I/69) (dağla- : hayvanlara kızgın demirle damga vurmak)

darbıḳa : darbuka (I/55)

dāyi : dahi (XVI/9)

dayrelerim : dairelerim (VIII/30)

deẹrini : değerini (VI/155)

dedīne : dediğinde (XI/39)

den‿gelmiş : denk gelmiş (VI/163)

dēşmiş : değişmiş (VII/204)

deye : diye (II/26)

dī̄l : değil (V/36)

dī̄ mi : değil mi (VI/101)

dirmen : değirmen (IX/176)

domatiz : domates (II/43)

dōru : doğru (VI/31)

doḳurjun : dokurcun, ot ekin yığını (IV/6)

dökū̄m : döküyorum (I/20)

dölüm : dönüm (XVII/54)

dūb bū̄mesi : doğup büyümesi (VII/52)

dūmadan : doğmadan (I/68)

duruyu : duruyor (I/27)

duvāsını : duasını (III/48)

düu̯n : düğün (II/1)

dūm : doğum (III/43)

dū̄n : düğün (XIV/54)

dū̄nlēde : düğünlerde (V/41)

dū̄dük : dövdük (IV/10)

düverdilē : döverdiler (I/53)

dū̄vşen mū̄vşen : dövüşen mövüşen (V/39)

-E-

eb : hep (VI/156)

ele : öyle (XXIII/38)

eliyi : eliyor (I/19)

elī̇z : eliyoruz (I/30)

elpāze : tütün dizimi (XV/16)

em : hem (II/77)

erāĺde : her halde (V/30)

erālde : her halde (XXIV/69)

erkez : herkes (III/49)

ePsini : hepsini (I/16)

esaz : esas (VIII/47)

eskişēre : Eskişehir'e (XVIII/26)

eşşē : eşeğe (XII/15)

evēlsi : evvelki (XI/71)

-F-

fasile : fasulye (V/12)

felj : felç (XXVII/25)

fıta : işleme, dokuma (IX/236)

fuj : kuş

-G-

ġardīm : kardığım (XIV/34)

ġaynam : ķaynanam (XIV/31)

gelbā : galiba (VII/24)

geldēne : geldikten sonra (VII/117)

geldēnen : geldiğinde (X/72)

gelinlē : gelinler (I/4)

genŞlē : gençler (I/54)

gerdel : büyük süt kazanları (XI/78)

geşçēniz günnerde : geçeceğiniz günlerde ((XII/46)

ġız : kız (XIV/101)

ġızlālan : kızlar ilen (XIV/15)

gi̇̄mden : giyimden (VII/205)

ġoca : koca (XIV/22)

ġolaylī : kolaylığı (XIV/49)

gön : gün (I/20)

görōm : görüyorum (VII/117)

göttüler : götürdüler (XIV/16)

gū̄m : güğüm (XXV/45)

gū̄sündeki : göğüsündeki (XII/73)

güvē : güvey, damat (IX/9)

güvèrte : salon (XV/88)

-H-

hēcanna : heyecan ile (XIII/80)

helbette: elbette (MDD)

helek : elek (I/6)

herkeşe : herkese (VII/27)

hırlī̇m : hırlıyorum (VII/65)

-I-

ısmāliler : ısmarlıyorlar (XIII/51)

ısmayılı : İsmail'i (VII/148)

-İ-

ī̇ : iyi (V/34)

ī̇belerle : heybeler ile (XXVII/35)

ibiri : ipiri (VII/10)

içērde : (I/31)

idrellez : Hıdrellez "Hıdır-İlyas" (I/62)

ij : hiç (III/36)

ijab : icap (XIII/300)

ī̇je : iyice (VII/38)

ikī̇z : ikimiz (XVIII/176)

ikseri : ekseriyet, çoğunlukla (XV/69)

iĺaş : ilaç (V/52)

ī̇lence : eğlence (XV/62)

īleş : iyileş (IX/187)

ī̇lig : iyilik (VII/44)

ilikten : ilkten (XIII/36)

ilkin : ilk olarak (VII/115)

ī̇neyi : iğneyi (XIII/101)

ingem : yengem (XIII/117)

inşallā : inşallah (XIII/14)

ī̇san : insan (IX/142)

islive : sleven (XXIV/11) Bulgar köyü

ī̇şi amırla : ekşi hamurla (XI/105)

ī̇şinti : ekşinti, ekşimsi (IX/32)

işlēne : içlerine (VII/199)

ī̇tisat : iktisat (V/4)

ī̇tiyar : ihtiyar (II/57)

ittiyācımız : ihtiyacımız (XVII/60)

ī̇y : iyi (VI/62)

izmet : hizmet (VII/51)

-J-

-K-

ķā : kadar (XX/28)

ķadā : kadar (VI/171)

ķaraāşta : Karaağaç'ta (I/54)

ķarādırda : Karahıdır'da (VI/150)

ķarāç : Karaağaç (I/52

ķarıķ : sebze ekili toprak parçası (XV/8)

ķārsını : karısını (II/4)

ķàrtalaşlā : kartalaçlar, hamur yiyeceği (III/14)

ķaş sene : kaç sene (VIII/7)

ķ́āt : kâğıt (XII/94)

ķatī̄S : katıyoruz (I/11)

ķāve : kahve (XXII/168)

ķayān : Kayhan (VII/5)

ķāyı : gayrı (I/4)

ķaynattıķlāmızı : kaynattıklarımızı (I/19)

ķaynēle : kaynana ile (IX/3)

kesmē : kesmeyi/makarnayı (I/2)

ķıķ : kırk (XVIII/1)

kıldlemeden : kilitlemeden (IX/158)

ķırjalıda : Kırcaali'de (XVII/79)

ķızannar : kızanlar, çocuklar (IX/161)

kiạtları : kağıtları (XIV/54)

ķorum : koyarım (II/24)

kö̧e : köye (V/35)

köv : köy (I/38)

köy ḱāyāsıyım : köy kahyasıyım (XI/72)

ķurudān : kuruduğunda, kuruyunca (I/29)

kū̄ : köy (I/51)

kū̄ce : köyce (IX/218)

külo : kilo (I/10)

küĺo : kilo (XXV/38)

kū̄lü : köylü (VII/207)

kürē : küreğe (VII/38)

küụ̈n : köyün (V/46)

-L-

Ílābımız : lakabımız (XVIII/5)

lāna : lahana (IX/69)

liyene : leğene (I/18)

löküs : gaz lambası (XIII/143)

lūsa : lohusa (II/55)

lüzgár : rüzgar (VII/39)

-M-

mābed : muhabbet (IX/167)

mācır : muhacir (VII/58)

mācub : mahcup (VI/155)

māfız : muhafız (VI/15)

māle : mahalle (I/63)

mālesef : maalesef (XXI/58)

mālle : mahalle (VI/166)

manda sucū : manda sucuğu (VI/159)

mapıza : mahpusa (XIV/131)

māş : maaş (VI/173)

maşaḳatlar : meşakkatler (VII/43)

maşatlıġ : gavur mezarlığı (XXIII/90)

mayaĺıS : mayalıyoruz (I/11)

māyne : muayene (IX/254)

mēmed : mehmet (IX/36)

mesāl : meselâ (XI/71)

mesel : meselâ (X/11)

meydannī : meydanlığı (VI/86)

mıḳava ḱadı : mukavva kağıdı (I/22)

mıġ: mık etmek, ses çıkarmak (XX/63)

minbüsü : minibüs (XIV/113)

misir ḳoçamā : mısır kocamağı (IX/53)

muu̯aḳaḳ : muhakkak (X/49)

musāde : müsaade (XIV/153)

müu̯endis : mühendis (VI/156)

mūtarīymış : muhtarı imiş (VIII/81)

-N-

nābarlar : ne yaparlar (V/48)

nābārdın : ne yapardın (VII/8)

nābayım : ne yapayım (II/71)

nābçān : ne yapacaksın (V/6)

nābī̄ : ne yapıyor (XXIII/74)

nābīy : ne yapıyor (VII/55)

ná ḳadan : ne kadar (VI/171)

nası : nasıl (VI/167)

nāssın : nasılsın (XXVI/42)

n‿āpī̄n : ne yapıyorsun (VII/150)

nēbalım : ne yapalım (XXII/164)

nefē : nefer, asker (III/85)

nēse : neyse (V/44)

ni : ne (IX/155)

nōldunu : ne olduğunu (III/20)

nuu̯d : nohut (V/44)

nüfuzlu : nüfuslu (XI/25)

-O-

oca : hoca (XIV/94)

odunnuḳ : odunluk (I/68)

ojaḳ başına : ocak başına (III/74)

oj beş : hoş beş (VI/146)

oḳudūn : okutuyorsun (VI/100)

ōlan : oğlan (IX/1)

olduyan : olduğunda (II/72)

oldū : olduğu (I/47)

om beş : on beş (VI/152)

onnarı : onları (I/2)

onucun : onun için (II/27)

ōrların : oralarını (XXIV/13)

ortumnan : hortum ile (XIII/115)

-Ö-

öçe : ökçe (VII/184)

ȭdmüş : öğütmüş, ezmiş, çiğnemiş (XVI/7)

ȭle : öyle (II/17)

ömre : umre (VIII/22)

öyükler : höyük, tepe (XXII/25)

-P-

pafta : harita (XXII/4)

paḳlamā : paklamaya (II/71)

pālı : pahalı (XIII/102)

paparasī̇di : (paparasıydı, hayvan yiyeceğiydi) (II/32)

parçalīz : parçalıyoruz (I/27)

pāre : parça (XXII/85)

patatis : patatez (V/12)

paytar : baytar (V/64)

pēlivan : pehlivan (XIII/278)

pēnir : peynir (I/10)

petmez : pekmez (IX/32)

pī̇nirleri : peynirleri (I/17)

pislī̇ne : pisliğine (II/1)

pişirikē : pişirirken (I/34)

pişirmē : pişirmeye (I/33)

pī̇ştirilē : biçtirirler (VII/208)

postekī̇le : pöstekiyle (VIII/221) (koyun derisi)

puą̆ça : poğaça (IX/67)

pulū : pulluğu (II/23)

püsküvüt : bisküvit (XI/23)

-R-

rāt : rahat (II/35)

rayimi : rahmi – rahimi (VII/5)

rēzi cumur : reis-i cumhur (XII/31-32)

-S-

sā : sağ (VII/183)

sabā : sabah (IX/106)

sabāleyin : sabahleyin (XII/21)

sābısı : sahibi (XII/14)

są̄ı : sağı (XVII/10)

sārdonya : sardunya (XIII/59)

saşlā : saçlar (II/38)

senemtal : simental (XXV/50)

sıjaḳtan : sıcaktan (VII/166)

sīr : sığır (XVII/31)

siĺāyı : silahı (VI/11)

sitatisikten : istatistikten (XXI/51)

sōduna : soğuduğunda (IX/112)

sona : sonra (I/20)

sōra : sonra (I/22)

sūḳ : soğuk (I/35)

suvanlā : soğanlar (I/15)

sūle : söyle (IX/154)

sülūsün : söylüyorum (VI/91)

-Ş-

şē : şey (II/25)

şēleri : şeyleri (I/16)

şev : şef (XII/71)

şeyir : şehir (IX/16)

şiḱāt‿edīler : şikâyet ediyorlar (XVIII/74)

şini : şimdi (XI/81)

şoḳ : çok (II/6)

şüle : şöyle (IX/178)

şüle : şöyle (VI/20)

-T-

ta : daha (I/68)

tā : daha (VI/147)

tāletin : tuvaletin (XXIV/132)

tamarısın : şaşırırsın (IX/178)

tārī̄ : tarihi (VII/47)

tarna : tarhana (IX/113)

tāruza : taarruza (VI/6)

tāzeken : tazeyken (I/33)

tebī̄ : tabii (VIII/10)

tekirdāya : Tekirdağ'a (XXII/148)

tēmen : teymen (VIII/1)

tēris : terhis (VIII/1)

tışārlarda : dışarılarda (VII/165)

tikenneri : dikenleri (VII/11)

tī̄zelēne : teyzelerine (XIV/104)

toḳat ḳapısına : giriş kapısı (XIV/24)

toplūz : topluyoruz (I/29)

toprāndan : toprağından (I/78)

t‿orā : te oraya (IX/159)

töbüle : te böyle (XXIV/198)

tö‿büle : te böyle (V/19)

t‿öle : te öyle (III/74)

tömbeleg : tütün destesi (XV/17)

tüfe̅ni : tüfeğini (XI/4)

tüççālıḳ : tüccarlık (XII/64)

tū̅le : te öyle (IX/202)

tūmlānı : tohumlarını (XV/5)

türteleye türteleye : titreye titreye (XII/11)

türüs : dürüst (VI/31)

-U-

ū : ur, tümör (VII/4)

ūdurusun : ovdurursun (IX/197)

udut : hudut (XIII/247)

una : ona (IX/7)

uncāzlar : ancağızlar (XV/84)

unnarı : onları (XII/47)

urda : orada (VIII/37)

urullar : vururlar (IX/159)

uzā : uzağa (XIV/24)

uzura : huzura (VIII/92)

-Ü-

üc : üç (I/20)

ūdürüz : öğütürüz (IX/176)

ūlen : öğlen (VIII/46)

ürmed : hürmet (VI/100)

üryāmda : (VII/117)

üslēne : üstlerine (I/62)

ūsüz : öksüz (II/56)

üş : üç (VII/19)

üvelek : yuvarlak şekil (I/23)

üvelīz : üveliyoruz, yuvarlak hale getirme (I/25)

-V-

vādesi : vadisi (VIII/37)

veyātta : ve yahutta (XIII/290)

vurūz : vuruyoruz (I/30)

-Y-

yā : yağ (I/35)

yalınnar : yalınlar, alevler (XIII/114)

yalnız : yalnız (XX/50)

yane : yani (VII/14)

yanı : yani (XXI/45)

yanlāndan : yanlarından (I/47)

yannız : yalnız (III/34)

yau̯t : yahut (I/30)

yav : yahu (IV/24)

yayīz : yayıyoruz (I/22)

yaztāçı : büyük sofra (VI/72)

yemēni : yemeğini (VI/145)

yenden : yeniden (XIV/108)

yenizen : yeniden (IX/121)

yenden : yeniden (I/15)

yētmen : eğitmen (VII/17)

yıvın : yığın (IV/9)

yıvurusun : yoğursun (IX/106)

yi̯enim : yeğenim (XI/62)

yibrī̆ : ibriği (IX/94)

yirm‿iki : yirmi iki (IX/107)

yiş : iş (XXV/9)

yivḳa : yufka (XIII/18)

yourT : yoğurt (I/10)

yörür : yürür (VI/170)

yumruḳluy : yumrukluyor (I/21)

yūrdları : yoğurtları (I/17)

yūrjan : yoğuracaksın (XXVII/141)

yürügler : yörükler (XVIII/8)

yūnnarı : yığınları (XXIII/60)

-Z-

zāmet : zahmet (II/34)

zăti : zaten (XXIV/95)

zāte : zaten (VIII/47)

zere : zirā (XVIII/29)